
Gemenele
Chiar și cele mai puternice legături pot fi distruse...
TESSA DE LOO

TESSA DE LOO

GEMENELE

Tessa de Loo

GEMENELE

editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DE LOO, TESSA
GEMENELE / Tessa de Loo; trad.: Oana Emilia Tarna. –
Bucureşti: Editura RAO, 2010
ISBN 978-606-8255-06-4

I. Tarna, Oana Emilia (trad.)

821.111-31=135.1

Editura RAO
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, Bucureşti, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

TESSA DE LOO
The Twins
Copyright © Tessa de Loo, 1993
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză
OANA-EMILIA TARNA

© RAO International Publishing Company, 2008
pentru versiunea în limba română

2011

ISBN 978-606-8255-06-4

Pentru mama şi Maria Hesse

Lumea este sălbatică, lumea este frumoasă,
cine ştie dacă ne vom mai vedea cândva?

Partea I

Perioada interbelică

1

– Dumnezeule, ce este asta, o morgă?

Lotte Goudriaan se trezi brusc dintr-o moţială plăcută, o letargie uşoară: ce ciudat să fii bătrân şi să nu îţi simţi corpul. Urmărea printre genele întredeschisc silueta rotundă, goală ca şi ea sub halatul de un albastru-pal, închizând zgomotos uşa în spatele ei. Cu silă nedisimulată, femeia înaintă legănându-se în camera de odihnă cufundată în semiîntuneric, printre două şiruri de paturi goale, până la cel pe care era întinsă Lotte – un trup bătrân, cu o lungă istorie de boli, zăcând între cearşafurile imaculate. Instinctiv, se cufundă mai adânc în pat. Limba în care femeia făcuse acea remarcă deplasată era germana. Germana! Ce căuta cineva din Germania aici, în Spa, unde fiecare piaţă şi fiecare pare aveau câte un monument cu liste cioplite în piatră ale celor căzuţi în cel de-al Doilea Război Mondial? Şi propria ei ţară era plină cu staţiuni balneare. De ce Spa? Lotte închise ochii şi încercă să o ignore pe femeie, forţându-se să asculte uguitul porumbeilor ascunşi vederii după jaluzelele de mătase albă, adunaţi pe cornişe şi prin curţile Institutului Termal. Dar fiecare mişcare a nemţoaicei reprezenta o provocare auditivă. Trase destul de zgomotos cearşafurile de pe patul

aflat exact vizavi de cel al lui Lotte. Se întinse pe el, apoi căscă şi suspină ostentativ. Chiar şi atunci când se linişti în sfârşit şi păru a accepta liniştea recomandată, tăcerea ei era dureroasă urechilor. Lotte înghiţi în sec. O senzaţie de tensiune i se urca din stomac în gât, o greaţă mentală care o cuprinsese şi în ziua anterioară, atunci când fusese scufundată până la bărbie într-o baie de nămol.

În timp ce se lăsase în voia căldurii nămolului acru, care îi relaxa încheieturile înţepenite, un vechi cântec de copii, murmurat de o femeie bătrână pe un ton şovăielnic, se auzi în baie printr-o crăpătură a uşii. Pentru prima dată în şaptezeci de ani, acest cântec care pătrunse în conştiinţa ei dintr-o baie alăturată descătuşă un amestec de nelinişte vagă şi enervare, sentimente de care un pacient în vârstă aflat într-o baie de nămol ar trebui să se ferească. Un atac de cord pândea în glodul maroniu, printre bulgării, granulele şi crenguţele pe jumătate putrezite care pluteau împrejur. Dintr-odată, nu mai putu suporta deloc căldura. Se ridică anevoie până ajunse tremurând în picioare, în cada de metal, cu corpul acoperit de un strat de lichid ciocolatiu, care îi netezea toate asperităţile. „De parcă aş fi deja moartă şi îngropată", gândi ea. Când îşi dădu seama că poziţia ei va da femeii care trebuia să vină să o clătească o impresie prostească şi alarmantă, îşi îndoi uşor genunchii şi se lăsă înapoi în mâl, ţinându-se strâns cu ambele mâini de marginea căzii. Chiar în acel moment, cântecul se opri la fel de brusc cum începuse, de parcă nu ar fi fost decât licărul unei amintiri pe care o crezuse pierdută.

Nemţoaica nu putu suporta să stea în pat pentru mult timp. După câteva minute, traversă din nou podeaua din parchet uzat spre o masă pe care erau două sticle de apă minerală lângă câteva pahare din plastic. Lotte îi urmărea

cu atenţie mişcările, în ciuda voinţei proprii, de parcă trebuia să se păzească permanent.

– *Excusez-moi, madame*... Cu o uşoară modulare, într-o greoaie franceză şcolărească, femeia se întoarse brusc spre Lotte. *C'est permis*... nouă... să bem această apă?

Povestea care urmează probabil că nu s-ar fi întâmplat dacă Lotte i-ar fi răspuns, de asemenea, în franceză. Dar, dintr-un impuls nesăbuit, îi răspunse în germană:

– Da, *das Wasser können Sie trinken*[1].

– *Ach so!* Femeia uită de apă şi îşi îndreptă paşii spre patul lui Lotte, exclamând cu încântare: Sunteţi din Germania!

– Nu, da, nu... se bâlbâi Lotte.

Dar aprinsese deja fitilul. Cu pârâituri uşoare, femeia se apropia. Totul la ea era mare, rotund, o walkirie în vârstă care nu voia să plece. Se opri lângă patul lui Lotte, aruncând o umbră asupra lui. O privi candid.

– De unde sunteţi, dacă îmi permiteţi să întreb?

Lotte încercă să îşi domolească impulsivitatea.

– Din Olanda.

– Dar vorbiţi germana impecabil! insistă femeia, întinzându-şi mâinile durdulii.

– Din Köln, recunoscu Lotte pe un ton inexpresiv.

– Köln! Dar şi eu sunt tot de acolo!

Köln, Cologne. În timp ce numele oraşului continua să rezoneze în camera de odihnă care nu cunoscuse niciodată nimic altceva decât tăcerea absolută între pereţii săi, Lotte gândi pentru un moment că era un oraş blestemat Köln, undeva de unde era mai bine să nu fi venit, un oraş anihilat complet pentru a pedepsi aroganţa unui popor.

Uşa se deschise. Un bărbat de vârstă medie se împletici înăuntru îngândurat. Alese un pat şi se vârî fără zgomot

[1] Apa asta se poate bea. (în lb. germană, în original)

între cearşafuri. În lumina palidă, singurul lucru rămas abia vizibil era masca morţii întipărită pe chipul lui. Totul era la fel cum fusese înainte, cu excepţia nemţoaicei. Se aplecă şi îi şopti:

– Te aştept în hol.

Lotte rămase în urmă, victima confuziei şi enervării. Asta suna ca un ordin: „Te aştept!" Se hotărî să nu îl asculte. Dar, cu cât stătea mai mult întinsă acolo, cu atât devenea mai agitată. Energica nemţoaică reuşise să îi alunge calmul câştigat cu greu. Nu avea cum să scape de ea: nu exista decât o singură uşă în camera de odihnă, iar aceasta dădea spre hol.

Până la urmă, se ridică brusc din pat, îşi trase papucii în picioare, îşi legă strâns cordonul în jurul taliei şi ieşi pe uşă, hotărâtă să scape de această femeie cât mai repede posibil. Intrarea în holul scăldat în lumină era asemenea intrării într-un templu dedicat zeiţei sănătăţii. Podeaua pavată pe diagonală cu bucăţi mari de marmură albă şi atriumul deschis ce oferea o privelişte de nimic obturată spre balustrada de la primul etaj creau iluzia de spaţialitate. Aceasta era întărită şi de fresca de pe tavan, reprezentând o Venus rozalie ieşind din mare pe o scoică trasă de un amoraş durduliu. Mai era şi sunetul constant de apă curgătoare, creat de două fântâni din marmură cu vene grimaronii, aşezate de fiecare parte a holului şi flancate de coloane greceşti solide. Un şuvoi de apă curgea dintr-un cap aurit de femeie, ca o limbă scoasă, care lăsa să treacă un firicel subţire. Una dintre fântâni, maronie şi decolorată din cauza apei pline de fier, care fusese căutată, în zile mai bune, de către aristocraţia bogată a Europei ca un leac contra anemiei, era conectată direct la izvorul Rinului. Cealaltă era legată la Sursa Marie-Henriette, un izvor cu apă catifelată, care curăţa organismul de toate toxinele.

În acest sanctuar al tinereții eterne, nemțoaica în vârstă își însuși un scaun vechi. Întorcând paginile unei reviste, sorbind dintr-un pahar cu apă minerală, o aștepta pe Lotte care se apropie ezitând de ea, scuzându-se:

– Îmi pare rău, dar mă grăbesc.

Femeia se ridică anevoie din scaunul cioplit în sobrul stil Empire. O expresie mohorâtă i se așternu pe față.

– Stai, stai, spuse ea. Ești din Köln. Deci trebuie să te întreb pe ce stradă locuiai.

Lotte încercă să se sprijine de unul dintre stâlpi, ale cărui muchii îi apăsau spatele prin halat.

– Nu mai țin minte. Aveam șase ani când m-au trimis în Olanda.

– Șase, repetă entuziasmată femeia, șase!

– Tot ce îmi aduc aminte, spuse Lotte ezitând, este că trăiam într-un cazinou... sau într-o clădire care fusese pe vremuri un cazinou.

– Nu se poate să fie adevărat! Nu se poate să fie adevărat! Vocea nemțoaicei se pierdu și își prinse capul în mâini, masându-și tâmplele cu vârfurile degetelor. Nu se poate să fie adevărat! Urletul ei umplu ireverențios spațiul gol, cu ecoul izbit de podeaua de marmură ridicându-se să tulbure scena liniștită de pe tavan. O privea pe Lotte cu ochii largi. Plini de groază? De bucurie? Oare înnebunise cumva? Își deschise brațele, se apropie de Lotte și o îmbrățișă. Lottehen, gemu ea, nu înțelegi? Nu înțelegi?

Lotte, zdrobită între stâlp și trupul nemțoaicei, era amețită. Simțea o dorință intensă de a scăpa din această intimitate monstruoasă, de a se transforma în fum, de a se evapora. Dar era captivă între originea și memoria ei selectivă, care formaseră de mult timp o alianță ostilă.

– Tu... *Meine Liebe,* îi șopti femeia la ureche, eu sunt Anna, chiar Anna!

Lanterna magică de la începutul secolului XX lasă multe lucruri pe seama imaginației. Spectatorii trebuie ei înșiși să umple golul dintre proiecția a două imagini. Li se prezintă o nișă în stil Jugendstil de la primul etaj, care dă spre stradă. Două nasuri stau turtite de fereastră și două perechi de ochi îi cercetează cu atenție pe trecătorii de dedesubt. De sus, toate femeile arată la fel: părul prins în coc, acoperit de pălării, haine lungi, pe talie, cu nasturi mici, cizmulițe cu șireturi. Dar numai una dintre ele ține strâns sub braț o cutie strălucitoare, de aluminiu. O văd la sfârșitul fiecărei zile, pe partea cealaltă a străzii: încuie ușa dublă a Speranței în urma ei și traversează strada cu veniturile zilei în cutia cu bani. Imediat ce sosesc acasă, cutia cu bani nu le mai interesează pe fete. Se agață de mama lor care trebuie mai întâi să desfacă un milion de nasturi până să le poată ridica în brațe. La ocazii speciale, aveau voie să meargă împreună cu ea la magazin. Numele acestuia le dezvăluia trecătorilor că este o cooperativă socialistă. Mama lor, întronată ca o regină după tejgheaua înaltă, aduce pentru ele prăjituri cu ciocolată dintr-o cutie de carton. Ea este axul în jurul căruia se învârt toate tranzacțiile monetare. De la venirea ei la tejghea, încasările s-au dublat. Este inteligentă, muncitoare și demnă de încredere. Mai este și bolnavă, dar nimeni nu știe asta încă. Boala o cuprinde încetul cu încetul, deși la exterior continuă să arate ca o westfaliană blondă, bine clădită.

În proiector se introduce alt diapozitiv, cu grijă – acestea trebuie să fie păstrate în ordinea potrivită. Fetele intră într-o anumită cameră a casei împreună cu tatăl lor. Penumbra veșnică a acesteia este plină de un miros dulce-amărui. Mama lor stă întinsă pe un pat de stejar, o străină cu obrajii supți și pungi albastre sub ochi, deasupra căreia este atârnată o gravură de rău-augur reprezentând stânci negre și molizi fusiformi. Fetele se feresc

de zâmbetul deznădăjduit şi resemnat care apare pe faţa mamei, în timp ce se apropie de ea. Tatăl lor, care le împinge uşor spre pat de fiecare dată, va zăcea şi el cândva întins pe un pat improvizat în camera de zi. Le spune să fie cât mai liniştite, pentru că este bolnavă şi trebuie să doarmă. Abătute, stau una lângă cealaltă pe canapeaua din alcov, cu bărbiile pe pervazul ferestrei şi privesc în jos – în ciuda femeii de sub peisajul stâncos –, aşteptând să apară cutia cu bani care să pună capăt tăcerii chinuitoare. Se întunecă treptat. Nu au noţiunea timpului. Pentru ele, trecerea acestuia coincide cu încetarea apariţiei cutiei cu bani. Mai apoi sună clopoţelul, ezitant. Se grăbesc amândouă spre uşă. Anna trebuie să fie prima întotdeauna, motivată instinctiv din naştere. Se ridică pe vârfuri şi trage zăvorul.

– Mătuşă Käthe, mătuşă Käthe, se agaţă de ea, ai venit să ne iei?

– Ai venit să ne iei? o imită Lotte.

Imaginea următoare sugerează că proiectorul ne va dezvălui o poveste tristă. Un coşciug dreptunghiular este aşezat pe canapea, iar Anna şi Lotte stau pe el, cu spatele spre camera plină de rude necunoscute. Datorită coşciugului, pot să îşi ţină picioarele pe pervazul ferestrei. Au descoperit că pot să acopere tânguielile şi murmurele dacă bat cu tălpile pantofilor în geam – siniştrii pantofi negri, lăcuiţi, cumpăraţi pentru ele de mătuşa Käthe – acoperind, în acelaşi timp, această întrerupere de neînţeles din viaţa lor şi încercând să aducă totul înapoi la normal. La început, toţi cei prezenţi au tendinţa să fie toleranţi; la urma urmei, nu există reguli de comportament pentru copiii de trei ani rămaşi orfani de mamă, dar, atunci când bătăile continuă şi fetele refuză să asculte avertismentele prietenoase, indulgenţa se transformă în enervare. Oare această bătaie a picioarelor nu are în ea ceva din bătăile tobelor

care, potrivit revistelor ilustrate, îi însoţesc pe boşimanii din Africa pe ultimul lor drum? Un minimum de pietate creştinească poate fi totuşi aşteptat de la copii în aceste circumstanţe. Li se cere să se dea jos de pe coşciug, dar ele refuză cu încăpăţânare, lovindu-i cu mâinile pe aceia care încearcă să le ia deoparte. Doar atunci când cioclii sosesc în hainele lor sinistre şi încep să care coşciugul, acceptă şi ele să fie luate de mătuşa Käthe. După aceasta, se poartă în mod exemplar, cu excepţia unui mic incident în procesiunea lungă, care înainta încet în spatele catafalcului, sub căldura jignitoare a soarelui de primăvară. Chiar la timp, mătuşa Käthe îşi dă seama că ar trebui să le dea jos hainele negre de lână, pe care mama lor le cususe stând întinsă în pat, special pentru această ocazie. Subestimând rezistenţa corpului ei, calculase greşit anotimpul.

Principala persoană care lipseşte de la înmormântare este în spital. În fiecare seară, la ora şapte jumătate, mătuşa Käthe se opreşte în faţa unuia dintre zidurile laterale, ţinând de fiecare mână câte un copil. Apoi, la una dintre multele ferestre, apare un chip suficient de clar, încât să le convingă pe Anna şi pe Lotte că nu fusese înghiţit de neant în mod perfid, aşa cum se întâmplase cu mama lor. Fetiţele îi fac semn cu mâna, iar el le răspunde fluturând o mână albă, mare, în faţa feţei, de parcă încerca să-şi şteargă imaginea de pe geam. După aceasta, ele adorm liniştite. El se întoarce acasă într-una dintre zile, mai slab, tras la faţă. Când ele i se caţără în braţe, le pune înapoi pe podea, cu un râs jenat, melancolic.

– Nu trebuie să vă sărut, spune el slab, pentru că s-ar putea să vă îmbolnăviţi şi voi.

Imaginile încep să devină mai vesele. El îşi reia slujba ca director al institutului socialist aflat în fostul cazinou, pus la dispoziţia muncitorilor care doresc să se elibereze de

ignoranța lor. Deasupra bibliotecii este scris cu litere gotice: „Cunoașterea înseamnă putere". Abia dacă există vreo linie de demarcație între casa lor de la parter și restul clădirii. Datorită unei întorsături fericite a sorții, Anna și Lotte cresc în acest palat proletar al culturii de parcă ar fi copiii îngrijitorului, joacă leapșa pe coridoarele largi, de marmură, se ascund în spatele coloanelor și în culisele scenei, sar capra în imensul hol circular, unde strigătele lor se ridică până la vitraliul care le acoperă cu roșu-carmin și albastru-păun atunci când soarele strălucește prin el. Lotte a fost cea care îi descoperise acustica. Se așază direct sub cel mai înalt punct al tavanului arcuit, își lasă capul pe spate și intonează cântecul tramvaiului din Köln. Anna, care este din fire prea neliniștită ca să poată sta locului, încurajată de un băiat din vecini, folosește o canapea în stil Biedermeier, îmbrăcată în satin, ca trambulină, până ce arcurile încep să scârțâie și, amețită de sărit, cade, lovindu-se cu gura de cotiera de mahon. Canapeaua se află în foaierul ce își mai etalează și acum luxul *fin-de-siècle*. Deasupra barului cu răcoritoare bogat oruamentat cu cepuri de aramă, candelabrele atârnă de un tavan poleit și scorojit. O duzină de oglinzi pătate se află de jur împrejur și reflectă încă viciul jocurilor de noroc din ochii fostei elite avute și a paraziților lor, precum și o fetiță care se înroșește, cu buza însângerată. Tatăl ei interzisese strict accesul în această încăpere. Plină de remușcări, se grăbește spre biroul lui. Cu buza superioară rănită, este la mila privirii lui inchizitoriale.

– Ce s-a întâmplat? întreabă el, ridicându-i bărbia cu degetul arătător.

Sub impulsul momentului, ea inventează o minciună. Creează spontan o altă situație și o face cu atâta ușurință, încât pare imediat mai plauzibilă decât adevărul. În timp ce se juca în grădină, se împiedicase în iarbă și se lovise de

marginea mesei de lemn. După ce îi opreşte cu calm sângerarea, o duce în grădină.

– Deci, spune el, să vedem cum s-a întâmplat.

Dovedirea minciunii este inevitabilă: masa din grădină este atât de înaltă, că o fată de statura ei ar fi trebuit să cadă direct din cer ca să se lovească la buza superioară de marginea ei.

– *Ach soooo*... rosteşte tatăl ei pe un ton melodios, o melodie care o face să devină suspicioasă.

Îi prinde o bucăţică de piele de pe braţ între degetele mare şi arătător şi o ciupeşte puţin, lucru care o face să simtă înţepături. Aceasta este singura pedeapsă de care îşi aminteşte ani mai târziu, o pedeapsă care o condamnă, pentru toată viaţa, să fie obsedată de adevăr.

Dar sălbăticia ei nu poate fi îmblânzită atât de uşor. Curând după aceasta, îşi sparge cotul ţopăind pe scările de marmură din hol. Urlă şi ţipă asemenea unei contese isterice care îşi pierduse toate bunurile la cărţi, susţinută de Lotte, a cărei capacitate de a simţi durerea se extinde în mod simbiotic la corpul surorii ei. I se pune un ghips, iar mâna îi este susţinută cu o faşă. Atunci când Anna se întoarce de la spital înfrumuseţată în acest fel, Lotte izbucneşte în lacrimi din nou. Nimeni nu ştie dacă este din solidaritate sau gelozie. Se linişteşte doar atunci când şi braţul ei este susţinut cu o eşarfă improvizată dintr-un prosop de bucătărie.

Din momentul în care mătuşii Käthe i se făcu milă de copile, nu le mai părăsi. Tatăl lor se căsători cu ea în linişte, pentru a evita să fie obligat să se despartă de ele după ieşirea din spital, căci nici un fel de intervenţie medicală nu putea schimba partea clinică a prognosticului: un bărbat cu o boală infecţioasă care nu poate fi influenţată, în bine sau în rău, decât de timp, nu era considerat potrivit pentru

creşterea copiilor. Pentru Anna şi Lotte, grija ei este de la sine înţeleasă. Mătuşa Käthe este prezentă ca de obicei şi decorează bradul plin de zăpadă din mijlocul camerei. Toate crengile se îndoaie sub greutatea anarhiei de vrăjitoare, Moşi Crăciuni, coşari, oameni de zăpadă, pitici şi îngeri. Mirosul înţepător de conifere amestecat cu răşină le oferă o avanpremieră a lumii naturale care începe acolo unde se termină Kölnul. Fratele cel mai mic al tatălui lor, Heinrich, un tânăr osos, de şaptesprezece ani, a sosit din satul de la graniţa regiunii Teutoburger pentru a celebra împreună cu ei festivităţile de sezon. Şi el a adus în casă mirosuri naturale: fân şi băligar de porc condimentate cu un damf de umezeală. Imaginea lui de unchi tânăr şi vesel se face ţăndări atunci când, dintr-un capriciu, schimbă versurile colindelor de Crăciun pe care le cântau. Fratele lui i se alătură, rânjind. Dintr-odată, se întrec în găsirea unor rime lipsite de sens.

– Nu, nu, strigă Anna, îngrozită, bătând cu pumnii în pieptul tatălui ei, colindul nu e aşa!

Dar bărbaţii râd de ortodoxismul ei şi se întrec unul pe celălalt în inventivitate. Anna cântă cu vocea tremurătoare, într-o încercare eşuată de a face ca versiunea cea adevărată să triumfe, apoi aleargă cu disperare în bucătărie, unde mătuşa Käthe taie pâinea felii.

– Îşi bat joc de colind, strigă ea. Tata şi unchiul Heini!

Mătuşa Käthe intră în cameră asemenea unei zeiţe a răzbunării.

– Ce i-aţi făcut copilului?

Anna este luată în braţe şi calmată cu batiste şi un pahar cu apă.

– Nu a fost decât o mică glumă, o limiteşte tatăl fetiţei. Copilul dumnezeiesc s-a născut acum o mie nouă sute

douăzeci şi unu de ani, iar acesta este un bun motiv să fim fericiţi.

O aşază pe genunchii lui şi îi îndreaptă funda mare din păr, care se lăsase pe-o parte în toiul supărării.

– O să te învăţ un cântec adevărat, spune el, ascultă. Cu o voce răguşită, întreruptă din când în când de o tuse seacă, cântă o melodie melancolică: „Doi grenadieri mărşăluiesc spre Franţa / Au fost capturaţi în Rusia..."

Lanterna magică proiectează o scenă de teatru. Decorul este o pădure de copaci înalţi. Regizorul teatrului caută o actriţă scundă. Aceasta nu trebuie să fie mai înaltă de un metru.

– Ascultă, Herr Bamberg, zice el, caut o fată care să joace rolul unei copile sărmane, pierdută în pădure. Acum, mă gândeam la una dintre fiicele tale...

– La care anume dintre ele?

– Care este cea mai mare?

– Ambele au aceeaşi vârstă.

– A, gemene... interesant...

– La care anume te gândeai? repetă tatăl.

– Ei bine, mă gândeam... la cea cu părul mai închis la culoare. Cea blondă îmi pare prea durdulie ca să interpreteze rolul unui copil înfometat.

– Dar ea nu s-ar potrivi deloc... îşi trece el mândru degetele prin mustaţă. Este absolut remarcabilă... în această privinţă.

Atent la îndemnul de deasupra uşii bibliotecii, îşi dedică de obicei serile libere poeţilor şi scriitorilor clasici. Din când în când, ca un experiment jucăuş, a învăţat-o câte un poem.

– Anna noastră, explică el, are memoria unui papagal. Poate să recite *Cântecul clopotului* a lui Schiller fără să rateze nici un vers.

– Bine, capitulează regizorul, tu eşti tatăl şi poţi judeca mai bine decât mine.

– Nu sunt de acord, protestează mătuşa Käthe. Copila este încă prea tânără pentru o asemenea reprezentaţie.

Dar ambiţia tatălui nu poate fi contrazisă. Deci, în ziua reprezentaţiei, mătuşa stă aşezată împreună cu Lotte şi cu tatăl mândru în primul rând, înconjurată de cele şapte surori ale sale. În culise, garderobiera ascunde rochia Annei sub o haină gri, de iarnă, mâncată de molii, şi îi prinde de curea panglica de păr albă. Fără să bănuiască faptul că aceasta este o repetiţie generală anticipând realitatea, că va interpreta acest rol timp de zece ani fără nici o audienţă, fără aplauze, Anna întruchipează pe scenă un copil atât de credibil şi demn de milă, încât ochii mătuşilor ei vitrege se umplu de lacrimi. După ce doi bărbaţi în costume de vânătoare o conduc afară din pădurea imaginară, trage cu ochiul curioasă din culise spre sală. Publicul, nimic mai mult decât o adunătură de capete, nu o interesează. În semiîntunericul din sală, nu vede decât un chip ridicat spre scenă, acela al celei mai mici persoane din sală, nesemnificativă şi nedesluşită printre adulţi. Anna se holbează la ea, copleşită de un sentiment straniu, înfricoşător. În timpul piesei, interpretându-şi rolul, ea şi Lotte au existat pentru prima dată ca două fiinţe separate una de cealaltă, fiecare cu un anume punct de vedere – ea însăşi pe scenă, Lotte în sală. Această conştiinţă a separării, a dualităţii nedorite, o tulbură atât de mult, că fuge de-a lungul scenei, întrerupând împăcarea a doi îndrăgostiţi, cu haina sărăcăcioasă fluturând desfăcută, iar cureaua cu panglica ei de păr alunecând în urmă, pe podea. Cea mai tânără soră a mătuşii Käthe exclamă în dialectul din Köln:

– Ach, priviţi-o pe micuţa aceea!

Un hohot de râsete umple sala. Se aplaudă ca şi cum aceasta ar fi fost lovitura de geniu a regizorului. Fără să-i pese, Anna sare de pe scenă. Se îndreaptă direct spre Lotte şi se linişteşte doar după ce se strecoară alături de ea, pe acelaşi scaun.

Ascmenca unei raze de lună, proiectorul luminează un pat cu cearşafuri albastre. Sub acestea, Anna şi Lotte adorm seara, cu mâinile şi picioarele încolăcite asemenea unor caracatiţe împerecheate. Fără ca ele se observe, noaptea desface cu atenţie acest nod, astfel încât, până dimineaţa, fiecare dintre ele se trezeşte pe propria parte de pat, spate în spate.

Lanterna magică ajunge peste tot şi ne arată o sală de clasă. E ca şi cum am putea să auzim scârţâitul peniţelor. Firea nestăpânită a Annei nu este potrivită pentru caligrafie. În timp ce Lotte îşi însuşeşte alfabetul cu o mână sigură, literele se răzvrătesc sub conducerca Annei. După şcoală, Anna stă lângă tatăl ei, în birou, şi desenează literele pe tăbliţa pe care el o şterge mereu, spunând: „Din nou, nu e bine", până când ea reuşeşte să atingă standardele dorite de el. Din când în când, tatăl ei se îndepărtează pentru a scuipa într-o sticlă albastră, care este apoi închisă atât de strâns, încât spiritele mânioase adunate în ea să nu poată scăpa. După aceasta, ca răsplată pentru eforturile ei, i se permite să-l ajute cu banii. Cu degete iuţi, aşază bancnote devalorizate de inflaţie în teancuri de câte zece – totalul ajungând la miliarde –, până când o iritaţie zdravănă la degete pune capăt acestei activităţi.

În fiecare luni dimincaţă, înainte de începerea lecţiilor, profesoara îşi străpunge elevii cu privirea şi îi întreabă pe un ton mieros:

– Care dintre voi nu a fost la biserică ieri?

Tăcerea domnește în clasă, până când Anna își ridică degetele:

– Eu.

Imediat, urmează și vocea mai cristalină a lui Lotte:

– Nici eu.

– Atunci, sunteți copiii diavolului, declară profesoara cu înțeles.

Surorile își văd excluderea reflectată în ochii celorlalți copii.

– Dar încă sunteți prea mici, protestează tatăl lor atunci când este informat de către ele de datoria tradițională a copiilor de a participa la slujba de duminică dimineață, nu ați înțelege nici un cuvânt.

Nu l-au văzut niciodată pe el sau pe mătușa Käthe să meargă la biserică. În fiecare duminică, ele îl imploră. Nu mai pot să suporte privirea zdrobitoare a profesoarei sau tachinarea colegilor de clasă. În cele din urmă, el își lasă pe masă cana cu șodou și își pune mâinile pe umerii lor.

– Mâine, promite el, voi merge la școală împreună cu voi.

Dar, atunci când se îndreaptă spre școală – ele încadrându-l –, pare mai mult ca și cum fetițele trebuie să își protejeze tatăl care arată atât de înfrigurat și fragil în haina neagră, ce flutură pe trupul lui slab. Sprijinindu-se de baston, trebuie să se oprească la fiecare zece pași, ca să respire. Bătaia bastonului pe pavaj răsună în spatele lui, un șir de ecouri care îl împiedică să cadă. Intră împreună în clădirea școlii. Le face semn să îl aștepte pe hol și bate la ușa clasei. Profesoara – profund tulburată de această întrerupere neobișnuită – îl invită înăuntru cu o politețe forțată. Sprijinite una lângă cealaltă de zid, Anna și Lotte fixează ușa cu privirile și ascultă. Dintr-odată, vocea răgușită a tatălui lor

izbucnește, acoperind-o pe cea a profesoarei care se străduiește să își păstreze calmul.

– Cum îndrăznești?! Cu niște copii mai slabi decât dumneata!

Anna și Lotte privesc uimite una spre cealaltă. Își îndreaptă spatele. Nu mai au nevoie să se sprijine de perete. O forță încântătoare, neobișnuită, curge prin ele. Mândrie, triumf, siguranță de sine – nu pot să numească sentimentul, dar acesta există. Datorită lui.

Ușa se deschide.

– Intrați, spune el, înăbușindu-și tusea.

Anna trece prima pragul, urmată repede de Lotte. Stau lângă tablă. Profesoara nu se află pe podea, sfâșiată în bucăți mici. Și totuși arată de parcă are șira spinării ruptă în câteva locuri. Se sprijină de catedră, cu capul plecat și umerii lăsați. Elevii, nemișcați în băncile lor, îl privesc cu timiditate și respect pe tatăl lor, care domină scena fără drept de apel.

– Bine – le împinge ușor pe Anna și Lotte spre profesoară –, și acum cereți-vă scuze fetelor mele, iar acest lucru este valabil pentru întreaga clasă.

Profesoara se uită la ele pieziș. Privirea îi alunecă imediat, ca și cum ar fi atins ceva necurat.

– Îmi cer scuze, zice ea fără tragere de inimă, pentru ce v-am spus. Nu se va mai întâmpla niciodată.

Se lasă tăcerea. Ce urmează acum? S-ar mai putea adăuga oare ceva la umilința profesoarei?

– Și acum le voi lua acasă, cu mine, se aude vocea tatălui pe deasupra lor, dar se vor întoarce mâine. Dacă mai aud din nou despre așa ceva, o să mă întorc.

Din fericire, profesoara și-a ținut promisiunea dată, pentru că el nu ar fi fost în stare să își ducă până la capăt amenințarea. Deja, abia mai poate face față războiului cumplit

care îi distruge plămânii. O imagine nouă: întins pe canapea, asemenea unui poet romantic, se ocupă de munca administrativă, respirând cu greu. Între timp, primeşte vizitele prietenilor săi, care îşi ascund cu grijă neliniştea în spatele discuţiilor vesele – fiicele sale reuşite, în rochii cu carouri şi gulere albe, apretate, fiind un amuzament bine-venit cu poemele şi cântecele lor. Faptul că melodia lui Lotte este întreruptă cam de trei ori de o tuse uscată nu neliniştеşte pe nimeni, în afară de mătuşa Käthe. Învăţând din experienţă să fie precaută, o duce pe Lotte să fie examinată de doctorul familiei. Vreme de câteva minute, acesta îi loveşte uşor pieptul slab, apropiind simultan stetoscopul şi mustaţa de pielea ei palidă. Îi cere să tuşească, iar ea face aceasta cu uşurinţă, de parcă ar fi exersat tusea asemenea unui cântec.

– Nu sunt prea mulţumit de asta, murmură el în spatele ei, aud un sunet slab în plămânul drept.

Lotte stă în faţa unei păpuşi anatomice şi atinge inima roz cu un mic fior. Le lasă să plece cu o sticlă de sirop de tuse şi o programare pentru o radiografie la plămâni.

În imaginea aurie, prăfuită, nu vedem doar zilele de final ale tatălui, ci şi ale familiei, în această formaţie. Din cazinou emană aceeaşi stare de spirit ca atunci când acolo încă se desfăşurau jocuri de noroc: totul sau nimic, până la moarte. Era o clădire în care intrai plin de speranţă şi plecai ruinat, o şmecherie alchimică a cărei reţetă secretă era păstrată între cele patru ziduri ale sanctuarului. Face semn cu degetul arătător lung şi slab, ca fetele să se apropie de el. Respirând cu greu, se aşază pe marginea canapelei.

– Ascultaţi, spune el încet, ca şi cum i s-ar împletici limba în gură, cât credeţi că mai am de trăit?

Anna şi Lotte privesc în jos încruntate – acest calcul are numere astronomice.

– Douăzeci de ani! pariază Anna.

– Treizeci! plusează Lotte un pic.

– Deci asta credeţi voi, rosteşte el cu îngăduinţă.

Le priveşte cu gura deschisă, cu ochi febrili, strălucitori, de parcă ar vrea să mai spună ceva, dar este copleşit de un acces de tuse sâcâitoare şi le face semn să plece.

Câteva zile mai târziu, imediat ce se întorc de la şcoală, mătuşa Käthe le conduce în dormitor. Casa este plină de un miros de varză roşie cu mere şi scorţişoară. Vizitatorii adunaţi în cerc în jurul patului tatălui lor contrastează în mod neplăcut cu mirosul dulce, aromat. Unchiul Heinrich, cu o şapcă mototolită în mâinile încrucişate pc piept, îşi priveşte fratele adormit cu neîncrederea specifică fermierilor. Este oare acesta un spcctacol atât de special, încât toţi trebuie să stea şi să privească? Mătuşa Käthe le împinge pc Anna şi pc Lotte spre pat.

– Johann, spune ea cu gura aproape lipită de urechea lui, copiii sunt aici.

Când îşi descoperă fiicele, ochii încep să-i strălucească de parcă se amuză pc furiş de interpretarea ridicolă din jurul patului său.

„Se va ridica imediat, gândeşte Lotte, şi îi va trimite pe toţi acasă." Dar apoi dispoziţia lui se schimbă. Privirea lui trece agitată de la o persoană la cealaltă. Îşi înalţă capul transpirat, pare că ar vrea să spună ceva ce nu suportă amânare, un lucru din lumea lui interioară secretă.

– Anneliese... murmură el.

Capul îi cade imediat înapoi pc pernă şi se pierde din nou. Obrajii supţi sunt acoperiţi de umbra întunecată a bărbii nerase.

– De ce ne spune Anneliese? întreabă Anna supărată.

– Se gândeşte la mama voastră, spune mătuşa Käthe.

După masă, una dintre cele şapte surori le duce de la petrecerea care nu este de fapt o petrecere. Sunt puse într-un pat necunoscut, o plută pe un ocean necunoscut, iar singurul mod în care pot evita scufundarea este să se îmbrăţişeze strâns una pe cealaltă şi să stea fără să se mişte exact pe mijlocul patului. În timpul nopţii, visează că mătuşa Käthe le trezeşte şi le sărută cu faţa udă, dar, atunci când se trezesc dimineaţa, nu o văd nicăieri. Şapte perechi de mâini le ridică din pat şi le aşază pe un scaun, pentru a le îmbrăca mai uşor.

– Tatăl vostru, rosteşte una dintre surori în timp ce trage o cămaşă, a murit în timpul nopţii.

La început, această veste nu produce nici o reacţie, dar, în timpul elaboratei legări a şireturilor cizmuliţelor, Anna oftează:

– Atunci, nu o să mai tuşească de-acum.

– Şi nu o să îl mai doară pieptul, o susţine Lotte.

Ultimul diapozitiv arată o despărţire. Înmormântarea este invizibilă, aşa cum sunt şi „plecăciunile" îngrozitoare care li se pretind fetelor cu această ocazie. De asemenea invizibile sunt şi certurile, lacrimile mătuşii Käthe, ameninţările ei cu judecata şi valizele împachetate. Ultima imagine pe care Lotte o vede cu Anna: aceasta stă la jumătatea scării din hol, înconjurată de membri ai familiei veniţi de departe. Într-o parte, mătuşa Käthe, deja izgonită, purtând pe faţă urmele tânguirilor inutile. Anna este plină de încredere, în rochia ei de doliu, cu o fundă mare, neagră ca o cioară, aşezată pe părul ei blond. Lângă ea stă unchiul care luase în râs cântecele de Crăciun. De cealaltă parte – o mătuşă cu un bust de dimensiuni impresionante, pe care se odihneşte o cruce strălucitoare de aur. Câteva figuri neclare, fără trăsături deosebite, completează şirul. În spatele Annei, cu mâinile lui osoase pe umerii ei, de parcă ar fi luat-o deja

în proprietate, stă un bătrân ţeapăn, într-un costum uzat, cu o mustaţă neîngrijită şi smocuri mari de iarbă uscată care-i cresc din urechi. Ultima imagine pe care Anna o are cu Lotte: este deja la uşă, chiar sub vitraliu. Doar după faţa ei poate să îşi dea seama cine este. Restul este înfăşurat strâns, ca şi cum s-ar pregăti pentru o expediţie polară. Alături de ea se află o bătrână sprijinită de o umbrelă, cu nişte mănuşi subţiri în degetele ei şi o elegantă pălărie cu văl. Întreaga zi, i s-a adresat bătrânului ale cărui mâini se sprijină greu pe umerii Annei pe un ton superior, de tachinare, cu „Lieber Bulli".

Nici Anna şi nici Lotte nu sunt îngrijorate. Nu se aruncă una în braţele celeilalte, nu plâng, nu îşi iau la revedere în nici un fel, cum ar putea să facă asta când nu au nici o idee despre noţiunea de distanţă în spaţiu şi timp. Singura care face un mic gest ce conţine patosul potrivit despărţirii este mătuşa Käthe care, în ultimul moment, traversează alergând holul şi, cu un torent de lacrimi, o strânge pe Lotte la piept.

2

– *J'ai retrouvée ma soeur, madame!*[1] acostă Anna un oaspete al Spa-ului care trecea pe lângă ele, acesta dând înapoi speriat.

Lotte recunoscu cu dezgust impetuozitatea şi exuberanţa de demult, de foarte demult.

– E incredibil! Anna o prinse de umeri şi îi mângâie braţele. Lasă-mă să te privesc.

Fiecare muşchi din corpul lui Lotte sc încordă. Să trebuiască să fie cercetată din nou! Această familiaritate îi provocă aversiune – era cumva atrasă în vâltoare şi nu avea puterea de a sc împotrivi. Dar să fii născută aproape simultan, din aceeaşi mamă, cu şaptezeci şi patru de ani în urmă nu era ceva ce putea ignora, oricât de sofisticat era sistemul de reprimare pe care îl pusesc la punct de-a lungul a jumătate de secol. Doi ochi ageri, de un albastru-deschis, o analizau plini de curiozitate şi parcă puţin ironici.

– Te-ai transformat într-o adevărată doamnă, declară Anna. Încă atât de suplă şi cu părul prins sus... *sehr schön,* chiar aşa.

---

[1] Am regăsit-o pe sora mea, doamnă! (în lb. franceză, în original)

Lotte privi cu reținere silueta opulentă a Annei și părul scurt. Sugera ceva dintr-un caracter tineresc, plin de voință.

– Eu nu am reușit asta niciodată, zise Anna cu un râs în care se deslușeau autocritica și mândria. Strânse brațul lui Lotte și își apropie fața cu o expresie hotărâtă, plină de strălucire: Și ai nasul tatei, *wunderbar!*

– Cum... ai ajuns aici?

Încolțită, Lotte o făcu să devieze. Slavă Domnului, Anna îi dădu drumul.

– Am artrită. Știi, întregul sistem locomotor al corpului este uzat. Arătă spre genunchi, spre șolduri. Cineva mi-a spus despre băile de nămol din Spa, nu e prea departe de Köln. Și tu?

Lotte ezită, anticipând că lucrul pe care avea să îl zică o va încânta pe sora ei.

– Tot artrită, murmură ea.

– Probabil că este o trăsătură de familie! strigă Anna entuziasmată. Ascultă, hai să mergem să ne așezăm undeva. Nu pot să stau în picioare prea mult timp.

Nu se mai putea face nimic. Începuse ceva inevitabil. Rezistența era inutilă.

– *Meine Schwester*[1], închipuie-ți numai! exclamă Anna încântată, pe la jumătatea coridorului.

Un bătrân care moțăia pe o bancă lângă perete tresări brusc, strângându-și bastonul în mâinile osoase.

Ținând în mâini pahare de cafea de la automat, se îndreptară spre foaierul dominat de o pictură îndrăzneață a unei tinere însoțite de o lebădă. Lotte se așeză comod pe scaun, sorbi câteva înghițituri de cafea și simți că începe să își recapete o parte din calmul anterior.

---

[1] Sora mea (în lb. germană, în original)

– Cine şi-ar fi închipuit că o să ne întâlnim vreodată din nou...? Anna îşi scutură capul. Şi într-un loc atât de extraordinar... asta trebuie să aibă o semnificaţie mai profundă.

Lotte îşi strânse paharul de plastic. Nu credea în semnificaţii mai profunde, doar în coincidenţe stupide, şi deveni extrem de stânjenită.

– Te ajută cu ceva băile de nămol? nu ştiu Anna de unde să înceapă.

– Nu sunt aici decât de trei zile, şovăi Lotte. Până acum, singurul efect este o oboseală de plumb.

– E efectul eliminării toxinelor. Anna adoptă un ton profesional, enervant. Se ridică brusc. Mai ţii minte cada noastră din Köln? Cu picioare de leu? Din bucătărie?

Lotte se încruntă. O altă cadă îi veni în minte. Privi meditativ afară, unde soarele de iarnă făcea clădirile să pară dezgolite.

– În fiecare sâmbătă, tatăl meu ne spăla una câte una într-o cadă.

– Tatăl tău?

– Tatăl meu olandez, zâmbi Lotte încurcată.

– Cum era el? Adică, ce fel de oameni?... Când eram mai mică, îmi imaginam tot felul de lucruri... Anna bâjbâi după cuvinte. Pentru că nu ştiam absolut nimic, am inventat tot felul de situaţii... Visam să te vizitez... Nu ai idee cât de greu a fost să nu primesc nici o veste de la tine... Toată lumea se comporta de parcă nu existai... Deci, în fine, ce fel de oameni erau...?

Lotte strânse din buze. Ideea de a răscoli amintiri avea o atracţie dubioasă. Acestea stăteau aşezate adânc într-un colţ al memoriei ei, sub un strat gros de praf şi pânze de păianjen. Nu era mai bine oare să le lase aşa cum erau decât să le răscolească? Şi totuşi acestea erau o parte din ea.

Era ceva tentant în adueerea lor la suprafaţă. În împrejurări atât de neverosimile precum Institutul Termal, la cererea Annei. Provocată de absurditatea faptului, chiar de imoralitatea lui, îşi închise ochii pe jumătate şi începu să murmure încet, ca pentru sine.

În fiecare sâmbătă seara, îşi spăla cele patru fiice într-o cadă plină cu apă caldă şi săpun, mormăind „Stai liniştită!" în timp ce soţia lui profita de ultimele ore disponibile pentru cumpărături. Ritualul era încheiat cu un pahar de lapte cald. Obişnuia să fluiere în vreme ce îl fierbea. Patru cămăşi de noapte, opt picioare goale, copile sorbind cât mai încet cu putinţă pentru a lungi timpul. După ce accepta patru săruturi de noapte bună, le trimitea ferm la culcare. În timpul verii, scenariul era diferit. Atunci, câteva fete mai mari din sat se adunau pe un teren de fotbal cu iarba crescută prea mare, din faţa casei, pentru a face gimnastică ritmică în vreme ce din iaz se ridica aburul înserării. Silueta unei camionete de livrări se profila pe cerul roşu, ridicând nori de praf pe cărarea nisipoasă, pe măsură ce se apropia în viteză. Se oprea la intrarea pe câmp, uşa din spate se deschidea şi apoi avea loc un miracol care o uimea pe Lotte în fiecare sâmbătă seara: braţe musculoase scoteau un pian pe care îl aşezau într-o poziţie strategică pe câmp, printre picioruleocoşului şi măcrişe. Apoi, un tânăr într-un costum de vară alburiu se aşeza în faţa pianului şi lansa melodii clasice, în ritmuri de marş, spre cerul amurgului.

Fetele din clubul de gimnastică săreau ridicând picioarele şi aplecându-se în spate. Stăteau pe vârfuri, cu mâinile ridicate deasupra capului, ca şi cum ar fi aterizat toate împreună pe pământ, cu paraşute invizibile. Totul în ritmul inexorabil al pianistului. Mies, Maria, Jet şi Lotte, calde încă de la baie, priveau spectacolul de la marginea gardului

până îşi vedeau mama desluşindu-se la distanţă, dreaptă pe bicicleta ei Gazelle, al cărei ghidon părea lăsat în jos din cauza greutăţii sacoşelor pline de cumpărături.

Anna nu avea parte de nici o baie. Curând după sosirea ei la ferma ancestrală de pe Lippe, descoperi că băile erau considerate acolo drept ceva excepţional, o activitate dubioasă în general. Imediat după călătorie, bunicul ei se cufundă în scaunul lui obişnuit, odihnindu-se cu picioarele încălţate în saboţi de lemn sprijinite de plita din fier forjat, cu un miros înţepător de mucegai care umplea camera de zi mică şi aglomerată. Bătrânul avea să moară fără ca pieptul palid să îi fie pângărit vreodată de o bucată de săpun.

– Vreau să fac baie, sc văicărea Anna.

Înduplecată de încăpăţânarea cu care nepoata se ţinea de principiile ei, mătuşa Liesl puse o oală mare cu apă pe foc şi umplu o cadă aflată pe podeaua de piatră. Astfel fu dat tonul unui obicei de lungă durată, pe care Anna îl păstră singură după ce mătuşa Liesl părăsi casa. Ani mai târziu, când începu să încuie uşa pentru această operaţie, unchiul Heinrich obişnuia să zdrăngăne clanţa şi să strige râzând: „Probabil eşti absolut murdară dacă trebuie să faci aşa un tărăboi!"

Copiii din sat erau foarte suspicioşi din cauza manierelor ei de la oraş şi a accentului elevat. Îi prinseră un bileţel de spatele hainei, pe care scria: „Pleacă!" La şcoală, era excepţională, iar colegii ei de clasă îi remarcau tururile de forţă cu un amestec de teamă şi invidie şi o ocoleau. Treptat, îşi dădea seama că a fi mort însemna că acea persoană avea să fie absentă de acum înainte şi nu putea fi adusă înapoi, în ciuda dorinţei arzătoare ca aceasta să te scape rapid, prin purtarea ei hotărâtă, de cei care te chinuiesc. Potrivit acestei definiţii, şi Lotte era moartă. Anna continua să vorbească

permanent despre întoarcerea ei, mergând în cerc în jurul bunicului ei, până când acesta strigă răutăcios:

– Nu mai fi atât de nerăbdătoare! Dacă nu se vindecă aşa cum trebuie, va muri şi ea. Vrei cumva asta?

Deznădăjduită, se întoarse spre mătuşa Liesl, care torcea şi cânta cu o voce subţire: *„Ich weiss nicht*[1] ce-o să se întâmple...“ Pieptul lăsat se mişca în acelaşi timp cu roata de tors. Deasupra capului ei atârna o gravură pe care familia o primise drept cadou în timpul războiului, când unul dintre fii murise pe front. Sub un soldat pe moarte şi un înger care îi întindea o frunză de palmier simbolizând victoria era scris cu litere decorative: „Nu există dovadă mai mare de dragoste decât să îţi dai viaţa pentru patria ta“. Anna se furişă afară în speranţa slabă că unchiul Heinrich putea să îi dea vreun răspuns mai bun la întrebare. Dar acesta era aşezat pe WC-ul din spatele grădinii, o cocioabă de lemn, vopsită în verde, înaltă şi îngustă, înclinată din cauza unei rădăcini de copac crescute în Lippe. Uşa avea o tăietură în formă de inimă şi era larg deschisă. El era aşezat cu picioarele întinse, implicat într-o discuţie cu un vecin care era prins în aceeaşi activitate de cealaltă parte a unui câmp de sfeclă, tot cu uşa deschisă. Temele acestui tête-à-tête erau vânătoarea şi fetele. Anna nu se hazardă să intre în bătaia puştii.

Abătută, îşi târî picioarele spre râu, traversă podul şi se opri cu umerii lăsaţi în faţa unui altar al Fecioarei, la umbra unui soc. Cineva aşezase un buchet de bujori roşii la baza statuii. Mama îşi privea copilul cu devotament, cu o intimitate misterioasă, ascunsă, sugerând că toţi cei care priveau curioşi erau excluşi. Anna avu un impuls de a deranja această introspecţie şi de a distruge faţa pioasă.

[1] N-am ştiut (în lb. germană, în original)

În loc de aceasta, smulse florile din vază, alergă la pod şi le aruncă în Lippe, cu o mişcare bruscă din încheietură. Le privi în timp ce pluteau încet spre Olanda. Unul dintre bujori se comportă altfel: după ce se învârti în cerc într-o vâltoare, fu tras în adâncuri. Anna privi cu invidie locul unde dispăruse floarea. Să dispari dintr-un moment într-altul – îşi dorea asta pentru ea însăşi, să se alăture celor pe care îi iubea şi erau dispăruţi. O pală puternică de vânt purtă cu ea mirosul de iarbă umedă şi paie. Nu se opuse acestuia când o cuprinse şi o ridică, făcându-i hainele să fluture. Se înălţă într-un foşnet asurzitor, până sus, pe cerul lipsit de nori. Departe, putea să vadă ferma bunicului ei, pe jumătate ascunsă de coroana unui tei. Putea să vadă câmpurile, bancurile de nisip aluvionar acoperit de iarbă, unde păşteau vitele, şcoala, biserica, capela Landolinus – întreaga aşezare aflată de ambele părţi ale râului Lippe, care încerca să îşi depăşească lipsa de importanţă prin mistificări disperate, locuitorii umflând importanţa satului cu poveşti despre Widukind care, împreună cu hoardele sale saxone, dusese acolo lupte sângeroase contra regelui imperiului franc. Anna, care plutea deasupra acestor lucruri, nu avea nici o legătură cu ele.

Lotte era întinsă în grădină, într-un chioşc din lemn de pin care era pus pe un ax şi se putea roti, astfel încât să fie întors spre soare sau cu spatele la acesta, după preferinţă. Întinsă pe pat, îşi schimba poziţia odată cu vremea, cu capul pe o pernă cu bordură din dantelă albă. Mama ei olandeză, aşezată pe un scaun de bucătărie lângă patul ei, o învăţa olandeza. Îi mai dădu, de asemenea, o carte cu basmele Fraţilor Grimm, cu ilustraţii romantice. Îi spuse în germană: „Ca să nu îţi uiţi limba maternă". Ea însăşi arăta de parcă ar fi venit direct dintr-un basm. Era înaltă, dreaptă şi mândră. Râdea uşor, iar dinţii îi erau albi, asemenea

porumbeilor care zburau încoace şi-ncolo din porumbarul de la marginea pădurii. Strălucea toată: pielea ei, ochii albaştri, părul şaten, lung, ţinut în loc de câţiva piepteni din baga amplasaţi strategic. Toţi cei care intrau pe orbita ei erau scăldaţi de bucuria ei de a trăi. Dar lucrul cel mai de basm care o caracteriza era puterea ei uimitoare. Dacă îşi vedea soţul cărând cu greu un sac de cărbuni, se grăbea să îi ia cu dragoste povara de pe umeri, ducându-l la şemineu de parcă ar fi fost un sac cu pene.

Lotte îşi dădu în curând seama că ajunsese într-o ramură mai relaxată a familiei, aceea a nasurilor lungi. Capul acestei ramuri semăna uimitor de mult cu tatăl ei. Aceeaşi privire melancolică, nasul subţire arcuit, părul întunecat pieptănat pe spate şi aceeaşi mustaţă. De fapt, acesta era vărul primar al tatălui ei şi trecuse aceste caracteristici genetice nediluate fiicelor sale. Şi la ele se dezvolta deja câte un organ al mirosului mândru şi sensibil, din nasul rotund caracteristic unui copil. Ani mai târziu, când devenise periculos să ai un asemenea nas lung pe mijlocul feţei, acest simplu fapt biologic aproape că o costase pe una dintre ele chiar viaţa.

Depinzând de poziţia soarelui, Lotte putea să vadă tot timpul o altă parte a universului din căscioara ei. De cealaltă parte a unui şanţ lat, care mărginea grădina pe două părţi, se afla pădurea. Un grup de conifere forma o poartă naturală lângă porumbar, o nişă întunecată, care îi atrăgea privirea, peste un pod acoperit cu muşchi, direct în amurgul dintre copaci. Dintr-o altă poziţie, vedea livada şi grădina de zarzavaturi unde dovlecii creşteau atât de repede, încât Lotte credea că îi poate auzi cum gem din cauza durerilor de creştere, după ce căpătase un interes special pentru poveşti în care merele şi pâinile puteau să vorbească. Apoi mai era priveliştea casei şi a turnului de apă masiv şi crenelat, în formă octogonală, cu toată zidăria arcadelor decorative în

cărămidă verde, smălțuită, deasupra ferestrelor și ușilor. Într-o zi, își văzu tatăl olandez urcându-se pe el pentru a arbora un steag mare. Simți că i se oprește respirația când văzu silueta minusculă din vârf, lângă steagul care flutura în vânt asemenea unei vele – oare nu era soarta taților să fie brusc suflați de pe lume?

Noaptea, dormea în casă, într-o cameră separată. Atunci se desfășura peisajul nocturn: dealuri și stânci nemaivăzute până atunci, brazi și pășuni alpine, izvoare de munte. Bunicul ei plutea deasupra acestora, învești în haina lui de doliu. Anna atârna în ghearele lui, țipând fără sunet. Lotte alerga peste dealuri, sus, jos, pentru a scăpa de umbra pe care acesta o arunca asupra ei. Pământul i se prăvălea sub picioare, se împiedica de bolovani – se trezi țipând și tușind. Fu ridicată și pusă în alt pat, unde dormi în brațele mamei ei olandeze fără alte tulburări.

– Atunci, de ce au fugit cu noi ca niște hoți în noapte, imediat după înmormântare? se întrebă Lotte.

Anna râse strâmb.

– Pentru că era un dezastru. Și mai exista și avantajul unui muncitor în plus la fermă. Era un sat de conservatori, fermieri catolici, asta era situația atunci. Tata a fugit din acest mediu când avea nouăsprezece ani. S-a dus în Köln și a devenit socialist. Acel bătrân îngust la minte nu reușise niciodată să înghită asta, *verstehst du*. Și atunci, imediat ce fiul care fugise a murit, a sosit să ne salveze din acel cuib de păgâni și socialiști. Un atac-fulger pentru a o împiedica pe mătușa Käthe să ne păstreze.

Lotte fu cuprinsă de un fel de amețeală. Era incredibil că această poveste grotescă de familie o privea și pe ea. Dintr-odată, brusc, ceara de pe un mister amar, pe care

îl sigilase cu mult timp în urmă, se rupse: şşşt, nu te mai gândi la asta, nu s-a întâmplat niciodată.

– Dar... protestă ea slab, de ce... pe mine... de ce m-a lăsat să merg în Olanda atunci?

Părea că îşi aude numai ecoul propriei voci sau că altcineva vorbea pentru ea. Aplecându-se spre ea, Anna puse o mână durdulie peste cea a lui Lotte.

– Faptul că erai bolnavă nu a fost convenabil pentru el. Un copil sănătos era o investiţie bună, dar un copil bolnav... Doctori, medicamente, un sanatoriu, o înmormântare: nu ar fi însemnat decât cheltuieli. I-a convenit că sora lui, Elisabeth, s-a oferit să te ia, chiar dacă nu o vedea cu ochi buni şi era suspicios din cauza costumului ei de doliu prea la modă. Fiul ei, a spus ea, locuia aproape de Amsterdam, într-o regiune uscată, împădurită, care era prielnică pentru cei bolnavi de TBC. Exista chiar şi un sanatoriu în acea regiune. Na ja, tu ştii lucrurile astea mai bine decât mine. Această mătuşă scăpase ea însăşi de viaţa de la fermă secolul trecut – închipuie-ţi, acum aproape o sută de ani –, pentru a merge în Olanda ca servitoare, ca să se căsătorească apoi acolo. Am aflat toate acestea de la mătuşa Liesl, la ani buni după război. Bunicul nu a arătat niciodată cel mai mic interes pentru tine, nici măcar după ce te-ai vindecat. O pisică bolnăvicioasă în tinereţe nu ajungea niciodată un animal sănătos şi puternic, asta era părerea lui.

– Mă întreb, zise Lotte cu un zâmbet forţat, dacă m-ar fi lăsat să plec ştiind că fusesem încredinţată unui stalinist care m-a crescut într-o atmosferă plină de blasfemii la adresa papei şi a Bisericii.

– *Mein Gott,* chiar aşa? Tulburată, Anna clătină din cap. Ce ironie... pentru că eu nu aş fi supravieţuit mult timp fără Biserică.

* * *

Pâine şi ţinte, cârnaţi şi agrafe, nimic nu era de neînchipuit în magazinul bine aprovizionat şi cafeneaua alipită unde Anna îşi citea lista de cumpărături cu o voce limpede.

– Nu vrei să câştigi zece pfenigi, copilă? se bâlbâi femeia din spatele tejghelei, iar dintele lipsă din faţă nu o opri să surâdă cu şiretenia tipică unui băcan.

Anna îi făcu semn că da.

– Atunci, vino şi citeşte-i mamei mele de două ori pe săptămână.

Mama, oarbă din cauza cataractei, stătea în camera din spate, lângă fereastră, distrusă, într-un fotoliu. Pe masa din faţa ei se aflau meditaţiile mistice ale Catherinei van Emmerik. Fiecare şedinţă de lectură trebuia să se încheie cu pasajul preferat al bătrânei: cel referitor la flagelarea lui Iisus înainte de crucificare. Sfânta din Emmerik schiţa diversele etape ale flagelării fără reţinere: prima dată, fusese biciuit pentru o vreme cu un bici obişnuit, apoi un alt soldat solid luă locul celui anterior, cu un bici despicat, şi, după ce puterea lui scăzu, fu şi el înlocuit la rândul său de un soldat cu un flagellum ai cărui spini pătrundeau adânc în piele. Cu fiecare lovitură, femeia lovea braţul de lemn al fotoliului cu degetele ei osoase, scoţând nişte sunete care erau undeva între strigăte de durere şi încurajări. Anna ajungea şi ea la o culme de fiecare dată: combinarea milei pentru Iisus şi mânia faţă de romani şi de adevăraţii instigatori: evreii. După ce închidea cartea, cu degete tremurătoare, sentimentul de revoltă se retrăgea încet.

– Vino aici... îi făcu semn femeia.

Fără tragere de inimă, Anna se apropie de fotoliul ei. Degetele bătrânei care bătuseră darabana pe cotieră îi cuprinseră mâinile durdulii. Cu detaşare, Anna observă semnele decrepitudinii: pete din cauza ficatului pe faţa albă,

pungi sub ochii palizi, care se holbau, părul subțire prin care, pe alocuri, se întrezărea strălucirea scalpului.

– Ah, mângâie-mă pe cap... spuse femeia moale, strângând mâna Annei.

Anna nu o ascultă.

– *Bitte, bitte,* mângâie-mă pe cap...

Era oare aceasta parte a însărcinării de a citi, asemenea unui bis? În cele din urmă, făcu ceea ce i se ceruse, rece și mecanic.

– Anna noastră se roagă pentru bani, spunea râzând unchiul Heinrich oricui îl asculta, se roagă până face spume la gură.

Anna nu ignoră flagelarea lui Iisus, care ajunsese gradual să ia locul tatălui ei. În fiecare duminică, stătea așezată între bunicul și mătușa ei în biserica catolică veche, de pe vremea convertirii în masă a popoarelor germanice. Privind împrejur, ochii ei descoperiră repede un basorelief care prezenta evenimentul, pe unul dintre pereții văruiți în alb. Într-o zi, Alois Jacobsmeyer, pastorul care își recita breviarul într-o capelă alăturată, o văzu mergând de-a lungul holului, cu un scăunel de lemn în mână. Hotărâtă, se întoarse la dreapta, spre o serie de basoreliefuri vechi, prezentând crucificarea lui Hristos. Se urcă pe scăunel și începu să-i lovească amarnic cu pumnii pe cei care îl chinuiau pe Iisus. „So!" răsuna răzbunător în biserică. „So!" Îngrijorat, scărpinându-și capul, Jacobsmeyer se întrebă dacă această descărcare a nervilor era o dovadă de iconoclastie.

3

Această regăsire amenința să alunece pe o pantă mai caustică. Lotte devenise tot mai iritată de scena din biserică, pe măsură ce Anna o povestea cu o oarecare tandrețe. Dintr-odată, simți explozia unui sentiment ascuțit, urât, care o arsese tot timpul pe interior.

– Și, în felul acesta, Biserica v-a oferit un alibi perfect pentru uciderea a șase milioane de oameni, spuse ea în timp ce pe obraji începeau să îi apară pete roșii.

– Exact, spuse Anna, exact așa este! De aceea îți povestesc, ca să înțelegi că fundamentul era deja stabilit încă de când eram tineri.

– Nu cred, zise Lotte, ridicându-se încet de pe scaun, că am nevoie să înțeleg. În primul rând, poporul vostru a dat foc lumii și, pe deasupra, mai aveți pretenția ca noi să vă înțelegem motivele.

– Poporul vostru? Vorbești despre propriul tău popor.

– Eu nu am nimic de-a face cu acel popor, strigă Lotte plină de silă. Forțându-se să fie calmă, continuă cu condescendență: Eu sunt olandeză trup și suflet.

Oare se strecurase cumva o umbră de milă în privirea pe care i-o aruncă Anna?

– *Meine Liebe,* spuse ea mângâietor, timp de şase ani, am stat în braţele aceluiaşi tată, tu pe un genunchi, eu pe celălalt. Nu poţi să elimini pur şi simplu un asemenea lucru. Uită-te doar la noi acum, bătrâne şi goale sub halatele de baie, cu papucii noştri de plastic. Bătrâne şi, sper, un pic mai înţelepte. Să nu ne acuzăm una pe cealaltă, ci să sărbătorim regăsirea noastră. Propun să ne îmbrăcăm şi să mergem la patiseria de pe strada numită după regina Astrid. Au acolo... – îşi sărută ea vârfurile degetelor – prăjituri delicioase.

Mânia lui Lotte se potoli. Dădu din cap, ruşinată că îşi permisese să se comporte astfel. Merseră împreună de-a lungul coridorului impunător, spre vestiare. Împreună – ce cuvânt.

Un sfert de oră mai târziu, coborau treptele băii monumentale, sprijinindu-se involuntar una de cealaltă, căci ningea şi treptele erau alunecoase.

Nu era departe. Intrară într-un magazin impersonal şi se duseră în spate, trecând pe lângă o vitrină plină de delicatese încântătoare ochilor, spre o cameră de zi renovată, unde doamne în vârstă, cu pălării de blană, se supuneau în tăcere completă ritualului matriarhal al cafelei şi prăjiturilor. O lampă rotundă atârna din tavan şi arunca o lumină plăcută asupra clientelei. Tablourile cu peisaje imaginare în culori ţipătoare de pe pereţi confirmau atmosfera reconfortantă de kitsch.

Comandară merveilleux, o variantă măiastră a unei guri pline de aer, legată cu bezea, frişcă şi fulgi de migdale.

– Acum, înţeleg pe cine am auzit cântând ieri.

Gânditoare, Lotte opri la mijlocul drumului bucata de bezea pe care o ducea la gură.

– Pe cine?

– Ieri, într-una dintre băile cu nămol, cineva îngâna cântecul tramvaiului din Köln.

Anna râse.

– Mă fac vinovată de coloratura din baie, atunci când am impresia că nu mă poate auzi nimeni. Dar... la început, tu erai cea căreia îi plăcea să cânte.

Lotte se încruntă. În jurul lor se auzea murmurul conversaţiilor civilizate. Din când în când, răsuna clopoţelul magazinului, şi câte un client acoperit de zăpadă venea înăuntru.

– Nu am început să cânt cum trebuie, îşi corectă ea sora, decât după ce am căzut prin gheaţă.

Lotte stătea pe iarba îngheţată de pe marginea şanţului. Surorile ei alunecau pe patine olandeze, din lemn, formând un şir lung împreună cu fiicele grădinarului din vecini şi un văr venit din regiunea Brabant. Mama vărului apăru şi ea pe gheaţă, o femeie solidă, cu o pălărie maronie, din fetru, cu o sfârlează din pene de raţă care indica dincotro sufla vântul. Aceasta le împărţi copiilor bomboane mentolate verzi cu dungi roşii dintr-un con mare.

– Mă duc să o vizitez pe mama ta pentru un minut, spuse ea, apucând-o pe Lotte de mână, nu vrei să vii cu mine, fetiţo?

Îşi luă avânt şi alunecă peste şanţ, strigând cu exuberanţă, târând-o alături pe Lotte în distracţia ei pe gheaţă. Astfel, îşi luau avânt şi alunecau spre casă, cu femeia sporovăind încontinuu într-un dialect de neînţeles. Ajunseră la o barcă verde, scufundată pe jumătate, care marca începutul zonei periculoase, unde apa în exces din turn se scurgea în şanţ. Copiii fuseseră avertizaţi în legătură cu acel loc.

– Până aici, până aici! strigă Lotte, dar femeia din Brabant vorbea mecanic, asemenea locomotivei cu cheiţă

de acasă, care nu permitea nimănui să o devieze de pe ruta ei specială printre picioarele mesei.

Când gheaţa începu să se crape, Lotte se eliberă instinctiv. Nu era speriată. Materia solidă de sub picioarele ei dispăru, şi pătura de cristal se deschise pentru a o primi pe tărâmul dulce al morţii premature, decorat cu ferigi şi alge care se mişcau împreună în şuvoiul de bule de aer. Gheaţa se închise cu conştiinciozitate deasupra capului ei. În timp ce varietatea de forme din jurul ei se topeau în verde-deschis, turcoaz şi argintiu, se gândi cu regret la trusa de cusut în miniatură pe care o purta în buzunarul rochiei, de când o primise la Crăciun... Păcat şi de noul ei pulover roşu, şi de copilul nou-născut. Mama, tatăl şi surorile ei olandeze începuseră să se înşire unul după celălalt asemenea verigilor dintr-un lanţ, iar departe în urma lor se afla Anna, abia vizibilă în izbucnirea de lumină colorată. „S-a terminat, se gândi ea. S-a terminat cu pesmeţii cu anason."

Un ţipăt de moarte izbucni din pieptul femeii din Brabant, alertându-i pe copiii care patinau. Alergară spre femeie. Aceasta era scufundată în apă până la sânii grei, ţeapănă de frică. Nici un alt sunet nu mai ieşi din gura ei deschisă larg. Pălăria îi stătea încă dreaptă pe cap. Doar penele se mişcau.

– Lotte, unde este Lotte? strigă Jet, cea mai tânără, pe un ton strident.

Îşi dădu jos patinele, alergă acasă şi se întoarse în fugă cu mama ei, care alunecă pe gheaţă, în faţa femeii nefericite, a cărei parte inferioară a trupului era deja înecată. Cu mâinile la subsuoara femeii, încercă să tragă trupul greu din apă. Dar colosul pietrifieat nu se mişca, bine înţepenit în noroi. Soţia grădinarului veni şi ea, alergând şi ţipând. Privea încercarea de salvare de pe mal, nefiind în stare să facă nimic, smulgându-şi părul din cap. Din cauza

țipetelor ei, apăru într-un final și soțul acesteia. Fusese infirmier la un spital militar înainte să se apuce de cultivatul oleandrilor și portocalilor. Omul bătu cu piciorul în gheața de pe mal, spărgând-o, croindu-și drum spre femeia care se afla în apă. În acel moment, vocea stridentă a lui Jet sfâșie aerul înghețat.

– Domnule, domnule... Lotte e aici... Lotte, sora mea e aici!

Cu o mână tremurândă, arătă spre locul de sub gheață unde strălucea un triunghi din haina de imitație de blană a lui Lotte.

Grădinarul aruncă o privire de cunoscător spre cumnata lui, o lăsă acolo unde era și plonjă sub gheață. O eternitate mai târziu, se întoarse în lumea celor vii, cu trupul leoarcă al lui Lotte.

– Oprește-te! îi spuse el, scuipând apă, mamei ei, care încă trăgea cu disperare de trupul cumnatei lui, dar nu reușise să salveze decât o cutie cu bomboane lipicioase, e moartă de mult.

Cu mâna liberă, arătă spre un firicel de sânge care picura din colțul stâng al gurii ei.

O privire aruncată trupului inert al lui Lotte fu destul pentru ca toată lumea să abandoneze orice speranță. Dar grădinarul, care nu o scosese din Lethe degeaba, refuză să renunțe. Fu întinsă goală pe masa de bucătărie. Se credea că șejurul ei sub apă durase o jumătate de oră. Încercă resuscitarea gură la gură, pălmuindu-i întreg corpul și frecând-o cu un prosop pe care mama ei îl încălzise pe sobă. Insistă cu disperare până ce un sunet mormăit semnală începutul respirației. Astfel, Lotte fu plesnită și frecată până ce reveni la viață, prin perseverența încăpățânată a cuiva a cărui specialitate era de fapt menținerea în viață a plantelor și copacilor.

Îşi recăpătă complet cunoştinţa în patul mamei ei, înconjurată de grupuri de curioşi veniţi să vadă miracolul medical. Nu era deloc mirată. Cu ani în urmă, mătuşa Käthe îşi asumase sarcina de a avea grijă de ea, apoi cineva necunoscut o luase de mână şi o adusese în Olanda, iar acum un om complet străin o purtase spre lume de pe cealaltă parte a gheţii. Cum putea să fie altfel decât optimistă în legătură cu un tipar care continua să se repete cu o insistenţă aproape estetică?

La parter, cealaltă înecată era acum întinsă pe masă. O aşezară cu pălăria pe burtă, deasupra mâinilor strânse în faţă, astfel încât arăta ca şi cum se prezenta sfioasă la porţile raiului.

– E vina mea că e moartă, strigă soţia grădinarului, legănându-se îndurerată în faţă şi-n spate pe scaunul din bucătărie. Dumnezeu m-a pedepsit! Am văzut-o pe Lotte întinsă acolo tot timpul şi nu am spus nimic. M-am gândit că, dacă îţi spun, o să îi dai drumul surorii mele, iar aceasta o să se înece.

Mama lui Lotte o corectă:

– Nu te păcăli singură. Inima surorii tale încetase să bată, pentru că mâncase bine înainte, cum a spus soţul tău, iar Lotte a supravieţuit pentru că nu mâncase încă.

– Dar gătisem nişte ficat de pui delicios cu sauerkraut şi şuncă prăjită, se plânse cealaltă. Sigur asta nu ar avea cum să omoare pe cineva...

Înapoi la şcoală, fetiţa care se înecase fu lăsată să stea lângă sobă. Îşi revenise complet, cu excepţia unui defect mărunt: vorbirea ei nu se dezgheţase încă. Se bâlbâia atât de tare, încât poziţia ei privilegiată de lângă sobă era anulată de faptul că era sărită atunci când venea rândul ei să vorbească la oră. Îi lua prea mult timp să se exprime. Un monstru mic se aşezase între gândurile ei şi exprimarea

acestora, trăgând înapoi silabele chiar înainte ca acestea să îi iasă din gură. Era nevoie de un efort supraomenesc pentru a vorbi înfruntând această forţă care încerca să o blocheze, capul îi era supus unei presiuni puternice, inima i-o lua parcă la goană, limba paralizată i se răsucea lipsită de putere. Un cenzor crud stătea la intrare şi nu lăsa să treacă nimic.

Mama ei descoperi că nu se bâlbâia atunci când cânta împreună cu ceilalţi. Vocea ei limpede putea fi auzită deasupra tuturor, ştia versurile şi improviza cu uşurinţă o a doua parte, fără să se împiedice în vreun cuvânt. Poteca nisipoasă de lângă terenul de fotbal ducea spre un bulevard mărginit de fagi, care trecea, printr-un cartier de vile vechi, spre studiourile postului local de radio. Mama lui Lotte se duse acolo pe bicicleta ei Gazelle şi îl convinse pe dirijorul corului copiilor care cânta la radio în fiecare săptămână să îi acorde o şansă lui Lotte. Faptul că era cea mai mică era compensat din plin de vocea care nu îşi pierduse nimic din puritate, nici chiar în cămaşa de forţă a unui simplu cântec copilăresc. În fiecare săptămână, dirijorul alegea pe cineva care să îşi facă debutul interpretând un cântec solo la alegere. Lotte fu aşezată pe o cutie portocalie, pentru a ajunge la microfon. Situaţia artificială nu o deranja. Anxietatea vagă legată de bâlbâiala ei, care moţăia în pragul subconştientului, cu un ochi deschis şi unul închis, dispăru imediat ce îşi începu cântecul. Concentrându-se asupra dirijorului, a cărui coamă gri se mişca în acelaşi ritm cu bagheta, ea făcu melodia *E o casă în Olanda* – cântecul ei preferat – să pătrundă în casele din zonă fără nici o piedică. Câteva zile mai târziu, îi fu livrată o carte poştală: „Ai o voce minunată, era scris cu înfloriturі. Sper că părinţii tăi au grijă de acest talent".

* * *

– *Ach ja,* suspină Lotte, dirijorul a fost deportat în război. Era evreu.

Urmă o tăcere incomodă. „Cum poate fi vorba despre uitare, se întrebă Lotte, privind-o pe furiş pe Anna. Trebuie să ai grijă cu fiecare dintre reprezentanţii acestui popor."

– Nu ştiu dacă este un lucru înţelept, ezită ea, să stau aici, cu tine, mâncând prăjituri şi purtându-ne de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Anna sări în sus.

– Cine spune că trebuie să ne comportăm de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic? Eu am crescut într-o cultură pe care tu o deteşti. Ai scăpat de ea exact la timp. Lasă-mă să-ţi spun cum ar fi fost viaţa ta dacă ai fi rămas. Lasă-mă...

– Cunoaştem cu toţii acea parte a istoriei voastre, o întrerupse Lotte obosită. Insulta de la Versailles. Recesiunea.

Anna clătină din cap.

– Lasă-mă să îţi spun ceva despre locul pe care îl ocupau evreii în vieţile noastre, în viaţa mea, înainte de război. La ţară. Vom comanda încă o ceaşcă de cafea. Ascultă.

Trecură ani până să moară bunicul. Abia dacă pleca vreodată de lângă sobă – oasele lui încetau să scârţâie doar pe vreme caldă şi uscată. Şchiopătă afară pentru o ultimă dată, într-o zi cu o căldură sufocantă, şi se aşeză pe o bancă mică din faţa casei. Anna veni să stea lângă el. Pe lângă ei trecu o trăsură neagră. Înăuntru se afla o femeie în haine de văduvă, cu şuviţe gri lipite de faţa transpirată. Se dovedi că aceasta era sora lui, care locuia la şase kilometri depărtare, la o fermă mare. Nu se mai văzuseră unul pe celălalt de douăzeci de ani.

– Trude, ce cauţi aici? rosti el cu o voce spartă.

– Ei bine, dacă tu nu vii să mă vizitezi, spuse ea scurt – descoperind trei dinţi răzleţi –, atunci trebuie să vin cu la tine.

Unchiul Heinrich, căruia îi plăcea mai mult să citească decât să mulgă vacile, asemenea fratelui său mort, purta pe umerii săi întreaga povară a fermei sărăcite. Deasupra uşilor grajdului casei saxone construite pe o structură din lemn, înălţată în 1779, scria: „Fă, o, Dumnezeule mare, să putem îndeplini cu devotament ceea ce ne ceri, pentru slava Ta". Un motto profetic, al cărui accent era pus pe „devotament". În timp ce mătuşa Liesl alerga de colo-colo între gospodărie, găini şi grădina de zarzavaturi, unchiul Heinrich încerca din greu să îşi împartă atenţia între cucerirea cuvintelor tipărite şi cincizeei de porci, patru vaci cu viţei, un cal de tracţiune, cincizeci de ari din pământul propriu şi doisprezece ari de pământ luat în arendă.

Chiar şi atunci când încheia afaceri, abia dacă lăsa deoparte cititul. Atunci când negustorul de vite, Papa Rosenbaum, sosi, mirosind că o vacă era de vânzare, unchiul Heinrich stătea neînduplecat în bucătărie cu o carte şi continua să citească în timpul jocului tradiţional al ofertei şi contraofertei.

– Cât vrei pentru ea?

Papa Rosenbaum îşi împreună mâinile grase. Purta pălăria lăsată pe ceafă, de parcă ar fi fost un gangster din Chicago. Pe pieptul pătrat îi atârna un lanţ de ceas antic.

– Şase sute, mormăi unchiul Heinrich fără să îşi ridice privirea.

– Şase sute? Îmi pare rău, Bamberg, dar asta e ridicol! Mă prăpădesc de râs, izbucni el într-un hohot necontrolat.

Unchiul Heinrich tocmai devenea captivat de un pasaj interesant. Anna se ascunse într-un colţ al bucătăriei. După ce se opri din râs, Rosenbaum începu să vorbească despre

preţul vitelor în contextul condiţiei economice nenorocite în care se afla ţara. Unde duceau toate acestea? Putea să ofere patru sute, nimic mai mult. Unchiul Heinrich nu se clinti.

– Patru sute cincizeci.

Nimic.

– Vrei să mă ruinezi! Chiar nu pot să fac afaceri în felul acesta.

Papa Rosenbaum ieşi furios din bucătărie, trântind uşa după el. Poala hainei i se prinse în uşă, forţându-l să o deschidă din nou, ca să o poată trage afară. Îşi smulse haina, şuierând. Îl puteau auzi păşind în sus şi-n jos în curte, plângându-se în gura mare.

– O să dau faliment! Familia mea o să moară de foame!

Se urcă în Wandererul său şi porni motorul, apoi coborî şi veni din nou înăuntru.

– Sufletul meu, bietul meu suflet moare!

Întregul arsenal de ameninţări şi autocompătimire ricoşa de zidul invizibil care îl înconjura pe cititorul impasibil. După ce ritualul fu repetat de trei ori, Rosenbaum îşi scoase ceasul din vestă.

– Sunt aici de o oră deja, uite aşa mi se duce de râpă afacerea. Foarte bine, primeşti şase sute, cât ai cerut.

Mai târziu, după ce fusese martoră a ceremoniei de mai multe ori, Anna înţelese că rezultatul comerţului cu vite era stabilit de antagonişti în prealabil, iar spectacolul se desfăşura pentru amuzamentul amândurora.

Se făcu o fotografie de grup a clasei. Între capetele a cincizeci şi patru de copii, al Annei era al cincilea de la stânga, în rândul al treilea. Privea fix aparatul, purtând încă rochia neagră, cu o fundă largă atârnându-i pe cap. Chiar dacă restul copiilor stăteau apropiaţi unul de celălalt, exista un spaţiu în jurul Annei, de parcă le era instinctiv frică de faptul că dorul de casă putea să fie contagios. Totuşi,

supraviețuise ostracizării la care o supuseră copiii din sat și, mulțumită curajului ei înnăscut, câștigase încrederea colegilor ei de clasă. După ce rochia de doliu îi rămase mică, primi una fără guler, dintr-un material gri, indestructibil, croită cu rezerve ce permiteau să fie lărgită și lungită. Numărul de îndatoriri permanente care îi erau impuse creștea în proporție cu centimetrii pe care îi câștiga în înălțime. Exista o singură zi de sărbătoare pe an: excursia la Wewelsburg, un castel medieval aflat nu prea departe de sat. Carele de fân erau decorate cu coji de mesteacăn și hârtie colorată și trase de cai, iar toată lumea se lupta pentru un loc în carul lui Lampen-Heini, un fermier bogat, care avea cai rapizi. Pe drum, uitau de viața de zi cu zi, ce devenea tot mai sărăcăcioasă, și cântau exuberante cântece de drumeție.

Aveau o mulțime de lucruri de uitat. Milioanele de șomeri din orașe, de exemplu, care nu aveau bani pentru a cumpăra nimic, astfel încât untul de la fermă, cartofii și carnea de porc erau mereu trimise înapoi. Din cauza chiriilor, a fertilizatorilor artificiali și a taxelor pe care nu și le puteau permite, nu puteau decât să viseze la o pereche nouă de pantofi sau un scul de lână cu care să repare ciorapii. Se instaurase starea de urgență în regiunea Ruhr. Șomerii erau trimiși la țară, să lucreze pentru fermieri, fiind plătiți cu hrană și adăpost. Urmară copiii, pe care Biserica îi împărți fiecărei soții de fermier dispuse să îi primească. Apariția misterioasă a copiilor palizi și apatici, precum și rolul de mediator aproape metafizic al Bisericii impresionară atât de tare imaginațiile Annei și ale prietenilor ei, încât inventară un joc nou: „Sosesc copiii din Ruhr". Desenau cu un băț un sat imaginar pe pământul bătătorit, cu o biserică și ferme împrăștiate împrejur. Făceau cu rândul cine să fie mama. Aceasta lua copilul din Ruhr de la biserică, îl plimba

prin sat şi îl aşeza într-o casă creată de ei. Ce se întâmpla după aceea nu îi interesa, nu conta decât acceptarea copilului sărman. Aceasta atingea instinctul lor matern care începea să licărească. Anna se juca plină de pasiune, identificându-se cu copiii strămutaţi, până ce jocul deveni în mod neaşteptat adevărat, sub forma lui Nettchen, care fu adusă acasă de către mătuşa Liesl.

Fata era un copil din Ruhr în carne şi oase. Intră în casă împreună cu mătuşa Liesl, slabă şi murdară, cu pantofi uzaţi. Avea două cozi împletite, care îi erau prinse pe vârful capului. Avea răni pe buze, pe care nu putea să le lase în pace. Râdea în mod misterios la tot ce îi spuneau, dar ea nu spunea nimic în schimb. Iniţial, îşi imaginaseră că Nettchen nu putea să vorbească, dar în cele din urmă, odată ce se exprimă şovăitor, deveni clar că nu avea prea multe gânduri. Nu putea să ţină pasul la şcoală. Venea acasă cu tema corectată, iar profesorul scrisese dedesubt: „Dragă Anna, nu ţi-e ruşine să o laşi pe Nettchen să vină la şcoală cu asemenea exerciţii? Chiar nu ai timp să o ajuţi?" Anna nu putea să ignore această provocare. Seară după seară, cu o disciplină de fier, se dedica restaurării intelectului neglijat al lui Nettchen. Era uimită că eforturile ei nu dădeau nici un fel de roade. Râsul misterios al lui Nettchen la fiecare întrebare la care continua să răspundă greşit o ducea pe Anna la disperare.

– De ce te chinui atât? spuse laconic unchiul Heinrich. Oare nu o duce Nettchen aşa cum e mai bine decât tine sau decât mine?

Nettchen era, cu siguranţă, interesată de dragoste. Cel mai frumos dintre toţi băieţii care locuiau pe malul râului Lippe pe o distanţă de câţiva kilometri era îndrăgostit de mătuşa Liesl. În fiecare duminică, Leon Rosenbaum venea la fermă cu un buchet de flori. Dragostea lor imposibilă

fu grăbită spre un sfârşit timpuriu pe o bancă ruginită din grădină, aşezată în faţa unui strat de varză tânără. Erau muţi când venea vorba să îşi spună ceva unul altuia. În loc de asta, se ţineau de mână şi murmurau generalităţi care se evaporau imediat. Anna şi Nettchen stăteau ascunse în spatele unui tufiş de agrişe, aşteptându-se la o îndrăzneală mai mare. Din când în când, Leon îi dădea câte un sărut cast mătuşii Liesl. Pieptul acesteia se ridica şi cobora languros, împreună cu acesta mişcându-se şi cruciuliţa de aur, iar Nettchen îi ciupea braţul Annei.

În timpul liturghiei de vineri, Anna sesiză legătura vagă dintre avansurile fără tragere de inimă şi sfârşitul pasajului repetitiv „Flectamus genua" rostit în genunchi: „Să ne rugăm pentru Biserică, papă, episcopi, guvern, cei bolnavi, călători, naufragiaţi..." Nici o categorie nu era lăsată deoparte, nici măcar evreii. Când venea rândul lor, chiar la sfârşit, cei credincioşi se ridicau în picioare din genunchi, la urma urmei, evreii îngenuncheaseră în bătaie de joc înaintea lui Iisus, cu cuvintele: „Rege al evreilor!" Rugăciunea era încheiată cu „Fie ca Domnul Dumnezeu să le ridice vălul de pe inimi, ca şi ei să Îl recunoască pe Domnul nostru Iisus Hristos".

Când Leon îşi dădu seama că toate eforturile lui se împiedicau de cruciuliţa de aur, îşi încetă vizitele. Mătuşa Liesl reveni la muţenia posomorâtă. Săptămâni întregi, păru să îşi facă treaba în mod mecanic, până ce luă o decizie mai potrivită pentru o piesă de matineu: se retrase într-o mănăstire carmelită. În ajunul plecării, o cuprinse cu dragoste pe Anna în braţe şi o sărută cu blândeţe pe frunte. Scotoci în grabă printr-o geantă neagră şi scoase o fotografie mototolită a lui Leon, pe care ar fi trebuit oricum să o abandoneze la poarta bisericii, şi o strecură în mâna Annei.

Plecarea ei a fost semnalul declanşator al unei serii de schimbări radicale. Nettchen fu înapoiată bisericii. Bunicul, a cărui privire atotcuprinzătoare păstrase un control simbolic până în ultimele lui zile, schimbă existenţa terestră pentru imortalitate. Fu îngropat în curtea înzăpezită a bisericii, alături de soţia lui, care plecase cu cincisprezece ani înainte.

Când se înapoiară la fermă, unchiul Heinrich îşi puse mâna pe umărul Annei.

– Deci, Anna, acum nu am rămas decât noi doi şi animalele. Iar tu şi cu mine nu suntem deloc fermieri. Vino, hai să ne apucăm de muncă.

Acceptarea eroică a acestei poveri îi amintea Annei de tatăl ei, care se împăcase cu boala lui în acelaşi fel. Cu un gest oarecare, îl apucă de haina de doliu. „Când va muri şi el, se gândi ea, chiar voi fi singură."

4

– Ţi-am scris o mulţime de scrisori, suspină Lotte. Stăteam întinsă în căsuţa mea din grădină şi scriam. Mama îşi cumpărase hârtie de scris specială, cu violete în colţul din stânga sus. Toate scrisorile mele se terminau cu „Dragă Anna, de ce nu-mi răspunzi? Când o să ne întâlnim din nou?"

– Probabil că ei au interceptat toate acele scrisori şi le-au aruncat, după ce le-au citit din curiozitatea lor de fermieri. Şi eu am crezut tot timpul că mă uitaseşi.

Ochii lor rătăciră spre alte mese. Amândouă erau tăcute. Stăteau acolo, aproape şaptezeci de ani mai târziu, şi încă se simţeau păcălite şi înşelate. Nu ştiau cum să reacţioneze faţă de aceste sentimente. Oare vieţile tuturor acelor doamne de acolo, cu bluzele lor de mătase, cerceii de aur şi buzele rujate cu grijă, fuseseră date peste cap din cauza unor neînţelegeri similare? Anna începu să râdă sarcastic.

– De ce râzi? întrebă Lotte suspicioasă.

– Pentru că indignarea mea nu şi-a pierdut din intensitate după toţi aceşti ani.

Anna bătea darabana pe masă. Îşi aduse aminte cum se hotărâse într-o zi că Lotte murise din cauza bolii de care trebuia să se vindece în Olanda. Nimeni nu se gândise să

o anunțe de această moarte. Poate că bunicul ei primise într-adevăr anunțul, dar nu îi spusese nimic, pentru a nu o întrista. O considerase pe Lotte moartă, pentru că o Lotte moartă era mai ușor de suportat decât una care o uitase pur și simplu. Pe deasupra, moartea era ereditară în familie.

– E ca un roman, zise Lotte.

Timpul foșnea pe lângă ea. Încă își putea auzi mama vorbind despre Anna și spunând cu milă: „Sărmana copilă, să ajungă la asemenea barbari". Această descriere, pe care o preluase gratuit de la soacra ei nemțoaică, făcuse ca soarta Annei să pară și mai enigmatică. Era și Anna o barbară acum? Oare barbarii nu aveau hârtie de scris? În felul acesta, inventa tot felul de scuze pentru Anna, ca să nu accepte gândul că Anna pur și simplu nu dorea să-i trimită vești despre ea.

Între unchiul Heinrich și fiica blondă, delicată, a unui fermier domn existau legi nescrise, cel mai bine exprimate ca statistici: numărul de vite, numărul de slujitori, de acri de pământ. Cu Martha Höhnekop, care era opusul ei în toate sensurile, el încerca să se descotorosească de soarta pe care o avea. O cunoscuse pe Martha la o vânătoare. Ca o revoltă împotriva terorii poziției sociale și situației financiare, își permise să aleagă pe cineva care nu avea nimic de pierdut. Era cea mai în vârstă dintr-o familie de paisprezece copii. Tatăl ei conducea o cafenea pe care oricine avea o urmă de respect de sine o evita. Dar unchiul Heinrich fusese beat, iar Martha Höhnekop – disponibilă.

Într-o zi, aceasta apăru în viața Annei. Cu mișcări largi și aspre, care contrastau neplăcut cu dantela bej a rochiei ei de mireasă, intră în camera de zi înghesuită, își aruncă buchetul de trandafiri și brumărele pe masă și se trânti

lăbărţată în scaunul bunicului. Putea să respire din nou: primăria, biserica, masa festivă, încercarea de a fi politicoasă şi încântătoare o extenuaseră. Anna o studie cu atenţie. O femeie bine clădită, cu o faţă mare, plată, buze înguste şi maxilar mare. Deasupra îi erau ochii, strâmbi, misterioşi, impenetrabili, afundaţi în orbite. Părul ei negru, strălucitor, era prins cu agrafe. Trandafirul, care îi fusese pus în păr de dimineaţă şi stătuse locului toată ziua, începuse acum să alunece. Obrajii ei erau de un roşu nenatural. Anna crezuse că era din cauza nunţii, dar mai târziu constată că roşeaţa din obraji parcă îi fusese tatuată, ca şi cum ar fi fost mereu emoţionată şi incapabilă să se exprime altfel.

– Trimite-l pe copil la culcare, îi spuse ea unchiului Heinrich, făcând semn cu mâna spre Anna.

– Abia ne-am căsătorit şi avem deja o fată atât de mare, răspunse mirele cu un râs fals. Nu mulţi ar putea să ne imite.

Dar mireasa, care se săturase de privirea sinceră şi fixă a Annei, nu vedea care era motivul amuzamentului.

Singura parte a Marthei pusă pe treabă era pântecele: năştea un copil în fiecare an. În afară de asta, nu era bună de nimic. Când se trezea la ora nouă, căscând şi scărpinându-se în cap, ziua unchiului Heinrich începuse deja de patru ore. De atunci în continuare, ştia cum să dea impresia, în felul ei încăpăţânat de a fi, că era ocupată cu gospodăria, dar de fapt trupul ei corpolent, amintind de o forţă primordială, se plimba ţanţoş prin locuinţă, fără să ridice nici măcar un deget. Multă treabă ar fi rămas nefăcută dacă o orfană exilată, de unsprezece ani, nu s-ar fi ocupat de ea. O fată care nu aparţinea nimănui, deşi mânca împreună cu ei şi dormea sub acelaşi acoperiş. Cel care este leneş trebuie să fie isteţ. Mătuşa Martha înţelese că îi căzuse din cer o slugă neplătită, sub forma acestei aşa-zise nepoate.

Cu fiecare prunc născut, o parte din copilul din Anna se ofilea şi, în locul acestuia, creştea monstrul reprezentat de poveri. Şapte zile pe săptămână, ziua ei începea cu mulsul vacilor, căci putinele trebuiau să fie la marginea drumului până la ora şase. Apoi, trebuia să hrănească porcii, caii, vacile, viţeii şi găinile, să pompeze apă de băut pentru vite, să cureţe grajdurile şi să fiarbă tainul porcilor, să ţesale vacile. Lanţul activităţilor era numit munca de dimineaţă, care avea drept corespondent munca de seară. Totul începea din nou după-amiază, la ora patru, după şcoală. Dacă această pereche ar fi fost figurine pe şemineu, ar fi reprezentat doi sclavi cu genunchii îndoiţi şi spatele gârbovit, cu ceasul ticăind inexorabil între ele.

Viaţa la care visase, aceea a unei eleve de liceu, devenea din ce în ce mai îndepărtată. În acest vis, viaţa ei decurgea conform planului original, în care tatăl ei avea aşteptări mari de la inteligenţa ei care nu se potrivea cu vacile şi porcii. Doi profesori şi un pastor veniră plini de naivitate acasă, pentru a-l convinge pe unchiul Heinrich să îi permită să meargă la liceu. Dar imnul lor de laudă pentru talentele ei fu înlăturat de un singur argument:

– Nu, avem nevoie de ea la fermă.

El nu avea să îşi revină niciodată din şocul pricinuit de căsătoria lui impulsivă. În afara faptului că încercase să găsească o scăpare, raidul lui fulger fusese poate şi o încercare juvenilă de a repara viaţa năruită a familiei. Faptul că îşi atrăsese o nenorocire mai mare pe cap era clar. Se înarmă împotriva propriei decepţii, aruncându-se în munca la fermă cu o încăpăţânare feroce. Căpătă expresia dură, fixă, a fermierului care ştie deja că, indiferent cât de mult s-ar lupta, soarta lui este pecetluită, astfel încât mai adaugă câte ceva, din masochism pur. Dacă Anna nu ar fi fost acolo, micul lui companion în nenorocire şi necaz, atunci ar fi

trebuit să se lupte cu forţa primitivă care era soţia lui, pentru a o face şi pe ea să muncească, o bătălie al cărei învins ar fi fost evident de la bun început.

Slujba mare de duminica elibera casa de prezenţa mătuşii Martha pentru câteva ore. Acest lucru îi oferi fiului cel mai mic al lui Papa Rosenbaum ocazia de a o lua pe Anna prin surprindere într-o zi toridă de vară. Aceasta abia pusese cartofii şi morcovii în supa în care fierbea o bucată de şuncă. Dintr-odată, prin abur, văzu un băiat care stătea în uşă. Acesta făcu câţiva paşi în bucătărie. Îl recunoscu pe Daniel Rosenbaum, care stătea lângă ea în clasă.

– Mă duc să înot în Lippe, spuse el nepăsător. Pot să mă dezbrac aici?

Anna îl privi distrată.

– Presupun că da, zise ea, făcând un semn vag cu mâna. Poţi folosi camera aceea.

„Să înoţi în râu, se gândi ea surprinsă, nimeni nu face asta vreodată." Ea nu cunoştea pe nimeni care să ştie să înoate. Privind bolboroseala supei în clocot, văzu în faţa ochilor vârtejurile mortale din Lippe. Când auzi un sunet în spatele ei, se întoarse automat. Tânărul Rosenbaum stătea gol pe preşul din faţa uşii, cu membrul erect scăldat într-o rază de soare care pătrundea prin fereastră. El o privea fix, cu o seriozitate sfidătoare. Polonicul îi căzu din mână. Independent de corpul slab al băiatului, ieşind sumbru în evidenţă, lucrul cu un ochi în vârf părea să ochească direct spre ea, ca o cobră ridicată, pregătită de atac. Ea nu ştia că aşa ceva exista, refuza să ştie şi nu voia să aibă nimic de-a face cu asta, aşa că fugi din bucătărie, ignorând onorul dat ei, afară, pentru a se ascunde după gardul-viu de mălin. Tremura. În depărtare, turnul bisericii Sfântul Landolinus se ridica deasupra copacilor. Şi acesta era îndreptat în sus. Se opri să rupă un mănunchi de iarbă şi apoi îndepărtă firele

unul câte unul. Cum era posibil ca, în timp ce acolo se celebra slujba mare, aici să se întâmple un lucru ca acesta, ca amândouă să existe în aceeaşi lume?

Iisus spusese: „Fiţi perfecţi, aşa cum Tatăl nostru din ceruri este perfect". Anna încerca să respecte cu stricteţe această poruncă, în ciuda faptului că eforturile ei erau puse la grea încercare de Ziua Tuturor Sfinţilor. Toate rugăciunile pentru salvarea sufletelor celor morţi erau ascultate în această zi din luna noiembrie. Toţi cei care aveau ocazia să o facă mergeau la biserică de şase ori, pentru a profita din plin de această şansă. Dar rugăciunile nu erau doar pentru cei dragi care muriseră. Cel mai mare sacrificiu era o rugăciune pentru cei lipsiţi de Dumnezeu: „Fă ceva bun şi pentru cei păcătoşi". Se rugase deja pentru tatăl ei, pentru mama, pentru bunic şi, doar ca să fie sigură, pentru orice eventualitate, pentru Lotte. „Pentru cine aş putea să mă mai rog acum, se gândea ea, care este penitenţa cea mai mare pe care ar trebui să o fac?" Atunci, Rosenbaum cel gol apăru nechemat în faţa ei, pe preşul din faţa uşii, brăzdat de o rază de soare. Într-o clipă, sacrificiul care i se cerea era clar: de ce să nu se roage şi pentru un evreu mort – unul oarecare.

Lotte sorbea un pahar de Grand Marnier care însoţea cea de-a treia ceaşcă de cafea.

– Putea la fel de bine să fi fost un băiat care nu era evreu.

– Desigur! Îţi povestesc asta doar pentru a-ţi arăta cât de ambivalentă era atitudinea mea faţă de evrei şi cum era aceasta influenţată de Biserică. Acum, urmează partea cea mai rea. Anna puse pe masă ceaşca în care mai rămăsese doar zaţul. La un moment dat, au dispărut: nu mai erau evrei în satul nostru. Nici un Rosenbaum nu mai venea să

cumpere vite. Pe neașteptate, locul lui fu luat de un negustor de vite creștin. Totuși, nu am întrebat niciodată unde a dispărut familia Rosenbaum. Niciodată, înțelegi. Niineni nu a întrebat vreodată ceva, nici măcar unchiul meu.

– Și ce s-a întâmplat cu acea familie?

– Nu știu! Este adevărat atunci când oamenii spun „n-am știut". Dar de ce nu am știut? Pentru că nu ne interesa deloc! Îmi fac reproșuri acum că nu am întrebat unde au dispărut.

Lui Lotte începuse să i se facă prea cald, se simțea amețită. Reproșul pe care Anna și-l adresa sieși îi suna fals, ce putea ea să facă în privința asta? Toate pălăriile de blană din jurul lor dispăruseră. Luminile erau încă aprinse, dar la intensitate redusă.

– Cred că vor să plecăm, murmură ea.

Anna se ridică să plătească, Lotte nici nu voia să audă despre asta. Dar Anna i-o luă înainte. Plătise deja când Anna încă își mai căuta mâneca hainei. Nemții erau prea rapizi pentru toată lumea, cu mărcile lor cu tot.

Tocmai hoinăriseră prin anii '30. Acum, păși afară, într-o lume albă, atemporală, tăcerea apăsătoare care domnea creând presentimentul unui mare vid. Anna o prinse pe Lotte de braț. Având impresia că drumurile lor aveau să se despartă acolo, se oprire în fața monumentului Lanciers din Place Royale, reprezentând un călăreț viteaz pornind la război cu o cască de zăpadă pe cap.

– Pe mâine! Anna o privi solemn pe Lotte și o sărută pe ambii obraji.

– Pe mâine... spuse Lotte slab.

– Cine ar fi crezut... rosti Anna din nou.

Apoi, traversară amândouă strada în aceeași direcție.

– Încotro te îndrepți? întrebă Anna.

– Spre hotelul meu.

– Şi eu!

Descoperiră că amândouă stăteau la hoteluri aflate de cealaltă parte a liniilor ferate.

– Asta nu poate să fie pură întâmplare, râse Anna, prinzând din nou braţul lui Lotte.

Astfel, merseră în continuare, cu zăpada scârţâind plăcut sub tălpile lor. Pe podul de deasupra căii ferate, se opriră pentru a privi peste casele acoperite cu zăpadă.

– Gândeşte-te numai, meditä Anna, la toate personalităţile care au venit aici să se trateze de-a lungul secolelor. Chiar şi ţarul Petru cel Mare.

– Oraşul încă mai are un aer distins, susţinu Lotte, ştergând o dâră de zăpadă de pe balustradă, cu un deget înmănuşat. Iubea atmosfera de *élan* aristocratic şi maiestuozitatea ştearsă care emana din clădirile de dedesubt. Secolul al XIX-lea era încă prezent în mod tangibil şi evoca dorul de un fel de trai mai armonios şi mai bine organizat, care fusese pierdut pentru totdeauna. La Băile Termale, ori de câte ori unul dintre membrii personalului îi întindea o mână pentru a o ajuta să iasă din baie şi să se îmbrace cu un halat de baie încălzit, se amăgea că era o matroană sau marchiză care îşi adusese cu ea propria cameristă.

Îşi târşâiră picioarele de la un stâlp de iluminat la celălalt, de la o baie de lumină la cealaltă, până când ajunseră în faţa unei vile cu două turnuri rotunde.

– Eu stau aici, spuse Lotte.

Clădirea din fondant alb pudrat cu zahăr crea o impresie ireală, de vis. Această zi, cu toate lucrurile improbabile care se întâmplaseră, fusese un vis, iar faptul că Anna era lângă ea nu era adevărat.

– Un palat, aprecie Anna rece. Eu stau un pic mai departe, e un loc mai simplu.

Lotte detectă nota critică, dar nu se simţea în stare să îi :xplice că, în spatele faţadei de lux, se ascundea un simplu ıotel de familie.

– Îţi doresc... o seară plăcută! se bâlbâi ea.

– De-abia aştept ziua de mâine, suspină Anna, îmbrăţi-ând-o cu hotărâre.

Trecu mult timp până când Lotte reuşi să adoarmă. Îi era greu să găsească o poziţie în care să nu o doară nimc. Şi, ndiferent că era întinsă pe o parte sau pe spate, gândul i se ntorcea permanent la acea întâlnire şi la eliberarea pe care ı simţise. Un amalgam de emoţii contradictorii împiedicau :edarea în faţa somnului. „Cum o să le spun oare copiilor nei" fu ultimul gând înainte să adoarmă spre dimineaţă.

5

Lotte se trezi copleşită de presimţiri sumbre. Camera de hotel îi părea străină şi ostilă. Ramurile acoperite de zăpadă pe care le vedea prin fereastră nu îi evocau nici un sentiment poetic. Totul era dureros. Acest corp îi provoca aversiune, nu doar pentru că putea să îl simtă cu fiecare mişcare, ci şi fiindcă nu putea să îi nege originea. O persoană olandeză într-un corp german. În Belgia. I-ar fi plăcut să dispară în linişte, însă tratamentul era un dar din partea copiilor ei, deci cum putea să fugă de propriul ei cadou aniversar? Să se lase condusă pe căi greşite de către Anna era un fel de lipsă de loialitate: durerea din picioare era un avertisment că deja mersese prea departe. Acei primi ani din viaţă la care se referea Anna, ce reprezentau ei cu adevărat în existenţa unui om? Fuseseră aduse pe lume împreună, la jumătatea Primului Război Mondial, în timp ce moartea făcea ravagii la nici o sută de kilometri depărtare. Era cumva indecent să fii născut într-un asemenea moment, şi gemene pe deasupra. Probabil că erau blestemate. Meritau înstrăinarea dintre ele, care trebuia să rămână astfel. Poate că purtau povara unei vini istorice impersonale şi, de-a lungul vieţii lor, independent

una de cealaltă, trebuiau să plătească nenorocirile provocate de împrejurări.

În timp ce Lotte aştepta la demisol să îi fie pregătită baia cu nămol, Anna apăru în uşă. Era deja ceva familiar în ea – totuşi, poate nu precursorul vreunui sentiment de apartenenţă familială! Anna se lăsă lângă ea, pe banca albă.

– Cum ai dormit, *meine Liebe?*

– Bine, spuse Lotte pe un ton superior.

– Eu am dormit minunat.

Anna îşi masă coapsele. O femeie într-un halat alb îi făcu semn lui Lotte. Anna îi puse mâna pe umăr.

– Este o cafenea minunată alături, Relais de la Poste, hai să ne întâlnim acolo. În după-amiaza aceasta!

Dând vag din cap, Lotte intră în baie. Cum era posibil aşa ceva: Anna reuşise din nou să o ia prin surprindere, decretând un *fait accompli!*

În Relais de la Poste, timpul se oprise în loc la începutul anilor '30. Scaune de lemn maro-închis, feţe de masă albe sub sticlă, lămpi de aramă cu becuri de sticlă, totul datând din acea perioadă. Proprietarul nu văzuse nici un motiv să schimbe ceva cu nebuniile de oţel, plastic sau decor pseudo-rustic de după război. Acolo era linişte, doar câţiva clienţi obişnuiţi vorbind în şoaptă la bufet. Trecători cu gulerele ridicate răzbeau cu greu prin zăpadă, iar vizavi pereţii Institutului Termal păreau murdari. Femeia de la bar le recomandă doamnelor o băutură regională, care să le încălzească: Ratafia de Pommes. Acest lichior de mere înmuie cu un rafinament acru-dulceag rezistenţa lui Lotte. După al doilea pahar, observă un radio primitiv într-un colţ, cu o frumoasă carcasă de lemn. Încântată, se îndreptă spre el şi îşi lăsă degetele să alunece drăgăstos pe lemnul lustruit.

– Priveşte asta! strigă ea. Nebunul meu de tată avea unul exact la fel!

* * *

Cumpărarea unui gramofon de la firma Grammophon şi Polyphon din Amsterdam aduse în casă, pe lângă o sursă de plăcere, un motiv de certuri şi nopţi nedormite. Alegerea definitivă fusese precedată de ore întregi de gastronomie muzicală. Tatăl lui Lotte ascultase cu ochii închişi vocea divină a lui Caruso. „Osana" şi „Paliaccio" interpretate de acesta aproape făcură ca sala somptuoasă de pe Leidsestraat să se desfacă din ţâţâni. Platanul rotativ se afla sub un capac deasupra noii piese de mobilier. Aceasta primi un loc de onoare în camera de zi. De atunci înainte, casa se impregnă cu simfoniile lui Schubert şi Beethoven, cu vocea faimosului tenor Jaques Urlus, care interpreta *Murmelndes Lüftchen,* dar şi cu vocea senină a lui Aaltje Noordewier în *Pasiunea* lui Bach. Asculta noua maşinărie până târziu în noapte. Aceasta făcea ca dragostea lui pentru muzică şi cea pentru cele mai noi realizări ale tehnologiei electrice să fie într-o simbioză perfectă. Soţia lui îi ţinea companie până la sfârşitul sesiunilor lui nocturne, deoarece descoperise că, atunci când era ameţit, acesta uita să stingă lămpile şi sobele înainte de a merge la culcare. Îi plăcea muzica tare. Copiii începuseră să aibă probleme cu somnul din cauza excesului de sunete cereşti. La şcoală, aţipeau deasupra cărţilor de aritmetică. Lotte putea să audă cântecele înduioşătoare din *Orfeu* în valuri intermitente, în timpul lecţiilor de citire.

Depozitul firmei Polyphon conţinea un stoc de patru mii cinci sute de plăci de gramofon. Mama lui Lotte era surprinsă în mod regnlat de câte un reprezentant al firmei băgându-i o factură sub nas. În timpul muzicii de seară, izbucneau certuri despre bani.

– Am plătit deja pentru el.

– Ba nu ai plătit. Iarăşi au venit la uşă. Cum poţi să te comporţi astfel?

Jet şi Lotte se ridieau din pat şi se aşezau în capul scărilor, îmbrăţişate pe după umeri. Ceea ce sunase ca o ameninţare în dormitor se transformase afară în pericol. Muzica se scurgea nemiloasă, cu mânia părinţilor ridicându-se deasupra acesteia. Câteodată, un obiect lovea podeaua cu un pocnet. În cele din urmă, ele coborau scările plângând şi veneau pe scena de bătălie în picioarele goale, pregătindu-se pentru ce era mai rău. Alibiul lor era: „Am avut un vis urât". Lotte se ţinea strâns de mâneca pijamalei lui Jet. Armistiţiul era declarat imediat. Tatăl lor se îndrepta spre obiectul miraculos pentru a pune încă o placă. Mama lor le strângea în braţe, vinovată.

Foamea tatălui lor pentru muzică nouă era totuşi întrecută de dependenţa lui faţă de maşinării sonore. Curând, modul în care gramofonul reproducea muzica nu i-a mai satisfăcut exigenţele. Standardul lui devenise Concertgebuow din Amsterdam. Aşa trebuia să se audă şi în camera lui de zi. Instală tot felul de instrumente experimentale în atelierul său, într-un haos de transformatoare, distribuitoare, panouri de comandă, difuzoare şi electrozi de împământare – vârfurile mustăţii lui erau pârlite de la sudură. Înregistrase deja o serie de succese în construcţia de radiouri. Echivalentul lui pentru Chrystalphone, făcut acasă, îl întrecea pe cel al companiei Edison. Îi făcuse gramofonului atât de multe modificări ingenioase, încât maşinăria originală abia mai putea fi recunoscută. Când un Ultraphone fu lansat în mod neaşteptat pe piaţă, îl adaptă imediat. Această maşinărie, care-i încânta chiar şi pe cei mai rezervaţi critici, avea două canale sonore şi două ace, astfel încât sunetul era transmis de două ori cu o scurtă decalare – un efect stereo prin care îşi depăşea contemporanii. Era descris de presă drept gramofonul cu voce umană. Tatăl lui Lotte luă aceasta drept o declaraţie personală de război. Se instală din nou

în atelier. Nu se opri până nu construi un aparat cu două difuzoare conice. Nu doar că sunetul venea din două părți diferite, ca într-o sală de concerte, dar această mașinărie se afla pe primul loc în cursa pentru eliminarea zgomotului produs de frecarea între placă și platanul rotativ. Cele două cutii de fag lustruit care tronau în camera de zi îi aduseră o faimă care se întindea peste râurile Maas și Waal. Inginerii de la compania de becuri electrice veniseră în Nord, într-o mașină a firmei, pentru a asculta fenomenul acustic cu propriile lor urechi. Urmară tehnicieni de sunet de la radio, muzicieni, pasionați, cunoștințe îndepărtate – seară după seară, noi grupuri interesate se bucurau de reproducerea minunată a sunetului și de colecția tot mai mare de discuri. Instigatorul acestui *tours de force* muzical și tehnic, autodidact complet în lumea sunetului, trăia într-o permanentă beție spirituală rezultată ca urmare a acestei supradoze de interes și recunoaștere. Își punea discurile pe platan cu aceeași vanitate cu care un violonist își așază vioara sub bărbie. Mustața lui, care își recăpătase vechea glorie, strălucea mai tare ca niciodată.

Ca o consecință a acestor seri captivante, alimentarea cu apă și electricitate a comunității locale era pusă în pericol. Asta era responsabilitatea lui, o slujbă pe care o obținuse după ani de autoinstruire în teoria electricității. Diminețile, dormea până târziu. Pentru că nu mai era nimeni altcineva care să facă asta, în diminețile întunecate de iarnă, soția lui se ridica din pat, unde nu petrecuse mai mult de două ore, își punea un capot peste cămașa de noapte și se ducea să pornească pompele de presiune din turnul de apă rece ca gheața. Uneori, se simțea depășită de situație.

– Nu te gândești decât la tine și nu faci decât ce-ți convine, îi striga ea când el, în cele din urmă, se împletici jos

pe scări, cu ochii încă grei de somn. Egoistule. Socialist de salon.

El protestă slab, căutând în van argumente cu care să se apere. Ea, adusă la disperare de iresponsabilitatea în spatele căreia se ascundea soţul ei, îl pocni. Copiii îl văzură împleticindu-se. Traversând podul, alergară în pădure, pentru a construi o colibă – ca o alternativă la casa părintească. Activităţile de construcţie fură prelungite cât mai mult posibil, în speranţa că războiul avea să se fi terminat până ce ei traversau podul în direcţie inversă. Ore mai târziu, flămânde şi agitate, se întoarseră tiptil spre casă. Din pădure, puteau deja să îşi vadă părinţii aşezaţi pe banca din grădină, sub păr, îmbrăţişaţi şi zâmbind fericiţi. Echilibrul fusese restabilit.

Copiii îşi făceau temele în camera din spate. Gramofonul era tăcut de fiecare dată când tatăl lor era plecat în inspecţie. Un Harley-Davidson al firmei îl purta prin regiune. Gonea pe drumurile maiestuoase în haina lungă de piele, cu apărători pe picioare, cu ochii acoperiţi de imenşi ochelari rotunzi, cu urechile căciulii fluturând pe lângă capul lui ca nişte păsări bete. Când ajungea acasă şi îşi dădea jos echipamentul, lua un volum din colecţia lucrărilor complete ale lui Marx sau Lenin din raft şi se trântea într-un fotoliu.

Uşa culisantă se deschidea brusc.

– Ce faceţi? întreba el sever.

– Temele.

– La ce materie?

– Istoria olandeză.

– Închideţi-vă cărţile, puteţi să învăţaţi mai mult din asta. Ascultaţi: „...Oriunde o parte a societăţii posedă monopolul metodelor de producţie, muncitorul, liber sau nu, trebuie să adauge la timpul de lucru necesar pentru propria lui întreţinere timp de lucru suplimentar pentru a produce cele necesare subzistenţei proprietarului metodelor

de producție, fie că acest proprietar este un nobil atenian, teocrat etrusc, *civis romanus,* baron normand, proprietar de sclavi american, boier valah, proprietar modern de pământuri sau capitalist". Le arunca o privire plină de înțeles pe deasupra copertei *Das Kapital* decorată cu motive florale. Înțelegeți, muncitorul trudește cu sudoarea frunții ca bogații să se poată dedica în întregime artei de a nu face nimic. Acesta este felul în care funcționează lumea. Băgați-vă asta în cap.

Și își continua predica, aceasta putând ține câteva ore atunci când își intra în ritm, până când copiii erau eliberați de către mamă, care le dădea treburi imaginare de făcut. Atunci când se plângeau că trebuie să smulgă buruienile din grădina de zarzavaturi, le vorbea despre soarta persoanelor de vârsta lor din secolul trecut.

– La două, trei, patru dimineața, copii de nouă și zece ani erau târâți din dormitoarele lor insalubre și forțați să lucreze pentru propria lor subzistență până la zece, unsprezece, douăsprezece noaptea, până când mâinile și picioarele le oboseau, spinările li se încovoiau, iar trăsăturile deveneau înăsprite, chipurile înțepenite ca niște măști lipsite de expresie, la care era de-a dreptul înfricoșător să te uiți.

Pe musafiri îi trata cu mai multă subtilitate. Mai întâi, îi tenta cu muzică divină. Când aceștia erau prinși în cârlig, iar sufletele le erau înmuiate de muzică, dădea sonorul mai încet și, de pareă ar fi fost cuprins de o inspirație spontană, deschidea o carte care se întâmpla să fie acolo tot timpul. Unii reușcau să plece rapid, în mod politicos, alții erau antrenați în dispute obositoare, care durau până târziu în noapte. Reușea să provoace o rezistență adevărată numai atunci când, în orele mici ale dimineții, cu difuzoarele zgomotoase pe fundal, ca dovadă a intelectului său ingenios, își făcea cunoscută opoziția față de monarhie. Îmboldiți de

gin, oamenii erau dispuşi să accepte o bună parte din argumentele lui despre materialismul istoric. Erau chiar pregătiţi să fie indulgenţi cu filipicele sale împotriva creştinătăţii, dar, imediat ce venea vorba despre familia regală, depăşea deja limitele: aceasta era apărată cu îndârjire. Muzica, alcoolul, puterea lui de convingere nu puteau face faţă dragostei lor pentru Casa de Orania. El încerca să îşi ascundă dispreţul, mângâindu-şi mustaţa cu degetul arătător. Unul dintre musafiri devenise atât de dependent de discuţiile lor, încât venea să filosofeze în fiecare sâmbătă seară, până ajungeau la fundul sticlei de gin: profesorul Koning, lector de istorie colonială la Universitatea din Amsterdam. Tatăl lui Lotte, care avea un respect copilăros, deloc socialist pentru autoritatea în domeniul erudiţiei, era foarte mândru de această prietenie care mersese atât de departe, încât profesorul îşi cumpărase o casă cu acoperiş de stuf de cealaltă parte a pădurii.

Cu ocazia zilei de naştere a reginei, tatăl ei refuză să atârne steagul de turnul de apă. Dar un membru proeminent al consiliului de provincie, care locuia în vecini şi se plimba prin pădure în fiecare zi, raportă această neglijenţă.

– Haide, îi spuse soţia în anul următor, atârnă steagul, altfel o să avem probleme.

– E absurd, protestă el, să atârni steagul pentru o femeie ca oricare alta.

– Vorbeşti despre regină!

Şi ea arăta ca o regină, în rochia de mătase chinezească de culoare bej, mândră, încântătoare şi neînduplecată. Copiii erau de partea ei, decorându-şi bicicletele cu ramuri de conifere şi lampioane portocalii.

– Toată lumea atârnă steagul, tată.

– Masele, pufni el.

– Dacă tu n-o s-o faci, o voi face eu.

Soţia lui o luă din loc cu paşi mari. El o urmă mânios. La uşa turnului de apă, o prinse şi o întoarse din drum. Intră doar el, cu maxilarul încleştat.

Un inspector sosi la şcoală pentru a face un recensământ al elevilor. Stătea în faţa clasei cu o listă: trebuiau să se ridice unul câte unul şi să îşi spună numele. Pe un ton rutinat, adăuga:

– Cu ce se ocupă tatăl tău?

Toţi răspundeau fără şovăială. Lotte spuse numele părinţilor ei olandezi fără să se gândească: Rockanje. Dar se holbă la el cu gura deschisă, fără să spună nimic atunci când veni vorba despre profesia tatălui ei.

– Lotte, rosti învăţătoarea cu bunăvoinţă, ştii cu ce se ocupă tatăl tău?

Îi trebui multă putere să pronunţe cuvintele:

– Încă nu ş-ştiu.

Capul îi era pe cale să explodeze. Trebuia să enumere toate lucrurile cu care se ocupa tatăl ei? De unde ar fi trebuit să înceapă? Inspectorul trecu cu vederea incidentul şi continuă cu aceeaşi expresie. Dintr-odată, Lotte avu o inspiraţie. Ridică mâna.

– Ş-ştiu acum.

– Ei bine, ziseră învăţătoarea şi inspectorul la unison, cu ce se ocupă tatăl tău?

– Este paznic de turn pentru regină, strigă ea fără să se bâlbâie.

– Dacă bunicul ar fi ştiut că o să ajungi direct într-un cuib de comunişti... spuse Anna amuzată. Ce glumă!

– Dar mama era împotrivă. „Să nu crezi, îi spunea ea, că muncitorii ar fi mai umani dacă ar prelua puterea." Iritată, îl trăgea jos de pe norişorul lui roz, atunci când nu mai contenea cu glorificarea lui Marx şi turuia plin de virtute

despre bani şi muncă. „Încearcă să trăieşti aşa tu însuţi, dragă. Numai cuvinte frumoase îţi ies din gură."

Un bătrân intră, scuturându-şi cizmele, cu zăpadă pe sprâncenele stufoase. Ochii lui albaştri, apoşi, trecură cu timiditate peste clientelă. În drum spre tejghea, lăsă în urma lui o dâră de zăpadă topită. Lotte avea pete roşii în obraji de la Ratafia de Pommes. Ochii Annei străluceau. Germana exactă şi demodată a lui Lotte îi suna ca o muzică în urechi, presărată cu câte un cuvânt specific din Köln, care era de multă vreme demodat.

– Femeia aceea, genul Schicki-Micki[1], spuse ea, care te-a luat din Köln, ce fel de persoană era?

Lotte privi lung pe fereastră.

– Mă duceam din când în când în Amsterdam, să stau cu ea. Dacă priveai în oglinda de lângă fereastra din camera de zi, puteai să vezi piaţa Albert Cuyp. Dimineaţa, amândouă mergeam la piaţă, în timp ce bunicul se ducea să se radă. Întâi, cumpăra carne şi legume. Dar adevăratul ei scop era să atingă lucrurile de pe o tejghea plină de mărgele, nasturi, catifele, dantele, mătăsuri. Stătea acolo, visând la nesfârşit. Lua la mână toate lucrurile. După ce chibzuia vreme îndelungată, cumpăra ceva neînsemnat, o pereche de nasturi perlaţi sau ceva de genul acesta. Era totuşi atât de elegantă.

– Priveşte, îmi spuse odată, aşa arătam când eram tânără.

Cu vârfurile degetelor, îşi întinse pielea zbârcită pe faţă. Am fost şocată. Nu o recunoşteam aşa.

– Nu aş putea să merg să o văd pe Anna? am întrebat-o într-o zi.

---

[1] Termen batjocoritor prin care se face referire la o persoană elegantă, superficială, fandosită. (n.red.)

– *Ach du, Schätzchen*[1], habar nu ai cât de încăpățânați și înguști la minte sunt cei din familia noastră. Nu avem absolut nici un contact cu ei. Mai târziu, când o să fii mare, poți să o cauți pe Anna singură. Atunci, voi două n-o să aveți nici o treabă cu acest clan.

Anna râse.

– O fotografie a ei atârna deasupra scaunului bunicului, când acesta încă mai trăia – o fată tânără într-o rochie albă, cu fața umbrită de o pălărie. *Ein wunderschönes foto*[2]. Acea fotografie ar avea acum o sută de ani. Poți să îți dai seama, Lotte, o sută de ani! Lumea nu s-a schimbat niciodată atât de radical ca în ultima sută de ani. Nici nu e de mirare că tu și cu mine suntem un pic confuze. Hai să mai bem ceva!

Diferitele straturi ale timpului se adunau unul peste celălalt. Înainte de război, după război, anii recesiunii, acum un secol... peisaje diverse, prin care Anna se repezea amețită, ca într-un tren în viteză. Într-un moment, era într-un tren cu abur, și fuioare de fum alunecau pe lângă fereastră, în momentul următor, era așezată pe o banchetă din piele falsă verde într-un tren expres modern. Figuri din trecut se aflau în stațiile prin care goneau. Nu le făceau cu mâna, ci priveau expresul-fantomă cu ochi uimiți și încruntați. Gara din Berlin era în flăcări, peroanele erau pline de fum și praf. Unde se termina această călătorie? La marginea timpului? Nu o interesa. Ciocni paharul cu Lotte și toastă în sănătatea acesteia.

– Am mai întrebat-o... spuse Lotte.

– Pe cine?

– Pe bunica... mătușa Elisabeth... Am întrebat-o: „L-ai cunoscut pe tata când era tânăr? Adică, pe tatăl meu adevărat". „Tatăl tău, mi-a zis ea, era un băiat inteligent, drăguț,

---

[1] Ah, dragă (în lb. germană, în original)

[2] O fotografie minunată (în lb. germană, în original)

revoluționarul familiei. Am fost foarte atașată de el. De aceea am participat la înmormântarea lui, iar tu ești acum aici, *du Kleine*[1]. Ach ja, cei sensibili mor tineri și acei *Schweinehunde* ajung bătrâni, așa e pe lumea asta..." Lotte adăugă cu tandrețe: Bunicii îi plăceau înjurăturile.

– Dacă ar fi apărut și pentru mine o asemenea zână la acea vreme, rosti Anna cu amărăciune, aș fi fost cruțată de multe suferințe.

Alocația lunară plătită pentru orfani ca Anna era de treizeci și cinci de mărci. Era o sumă considerabilă și totuși mătușa Martha continua să o trateze ea și cum ar fi fost un parazit, o lipitoare care se prinsese de familie cu ambele ventuze. Proiecta asupra Annei indignarea cronică pe care o adusese ca zestre la căsătorie. Anna era atacată constant, trupul îi era amorțit de muncă, era lipsită de apărare împotriva prefăcătoriei mătușii. Ori de câte ori Anna se privea în oglinda spartă de ras a unchiului Heinrich, îi spunea cu dispreț:

– De ce te uiți în oglindă? O să mori oricum. Tatăl tău a avut tuberculoză, iar mama – cancer la sân, iar tu o să ai una dintre acestea două. Să nu crezi că ai prea multe șanse.

Anna, care citise multe povești, recunoștea în ea prototipul mamei vitrege rele, dar dreptatea care triumfa tot timpul în basme se lăsa așteptată în realitate.

– De ce ai nevoie de o rochie nouă? De ce ar trebui să bei lapte? O să mori oricum.

Acum, că toate nevoile lumești erau strangulate în față și luate în bătaie de joc, vechea dorință de a dispărea pentru totdeauna se strecură din nou în inima ei. Dar cum faci să mori? Dacă ai o boală, atunci acest lucru se întâmplă de la sine. Să provoci intenționat trecerea de la ființă la neființă

[1] Micuțo (în lb. germană, în original)

era mai dificil. Nesiguranța o făcea să se îndrepte spre biserică, timp furat de la vaci și porci, care trebuia apoi recuperat mai târziu. Rugându-se cât mai frumos posibil, spera să i se permită o intrare miraculoasă în rai. Dar Dumnezeu, al doilea tată inaccesibil al ei, nu făcu efortul de a se coborî în modesta biserică a Sfântului Landolinus. Cel mult, îi permise lui Alois Jacobsmeyer să apară din semiîntuneric. Acesta avea o slăbiciune pentru Anna de când ea le dăduse romanilor ceea ce meritau. El era cel care îl implorase pe unchiul ei: „Trimite-o la liceu! Nu există elev mai bun în sat. O să plătim noi totul". Anna îl prinse de sutană și îi ceru cu hotărâre să o ajute să dispară din lume fără să deranjeze pe nimeni. Șocat, el îi șopti:

– Nu cumva să faci vreo prostie. Dumnezeu nu ți-a dat decât această viață, care este tot ce ai. El vrea să o trăiești până ce se termină în mod natural. Ai răbdare, vei fi liberă la douăzeci și unu de ani.

Dar această vârstă era atât de departe.

– Nu o să rezist până atunci, spuse ea mânioasă.

– Ba o să rezişti. Îi luă capul în mâini și îl legănă ușor înainte și-uapoi. Trebuie!

Nu la mult timp după aceasta, corpul ei părea să fi luat o hotărâre, slăbit de uzura zilnică și mâncarea puțină. Anna prinse o răceală care nu voia să treacă. Jacobsmeyer o îndemnă să meargă la medic, dar mătușa Martha îi respinse sfatul, motivând că tipul acela de răceală trecea de la sine. Preotul se gândi apoi la un șiretlic cu care să combată răceala, fără să fie acuzat că își bagă nasul în treaba altor oameni. Se abătu pe la fermă, după liturghie. Anna era în grajdul vacilor când mătușa Martha își bagă capul înăuntru, cu obrajii roșii din cauza mâniei ascunse.

– Pastorul a venit să te vadă.

Jacobsmeyer stătea în bucătărie cu un copil care-i bolborosea în poală. Scoase din sutană o sticlă maronie, îngustă.

– Nu se poate să mai continui aşa, îi spuse el Annei. Ai tuşit tot timpul slujbei, încât abia mi-am putut înţelege cuvintele.

Cu o combinaţie de triumf şi indignare, mătuşa Martha strigă:

– Asta? Dar nu are nici un fel de maniere, ştim deja!

– Am adus cu mine un medicament pentru ea, continuă Jacobsmeyer imperturbabil. Frau Bamberg, să vă asiguraţi că îl va lua cu regularitate.

Mătuşa Martha dădu din cap, luată prin surprindere.

– Şi, dacă are hainele ude de transpiraţie, continuă el, trebuie să se schimbe, ca să nu răcească din nou.

– A da, răspunse mătuşa Martha batjocoritor, atunci va trebui să meargă pe câmp, să îşi atârne cămaşa de sălcii şi să aştepte goală până se usucă. Bărbaţilor de aici le-ar plăcea asta, cu siguranţă.

Pastorul o certă, iritat că, fără să vrea, îi alimentase imaginaţia săracă:

– Ar trebui să îi mai cumpăraţi câteva cămăşi, Frau Bamberg. Se ridică demn şi îi puse copilul în braţe. Trebuie să aveţi grijă de micuţul acesta, dar şi de Anna... cu toţii sunt copiii lui Dumnezeu. La uşă, se întoarse: Şi trebuie să bea mult lapte cu smântână.

– Dacă plăteşte chiar el pentru asta, mârâi mătuşa Martha după ce uşa se închise în spatele lui.

– Şi? întrebă Jacobsmeyer.

Anna privi în podea, rezemată de unul dintre stâlpii din naos.

– Mătuşa Martha mi-a dat una dintre cămăşile ei vechi. Dar nu am voie să beau lapte, căci acesta trebuie vândut.

– Doamne, iartă-mă! suspină el. Când mulgi lapte, Anna, mai ia şi tu câte o înghiţitură din când în când. Dar ai grijă să fii cu ochii în patru, ca să nu observe ce se întâmplă.

Unchiul Heinrich se izolă de soţia lui, construind un paravan de munci la fermă, jocuri de cărţi cu sătenii, ziare şi cărţi de la bibliotecă, pe care le citea şi Anna în sferturi de oră furate. El nu obiecta, dar se opuse când ea vru să citească *Nimic nou pe frontul de vest*. O interzise nu din cauza ororilor războiului, ci din pricina unei scene indecente, pe care aceasta nu fu în stare să o descopere atunci când citi cartea în secret, pentru că nu avea antene pentru asemenea frecvenţe. Soarta a patru băieţi de nouăsprezece ani în războiul din tranşee, în perioada 1914–1918, întări în ea credinţa că viaţa omului nu era preţuită. Viaţa unui soldat era asemenea unei lumânări în faţa statuii Mariei – atunci când se termina, se punea una nouă în suport.

Dimineaţă, când mătuşa Martha era încă în pat, după-amiază, când aceasta moţăia, sau seara, când era din nou în pat, discutau împreună cărţile pe care le citeau. Deşi conversaţiile erau superficiale, purtate pe apucate, din mers, acestea creară o legătură între cei doi, care aveau minţi asemănătoare, ultimii descendenţi ai familiei, împotriva fundalului ameninţător al soţiei de sus, care încă era o străină pentru amândoi. Abia mult mai târziu înţelese Anna că mătuşa ei trebuie să fi simţit această alianţă, prin pereţi – poate că, în suspiciunea ei morbidă, văzuse chiar o dragoste ascunsă. Mătuşa aşteptă ocazia să determine o ruptură între ei. Bernd Möller deveni fără să vrea unealta ei.

Anna se duse la el în atelier să întrebe dacă rezolvase problema cu osia căruţei. Acesta nu îşi ridică privirea de la treierătoarea manuală pe care o repara. Ea trebui să repete întrebarea până să primească un răspuns inteligibil. Nu, încă nu reuşise să se ocupe de asta. Pe bancul lui de

lucru era un ziar deschis, printre piuliţe şi şuruburi. Anna se aplecă iscoditoare asupra articolului, lacomă să citească orice apărea tipărit. În atelier, se făcu linişte din nou, cu excepţia sunetelor obişnuite ale reparaţiilor.

– Încă eşti aici? rosti Bernd Möller surprins. Ce faci?

– Citesc.

– Ce citeşti?

Anna întoarse prima pagină.

– *Völkischer Beobachter.*

– Nu este pentru tine, nu-i decât politică.

Anna împături ziarul şi îl ridică în faţa lui.

– El cine e?

Cu o unghie neagră, sub care se adunase mizerie de la pui şi porci, arătă spre portretul unui bărbat cu pumnul încleştat, cu o expresie furioasă, care striga neauzit şi, pe fundal, un steag pe care erau nişte picioare negre de păianjen într-un cerc alb.

– Adolf Hitler, spuse Bernd Möller, ştergându-şi nasul de mânecă.

Ea strâmbă din nas.

– Pare ea şi cum vrea să pornească la luptă.

– Chiar asta vrea. Mecanicul îşi puse cheia pe podea şi se ridică în picioare. Pentru mine, pentru tine, pentru noi toţi. Împotriva lipsei locurilor de muncă şi a sărăciei.

Uită de treaba în care fusese prins cu un minut înainte şi se aşeză pe bancul de lucru, pentru a-i explica planurile pe care omul din fotografie le avea pentru poporul german. Munca mult aşteptată, o nouă ordine chiar şi pentru omul obişnuit, care muncea pe brânci pentru o farfurie cu supă de mazăre pe zi. Totul era scris acolo. Bernd Möller avea o aură de optimism. Apăruse la orizont cineva care pregătea schimbări mari, care avea să pună capăt sărăciei şi haosului din ţară. Stârnită de entuziasmul lui, Anna avea impresia

că poate atunci ceva avea să se îmbunătăţească şi pentru ea, chiar dacă nu era poate decât ceva mic. O figură paternă mult aşteptată, care avea să încaseze loviturile pentru ea şi care să rupă lanţurile corvezii, oboselii şi foamei. Privi atentă fotografia. Lucrul pe care îl exprima, care îi provocase iniţial dezgustul, era, la o cercetare mai amănunţită, exact ceea ce simţea şi ea sub lustrul supunerii slugarnice: furie şi revoltă.

În acea seară, îi zise unchiului ei pe un ton conspirativ:

– Este cineva care o să pună capăt sărăciei.

El era aşezat pe scaunul în care murise tatăl lui. Ea stătea pe canapea, sub imaginea soldatului omorât în luptă.

– Asta e o veste bună, spuse el ironic, privind pe deasupra cărţii pe care o citea. Şi cum ai aflat asta?

– Serie în *Völkischer Beobachter*. Adolf Hitler a zis...

– Cum? strigă el. Cartea îi căzu din mâini. Bufonul acela? Nu ştii ce vorbeşti. Numai oamenii proşti şi disperaţi îl urmează pe personajul acela ridicol. De unde ai aflat prostia asta?

– De la Bernd Möller, rosti ea jignită şi confuză.

– A, înţeleg, acesta este felul lui de a se răzvrăti. *Völkischer Beobachter!* Tu nu citeşti aşa ceva! Nimeni de aici nu citeşte acel ziar. Oricine e în toate minţile, oricare catolic cu mintea întreagă votează pentru Partidul de Centru. Enciclica lui Pius al X-lea descrie exact cum poate fi depăşită sărăcia dintr-un punct de vedere creştin. Ascultă, fato, acest Hitler, cu lăudăroşenia lui, nu vrea decât un singur lucru: război. Se apleacă să îşi ridice cartea şi o privi de parcă asculta ceva cu atenţie. Şi să nu te prind cu Bernd Möller, bagă asta la cap!

Dar Anna nu îşi putea permite să renunţe atât de uşor la raza ei de speranţă. În ziua următoare, alergă până la atelier. Bernd Möller dădu din cap auzind care a fost reacţia unchiului ei.

– O să îţi explie exact de ce a zis asta, ca să nu mă mai priveşti aşa mirată, cu frumoşii tăi ochi albaştri. Nu pot să suport asta. Zâmbi. Pur şi simplu, trebuie să îi laşi să vorbească – aceşti fermieri curajoşi, aceşti catolici ascultători. Ei nu cunosc altceva. Sunt ca nişte animale care au trăit prea mult într-o cuşcă: dacă le deschizi uşa, rămân înăuntru. Dacă ar trebui să aşteptăm până ce Partidul de Centru ne va rezolva problemele, o să murim de foame.

Siguranţa lui de sine inspira încredere. Ea avea nevoie să creadă într-o şansă de schimbare, nu avea nici o altă opţiune. Şi Bernd Möller îi alimenta această credinţă cu osanale vesele. Îşi făcea munca mai repede numai pentru a putea alerga din când în când la atelierul lui, pentru a putea vorbi cu el sau pentru a-l urmări în timp ce se ocupa de motorul câte unei maşinării agricole. Nu discutau doar despre politică. Capcanele vieţii de zi cu zi, atitudinea pe care ar trebui să o aibă faţă de acestea, cărţile citite de Anna, tusea ei, nici un subiect nu era tabu în intimitatea atelierului vechi şi şubred, în timp ce ea stătea pe bancul de lucru, cu o fesă pe ziarul deschis şi cu cealaltă pe lemnul zgâriat.

– Chiar dacă nu ai decât şaisprezece ani, eşti o fată excepţională, spuse Bernd.

O copleşea cu laude. În ochii lui, ea era o mică fecioară filosofică, a cărei inimă mare bătea pentru toţi proscrişii şi nenorociţii din lume. Noua Germanie se putea înălţa mai uşor dacă ar fi fost mai multe astfel de tinere femei. O asigura că avea un viitor măreţ în faţa ei, strângând mâinile ei cu unghii rupte şi crăpate în pumnii lui mânjiţi cu ulei de motor. Cu timpul, acel viitor luă forma unei case pe care el avea să o construiască pentru ea. O casă rustică, de modă veche, cu acoperiş triunghiular, cu obloane, o verandă bavareză de-a lungul întregii lungimi a faţadei şi o masivă uşă din stejar, pe care el avea să o deschidă pentru

a o purta în braţe peste prag, la vârsta de optsprezece ani. Indiferentă, Anna lăsa aceste fantezii să treacă pe lângă ea. Nu se gândise niciodată la căsătorie. Chiar şi simpla idee a acesteia i se părea ridicolă. Ori de câte ori el invoca astfel de imagini de vis, ea privea fix podeaua presărată cu unelte şi părţi de motoare, deoarece se părea că acesta era sacrificiul care trebuia făcut uneori pentru prietenie.

În timpul culesului secarei, nu mai avea timp de aceste interludii. Un băieţel din sat îi împinse o scrisoare în mână: „În seara asta, la opt jumătate, în spatele capelei Fecioarei, lângă pod". La acea oră, era deja asfinţit, şi în aer plutea un miros ameţitor de făn umed. La început, nu îl recunoseu. El traversă podul; era îmbrăcat într-o uniformă maro, prea strâmtă, şi avea o cărare în păr. Pe faţă i se citea o expresie oficioasă, care nu i se potrivea. O prinse de încheieturile mâinilor.

– Casa ta o să fie construită, Anna! Un arhitect din Paderborn a făcut deja planurile. Te aşteaptă, trebuie să aprobi desenele!

Ea îl privi detaşată. Dintr-odată, nu-şi dădea seama ce căuta la capela Fecioarei, cu un străin neîmblânzit, care o bătea la cap cu o casă ce ar fi trebuit să rămână o iluzie, în loc să fie pusă pe hârtie şi, mai rău, să fie construită din piatră pe acest teren nisipos cu care ea nu avea nici o afinitate. Înfierbântat de propriul entuziasm, el o cuprinse cu mâinile lui musculoase de mecanic, cerând astfel imposibilul de la mânecile lui. Ea auzi materialul sfâşiindu-se şi, peste umărul lui, văzu un vecin afiat în trecere, care ducea o capră tânără legată de o sfoară. Ruşinată, îşi ascunse faţa la pieptul lui. El luă asta drept un semn de afecţiune şi o strânse mai tare în braţe. Când îi dădu drumul în cele din urmă, ea alergă peste pod, spre fermă, abia ţinându-se pe picioare, de parcă tocmai ar fi scăpat dintr-o mare primejdie.

Vecinul nu îşi neglijă datoria cetăţenească şi, a doua zi, îi raportă peţirea Annei mătuşii Martha, care înţelese imediat că aceasta era ocazia pe care o aşteptase de atâta timp. Ascunzându-şi triumful sub o expunere exemplară de indignare morală, îi dezvălui soţului ei rendez-vous-ul, îmbogăţindu-l cu detalii şocante, care îl loviră fără greş sub centură. Anna, care încă nu bănuia nimic, dădea apă porcilor. Când se întoarse, unchiul Heinrich era în pragul uşii. Deşi nu avea o constituţie masivă, părea că umple cadrul uşii. De ce avea un aer ameninţător? Cu tot trupul contractat de o tensiune reprimată, se apropie de ea şi se opri la o distanţă de un metru. Ea simţi dintr-odată că o neînţelegere neştiută otrăvea legătura lor şi că aceasta trebuia rezolvată cât mai repede posibil.

– Ce ar fi spus tatăl tău, începu el cu o înspăimântătoare voce pe care se străduia să şi-o stăpânească, dacă te-ar fi prins cu afemeiatul acela, cu agitatorul acela? Ei? Ai fi îndrăznit să faci asta dacă el ar fi fost încă în viaţă?

Anna înţepeni, dându-şi seama imediat de legătura dintre cauză şi efect.

– Ai fi îndrăznit? repetă el, dând greutate întrebării cu o palmă pe care i-o trase peste faţă. Ei bine?

În vreme ce ea îşi ridică uimită o mână la obraz, el o lovi pe celălalt obraz. Se întoarse şi se feri, pentru a-i scăpa din mâini. Această involuntară tentativă de a-i scăpa îi amplifică şi mai mult turbarea. Pumnii îi aterizau oriunde reuşea să o atingă. Când ea alunecă pe podea, o ridică de păr şi o lovi cu pumnii în stomac. Furia pe care o revărsa asupra ei era mai mare decât el şi mai mare decât motivul în sine. Era o concentrare a resentimentelor lui împotriva unei lumi în care era lipsit de putere, dar era pricinuită şi de asemănarea firilor lui şi a Annei, de solidaritatea lor, poate chiar şi de lipsa lui de apărare în faţa tinerei femei, lucru

despre care ea nu avea nici cea mai vagă idee. Toată acea motivare întunecată, impenetrabilă: Anna nu avea nici cea mai mică suspiciune în legătură cu acest lucru, pentru ea tot ce exista erau loviturile şi pumnii, şi strigătele pe care el le scotea, ca şi cum ar fi suferit mai mult decât ea de pe urma bătăii. La un moment dat, văzu pentru o clipă o parte a grajdului, apoi pe cealaltă şi râturile porcilor mişcându-se de fiecare parte ca nişte martori uimiţi. Ea pierdu noţiunea timpului sub braţul ridicat cu care îşi proteja capul şi o văzu pe mătuşa Martha în uşă, postată acolo pentru a se bucura de întregul spectacol al pedepsirii ei. Apariţia ei făcu ca furia unchiului Heinrich să dispară. Se opri brusc, uitându-se în jos, spre Anna, cu surprindere, cu ochii sticloşi. Fără să catadicsească să îşi privească soţia, o împinse deoparte şi dispăru afară.

Anna se ridică anevoie, cu o durere mistuitoare trecându-i prin tot corpul. Mătuşa Martha era o pată mare, întunecată, plină de sine, profilată în lumina zilei din spatele ei.

– Ce-o să zică vecinii? mârâi ea. Ai făcut un zgomot îngrozitor.

– Ce zgomot? mormăi Anna.

Cine strigase la fiecare lovitură? Nu ea, care îşi ţinuse buzele strâns lipite. Situaţia trebuia clarificată, chiar şi în mijlocul haosului. Adunându-şi ultimele puteri, se târî spre mătuşa ei, cu unghiile rupte întinse spre pielea braţelor fără vlagă, dezgolite. Femeia care era atât de mare şi părea atât de puternică îşi încrucişă grăbită mâinile la piept. Ochii cufundaţi în orbite se adânciră şi mai tare în găvane. Dădu îndărăt, ieşind din grajd. Anna se împletici după ea şi căzu pe iarbă, cu mâinile întinse.

Zăngănitul armelor fu înlocuit de o tăcere absolută. Cuprins de vinovăţie, unchiul Heinrich îi punea mâncare şi băutură pe podea, lângă pat. Ca un animal sălbatic, ea se

atingea de farfurii abia după plecarea lui. În primele zile, stătu întinsă pe burtă – pentru că durerea din spate era cumplit de puternică –, apoi schimbă priveliştea monotonă a texturii şi nodurilor din lemnul podelei cu cea a zidului sau stătea întoarsă pe jumătate pe o parte, deoarece contracţiile şi durerea sfâşietoare din stomac înecau toate celelalte forme de durere. În loc să se micşoreze, aceasta devenea din ce în ce mai mare. Un paradox de nesuportat: nu putea să mai îndure nimic şi totuşi îndura. Cu fiecare val de durere, dădea drumul unui plânset slab, care răzbătea până în bucătărie, prin şemineul în care atârnau şuncă şi cârnaţi. În cele din urmă, unchiul Heinrich se împletici până sus, pentru a întreba ce putea fi făcut ca să pună capăt gemetelor. Cu o voce aspră, Anna se plânse de junghiuri în stomac. Asta îl înspăimântă, organele reproductive erau sfinte: „Mergeţi şi înmulţiţi-vă". Ceea ce fusese considerat inutil pentru tusea ei era pe cale să se întâmple acum: se făcu o programare la doctor. Supusă, trebui să-i promită mătuşii ei că nu va spune nimic despre răni şi vânătăi. A fost ameninţată cu noi torturi. Legea cerea ca, pentru examinarea internă, să fie prezentă o femeie adultă ca supraveghetoare. Întinsă pe spatele învineţit în negru şi albastru, sub căutătura de vultur a mătuşii Martha, Anna simţi degetul rece, de cauciuc intrând într-o zonă despre care ea nici nu ştiuse că există până atunci. O durere pătrunzătoare îi tăie mijlocul.

– Este un pic jenant, spuse vocea binefăcătorului ei.

Jenant? Fusese el rupt vreodată în două? Fără voia ei, lacrimi amare îi alunecau pe obraji – un triumf pe care nu voia să i-l acorde mătuşii ei.

– Hai, hai, zise doctorul, să nu facem o tragedie din asta. Uterul tău este sucit, încerc să îl aşez la loc.

Durerea cedă. Pofta pentru putere a mătuşii Martha era mai mare ca niciodată, de parcă fusese prezentă la un ritual

de inițiere care îi dădea deci o putere nouă asupra Annei. În timpul slujbei, în spatele drept și masiv al mătușii ei, înghesui o scrisoare pentru Jacobsmeyer în mâna unui vechi prieten de la școală, care conținea un mesaj simplu, dar urgent: „Ajutor! Anna". În timpul imnurilor gregoriene, ochii îi alunecară fără voie spre basorelieful care reprezenta biciuirea lui Iisus. Respirația i se opri. Își îndreptă repede privirea către acoperișul boltit, decorat cu viițe cățărătoare, unde corul vocilor se unea cu ecoul rugăciunilor. Biletul ajunse la pastor miraculos de repede. Acesta o chemă în timp ce ieșea din biserică. Ea își ridică mânecile rochiei de duminică și îi spuse:

– Spatele îmi arată la fel ca mâinile.

Chiar dacă, datorită profesiei, Jacobsmeyer era un cunoscător al violenței din *Biblie* și al ideii creștine că suferința era cea mai scurtă cale către Dumnezeu, fu tulburat de confruntarea cu aceasta în realitate. Își ridică ochelarii de pe nas, îi puse înapoi și îi ridică din nou înainte să pună o mână tremurătoare pe capul ei.

6

„Non... je ne regrette rien..."

– Ha! strigă Anna.

Trezit cu brutalitate din reverie, bătrânul de la bar clipi din ochii lui apoşi. Sub scaunul lui era o baltă de zăpadă topită.

– Ha! *Je ne regrette rien...* regina dragostei nu are regrete niciodată. Când era deja cu un picior în mormânt, şi-a luat un iubit tânăr, moştenitorul ei muzical, privighetoarea care cânta ca o cioară... râse ea cu dispreţ. O vrabie mică, scoasă din mocirlă... Şi eu am fost o mică vrabie în mocirlă, iar acum sunt o femeie bătrână, copleşită de amintiri. O femeie bătrână, care mai vrea un pahar. Îşi pocni degetele spre bar.

– *Ach ja,* rosti Lotte liniştită, într-o încercare de a neutraliza emotivitatea Annei, cu cât ajungi mai bătrână, cu atât mai mult trăieşti în trecut. Uiţi lucruri care s-au întâmplat ieri.

Anna ridică din sprâncene la auzul acestui clişeu. Dar, pentru Lotte, era un preludiu practic şi eficient pentru o lamentare legată de bătrâneţe, o strategie pentru păstrarea discuţiei pe un teren neutru. În faţa lor fură aşezate pahare

pline, însoţite de un zâmbet din partea proprietarei. Poate că şi ea fusese în tabăra greşită, în timpul războiului, asemenea multor belgieni? Îi era dificil să şi-o imagineze pe Anna, acea femeie voinică şi inteligentă din faţa ei, drept o fată de şaisprezece ani, maltratată şi bolnăvicioasă în rochia ei de duminică, sufocată de mătuşa ei vitregă, care avea atât de multe atribute negative, încât devenise o caricatură. Nu exagera oare Anna? Oare nu îi distorsionase timpul amintirile? Se simţi imediat ruşinată de scepticismul ei persistent. „Barbari", spusese mama ei. Acum, chiar putea să înţeleagă de ce. Totul era atât de brutal. Lotte considera comportamentul violent şi plin de răutate drept o boală care trebuia ţinută la o distanţă sigură. În această lumină, o diagnostică pe mătuşa Martha drept o bolnavă mintal periculoasă şi nu era de mirare că unchiul Heinrich înnebunise încet sub influenţa ei.

– Acea mătuşă a ta era un caz patologic.

Luă o înghiţitură nesăbuit de mare. Anna râse sec.

– Nu neapărat. Nu era decât o femeie de nimic. Sunt şi oameni dintr-aceştia. Potrivit moralei creştine, sunt răi, potrivit psihiatriei, sunt bolnavi. Şi care este diferenţa atunci când le eşti victimă? Dar hai să auzim ceva mai vesel. Despre tine.

Insinuarea nu trecu neobservată de Lotte. Comparativ cu tinereţea Annei, a ei fusese, în ochii surorii sale, un model de viaţă lipsită de griji. Dintre ele două, Anna era cea care avea dreptul la simpatie. Chiar dacă vorbea cu o distanţare ostentativă şi cu ironie despre trecut, făcea într-un fel subtil o pledoarie pentru compasiune. Acea compasiune îi fusese întotdeauna refuzată, şi acum o aştepta de la sora ei, ba chiar o şi cerea. Însă acest rol nu o atrăgea.

– Despre cântatul tău, o încurajă Anna, despre vocea ta minunată.

– Doamne, mi-e cald, spuse Lotte.

Se ridică anevoie, pentru a-şi da jos jaeheta. Se lupta cu mânecile. Coordonarea îi fusese afectată ca rezultat al efectului lichiorului de mere. Avea două posibilităţi: să îi dea Annei ce îi cerea sau să tacă. A doua opţiune era mai dificilă, căci îi făcea plăcere să povestească despre asta. Cine mai era interesat? Copiii ei, cu siguranţă, nu. Şi, dacă ar fi păstrat tăcerea, atunci toate ar fi dispărut ca şi cum nu s-ar fi întâmplat niciodată.

Treptat, cântatul îndepărtă bâlbâiala: plăcerea de a cânta era mai mare decât neliniştea care venea după prima literă rostită. Corpul ei creştea, iar vocea îi creştea şi ea. De fapt, glasul ei fusese tot timpul mai în vârstă decât ea. Atunci când fu primită într-un renumit cor pentru adolescenţi, doar vocea ei aparţinea cu adevărat acelui loc. Corul era dirijat de Catharina Metz, o femeie brună, visătoare, cu o mustaţă pufoasă, pe care o rădea câteodată, dar de cele mai multe ori o lăsa din indiferenţă, şi ale cărei fire delicate tremurau la fiecare vibrato. Încă păstra îngălbenite tăieturi din ziare despre cariera ei de cântăreaţă, care fusese întreruptă brusc de boala tatălui ei. Ei nu au apucat niciodată să îl vadă pe misteriosul invalid. Acesta îşi ducea existenţa abstractă într-o parte a casei acoperite cu iederă şi glicină, iar dovada existenţei lui erau cercurile întunecate de sub ochii fiicei. Câteodată, oprea brusc repetiţia cu un deget ridicat, pentru a asculta cu atenţie ceva de neauzit pentru elevi. Îi ghida cu o mână blândă printre melodiile unor necunoscuţi compozitori francezi şi italieni, spre teritoriul marilor clasici.

Ori de câte ori corul avea o reprezentaţie la radio, mama lui Lotte aşeza pe toată lumea în cerc în jurul radioului Chrystalphone, într-un amfiteatru improvizat din scaune de bucătărie. Într-o duminică, vocea lui Lotte pătrunse în

camera de zi în mod neașteptat, separată de cea a corului, într-o cantată a lui Bach. Veni acasă nesigură de rezultat – nu putuse să își audă propria voce în studio. Petrecerea era în toi, cu alcool pe masă. Mama o îmbrățișă emoționată și îi dărui un buchet de flori care îi gâdilau nasul. Începu să strănute.

– Ai grijă la voce, îi strigă Mies sarcastic, plăcându-i și ei să fie în centrul atenției.

Tatăl ei căuta cu fervoare acea cantată în colecție, felul lui de a-și arăta aprecierea. Uluită, Lotte se prăbuși în fotoliu, luând visătoare cu lingura dintr-un pahar plin-ochi de lichior de ouă, pe care Marie i-l înmână cu un râset respectuos. Îi provoca o plăcere scandaloasă să simtă că își câștiga succesul cu ceva care îi provoca ei înseși plăcere până la rădăcina firelor de păr, căci răsplata era deja prezentă în cântatul propriu-zis. Două zile mai târziu, primi o scrisoare parfumată: „Timbrul tău este unic, un dar rar. O să îmi amintesc vocea ta și peste douăzeci de ani, iar acesta este un lucru pentru care alții ar da totul". Catharina Metz recunoscu expeditorul în persoana unui critic de muzică extrem de sever. Roșind, Lotte ascunse scrisoarea în valiza cu care venise din Germania. Ținea în ea, pe lângă rochița de doliu și batista brodată a Annei, care fusese într-unul dintre buzunare, și trusa de cusut ce se înecase împreună cu ea, și o tăietură din ziar despre Amelita Galli-Curci. Mai târziu, mută scrisoarea într-un sertar al mesei ei de toaletă, unde mirosul de violete încă putea fi simțit după șaizeci de ani.

O auzise prima dată pe Amelita Galli-Curci în duet cu Caruso. Era o după-amiază fierbinte, de septembrie. Împreună cu Jet, venea de la școală spre casă, prin pădure. Turnul de apă strălucea printre copaci, când ea se opri brusc. Ca o forță a naturii, o voce se auzea printr-o fereastră deschisă

şi era atât de îneântătoare, încât Lotte fu toată urechi – de fapt, o uriaşă ureche imobilă. Jet o trase nerăbdătoare de mânecă şi apoi îşi văzu de drum, dând din umeri. Lotte voia să întârzie cât mai mult banalul moment al sosirii acasă şi descoperi că vocea provenea dintr-un şănţuleţ pe un disc de ebonită. Aşa că rămase acolo, cu ochii închişi, până ce şi ultimul sunet dispăru printre trunchiurile copacilor.

Regina notelor de coloratură, Galli-Curci, căsătorită cu un marchiz din talpa cizmei Italiei, obţinuse recunoaşterea în Statele Unite imediat după Primul Război Mondial ca „soprană lirică de o frumuseţe neobişnuită, a cărei voce pură are claritatea unui cristal", potrivit ultimei ediţii din *Lumea Operei*. În tăietura păstrată de Lotte, era o fotografie a unei femei maiestuoase, cu părul închis la culoare, sfidând aparatul foto cu bărbia ridicată, cu o pălărie gen Rembrandt aşezată într-o parte pe cap, un şal cu flori şi păsări mari pe umeri şi două inele impunătoare pe mâna dreaptă ţinută militar pe piept, chiar deasupra inimii. O ţinută napoleoniană. Inspirată astfel, Lotte se strecură în turnul de apă, ignorând interdicţia strictă, căci părul lung sau panglicile puteau să se prindă într-una dintre maşinării. Încremeni cu bărbia ridicată, mâna pe piept, privirea îndreptată sus şi îşi imagină o schimbare de decor: seara de metal nu mai ducea spre un rezervor umplut cu nisip, pietriş şi cărbune, ci urca într-o spirală nesfârşită spre un firmament plin de stele, care puteau ţine locul luminilor de teatru. Neinhibată încă de un exces de autocritică, interpretă „Caro nome" sau „Veranno a te" în propria ei versiune italiană, aşa cum reuşise să o înveţe de pe disc. Vocea ei umplu turnul cu întreaga gamă de note, urcând scările spre locul unde treptele deveneau din ce în ce mai neclare, într-un vârtej infinit. Pieptul i se umflă. Îmbătată de melodie şi de sunetul propriei voci, pluti spre o altă perioadă din viaţa ei – rezervorul forma o boltă

înaltă deasupra ei, cu un vitraliu care separa lumina în fragmente colorate, şi, undeva în spate, sunetul reverbera prin coridoarele de marmură ale unei clădiri labirintice. Era un sentiment de nedescris, care fu uitat îndată ce se opri din cântat.

Pentru ca ea să se poată acompania, fu achiziţionat un pian de nuc produs de o obscură firmă est-europeană. Banii pentru instrument şi lecţii fură adunaţi de mama ei, spre încântarea flămândă a tatei: acum, era rândul lui să provoace o ceartă despre cheltuieli nesăbuite. Se deda cu aplomb idolatriei unor personaje faimoase, precum Marx şi Stalin, Beethoven şi Caruso, dar nu putea să îşi imagineze cum ceva excepţional, pentru care trebuiau făcute sacrificii, putea să se dezvolte în imediata lui veeinătate, unde lucrurile triviale îl făceau să-şi piardă cumpătul din ce în ce mai des.

Pianul odată aflat în casă, un acordor venea la fiecare trei luni. Acesta era înalt şi slab, cu un nas precum ciocul unei păsări de pradă. Părul lui negru şi cârlionţat era ras pe părţi şi ridicat în vârful capului, astfel încât, din depărtare, părea că poartă o beretă. Întotdeauna, era îmbrăcat cu acelaşi costum negru, strâmt, care provoca tot felul de speculaţii. Era oare un costum de nuntă dinainte de război, costumul de duminică al unui cioclu, o haină de doliu cu poalele tăiate sau un costum de teatru purtat de diavol sau de moartea cu coasa? Pe lângă pantalonii strâmţi, purta pantofi americani, moderni, pe care îi păstra într-o stare impecabilă. Era un om al contrastelor. Înfăţişarea costelivă a trupului era compensată de dimensiunile vizibile ale organelor genitale, care atârnau, din lipsă de spaţiu, în cracul drept al pantalonului sau câteodată în cel stâng. Modestia şoptită a vocii lui era anulată de sunetele de cabaret pe care le scotea din pian. Surorile fugeau în bucătărie, unite în

aversiunea lor pentru membrul bărbatului, dar şi uimite că faţa lui rămânea atât de neutră în prezenţa acelui lucru atât de evident sub cureaua lui. Fură însărcinate să îi servească o cană cu cafea, dar nici una dintre ele nu îndrăznea. Se agăţau una de cealaltă, chicotind. În cele din urmă, Lotte lua ceaşca – era acordorul ei. El o accepta cu un zâmbet, inconştient de consternarea pe care o stârnea corpul său controversat. După vizită, ceaşca era spălată cu mai mult săpun decât de obicei.

De asemenea, el era şi fotograf amator. Mama lui Lotte îl convinse să facă portretul familiei, cu ocazia naşterii lui Eefje. Îl invită să vină într-o duminică după-amiază din luna mai. Deasupra băncii albe, de grădină, care fusese aleasă drept decor central, un cuib de vrăbii atârna de acoperişul triunghiular al casei – cei doi părinţi zburând necontenit înainte şi-napoi. Sosirea fotografului fu precedată de activităţi agitate. Rochiile, ajustate şi îndreptate până în ultimul moment. Tatăl lui Lotte refuză să îşi schimbe costumul. Spuse că el nu avea de gând să pozeze. Doar ţarul şi ţarina se lăsau imortalizaţi *en famille*.

– Ce am eu de-a face cu omul acela? adăugă el în batjocură.

– Nu trebuie să ai nimic de-a face cu omul acela, îi zise soţia. Vine aici să ne facă o fotografie, eu o să îi ofer cordial o cană cu cafea, şi tu îi vei oferi o ţigară de foi.

Dar el avea chef de sabotaj, bucurându-se de puterea care îi aterizase în poală cu această ocazie.

La sosirea fotografului, care trăgea după el masivul aparat telescopic şi suportul, nu fu de găsit nicăieri. Mama lui Lotte, irezistibilă într-o rochie cu maci pe un fundal bej, îl îndrumă pe musafir spre grădină. Copiii se înşirară cuminţi, în timp ce el îşi instala echipamentul în locul indicat de ea, exact în faţa băncii. Mies, care lucra la atelierul unui pălărier, purta

un costum de culoarea coniacului, cu o excentrică pălărie de rafie. Marie voia să stabilească pentru posteritate că ea era rățușca urâtă a familiei. Purta o rochie gri, cu guler înalt, și refuză să își dea jos ochelarii pentru fotografie. Jet și Lotte se plimbau țepene de colo-colo, asemenea unor îngeri căzuți, în rochii albe, de organdi, cu dantele și volănașe. Koen, care era încă un bebeluș când Lotte căzuse prin gheață, refuză să poarte pantaloni lungi, care să îi ascundă juliturile de pe genunchi. La cererea fotografului, mama lor, cu nou-născutul în brațe, se așeză în mijlocul băncii și, în interesul compoziției, era flancată de rochiile de organdi. Ceilalți copii stăteau în spate, cu un trandafir cățărător care le înțepa spinările.

– Minunat, murmură el, studiind tabloul în lentilă... ăăă, domnul nu va participa?

– Domnul e într-o dispoziție proastă, spuse mama lui Lotte, așa că nu vrem să apară în fotografie.

– Nu s-ar putea să zâmbiți puțin?

Toți se străduiră să uite de cel care încerca să le strice distracția și priviră direct spre aparat. Puii de vrabie ciripeau, o adiere ușoară purtă cu ea parfum de liliac, fotograful se aplecă în spatele cutiei lui magice – întreaga situație ar fi putut să fie plăcută dacă nu ar fi existat acel gol din mijlocul băncii, personajul lipsă, care să își țină mâna pe umărul mamei lor. Fotograful îi imploră să râdă. După încercări forțate, doar Mies zâmbi atractiv, asemenea unei vedete de film, privind lentila cu o expresie senzuală. Koen își scărpina buba de pe genunchi, până îi dădu sângele.

În acel moment, *Simfonia a noua* a lui Beethoven se revărsă prin fereastra deschisă, bubuind în forță. Volumul era ridicat la capacitatea maximă a difuzoarelor. Fotograful își duse mâinile la tâmple și își închise ochii cu o expresie patetică. Gesticulă că nu se putea concentra în

acele condiții. Pentru prima dată, Lotte simți o emoție înțepătoare, dulce-otrăvită, pe care încă nu o putea defini drept ură. Privi pe deasupra capului fotografului, spre vârfurile brazilor care se mișcau ușor în adierea vântului, și își dori cu furie ca gândurile ei să aibă puterea de a ucide.

– Zâmbiți, strigă mama lor, înghiontindu-i și ciupindu-i, zâmbiți, copii!

Etală un zâmbet radiant, dezvelind toți dinții (oare ea nu voia să îl sfâșie în bucăți?). Și ochii ei exprimau veselie, era cât de poate de încântată. Avem încă un copil, strigă ea acoperind un *scherzo,* un copil mare și încăpățânat înăuntru.

Râzând, dădu din cap spre fereastră. Un nor trecu prin fața soarelui, fotograful își ridică brațul lung și negru spre cer și îl împinse deoparte. Își ținu respirația și apăsă pe declanșator.

Tatăl lui Lotte nu rămânea tot timpul pe dinafară. Se opuse cu tărie atunci când ea fu trimisă la o școală creștină, pentru că școlile de stat nu mai primeau elevi. Își privea soția cu un dezgust complet, de parcă ar fi înscris-o pe Lotte într-o instituție pentru cei cu handicapuri mintale.

– O să vezi, îi spuse ca lacomic, în cazul ei toate chestiile acelea religioase o să-i intre pe o ureche și o să-i iasă pe cealaltă.

Vorbele ei aveau să se adeverească, deși nu așa cum își închipuise ea.

Biblia avea atracția lucrului interzis. Așa cum unele dintre fete se furișau la cinematograf, cu buzele rujate, pentru a vedea câte un film de adulți, cu respirația tăiată, la fel era și Lotte încântată în secret de *Biblie,* care avea, cu siguranță, eticheta de „pentru cei peste optsprezece ani", cu toate morțile și crimele, adulterul și păcatele trupești cu care îl potopea pe cititorul inocent. Ce lectură inocentă erau cărțile preferate ale tatălui ei în comparație cu asta. Studia

silitoare poveştile sângeroase sau pe cele despre miracole. Încercările de a discuta cu colegele ei de clasă se izbeau de un zid de indiferenţă. Ele nu aveau absolut nici o idee despre acestea. Fuseseră crescute cu religia asemenea unei doze zilnice de ulei de ricin. Lucrurile stăteau la fel şi cu fiica pastorului, cu care era colegă de bancă şi pentru care *Biblia* nu era un subiect de contemplare, ci o datorie, un aspect soporific al duminicii, o închisoare săptămânală în clasa întunecată de lângă biserică. Acceptarea lor oarbă, neinteresată, a acesteia, ca o amestecătură de poveşti prezentate drept „asta e ceea ce s-a întâmplat", o şoca. Cu notele ei remarcabile la istoria biblică, ea era singura care lua religia în serios!

Directorul şcolii, un bărbat cu faţa cioplită în gheaţă cu o daltă ascuţită, se uită în clasă, printr-o fereastră din uşă, la elevele care îşi încheiau lecţia cu o rugăciune şi văzu că una dintre ele privea afară, pe geam, aşteptând resemnată încheierea ritualului. Se grăbi să intre în clasă şi îi spuse cu buze strânse profesorului de religie:

– Ea trebuie să rămână după oră.

Un deget osos era îndreptat spre ea. Era cea aleasă sau cea condamnată? Sala de clasă se goli.

– Tu nu te rugai, declară directorul.

– Nu, domnule.

– De ce nu te rugai?

– Nu mă rog niciodată, domnule.

– Nu te rogi niciodată? Buza superioară subţire se ridică involuntar, ca şi când ar fi vrut să muşte.

– Nu.

– Şi acasă?

– Nici acasă nu se roagă nimeni.

– Atunci, nu mergi niciodată la biserică?

– Nu, nu merg niciodată la biserică.

Profesorul de religie își mângâie uimit barba apostolică.

– Dar atunci cum ai ajuns la această școală?

– Nu mai era loc nicăieri în altă parte. Mama m-a înscris. Nu a fost întrebată dacă sunt creștină.

Directorul se holba la ea cu o căutătură neîncrezătoare, de parcă îi ascundea un lucru important. Era clar că se făcea vinovată de ceva, dar nu putea încă să se hotărască de ce anume.

– Dar tu ai cele mai mari note la religie, exclamă profesorul ei.

– Eu aud toate lucrurile acestea pentru prima dată, zise Lotte, așa că am ascultat cu atenție.

– Și care este părerea ta? întrebă el, curios dintr-odată.

– Presupun că îți dai seama că toate acestea reprezintă adevărul profund, spuse directorul, susținându-l.

Lotte înghiți. Îi aruncă o privire neliniștită – dacă i-ar fi spus adevărul care îi stătea pe vârful limbii de toate aceste luni, ar fi exmatriculat-o din școală imediat. „Copiii diavolului!" auzi ecoul unei voci de departe. „Copiii diavolului!" O apariție pe care o recunoștea vag o încurajă să continue. Ceva negru, ceva care flutura, bătăile triste ale unui băț... nu era decât un sentiment incert.

– Nu, rosti ea, prinzând dintr-odată curaj.

– De ce nu? întrebă directorul tăios.

Ea privi peste umărul lui, afară, unde crengile negre și strălucitoare se legănau profilate pe un cer gri, întunecat.

– Nu are nici un sens, spuse ea. Potrivit poveștii creației, Dumnezeu este atotputernic și este plin de dragoste. Atunci, cum e posibil ca El să fi lăsat diavolul printre oameni... dacă este atotputernic?

– Acesta este... un mister al credinței, se bâlbâi profesorul ei.

Ce glumă răsuflată! Ea îl privea când pe unul, când pe celălalt, copleşită de dispreţ şi milă pentru naivitatea lor fără limite.

– Adam şi Eva au trăit în paradis şi au mâncat din fructul oprit... suspină. Mă gândesc la asta ca la Albă-ca-Zăpada.

Profesorul îşi luă ochelarii de pe nas, pescui o batistă din buzunarul hainei şi începu să îi cureţe conştiincios. Mărul lui Adam, procminent pe gâtul directorului, se mişcă în sus şi-n jos, iar el scoase un râs uscat, cinic.

– Nu poţi să dovedeşti aceste lucruri, declară el, trebuie pur şi simplu să le crezi.

Lotte îşi scărpină ceafa. Capul o mânca peste tot, dar înţelese că ar fi fost nepoliticos în acel moment să îl scarpine cu unghiile ambelor mâini.

– Cândva, crezi în Moş Crăciun, murmură ea, dar, într-o zi, nu mai crezi.

Vai, sc afla pe gheaţă subţire şi mersese deja prea departe. Nu putea decât să înainteze cu mult curaj, mutându-şi constant greutatea de pe un picior pe celălalt. Directorul o privea de parcă ar fi vrut să îi smulgă din gură limba de păgână.

– Ea nu înţelege nimic, răsună vocea groasă a profesorului de religie, care dădea o dimensiune caldă, rezonantă, poveştilor *Bibliei.*

Îşi pusc ochelarii înapoi pe nas şi îl privi scurt pe director, care îşi lăsă mâinile să cadă, cu cea dreaptă strânsă într-un pumn. Acesta era îndreptat spre Lotte, cu degetul arătător ieşit în afară, asemenea unui pistol.

– Eşti obligată să respecţi regulile acestei şcoli. Meditează la asta. De acum înainte, te vei ruga împreună cu ceilalţi, aşa cum e normal.

Îi întoarse spatele înalt, gârbovit. Încovoiat sub trei secole de calvinism, ieşi din clasă cu un pas hotărât, de parcă şi-ar fi îndeplinit datoria.

* * *

– Şi...? întrebă Anna, cu braţul petrecut pe după al lui Lotte, te-ai rugat împreună cu ceilalţi de atunci încolo?

Părăsiră cafeneaua al cărei interior se potrivea perfect cu perioada care le bântuia şi mergeau agale, prin zăpadă. Se întunecase deja din nou. Faţade din secolul al XIX-lea se ridicau pe ambele părţi, balcoane, turnuri, arcade, *œils-de-bœuf*[1], lucarne. În fereastra librăriei de cartier, printre calendare, agende şi stilouri, se afla o carte în care preşedintele Rusiei îşi exprima viziunea despre viitor. Un câine îşi ridica labele cu atenţie în timp ce înainta printr-o fâşie de zăpadă necălcată. Copacii din faţa Athenée Royale erau nemişcaţi. Decoraţiunile de Crăciun încă străluceau în magazinul zarzavagiului.

– Desigur că nu, spuse Lotte, trăgându-şi respiraţia.

Strada continua să urce, la fel şi alcoolul. O făcea să se simtă ameţită. Se opriră pe podul de cale ferată. Un semnal roşu ardea în depărtare, în zăpadă, un turn alb se contura clar pe cerul întunecat.

– Directorul profita de orice ocazie ca să îmi facă reproşuri. Într-o zi, chicoti ea, purtam o rochie cu decolteu în formă de V. M-a oprit pe coridor şi mi-a spus: „Ei bine, trebuie să-i ceri mamei tale o altă rochie pe care să o porţi. Aceasta este prea sumară". Un val cu gust de Ratafia de Pommes i se ridică în gât. Înghiţi şi începu să râdă din nou. Altă dată, am mers la şcoală cu bicicleta tatei. Am descălecat pe terenul de joacă şi am pus bicicleta în suport. Când să mă întorc, aproape că am dat nas în nas cu directorul. „Să nu mai faci asta niciodată, strigă el, aici, în public, în văzul tuturor, să cobori de pe o bicicletă bărbătească.

[1] Ochiul-boului (în lb. franceză în original) – ferestre relativ mici, ovale, caracteristice etajului superior sau mansardei (n.red.)

Să-ţi fie ruşine!" Eu l-am privit uimită. La ce se referă, mă întrebam, de ce îl deranjează?

Râsul lor suna uscat peste zăpada moale ca lâna. Înaintau cu greutate. Când ajunseră la hotelul lui Lotte, Anna se invită la cină. Stăteau faţă în faţă, sub un tavan roz-somon, cu un chenar ornamental alb şi candelabre de cristal. La masa alăturată, era aşezată o tânără care făcea un tratament de reabilitare postnatală la Institutul Termal. Fură de acord că ar fi mai bine să comande o carafă cu apă decât una cu vin. Ca *hors-d'euvre,* serviră un platou de *crudités* cu jambon de Ardennes şi fâşii de porc afumat. Amândouă tăiară grăsimea de pe jambon şi lăsară deoparte poreul afumat. Mama nou-născutului îşi împreună mâinile şi închise ochii înainte de a lua cuţitul şi furculiţa.

– Ai vrea şi tu să... să... şopti Lotte cu un râs ironic în direcţia femeii, adică... înainte de masă...

– Eu? Să mă rog înainte de masă? Anna îşi puse un şervetel roz în poală. Nu mă înţelege greşit, încă mai cred, în propriul meu fel, dar am renunţat la instituţia Bisericii cu mult timp în urmă. Totuşi, nu am uitat felul în care m-a ajutat Biserica, atunci. Nu subestima cât de puternic societatea şi Biserica erau legate una de cealaltă. Au fost vremuri diferite, foarte diferite.

Jacobsmeyer solicită ajutor din partea agenţiei de asistenţă socială pentru copii. Aceştia trimiseră o asistentă socială la fermă. Mătuşa Martha începu să vorbească despre Anna, care trăgea cu urechea de după uşă. În tot acest timp, sărmana ei mătuşă ţinuse o viperă la sân: copilul nu voia să facă nimic, se combina cu bărbaţi mai în vârstă, era o târfă, aşa tânără cum era. Spre uimirea Annei, asistenta socială o încuraja pe mătuşă în filipica ei. Ultima ei speranţă se pierdea în zare. Femeia venise să o ajute pe mătuşa Martha,

nu pe ea. După ce aceasta termină să se descarce, femeia spuse calm:

– Acum, aş vrea să vorbesc doar cu copila.

Anna alergă înapoi în bucătărie. Cu un zâmbet satisfăcut pe buze, mătuşa Martha veni să o cheme. Cuprinsă de premoniţii sumbre, Anna intră în camera de zi, iar mătuşa Martha ieşi încrezătoare în şansele ei. Asistenta socială închise uşa în spatele Annei, se sprijini de ea, îşi deschise braţele şi îi zise:

– Ai încredere în mine, o să te ajut.

Sub privirea ei, carc semnala că pricepuse minciunile mătuşii Martha, rezistenţa Annei se topi. Înţelese că îi aruncase cineva un colac de salvare, cineva din partea căruia un semn din cap era la fel de bun ca un semn cu ochiul. Un reprezentant din altă lume, care era obiectiv şi rezonabil şi poate (ezită ea) mai iubitor. Afară, îşi vedea mătuşa culegând pere chiar lângă fereastră, în speranţa că avea să audă o parte din tirada tânărului pui de cuc. Anna se relaxă. Oare chiar era acesta sfârşitul sclaviei ei? Avea oare să nu mai fie la mila culegătoarei de pere deranjată mintal, capricioasă şi neîncrezătoare?

Fu luată din casă aşa cum era, în hainele de lucru. Primi o masă copioasă la Jacobsmeyer. Acesta îi dădu binecuvântarea lui şi bani pentru haine, şi îi făcu cu mâna în vreme ce ea pleca, pentru prima dată în viaţa ei într-o maşină, din satul de pe Lippe. Au urcat şi au coborât dealuri, au trecut prin păduri în flăcări galbene şi portocalii, până când se ivi un sat ale cărui case urcau, pe pantă, pentru a sc apropia cât mai mult posibil de hotarul bisericii care se înălţa deasupra tuturor şi de un eastel construit pe o structură din lemn, cu o mulţime de ferestre mici şi acoperiş de ardezie. O mănăstire a Ordinului Clariselor se sprijinea de biserică. O călugăriţă

într-un veşmânt negru se grăbi spre poartă, pentru a le întâmpina cu braţele deschise.

I se puseră comprese cu camfor pe vânătăile albastre, unguente pe tăieturile de la mâini – era înconjurată de calmul franciscan vechi de secole, păstrat cu grijă între zidurile groase –, căni mari cu lapte spumos – devotamentul altruist al călugăriţelor care pluteau asemenea unor fluturi negri de-a lungul coridoarelor înalte. Din patul ei, putea să vadă castelul baronului von Zitsewitz – un nume dintr-un basm, asemenea marchizului de Carabas. Ajunsese la propriu în poala bisericii-mamă, împreună cu un grup de alte fete aflate în suferinţă, care fuseseră alese, cazuri grave. Toate păstrau tăcerea în privinţa trecutului lor, parcă printr-un acord tacit. Învăţară de la măicuţe lucruri care să le ajute să se descurce mai târziu în lume: să coasă, să gătească, să aibă grijă de copii şi chiar să servească la mese. Aveau o cameră specială, unde oameni veniţi de afară puteau să mănânce la prânz, cobai bine hrăniţi *(Mittagstischgäste*[1]*)*, care le consumau încântaţi experimentele.

Veşti despre pregătirile mai mari care aveau loc dincolo de pereţii mănăstirii nu ajungeau la ele. Nu aveau un radio sau ziare, ci doar un gramofon cu o colecţie de cântece populare la modă, pe care dansau cu măicuţele mai tinere, sub privirea dezaprobatoare a cardinalului îmbrăcat în roba purpurie, formală, al cărui portret era atârnat deasupra şemineului. Tangoul „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans“[2] o făcea pe Anna, cel mai adesea, să îşi piardă respiraţia. În pas sălbatic, dădea ocol ringului de dans, cu ciorapii atârnaţi şi veşmântul partenerei împletit printre picioarele ei. Acesta era cel mai mare hit în mănăstire până ce, într-o zi, Anna ascultă cu atenţie versurile şi descoperi

[1] Oaspeţi la prânz (în lb. germană, în original)

[2] Ce faci cu genunchiul, dragă Hans? (în lb. germană, în original)

că Hans folosea tangoul ca pretext pentru a-şi băga genunchiul între picioarele partenerei lui cu fiecare bătaic de ritm. O avertiză pe sora Clementine, care se învârtea în braţele unei orfane bine clădite, cu un zâmbet fericit pe faţă, de parcă s-ar fi aflat în braţele mirelui ei ceresc. Discul fu pus din nou, iar măicuţa, încă respirând din greu, ascultă cuvintele cu ochii închişi. Clătina uşor din cap, în ritmul muzicii. Obrajii începură să i se înroşească şi îşi deschise gura uimită. Ultimele sunete lăsară o tăcere jenantă în urma lor. Cu fruntea ridicată, sora Clementine se îndreptă spre gramofon şi, cu două degete, ridică discul de pe platan. Urmând exemplul lui Hans, îşi ridică genunchiul. Izbi placa de el fără nici o remuşcare, rupând-o în două.

Onoarea pătată a Annei fusese răzbunată, dar ca descoperi curând că aceasta era ameninţată de umilinţe mai mari. Unul dintre *Mittagstischgäste* era pădurarul, un bărbat de vârstă mijlocie, cu o cicatrice purpurie chiar în mijlocul capului său chel, ca şi cum un chirurg beat ar fi făcut o încercare nereuşită de lobotomie. Ori de câte ori ochii cuiva căzeau asupra ei, declara nepăsător că era rezultatul unei bucăţi de şrapnel care îl lovise în timpul patrulei de noapte. Anna îl servea cu respect conştiincios, având încă în minte *Nimic nou pe frontul de vest.* El era încântat de acest lucru – familiaritatea l-ar fi jignit. Într-o zi, cu un semn hotărât din cap, o chemă la el. O prinse de încheietura mâinii.

– Şi... ochii lui străluceau sugestiv, îşi lasă măicuţele părul să crească?

– La ce vă referiţi? Anna se gândi ruşinată la capul tuns al surorii Clementine, emoţionată de goliciunca vulnerabilă a acestuia.

– Păi, în curând, mănăstirile o să fie închise şi toate o să trebuiască să îşi lepede veşmintele, spuse el cu un râs obscen. Atunci, o să vedem ce au ele drept picioare!

Dădu drumul mâinii ei. Tava ei plină cu veselă îi tremura în mâini. O trânti pe una dintre mese, ca să scape de ea, şi alergă orbită din sala de mese, fără să se mai preocupe de ceilalţi musafiri. Pulsul îi zvâcnea în tâmple, paşii ei răsunau pe coridoarele înalte. Bătu cu hotărâre la uşa maicii superioare. Odată aflată înăuntru, uită totul despre regulile de politeţe şi spuse pe nerăsuflate despre dorinţa ei justificată ca acel *Mittagstischgäste* murdar să fie imediat târât afară de urechile lui de porc, din spatele farfuriei încărcate, prin coridorul mănăstirii şi aruncat pe pavajul de granit, trântind uşa după el în aşa fel încât pocnitura să îi bubuie în urechi timp de zile întregi.

– Uşor, şşşt, linişteşte-te...! Stareţa îşi ridică mâinile a rugă. Ce a spus exact?

– Că toate surorile trebuie să renunţe la veşminte, pentru eă toate mănăstirile vor fi închise. Cum poate să zică aşa ceva? gâfâi Anna.

Maica superioară se îndreptă spre uşa pe care Anna o lăsase desehisă şi o închise cu grijă.

– Să ne rugăm, spuse ea, întorcându-se.

– Dar cum i-a venit această idee? insistă Anna încăpăţânată.

Stareţa oftă.

– Asta nu ne priveşte pe noi, nu e decât politică. Toţi l-au ales pe acel antihrist, iar el vrea să închidă bisericile şi mănăstirile. Să ne rugăm ca acest lucru să nu se întâmple niciodată.

– Antihrist? se bâlbâi Anna.

În mintea ei, pădurarul primi coarne de fiecare parte a cicatricei. Maica superioară îşi puse braţul pe umerii ei.

– Adolf Hitler, rosti ea cu blândeţe.

În capul Annei avu loc un scurtcircuit. Omul dintr-o fotografie, Bernd Möller, unchiul Heinrich, se ciocniră laolaltă,

contradictorii, malefici. Apărătorul săracilor şi al şomerilor se dovedea a fi un distrugător de biserici şi mănăstiri. Unchiul ei avusese dreptate, dar acest lucru oare justifica atacul? Cum putuse să se înşele atât de amarnic? Era ruşinată şi, deopotrivă, simţea dispreţ pentru aroganţa titanică a acestui idealist: cum putea el să se atingă de creştinătate sau de Biserică după ce supravieţuiseră timp de nouăsprezece secole? Dumnezeu avea să intervină personal, era sigură. De aceea maica superioară spusese „Să ne rugăm". O credinţă puternică. Nici un atacator nu putea să o doboare. Stareţa se îndreptă spre fereastră şi privi afară, cu o aureolă de frunze galbene în jurul basmalei ei.

– Ceea ce am discutat aici, rosti ea calmă, trebuie să rămână între aceşti patru pereţi ai camerei mele. Nu discuta niciodată despre asta cu ceilalţi, s-a putea să ai necazuri.

Anna aprobă din cap, deşi nu îi era frică de nimeni.

Prima lună a anului 1933 era aproape pe sfârşite când Anna privi afară pe o fereastră de la primul etaj şi văzu un steag gigantic atârnând la răscrucea din centrul satului. Recunoscu picioarele păianjenului cu îndoiturile spre dreapta. Acestea începeau să se rotească dacă le priveai mult timp. Se grăbi jos fără nici un respect, paşii ei duduind pe scări.

– Un steag, strigă ea, năvălind în sala de mese unde două măicuţe aşezau farfuriile pe masă cu precizia unui joc de dame. Au atârnat afară steagul acela, în mijlocul satului, şi nimeni nu îl dă jos!

Maica superioară veni înăuntru din cauza gălăgiei, cu o expresie liniştitoare pe faţă.

– Dacă aş fi băiat, zise Anna ridicându-şi mâna, atunci steagul nu ar mai fi acolo!

– Dar eşti fată, îi aminti stareţa, aşa că poartă-te ea atare.

– Dar steagul... scăpără Anna, arătând prin zid spre lucrul care batjocorea cerul.

Maica superioară își scutură capul.

– Anna, îți lipsește moderația. Pentru tine există două posibilități: ori vei deveni ceva formidabil, ori vei sfârși în mocirlă – nu există cale de mijloc.

– Dar nazarineanul a spus... se bâlbâi ca cu respirația tăiată: „Pentru că ești călduț, nici rece, nici fierbinte, mă voi dezice de tine..."

Stareța râse indulgentă.

– Ach, Anna, am putea să dăm jos steagul, dar ceea ce reprezintă... împotriva acelui lucru nu avem nici o putere. Hitler a devenit astăzi cancelar al Reichului.

Enervată, Anna fugi afară. Cuvintele „nu avem nici o putere" venite din gura maicii superioare erau o insultă la adresa Atotputernicului. Poarta mănăstirii se închise zgomotos în urma ei. Drumul ducea direct la răscruce. Se opri lângă catargul steagului. Își lăsă capul pe spate. Nu era decât o bucată de pânză. Dacă ploua, avea să se ude, dacă bătea vântul, atunci flutura. Nu mai rămăsese prea mult din caracterul provocator pe care îl văzuse de la fereastra primului etaj. De aproape, ca obiect, era dezamăgitor. Se întoarse pentru a vedea mai bine mănăstirea. Dar aceasta părea neînsemnată, împreună cu biserica, vârfurile goale ale copacilor și griul de ianuarie al zidurilor și acoperișurilor, în comparație cu blazonul în roșu, alb și negru de pe vârful castelului de basm. Von Zitsewitz arborase și el steagul.

7

– Au fost atât de bune cu mine...

Anna își luă rămas-bun de la maici. Educația ei la mănăstire se încheiase, răceala tuberculoasă – vindecată, se îngrășase cu cincisprezece kilograme, rănile vechi erau acoperite de un nou strat de piele tare. Faptul că reușise să își revină după ce fusese la pământ îi dădea o încredere nemaiîntâlnită în propriile forțe. Se întoarse acasă, la poalele muntelui, la râu. Nu avea să mai permită să se profite de ea vreodată. La întoarcerea ei, bucuria unchiului Heinrich strălucea de după reticența lui obișnuită. Gelozia mătușii Martha pentru înfățișarea sănătoasă a Annei, frustrarea că aceasta era ineă în viață selipeau din spatele fațadei calme. Dar păstră tăcerea: ochii lumii (pastorul, asistența socială) erau ațintiți asupra ei de-acum înainte.

În timpul exilului voluntar al Annei, în sat se strecurase schimbarea. De când fiii de fermieri cu propriii cai putuseră să se înscrie în corpul de elită al lui Hitler, Reiter SA, popularitatea acestuia atinsese culmi nebănuite. Mai mult de-atât, acesta ridică statutul fermierilor la rangul onorific de furnizori ai celui de-al Treilea Reich, pivotul în jurul căruia se învârtea societatea, Reichsnährstand. Vechi

colegi de şcoală, fraţi şi iubiţi ai fostelor prietene ale Annei, aproape toată lumea se înscrise în SA. Acum, nimeni nu mai spunea: nu se face aşa ceva. Numai în Congregaţia Catolică a Fecioarelor, din care ea făcea parte de la confirmarea de la paisprezece ani, erau câteva fete care împărtăşeau dezgustul Annei. Conducătoarea congregaţiei, Frau Thiele, care le fusese tuturor profesoară, înfiinţă în grabă un cor, un grup de dans şi unul de teatru, pentru a-şi împiedica elevele să adere la organizaţia nazistă de tineret, Bund Deutscher Mädel, BMD, care i-o luase înainte. Totuşi, zilele ei de lider erau numărate. Un decret o obligă să se alăture sindicatului naţional socialist al profesorilor. Un alt decret le interzise membrilor sindicatului să facă parte din organizaţiile bisericeşti.

După liturghie, Jacobsmeyer o luă deoparte pe Anna.

– Ascultă, Anna, spuse el, privind-o eonspirativ, de data aceasta, vreau să-ţi cer ceva. Vrei să devii conducătoarea congregaţiei, în locul lui Frau Thiele?

– Eu? Annei i se tăie suflarea. Eu nu am decât optsprezece ani, nu o să mă ia în serios.

– Şşşt, o calmă el, nu am terminat încă. În acelaşi timp, tu şi un grup de fete de încredere o să vă înscrieţi în BDM.

Anna căscă gura uimită. Pastorul îşi dezvălui planul, zâmbind fin. Ele trebuiau să se infiltreze în secţiunea fetelor din Tineretul lui Hitler, să îi aducă rapoarte despre tot ce se întâmpla acolo şi, în final, cu ajutorul lui Dumnezeu, să submineze secţiunea locală din interior.

– Eşti în stare de asta, Anna, te ştiu de destulă vreme.

Anna îl privea uimită. Acest reprezentant al lui Dumnezeu, demn de încredere, pe care se putea conta, în hainele parfumate de tămâie, în care tocmai oficiase liturghia, nu se dădea în lături de la nimic! Faptul că ea fusese cea aleasă pentru această misiune o umplea de mândrie. În sfârşit,

putea să facă şi ea ceva, în loc să rămână prinsă în fatalismul pe care îl predicase maica stareţă.

– O faci sau nu? întrebă Jacobsmeyer.

O duminică dansa şi cânta pentru Biserica Catolică, iar următoarea pentru Tineretul lui Hitler, într-o fustă albastru-închis, cu o bluză albă şi o jachetă maronie, cu o eşarfă trecută printr-un inel împletit din fâşii de piele. Jacobsmeyer fu răsplătit cum se cuvine. Primiră educaţie politică şi învăţară cum să scrie rapoarte de presă. Anna era lăudată pentru condeiul ei. Unchiul Heinrich se făcea că nu vede nimic, după ce fusese pus în temă de Jacobsmeyer. Într-o însorită zi de aprilie, directorul şcolii, care şi-o amintea pe Anna drept o elevă excepţională, sosi cu bicicleta la fermă.

– Ţi-am adus ceva. Scoase din servietă o carte subţire. Vrei să înveţi asta pe de rost? Practic, se organizează o sărbătoare mare de 1 mai, o scenetă.

Anna îşi şterse mâinile murdare de salopetă şi o răsfoi rapid. Unchiul Heinrich se apropie suspicios.

– Kreisleiter, liderul politic al landului, caută o fată care să personifice Germania... Profesorul se juca nervos cu încuietoarea servietei. Aceasta trebuie să fie bine clădită şi blondă.

– Şi de ce tocmai Anna noastră? vru să ştie unchiul Heinrich. Mai sunt destule fete blonde în sat.

– Pentru eă ea este singura care vorbeşte corect germana şi poate să recite poezii.

– Da, poate să facă asta, tună unchiul Heinrich, dar ascultă aici... Germania! Asta e prea mult.

– Nu mai avem pe nimeni altcineva, se apără directorul. Sunt un funcţionar public. Am o familie. Trebuie să mă asigur că va fi aşa cum trebuie.

Repetiţiile ţinură toată luna. La repetiţia finală, Anna purta o perucă elaborată, cu bucle blonde, lungi. Cu o faţă

serioasă, trebuia să recite cele mai melodramatice versuri scrise vreodată de pana unui german. Un soldat întors din război, cu un bandaj însângerat în jurul capului, era aşezat la picioarele ei. Anna se întoarse cu faţa spre un orizont imaginar:

– Peste tot în jurul meu, văd nenorociri în ţinuturile Germaniei, nici o rază de speranţă, nici o rază de soare... sărmana, nefericita Germanie, toţi fiii ei mor aici... oamenii sunt la pământ...

Singurul talent actoricesc necesar din partea soldatului era să pară mort într-un mod convingător, dar artera de la gâtul lui ignora orice fel de instrucţiuni şi pulsa cu atâta hotărâre, încât Anna izbucni în râs la jumătatea elegiei. Tremurând din toate încheieturile, cu buclele ţinând şi ele isonul, Germania se împletici de pe seenă, cu mâna peste gură, de parcă ar fi fost pe cale să leşine dintr-un moment într-altul.

– Ce se întâmplă? strigă directorul printre dinţi, pentru el eşecul nefiind o opţiune.

– Nu pot să continui, sughiţă Anna în culise, dacă trebuie să fiu serioasă! Pentru numele lui Dumnezeu, bandajaţi-i şi gâtul...

Dar în 1 mai, Germania nu ezită nici un moment. Interpretă cu atât de multă dăruire, încât se convinse şi pe ea însăşi, nu doar publicul. După aceasta, Kreisleiter deschise balul. Fără să îi acorde o şansă să se schimbe de costum, cu un semn autoritar din cap, o invită la dans. Valsară împreună pe ringul gol, cu bărbia ei pe epoleţii lui, costumul ei de zeiţă umflându-se în falduri, buclele descriind un cerc în jurul capului. În jurul lor, băieţi în uniformă şi fete cu ghirlande în păr priveau cu admiraţie. Kreisleiter dansa cu ea! Ea era simbolul tangibil a ceva în care ei credeau, fără să bănuiască faptul că acest simbol fusese furişat printre ei din tabăra adversă. Triumful i se urcase la cap.

Kreisleiter o ţinea strâns, de parcă de atunci înainte avea să aibă grijă de soarta sărmanei Germania. Anna simţea că începe să cedeze tentaţiei, permiţându-şi să fie condusă cu ochii închişi, bucurându-se pe deplin de noul ei statut. Cel anterior, acela al unui sărman copil orfan şi maltratat, era acum învechit. După serbare, pluti înapoi acasă, pe un nor roz, cu margini aurii. Unchiul Heinrich sfâşie acest nor cu seepticismul său.

– Aşa îi determină pe tineri să le facă munca murdară, spuse el dispreţuitor, aceşti seducători. Acum, chiar şi tu vezi care sunt tertipurile lor.

Organizaţia regională a BDM trimise în sat o tânără femeie cu părul prius cu grijă cu agrafe, pentru a le prezenta oamenilor gimnastica de dimineaţă. Începând de atunci înainte, trebuiau să se adune pe terenul pătrat de lângă biserică, la răsăritul soarelui, anunţă ea, nu pentru a începe ziua cu Tatăl Nostru, ci pentru a înălţa steagul, a intona imnul naţional, apoi Cântecul lui Horst Wessel[1] şi a face gimnastică pentru a avea un corp sănătos şi suplu – trebuiau să facă genuflexiuni, să îşi ridice braţele, să se aplece. Le ţinu prezentarea cu o voce piţigăiată, cu accent de oraş. Îngăduitoarele fiice de fermieri o ascultau în linişte, în sinea lor fiind total împotrivă. Cum puteau ele să combine aceste ritualuri cu munca lor la fermă, care începea când încă era întuneric? Ochii Annei se îngustară. După ce femeia termină, ea păşi în faţă.

– Vă invit, zise ea, să începeţi gimnastica împreună cu mine, la ora cinci dimineaţă, la fermă. Puteţi să pompaţi apă, să le daţi de mâncare găinilor şi celor cincizeci de porci, să adăpaţi viţeii şi, în timp ce mulgeţi vacile, puteţi

[1] Cântecul lui Horst Wessel sau Cântecul înălţării drapelului a fost de fapt imnul Partidului Nazist în perioada 1930–1945. Din 1933, naziştii au făcut din el un al doilea imn al Germaniei. (n.red.)

să ridicaţi braţele şi să îndoiţi genunchii, cu animalele care stau liniştite prin preajmă.

Toţi cei din cerc izbucniră într-un râs uşurat. Femeia râse împreună cu ei, şocată. Îşi aranjă ceva la coafură şi dispăru în grabă. Pe aproape şi totuşi nevăzut, Jacobsmeyer îi înregistră primul succes. Nu se mai auzi nimic despre gimnastica de dimineaţă.

În toamnă, Hitler îi invită pe toţi fermierii la Bückeberg, lângă Hamelen, pentru a sărbători festivalul recoltei. Unchiul Heinrich se duse şi el, din curiozitate, în ciuda propriilor convingeri. După ce se întoarse, căzu într-o tăcere înspăimântătoare, care ţinu o săptămână. Oamenii de încredere deveniră tot mai rari în sat. Singura persoană căreia putea să îi spună vestea era Anna. Milioane de fermieri din întreg ţinutul se adunaseră în acea zi, povesti el. În Saxonia Inferioară, inima tărâmului teutonic, plin de stejari sfinţi, unde spiritul lui Widukind cutreiera ţinutul, aşteptaseră pe ambele părţi ale drumului unde avea să aibă loc marşul. Unchiul Heinrich se afla printre ei. Citise *Mein Kampf,* ştia că autorul voia să pună cuvânt cu cuvânt conţinutul cărţii în practică, ştia cine avea să participe la paradă. Dar ceea ce s-a întâmplat i-a depăşit toate aşteptările. Apariţia Führerului, regizată perfect de la început până la sfârşit, de artişti aleşi cu grijă, le depăşi pe cele ale lui Nero, Augustus şi Cezar luaţi laolaltă. Mulţimea începu să aclame, unii începură să cânte, masele fură cuprinse de frenezie, steaguri în roşu, alb şi negru fluturau pe cerul purpuriu. Adoraţia unanimă se îndrepta spre figura magică în mâinile căreia se afla soarta întregii naţiuni. Unchiul Heinrich luptă împotriva tentaţiei seducţiei de parcă ar fi căzut într-una dintre bulboanele din Lippe. Gâfâind, se smulse din acest organism gigantic, umflat şi zgomotos, şi fugi.

– O să îl urmeze orbește, prezise el, amăgiți de cântecul lui de sirenă. Până în abis.

Setea de putere a celui care îi conducea spre pierzanie era tangibilă peste tot. Nici măcar arhiepiscopul de Paderborn nu fu cruțat. Acesta organiza un pelerinaj la un altar al Fecioarei Maria într-o duminică anume. BDM convocă imediat o întrunire în aceeași duminică.

– Prea bine, spuse arhiepiscopul, atunci vom organiza pelerinajul duminica următoare.

BDM îi urmă iarăși exemplul. Arhiepiscopul nu se demoralizează și reorganizează din nou evenimentul, același lucru făcându-l și BDM. În cele din urmă, pelerinajul fu amânat pe termen nelimitat. Răbdarea Annei era pe sfârșite.

– De ce faceți asta, întrebă ea cu prima ocazie, de ce sabotați pelerinajul?

– La ce te referi? întrebă liderul BDM privind-o tâmp. Nu facem nimic.

– Noi suntem catolici, spuse Anna cu severitate, și vrem să mergem.

Ceilalți dădură din cap aprobator. Conducătoarea lor ridică din umeri.

– Eu nu știu nimic despre asta.

– Minți! I-ați pus bețe în roate arhiepiscopului Paderborn intenționat. Sunteți o șleahtă prefăcută. Eu nu mai accept așa ceva. Sunt mai întâi catolică și apoi membră a BDM. Falsa inocență a conducătoarei o înfurie și mai tare pe Anna. Minți! Își împinse scaunul în spate, picioarele acestuia alunecând pe podea, și se îndreptă spre femeia care își ascundea nesiguranța în spatele unui zâmbet timid. Eu n-o să am nimic de-a face cu cineva care minte, strigă Anna. La revedere!

Ieşi fără să salute şi trânti uşa după ea. Toate scaunele fură imediat împinse în spate şi tot efectivul filialei locale a BDM se ridică şi părăsi camera. Conducătoarea rămase în urmă, cu mâinile ridicate într-un semn de uimire, părăsită. Misiunea încredinţată de Jacobsmeyer se încheiase cu succes: organizaţia BDM din sat fu desfiinţată.

Anna tocmai curăţa coteţul porcilor – aşezând paie pe jos – aruncând mizeria, când un Mercedes mare şi negru intră în curte, cu un mic steag cu svastică pe capotă. „Cine mai sunt şi ăştia", se gândi ea, păşind curioasă în curte. O femeie solidă coborî, într-o uniformă decorată abundent cu insigne. „Cineva sus-pus, îşi dădu Anna seama, o Gauführerin." Şoferul rămase în maşină, privind fix în faţă. După o privire trufaşă aruncată uneltelor agricole şi ignorând-o pe Anna, femeia îşi îndreptă braţul spre unchiul Heinrich.

– Heil Hitler! O caut pe Anna Bamberg.

Unchiul Heinrich o privi plictisit şi suspicios şi nu spuse nimic. Enervată de parcă s-ar fi adresat din greşeală unui surdo-mut, ea se întoarse spre Anna.

– Heil Hitler! Tu eşti Anna Bamberg?

– Da.

Anna fu inspectată din cap până-n picioare – salopeta plină de noroi şi saboţii nevopsiţi.

– Tu eşti cea care a excelat în scrierea rapoartelor de presă? întrebă ea sceptică.

– Da, spuse Anna, ştergându-şi nasul de mânecă, aveaţi impresia că nu ştiu să scriu şi să citesc pentru că strâng mizeria din coteţul porcilor?

Femeia ignoră această remarcă. Felul în care corpul ei fusese înghesuit în uniformă era aproape patetic, iar tensiunea cărnii strânse se transferase în expresia ei fixă,

încordată. Venise să o disciplineze pe Anna: cum a putut ea să desființeze BDM-ul pur și simplu?

– Pur și simplu? rosti Anna. Sunteți niște mincinoși, de aceea s-a întâmplat pur și simplu. Eu nu mai vreau să am nimic de-a face cu asta. Lăsați-mă în pace, am treabă de făcut. Se întoarse, își luă roaba plină de băligar și strigă peste umăr: Reichsnährstand[1] ocupă cea dintâi poziție în al Treilea Reich.

Auzi ușa Mercedesului trântindu-se brusc în urma ei.

– *Ça vous a plu?*[2] întrebă chelnerița, aplecându-se spre ele cu un zâmbet.

– *Non, non, je ne veux plus*[3], spuse Lotte grăbită.

Anna începu să râdă.

– Te întreba dacă ți-a plăcut.

Da, desigur că lui Lotte îi plăcuse. Roși. Ce, în numele Cerului, mâncase? Mestecase și înghițise automat, captivată de povestea Annei. Imaginea dușmanului pe care o cultivase de-a lungul anilor începea să fie pusă la îndoială. Totul era cu susu-n jos, efectul alcoolului nu trecuse încă, masa îmbelșugată își cerea birul și lucruri ce fuseseră absolut sigure se prăbușeau. Două perechi de ochi o priveau așteptând – ce desert ar dori? I se recită o listă de dulciuri, dar ea nu mai putea înțelege nici un cuvânt în franceză. Cafea, nu voia decât cafea.

– Deci, vezi, zise Anna neobosită, reluând povestea de unde se întrerupsese, ce nebunie a creat Hitler la noi în sat. Și să-ți mai spun ceva. Acum câțiva ani, într-o excursie,

---

[1] Organizație guvernamentală, în Germania nazistă, responsabilă cu producția de hrană (n.red.)

[2] V-a plăcut? (în lb. franceză, în original)

[3] Nu, nu, nu mai dorim nimic. (în lb. franceză, în original)

am ajuns întâmplător în Wewelsburg, ştii, acolo unde obişnuiam să mergem la picnic cu căruţele. În timpul războiului, Himmler alesese castelul pentru a stabili un centru cultural pentru al Treilea Reich. A ridicat acolo un turn gigantic, de o frumuseţe drăcească, un simbol al puterii. Puteau să facă astfel de lucruri naziştii. Mai mult de patru sute de oameni au murit la construirea acelui monument. Cimitirul în care au fost îngropaţi a fost distrus mai târziu. Ironia este că acum oameni din toată lumea se adună acolo, toţi sunt copleşiţi de frumuseţea lui. Planul lui Himmler încă mai funcţionează, ăsta e lucrul cel mai îngrozitor. Turnul acela ar trebui vopsit tot în roşu. Ar trebui să picteze pe el martiriul evreilor.

Lotte privi speriată împrejur. Anna începuse să vorbească din ce în ce mai tare. Ultima propoziţie răsunase provocator în camera roz, adormită. Îi făcu Annei semn cu mâna să vorbească un pic mai încet. Anna pricepu aluzia.

– Ei bine, continuă ea pe un ton mai coborât, de când s-a schimbat situaţia politică, au construit acolo un mic muzeu al războiului. M-am plimbat puţin pe-acolo. Aveau expuse tot felul de lucruri. Am descoperit imediat două buletine de vot din satul nostru, frumos înrămate. Unul era din 30 ianuarie, atunci când Hitler a venit la putere, şi altul din martie acelaşi an, cu ocazia amendamentului constituţional care îi dădea puterea de a da legi, trecând peste parlament. Inima mi s-a oprit în loc. Se pare că unchiul Heinrich se înşelase amarnic; la momentul respectiv, el crezuse că în sat nu erau decât câţiva idioţi cu simpatii naţional-socialiste. Din acele hârtii rezulta evident că, în 30 ianuarie, deja un sfert din consătenii noştri votaseră pentru Hitler, iar două luni mai târziu, se ajunsese la două treimi. Fermierii, brutarul, zarzavagiul, partenerii unchiului Heinrich la partidele de

cărți – dintr-odată, toți apăreau într-o lumină diferită. Am fost șocată după atâta amar de vreme. Tot timpul, lucrul acesta rămăsese ascuns, iar el nu a avut habar.

Își puse mâna peste a lui Lotte și o privi îngrijorată.

– Câteodată, îmi fac griji că se va repeta. Această idee ridicolă de „O singură națiune", toată gălăgia pentru reunificare, intensificarea naționalismului. N-aș fi crezut niciodată că oamenii încă sunt predispuși la o asemenea idiotenie, într-o Europă unde poți zbura de la Köln la Paris într-o oră, iar la Roma în două ore. Lucrul acesta mă deranjează. Nu vreau să fiu o Casandră, dar...

– E altfel pentru noi, o întrerupse Lotte.

– Da, olandezii... nenorociți negustori de condimente! replică Anna. Voi aveți o atitudine diferită față de străini, pentru că ați fost implicați în comerțul mondial de la început. Dar germanii, te-ai gândit vreodată ce fel de oameni suntem noi; omul obișnuit nu a fost niciodată cineva, nu a avut niciodată nimic. Nu a avut niciodată șansa unei vieți deeente. Și dacă avea din întâmplare eeva, atunci venea un război și totul era pierdut. Și tot așa, vreme de seeole.

– Dar atunci de unde au prusacii mândria lor specifică? Lotte se chinuia să fie atentă, în ciuda oboselii.

– Dacă nu ai nimic și ești un nimeni, atunci ai nevoie de ceva de care să fii mândru. Hitler a profitat cu ingeniozitate de acest lucru. Omul de jos a primit o funcție, un rang, un grad: administrator de cartier, conducător de grup, comandant provincial. În acest fel, puteau să comande, puteau să se afirme.

Sosi cafeaua. Lotte era ușurată. Își ridică nerăbdătoare ceașca la buze. Anna o studie obosită.

– Olandezii şi ceştile lor de cafea. Vieţile şi fericirea lor depind de ea, de când primele boabe de cafea au sosit din colonii.

Lotte contraatacă.

– Şi nu ai avut niciodată nici cea mai mică simpatie pentru Hitler?

– Simpatie? *Meine Liebe!* Îl consideram dezgustător. Vocea aceea de general: *Vórrr Vierrrzehn Jáhrrren! Die Schande von Verrrsáilles!*[1] Nu simţeam nimic pentru el. Eram un copil ascultător al Bisericii Catolice şi credeam ceea ce îmi spunea preotul, pentru că el era bun cu mine. Foarte simplu. Totuşi mulţi catolici supuşi au cedat în cele din urmă tentaţiei. Goebbels, care el însuşi fusese crescut de către iezuiţi, a introdus cu viclenie tradiţionalele valori catolice, care erau adânc înrădăcinate în oameni, în propaganda nazistă. Erau glorificate puritatea şi castitatea poporului german. Bărbatul german nu se preocupa de sex decât atunci când îşi alegea o soţie: o curată femeie germană, desigur, care nu fuma, nu bea, nu se machia şi nu avea copii nelegitimi. Se căsătoreau şi făceau doisprezece copii, pe care îi dăruiau Führerului. Idealurile acestea le-au fost băgate în cap cu forţa.

Lotte suspină, privindu-şi ceaşca goală.

– De ce suspini? o întrebă Anna.

– Anna, toate acestea sunt prea mult pentru mine în acest moment.

Anna îşi deschise gura şi o închise la loc. Îşi dădu seama că prefera să vorbească doar ea, că voia să explice totul, totul, căutând la nesfârşit justificări. Despre soarta

[1] De paisprrrezece ani! (Tratatul de la) Verrrsáilles este o rrruşine! (traducere literară din lb. germană)

populaţiilor din zonele ocupate de ei, despre care germanii fuseseră între timp informaţi pe deplin. Dar erau obligaţi să tacă în legătură cu lucrurile prin care trecuseră ei în cei doisprezece ani de tiranie: ce motive avea agresorul să se plângă dacă îşi făcuse asta cu mâna lui?

Se stăpâni.

– Dacă trăncănesc prea mult, trebuie să mă opreşti, Lotte. Şi tata făcea asta, cu mult timp în urmă, mai ţii minte? Îşi băga degetele în urechi şi striga: „Linişte, Anna. Te rog, linişte!"

Lotte nu îşi amintea asta. De fiecare dată când încerca să se gândească la tatăl ei adevărat, imaginea tatălui olandez se suprapunea cu hotărâre, de neşters peste imaginea lui, tocmai pentru că arătau la fel. Cafeaua începea să îşi facă efectul, se simţea din nou înviorată. Dar Anna trebuia să îşi controleze talentul. Destul cu politica, acum era rândul ei.

8

Stăteau pe pietrişul greblat, cu mirosul trandafirului cățărător din ce în ce mai profund în căldura serii de vară. Lotte privea fix marginea pădurii, care devenea din ce în ce mai întunecată. Mama ei se legăna uşor în ritmul *Concertului pentru vioară în sol,* al lui Bruch, care nu îşi pierduse deloc puterea revărsându-se pe fereastra deschisă. În faţa lor stăteau doi iubitori de muzică veniţi să admire reproducerea sunetului. Sammy Goldschmidt, flautist în Orchestra Filarmonică a Radioului, asculta cu ochii închişi. Ernst Goudriaan, învăţăcel în atelierul unui creator de viori din Utrecht, îşi sprijinea bărbia pe vârfurile degetelor. Gazda evenimentului manevra echipamentul, ascuns vederii în culise. După terminarea concertului, veni afară, pentru a-şi umple din nou paharul şi a refuza laudele lor cu o modestie înecântătoare. Chiar în acel moment, o privighetoare începu să cânte în pădurea care se transformase acum într-o imensitate impenetrabilă.

– Vrea să se ia la întrecere cu Bruch, sugeră Ernst Goudriaan.

Ascultară uimiţi misteriosul cântec solo, un pur triumf nocturn, creat nu pentru o audienţă imaginară, ci pur şi simplu

pentru propria desfătare. Tatăl lui Lotte stătea pe marginea scaunului, uimit de muzica produsă de instrumentul perfect din adâncurile pădurii. Dădu pe gât două pahare cu gin maturat, unul după celălalt, şi clătină din cap:

– Excepţional, ce sunet!

În seara următoare, se strecură în pădure asemenea unui hoţ, cărând după el echipamentul de înregistrat, pentru a găsi o poziţie strategică, dar privighetoarea îşi anulă reprezentaţia. Se dărui acestei activităţi cu multă răbdare. Seară după seară, îi vâna vocea cu perseverenţă încăpăţânată, până ce miracolul se repetă chiar deasupra capului său şi reuşi să îl captureze pe un disc lăcuit, pentru totdeauna. Se duse la staţia de radio cu trofeul lui de vânătoare.

– Avem o surpriză pentru ascultători: emisiunea fu întreruptă pentru a transmite privighetoarea, aproape în direct, în eter.

„De ce nu înregistrează şi vocea mea?" se gândi Lotte. Cu cât mama ei îi urmărea tot mai meticulos spectacolele – căci nu lipsea niciodată atunci când corul cânta undeva, fiind recunoscută imediat în marea de capete necunoscute după cocul ei roşcat şi strălucitor –, cu atât el devenea mai neatent atunci când ea cânta la radio. Spre enervarea tuturor, începea să răsucească distrat butoanele, de parcă ar fi apărut vreo interferenţă în reproducerea sunetului. Oare nu putea suporta faptul că nu era el singura persoană care aducea muzica în casă? Sau era pentru că ea nu îşi moştenise talentul muzical de la el? Propriul ei tată apărea câteodată suh forma unui dor nedefinit, ca şi cum l-ar fi privit printr-un geam aburit. Voia să şteargă condensul de pe sticlă, pentru a-l vedea aşa cum fusese el, pentru a sparge coconul tăcerii, pentru a-i auzi vocea aşa cum fusese ea. În toţi aceşti ani, el fusese adormit în ea, iar acum absenţa lui completă se infiltra în ea – o negaţie,

un nimic total. Cu Anna era altceva. Lotte şi-o amintea mai ales într-o succesiune de mişcări: picioare rapide pe podeaua de piatră, sărind în sus şi-n jos, voce puternică, un corp durduliu, care se potrivea exact cu al ei în mijlocul unei saltele enorme. Anna. Un gând conspirativ, un sentiment secret. Nu era despărţită de Anna numai de o graniţă, numai de distanţă, ci şi de perioada de timp care se scursese, de relaţii de familie opace.

Dar Anna trăia, chiar dacă vestea sosi prin Bram Frinkel, în vârstă de opt ani, care venise în Olanda din Berlin, la jumătatea anului şcolar. Koen îl aduse acasă după şcoală – fotbalul nu se sinchisea de barierele lingvistice. Lotte începu să stea de vorbă cu el în propria lui limbă. Cuvintele îi erau la îndemână, ea şi cum nu încetase niciodată să le folosească. Pentru el, ea era o enclavă a ţării de origine, la fel şi el pentru ea. Îi spuse nepăsător de ce părinţii lui trebuiseră să plece: evreii nu mai aveau ce căuta în Germania. Tatăl lui, un violonist, putea să îşi practice profesia în Olanda. Lotte îl învăţă să pronunţe cuvinte greu de rostit din olandeză, iar el se strâmba din cauza sunetului „g" aproape imposibil şi a „ij"-ului minuţios. Koen reacţionă cu surprindere şi dezgust constatând fluenta germană a surorii sale. Jignit, se juca singur cu mingea, la eâţiva metri depărtare, în timpul discuţiilor ei private cu Bram.

Se întâmplă un lucru pe care nimeni nu îl credea posibil. Mama lui Lotte, cea radiantă, cea indestructibilă, se îmbolnăvi de ceva care nu putea fi încurajator diagnostieat drept gripă sau răceală. Primul simptom fu acela că îşi dădu soţul afară din dormitor. De atunci, acesta dormi pe un pat improvizat în atelierul său, în miros de sudură şi siguranţe arse. În timpul zilei, se mişca prin casă posac, o stare pe lângă care celelalte pase proaste ale lui din trecut păleau, prin comparaţie. Dinspre patul ei de lângă fereastra cu trei areade, care

dădea spre rododendroni, pajişte, şanţ şi marginea pădurii, copiii puteau să audă direct prin podea torentul de acuzaţii furioase îndreptate spre tatăl lor. Medicul familiei urca scările, cu capul plecat. Părea că şi el era în pericol să cedeze forţelor care se dezlănţuiau asupra tatălui lor, la primul etaj. Sprijinindu-se înfrânte de masa din camera de zi, fiicele ei făceau presupuneri despre natura acestei boli ciudate, fără să bănuiască faptul că aveau să afle totul despre starea mamei lor numai după ce toate tabuurile aveau să dispară, ani mai târziu.

Boala începuse cu o neîncredere în soţul ei, care se întorcea din ce în ce mai târziu din călătoriile lui la Amsterdam. Într-o seară, îl urmări împreună cu o prietenă, machiate strident, îmbrăcate în haine la modă, cu gulerele ridicate şi cu pălării gen Pola Negri. Îi vorbiră cu voci prefăcute, în dialectul din Amsterdam. El nu le recunoscu la lumina felinarului de pe stradă, ascunse în penumbra pălăriilor. Atunci când, asemenea unui client obişnuit, le dădu de înţeles că era pregătit să cedeze avansurilor lor, ele se prinseră strâns de braţ una pe cealaltă şi fugiră şocate, lăsându-l în urmă nedumerit. Ulterioara fază a bolii fu adusă acasă din capitală şi transmisă şi ei. Acesta era cel mai tangibil simptom, iar doctorul putea să îl combată cu injecţii. După aceea, ea se cufundă într-o stare ursuză, care fu urmată de accese de furie. Privită retrospectiv, aceasta a fost faza premergătoare vindecării, o vindecare pe care avea să o obţină pe o cale neobişnuită.

Fetele ei nu aveau nici cea mai vagă idee despre aceste lucruri în timp ce discutau în jurul mesei, ca nişte gâşte proaste. Primiseră informaţii sexuale mimime, care puteau fi însumate în mottoul voios al mamei lor: „Natura trebuie să îşi urmeze cursul". Dar acea natură care o ducea pe ea înapoi în braţele marelui scandalagiu după fiecare ceartă

le făcea să fie profund suspicioase. Ideea de a fi legate de un bărbat asemenea tatălui lor pentru întreaga viaţă era un contraceptiv eficient sută la sută, încât uici una dintre ele nu fusese sărutată vreodată. Nici măcar Mies, cu hainele ei strâmte şi gura lacomă. Acest lucru se combina şi cu faptul că mama lor părea să se răzvrătească inconştient împotriva sorţii impuse de natură, permiţându-le fetelor ei să citească literatură subversivă despre slujnice care rămâneau însărcinate cu stăpânul casei, despre mame cu doisprezece copii în subsoluri umede, care trebuiau să se apere în fiecare seară de mâinile dornice ale soţilor beţi, despre negrese sclave, abuzate de cei care le cumpăraseră pentru câţiva arginţi. Femei din operele lui Emile Zola, Dostoievski, Harriet Beecher Stowe. Dacă aceasta era „viaţa completă" – unde natura era lăsată să îşi urmeze cursul –, atunci, pentru moment, aşezate în jurul mesei, fiicele ei nu voiau să aibă nimic de-a face cu ea. Aşa că îşi plecau timide capetele în timpul izbucnirilor de furie care veneau de sus asemenea unor furtuni împotriva cărora erau lipsite de putere.

Dintr-odată, totul se linişti. Fără nici o altă explicaţie, mama lor se ridică din pat, se înbrăcă grijulie şi părăsi casa în linişte, cu o expresie distrată pe faţă. Fiicele ei se holbară incredule după ea, urmărind-o cum dispărea în ploaia măruntă, pe bicicleta ei, cu ţinuta dreaptă pe care o cunoşteau atât de bine. În acea după-amiază, fu livrat un tablou lat de un metru jumătate, o reprezentare inipresionistă a zonei mlăştinoase pentru care mama lor avea o afecţiune specială: nori grei, ameninţători pe un cer argintiu, reflectaţi într-un lac lin, mărginit de stuf şi sălcii. La seurt timp după asta, cea care cumpărase tabloul de la un pictor de viitor şi care avea să sufere financiar din acest motiv se întoarse complet vindecată, cu obrajii îmbujoraţi de răzbunare. Tabloul primi un loc de cinste în camera de zi, deasupra sistemului

de sonorizare al soţului ei, în competiţie tăcută cu acesta. În vremuri mai liniştite, bărbatul ar fi început, cu siguranţă, un război din pricina acestei achiziţii extravagante. Acum, cu un entuziasm vizibil prefăcut, profită de ocazie pentru a permanentiza neaşteptata vindecare. După mai puţin de un an, se născu consecinţa – Bart – restaurării păcii.

Lotte căuta în muzică o compensare pentru toate aceste sentimente enigmatice. Aceasta avea o structură: felul în care erau aranjate notele, purtate de ritm, fiecare îndeplinind o funcţie în marea totalitate, atingând spiritul printr-un ansamblu măiastru. După terminarea examenelor de înscriere la liceu, se cufundă cu zel îndoit în lecţiile de canto şi teoria armoniei. Un lucru enervant era faptul că pianul ei se afla în aceeaşi cameră cu gramofonul. Un aranjament simbolic: în timp ce ea exersa, tatăl ei intra în cameră şi punea un disc pur şi simplu sau lua o carte din bibliotecă şi îi spunea să facă linişte, pentru că el voia să se concentreze. Ea stătea paralizată la pian, cu sudori reci scăldându-i spatele. Nu putea să mai respire atunci când era în aceeaşi încăpere cu el, de parcă el ar fi folosit tot oxigenul. Ea îşi închidea ochii şi ceda în faţa acestei expresii a puterii sale. Îşi proiecta în spatele pleoapelor o lume arcadiană, în care întreaga familie mergea îndoliată în spatele sicriului lui, în acompaniamentul cântecului unei privighetori.

În ziua când sora ei cea mai mică împlinea patru ani, s-a părut că această imagine de vis a ei era pe cale să se îndeplinească. În drum spre casă de la muncă, în acea după-amiază, tatăl ei trebuia să ridice o comandă de la cofetar. Din cauză că Harley-ul lui era la reparat, i-a cerut unui motociclist la fel de entuziast ca şi el să îl ducă acasă. Părăsi magazinul cu o cutie de tort în mâna dreaptă şi o pungă de biseuiţi în stânga. Se sui cu grijă în spatele colegului său. Pentru a nu strica tortul, se apropiară cu viteza melcului de o intersecţie

pe care trebuiau să o traverseze. Din stânga, în viteză maximă, aplecat mult peste ghidonul motocicletei, veni un bărbat care îşi dădu seama că trebuia să acorde prioritate abia când tatăl lui Lotte era întins nemişcat pe pământ, într-o ciudată poziţie răsucită, cu capul pe marginea bordurii, între o pungă de biscuiţi sfărâmaţi şi o cutie cu un tort strivit, cu o şuviţă de sânge care i se scurgea din colţul gurii.

Îşi recăpătă cunoştinţa în ambulanţă.

– Unde mă duceţi? întrebă el suspicios.

– La spital.

– Nu, nu, protestă el, ridicându-se, vreau să mă duceţi acasă. Nu există nici o asistentă medicală mai bună decât soţia mea.

Dorinţa i-a fost respectată. Fu adus înăuntru pe o targă.

– Aveţi grijă la cap, îi avertiză el la o cotitură a scărilor, tavanul este foarte jos aici.

Soţia lui deschise uşa dormitorului cu o mână tremurătoare. În timp ce medicul familiei făcea să sune clopoţelul de la intrare, îl aşezară pe invalid în pat. El le mulţumi politicos în vreme ce plecau, dar, atunci când doctorul începu să îl examineze şi îl întrebă despre circumstanţele în care avusese loc accidentul, el murmură surprins:

– Un accident? A avut loc un accident?

– Ai avut un accident, spuse doctorul solemn, şi tocmai ai fost adus acasă.

– Cine? Eu? Se încruntă obosit. Unde e soţia mea?

– Stă aici, lângă mine.

În vreme ce copiii aşteptau neliniştiţi la parter, sub ghirlande colorate, doctorul diagnostică ezitant o contuzie gravă şi câteva coaste rupte. Pentru a fi sigur, chemă un specialist care sugeră indiferent o fractură serioasă la baza craniului, ceea ce aduse în casă o ameninţare ce avea să elimine toate semnele de viaţă timp de şase luni.

– Trebuie să aşteptăm, zise el, nu putem să facem nimic altceva decât să aşteptăm.

Marie şi Jet dădură jos ghirlandele, cu convingerea tăcută că fiecare minut în care acestea rămâneau atârnate agrava starea tatălui lor. Eefje se juea indiferentă cu noua ei păpuşă, într-un colţ al camerei despuiate.

Tatăl lor trebuia să stea întins pe spate. Cenuşiu, nemişcat, cu ochii închişi, stătea întins în camera întunecată, care mirosea a dezinfectant şi a apă de colonie, de parcă era deja un priveghi. Cu siguranţă, nu era mort, dar asta nu era viaţă. Zi şi noapte, soţia îi umezea fruntea, tâmplele şi încheieturile mâinilor cu un prosop umed şi îl hrănea cu linguri cu apă călduţă printre buzele crăpate. Respiraţia îi şuiera din cauza coastelor rupte. Din când în când, gemea din lumea părăsită unde plutea pe aripile argintii ale morfinei. Copiii mai mici fură duşi la o soră a mamei lor: tăcerea absolută era una dintre condiţiile refacerii. În casă, totul era executat cu degete de catifea: mergeau pe vârfuri, şopteau, se temeau de sunetul propriei respiraţii. Cu absenţa radicală a sunetului şi reducerea nefirească la tăcere a lui Beethoven şi Bach, a sopranelor şi baritonilor, mezzosopranelor şi başilor, era de parcă aduceau neintenţionat moartea în casă, crcând o atmosferă în care aceasta putea să prospere. O puteau auzi zornăind în spatele uşilor închise.

Când venca rândul lui Lotte să stea de gardă şi privea ţepii ca un mucegai care îi împodobeau obrajii traşi, avea bănuiala vagă că el ajunsese în aeea stare din cauza puterii imaginaţiei ei. Regreta fanteziile de răzbunare pe care el i le provocase. Oare chiar existase o mânie disimulată în comportamentul lui sau era egoismul lui obişnuit? Spera cu ardoare că avea să supravieţuiască, altfel ea ar fi trebuit să îşi cenzureze cu stricteţe toate gândurile. Mai mult decât atât, imaginea tatălui ei adevărat în timp ce aştepta moartea

înconjurat de membrii familiei răzbea prin sentimentul ei de vinovăție. În toți acei ani, reușise cu succes să o țină departe, dar aceasta ieși la suprafață din nou ca rezultat al asemănării izbitoare combinate cu sentimentul de alienare și teamă pe care aceasta o provocase. În acest fel, veghea era o formă constantă de tortură de sine, pentru că evoca de fiecare dată acest amestec de sentimente.

După câteva ore, era eliberată de mama ei, care stătea de pază ca un sfinx tot restul zilei. Câteodată, își apleca urechea spre el, pentru a verifica dacă încă era în viață.

– N-o să te las să pleci, șoptea ea, scandalagiul meu bătrân.

Nu uita însă să aibă grijă de ea însăși. Își schimba regulat rochia, pentru ca, în rarele ocazii când el își deschidea ochii, să găsească alături o femeie atractivă. Printre draperiile trase puțin, ea putea să vadă răsăritul și apusului soarelui, ceața de deasupra cânipiilor, să audă uguitul porumbeilor. Noaptea vedea stelele. Nu putea să aprindă o lumină, ca să citească o carte, iar acesta era poate cel mai mare sacrificiu al ei.

Totuși, în ciuda prezenței ei grijulii, nu reuși să prevină apariția unei pneumonii duble, cu pleurezie, după trei săptămâni. Doctorul era un actor prost: evident, îi era foarte dificil să ascundă faptul că pacientul putea să moară în orice moment. Aranjă venirea unei asistente de noapte care trata crizele de febră cu comprese reci. În timpul nopții, delirul pacientului era singurul sunet care putea fi auzit în casă. Asistenta îi punea pungi cu cuburi de gheață pe cap.

– Nu, protestă el, ridicându-se din vis cu ochii ficși, aruncând pungile cu mișcări bruște ale brațelor, nu vreau să fiu rege al Angliei, nu vreau, nu vreau!

Asistenta luă pungile și îi împinse ușor capul înapoi pe pernă.

– Trebuie să stați întins, insistă ea.

– Nu vreau coroana aceea, se plânse el, o vreau pe domnişoara Simpson! Răzvrătit, se cufundă din nou în somnul lui febril, adânc.

După ce criza îi trecu, deschise ochii şi, cu un oarecare calm, observă faţa femeii străine schimonosită de un şoc care îi făcuse părul să i se zburlească. Ea îl privi fioroasă pe sub sprâncenele stufoase, cu expresia ei obişnuită, care nu era menită să transmită nimic deosebit.

– Semănaţi foarte mult cu Beethoven, spuse el uimit.

– Aveţi un spirit de observaţie deosebit, recunoscu ea, de fapt, suntem rude.

Tocmai se pregăteau să respire uşuraţi când un cheag de sânge din picior puse iarăşi pe tapet probabilitatea morţii. Doctorul se încurcă în tratamente contradictorii: pacientul trebuia să stea ridicat din cauza trombozei, dar era vital să stea întins pe spate din pricina fracturii craniene.

Pentru că vizitarea pacientului fusese interzisă, casa era izolată de restul lumii, o insulă în centrul căreia se afla sărmanul corp bolnav. Pentru a scăpa din acest vacuum, din această întrerupere a vitalităţii obişnuite, Lotte se plimbă prin grădină şi ajunse în fundul livezii. Îşi trecu mâna peste vopseaua cojită de pe vechea căsuţă, luă o bucată de muşchi, rupse o crenguţă din nucul a cărui coroană robustă simboliza cei paisprezece ani trecuţi. Mecanismul de rotire al casei ruginise complet, astfel încât partea deschisă era orientată permanent spre est. Spre est. Se aşează pe un scaun de bucătărie şubred şi îşi imagină o Anna necunoscută, în anul 1936. Nu într-o formă fizică bine definită, ci ca o acumulare de energie, luminoasă, arzătoare. Anna era în viaţă. Fu cuprinsă de remuşcări, pentru că nu se gândise la ea tot acest timp, de parcă Anna ar fi devenit o cauză pierdută. Încercă să se pună în locul unui copil cu o infecţie la plămâni, care zăcuse privind în jur cu o uimire febrilă. Lucrul

pentru care fusese prea tânără, prea bolnavă, prea neajutorată pentru a-l încerca părea acum ridicol de simplu: să se urce într-un tren spre Köln. Își imagina cum ar fi să vadă orașul din nou – chiar și numai gândul la Anna era un mic antidot împotriva permanentului flirt cu moartea tatălui ei.

Duminică, el rămase brusc fără aer. Asemenea unui pește pe uscat, își căsca gura încercând să înghită flămând aerul. Soția îl propti de perne, îi dădu apă, îi descheie pijamaua – el își duse mâna spre inimă. Fu anunțat medicul de familie. Un doctor de gardă necunoscut îi făcu o mare injecție direct în inimă.

– O ultimă încercare de a-l salva, șopti el, punând seringa înapoi în geantă, pregătiți-vă pentru ce e mai rău, doamnă.

Ore de așteptare. Era o minune că rezistența ei nu se epuizase încă, după toate acele luni. Întrebarea „Va supraviețui sau nu?" era atât de prezentă în atmosferă, încât Lotte se ducea în pădure de teamă că un gând involuntar, care ar fi reușit să scape cenzurii, ar fi putut deveni fatal dacă s-ar fi aflat în apropiere, într-un moment critic. El luă o înghițitură de apă și îi ceru soției să pună *Recviemul* lui Mozart la gramofonul de jos, la volum maxim, cu toate ușile deschise. Cu o mână tremurătoare, ea lăsă acul să coboare pe disc. Sunete melancolice pluteau spre etaj. Jet izbucni în lacrimi.

– Fii fericită, spuse mama ei, că nu auzi muzica la înmormântarea lui, ci că el poate să se bucure de ea.

După această apoteoză, procesul de vindecare demară încetul cu încetul: cu stil, el se întoarse la viață. Treptat, i se permise să primească vizite.

– Dar ce s-a întâmplat cu Hans Koning? se plângea el, încă străveziu și slăbit.

– O să vină cu siguranță, îl liniști soția.

– Dar știe care e situația?

– Desigur.

Dar profesorul nu dădu nici un semn. Pe cât de sigure erau vizitele săptămânale cu care onorase casa înainte de accident, pe atât de încăpățânată era acum absența lui. Mama lui Lotte îi dădu un telefon. El apăru la uşă cu o expresie nenorocită, răspunzând politicos chemării ei. Se împletici sus, pe scări, se lovi la cap acolo unde acestea coteau şi rămase jenat la capătul patului, fără să strângă mâna pacientului.

– Ce mai faci? întrebă el, tuşind uscat în spatele enormei mâini cărnoase pe care o folosea de obicei pentru a respinge argumentele.

Pacientul nu îşi ascunse bucuria. Simpla prezență a prietenului său de suflet îi aduse mai multă culoare în obraji decât toți ceilalți vizitatori laolaltă.

– Stau întins aici, dar... suspină el, mi-e incredibil de dor de serile nostre de sâmbătă...

Hans Konig îl privi tensionat.

– Ascultă, dragul meu prieten, nu mă simt deloc bine în camerele bolnavilor... Pentru a demonstra acest lucru, privi împrejur torturat, de parcă încerca în van să supraviețuiască într-o atmosferă otrăvită. Vreau să spun, pur şi simplu, nu pot să suport asta nici pentru un minut măcar!

– Dar... se bâlbâi pacientul, nevenindu-i să creadă.

Profesorul se îndreptă spre uşă.

– Dă-mi un semn când îți revii complet, zise el cu mâna pe clanță. Însănătoşire grabnică!

Ținând cont de alergia pe care o avea față de boală, nu reveni deloc în timpul lunilor de însănătoşire lentă. Pacientul avu de luptat cu perioade de depresie. De ce prietenul cel mai bun stătea tocmai acum departe de el, când avea nevoie mai mare de compania lui pentru a-şi ascuți din nou mintea înceţoşată, pentru a-i stimula imaginația, pentru a

putea să-şi susţină cu bravură vechile opinii. Absenţa profesorului era o înfrângere personală.

– Contez eu oare pentru cineva? se întreba el sprijinit de perne. Sunt un nimeni. Ce am realizat eu în viaţă? Nimic. Nu am nici un fel de poziţie în lume. De ce nu am murit pur şi simplu?

Soţia se grăbea să îl convingă de excelenţa sa, accentuându-i meritele cu generozitate, alungându-i stările neplăcute. Credea în aceste vorbe cu sinceritate, sperând cu fervoare că el avea să revină la vechea lui stare. Rezistenţa lui cedă imediat în faţa laudelor.

– Eşti o femeie minunată, şopti el, adormind consolat.

O trecere impresionantă a graniţelor a reprezentat-o ziua pe care nu aveau cum să o uite vreodată, ziua în care coborî la parter, înaintând pas cu pas în camera de zi, ameţit din cauza efortului, pentru a bea o ceaşcă de cafea în fotoliul care fu împins în grabă lângă şemineu. Banca din grădină fu următorul punct de referinţă. Cucerea teritoriul puţin câte puţin, până când, într-o zi când era singur acasă, deveni prea ambiţios în dorinţa lui de a obţine victorii. Poate că absenţa soţiei îl neliniştise, poate că nu mai putea să reziste după atâtea luni de reprimare a nevoii unui schimb de idei. Cedând unui impuls nebunesc, se împletici pe scândura de peste şanţ, încet, concentrându-se, cu un picior care îi şchiopăta puţin din cauza trombozei, cu inima bătându-i agitată. Când ajunse la casa familiei Konig, de cealaltă parte a pădurii, din pură extenuare, îmbrăţişă unul dintre cei doi stâlpi vopsiţi în verde-închis, care susţineau acoperişul verandei. Nu a ştiut cât de mult a atârnat acolo, luptându-se cu palpitaţiile, încercând să-şi recapete respiraţia, în tot acest timp fiind cuprins de teama că profesorul avea să îl găsească în acea stare. Apăsă soneria abia după ce îşi reveni puţin. Chiar prietenul lui deschise uşa, purtând

un costum din trei piese, cu un lanţ de ceas de argint prins asemenea unei ghirlande la piept. Barba îi tresări de frică.

– Vai, Doamne, ce cauţi aici? Eşti ultima persoană pe care mă aşteptam să o văd. Îmi pare rău... continuă pe un ton şoptit, de parcă se pregătea să-i dezvăluie celuilalt un secret, aşteptăm musafiri care trebuie să sosească în orice moment. Cum ai reuşit să găseşti un moment atât de nepotrivit? Mai bine, hai înăuntru şi poţi să pleci pe uşa de la bucătărie.

Tatăl lui Lotte se împletici pe coridor şi se prăbuşi pe un scaun din bucătărie.

– Un moment, rosti el, încercând să-şi recapete respiraţia, trebuie doar... pot să... aş putea să primesc un pahar cu apă?

– Să caut unul... Profesorul trânti toate uşile dulapurilor din bucătărie, deschizându-le şi închizându-le cu zgomot. Doamne, unde ţine paharele?... şi o ceaşcă o să fie bună.

Musafirul nepoftit îşi bău apa. Profesorul deschise uşa de la bucătărie şi îşi flutură mâna.

– Mai mult noroc data viitoare, amice. Doamne, ce jalnic arăţi.

Mama lui Lotte îşi ridică privirea când auzi scârţâitul pietrişului. Îşi văzu soţul, pe care îl crezuse în pat, împleticindu-se pe poteca din grădină, căutând să se susţină de un păr aflat la jumătatea drumului, privind fix casa, cu o expresie goală, de parcă ar fi văzut acolo ceva îngrozitor. Când se uită mai îndeaproape, văzu că acesta plângea. În aceeaşi seară, printr-o scrisoare, ea îi transmise profesorului că punea capăt prieteniei lor. Stiloul ei, care scârţâia pe hârtie, scrise cuvintele ce îl numeau, printre altele, un egoist a cărui umanitate dispărea în pragul camerelor bolnavilor şi în faţa propriei case.

* * *

– Totuşi, este uimitor, spuse Anna, că ai avut această fantezie de a te duce la Köln chiar în acea perioadă.

– De ce?

– Pentru că tot atunci dorinţa de a merge la Köln devenea şi în mine din ce în ce mai puternică.

Anna ajunsese la vârsta la care propriul ei tată era oprimat între lumea simbiotică dintre Biserică şi rău: nimic mai mult decât o adunătură de ferme şi locuitorii lor care priveau cum se nasc şi mor unii dintre ei. Acelaşi lucru îl simţea şi ea, dar oprimarea minţii nu se transformă într-o aeceptare fatalistă a destinului, ci în rebeliune. Îl prinse pe Jacobsmeyer de mâneca sutanei.

– Cum pot să plec odată din satul acesta? tulbură vocea ei tăcerea din biserica Sfântul Landolinus. Cu siguranţă, vocaţia mea nu este să curăţ mizeria porcilor toată viaţa.

Gânditor, Jacobsmeyer aprobă din cap.

– Cred că s-ar putea să ştiu cum am putea face ceva pentru tine... Îşi mângâie gânditor bărbia. Arhiepiscopul din Paderborn caută o tânără care să o înlocuiască pe vechea lui menajeră. Voia ca aceasta să fie pregătită într-un institut din Köln unde fete din familii bune învaţă cum să conducă gospodăria şi pe servitori. O şcoală pentru domnişoare... râse el ironic.

Unchiul Heinrich nu avea nimic împotrivă. Mătuşa Martha se chinui din răsputeri să accepte cu graţie plecarea unei slugi neplătite.

– Habar n-ai ce eşti pe cale să faci, zise ea în bătaie de joc, ferindu-se de gândul muncii pe care trebuia să o facă ea de atunci înainte. N-o să iasă nimic din asta, pot să îţi spun deja.

Anna amesteca supa în tăcere. Nu voia să se implice într-o ceartă în ceasul al doisprezecelea.

– De ce nu ziei nimic? Crezi că de-acum eşti prea bună pentru noi? Să-ţi spun ceva: n-o să-ţi meargă bine în lume. Pot să văd deja ziua în care... vocea îi cedă, când o să te întorci târându-te în genunchi, cerşind o bucată de pâine. Să nu crezi...

Anna suspină obosită.

– De ce te agiţi atât, rosti ea calmă, fără să îşi ridice privirea din cratiţă, dacă tot o să mor? Ai spus asta întotdeauna. Cu siguranţă că nu o să ajung până la vârsta de douăzeci şi unu de ani.

Fu înscrisă pentru noul semestru. Unchiul Heinrich luă legătura cu un văr din Köln pentru a-i asigura o locuinţă şi îi ceru unui croitor să facă o haină dintr-un material indestructibil, care să ţină toată viaţa. În acelaşi fel în care o mireasă purtându-şi rochia şi vălul este iniţiată în viaţa unei femei căsătorite, Anna se gândi că această haină avea să însemne pentru ea o viaţă complet nouă. Cu câteva zile înainte de plecare, fu chemată la Jacobsmeyer.

– Am o veste îngrozitoare pentru tine, Anna: nu o să primeşti această slujbă.

– Nu se poate aşa ceva...

Se prăbuşi pe una dintre băncile lustruite şi privi spre statuia Fecioarei Maria, care îi părea dintr-odată îngâmfată. Nu putea să se mai întoarcă, se depărtase deja de vechea ei viaţă, acesta era singurul lucru pe care îl ştia. Jacobsmeyer păşi în faţa altarului, frecându-şi maxilarul.

– Ştii ce, se întoarse el brusc, nu o să le spunem nimic despre asta unchiului şi mătuşii tale. O să plătesc eu pentru şcoală. Tu să nu zici nimic, fă-ţi valiza, du-te la Köln şi mergi la ore.

În prima zi de noiembrie, Anna se urcă în trenul spre Paderborn. Purta un pardesiu făcut mai mare, în care să poată să crească, şi, asortată cu el, o pălărie gri, din pâslă,

cu o pană maro, de gâscă. Toate lucrurile ei se aflau într-o cutie din carton. Trenul trecu prin păduri de pin, spre păduri galbene de foioase, peste câmpii şi ogoare arate. Ea îşi închidea ochii şi îi deschidea din nou, sperând să vadă ceva ce ar putea recunoaşte. Peisajul se derula neutru. Totuşi, simţea că se apropie de locul ei de naştere, că ameninţarea care o încătuşase timp de paisprezece ani slăbise, dar era concentrată în prezent – în tempoul pufăitor al trenului. Dar, când trenul ajunse în gară, sentimentul că se afla în drum spre casă o părăsi. Prezenţa masivă a catedralei aflate chiar lângă gară o intimida, cu silueta zimţată a turnurilor înălţate pe cerul de culoarea antracitului, asemenea unui avertisment sumbru. Cât de inutile erau rugăciunile într-un loc atât de imens, având în vedere că se dovedise a fi destul de dificil să te faci auzit până sus, din biserica Sfântul Landolinus. Îşi strânse cutia de carton în braţe. „Iar acum spre unchiul Franz", îşi spuse ea, de parcă n-ar fi vrut să se lase absorbită de nenumăratele linii paralele ale impresionantului edificiu. Scoase cu grijă o hârtie împăturită din buzunarul hainei. Unchiul Heinrich scrisese cu litere gotice, de o frumuseţe aproape caligrafică, numele spitalului unde vărul său era mecanicul-şef însărcinat cu întreţinerea clădirii. Un trecător îi spuse în dialectul din Köln ce tramvai să ia. Îşi înfrână reflexul de a saluta pe toată lumea atunci când urcă şi trecu pe culoar printre aceşti concetăţeni – da, concetăţeni. Dar nimeni nu o observă. Toţi priveau afară cu o anumită resemnare, de parcă nu aveau nici un chef să meargă cu acel tramvai, în acel moment. Faţadele înalte, agitaţia oamenilor, traficul, densitatea vieţii oraşului copilăriei ei o copleşeau. În sat, fusese întotdeauna fiica fiului renegat şi care murise tânăr al bătrânului Bamberg. Aici, în anonimatul acesta supraaglomerat, era un nimeni absolut.

În vreme ce împingea uşa grea a spitalului, avu senzaţia alarmantă că păşeşte într-un oraş aflat într-un oraş. În amândouă se petreceau naşteri şi decese, cu o concentraţie mai mare în acesta. Îşi aşteptă unchiul în hol, pe marginea unui fotoliu de piele. Privirile trecătorilor zăboveau asupra ei puţin prea mult timp. Suspicioasă, încercă să se vadă prin ochii celorlalţi. Zări pe cineva cu o haină medievală, cu o pălărie de vânătoare cu o pană amuzantă şi o cutie uzată în poală, specimen rar al unui gen care dispăruse din oraş cu mult timp în urmă. „Arăt ridicol", concluzionă ea. Un bărbat într-un halat alb se apropie de ea. O expresie îngrozită i se întipări o clipă pe faţă, dar el o îndepărtă imediat şi îi strânse jovial mâna. Ea încercă să şi-l amintească de la înmormântare, sperând a găsi ceva din trecut pe faţa lui, fiindcă nu reuşise acest lucru în privinţa oraşului. Dar nu recunoştea nimic, omul nu arăta mici ca tatăl ei sau unchiul Heinrich, nici ca bunicul ei. Cu siguranţă, buna lui dispoziţie nu reprezenta o trăsătură a familiei ei.

– Acestea sunt toate bagajele tale? întrebă el, luându-i cutia din braţe.

Anna dădu din cap în tăcere. Îşi luă pălăria ridicolă de pe cap, pentru a avea ceva de ţinut în mână, şi îl urmă, mângâind ruşinată pana cu degetul.

Locuinţa lui era în interiorul spitalului. O lăsă acolo, în grija soţiei care îi ură bun venit, ţinând un copil în braţe. Mătuşa Vicki îi arătă locuinţa, sporovăind întruna. Era durdulie, iar părul cârlionţat, blond-roşcat, era ţinut disciplinat de doi piepteni. Avea o gropiţă mică în mijlocul bărbiei, care o făcea să pară câteodată ruşinată, de parcă ar fi păcălit-o cineva pe neaşteptate, dar apoi un râs bine-dispus îi lumina iarăşi faţa. Anna se plimbă ameţită prin acest apartament orăşenesc. O cameră cu mobilă lustruită, numai pentru stat în ea! Cornul enorm al unui gramofon care privea direct

spre ea. Un WC adevărat, cu chiuvetă. Apă caldă curentă. Un dormitor doar pentru ea: tapet cu un model de medalioane, o masă de toaletă cu placă de marmură şi lavoar, un dulap pentru hainele pe care ea nu le avea. Baraca de lemn din spatele fermei, pompa la care se spăla, podul cu podeaua mâncată de cari, pe care dormea, toate acestea fură imediat alungate în zona înceţoşată a amintirilor nedorite.

În acea seară, se băgă ameţită între cearşafurile apretate. Chiar dacă nimerise într-o existenţă complet diferită într-o singură zi, avea sentimentul că se afla şi mai departe de oraşul care supravieţuise în ea toţi acei ani. Microcosmosul unui copil de şase ani, un oraş protejat, unde viaţa rămăsese intactă şi completă, unde răsunau voci în care avea încredere. Mătuşa Vicki îşi vârî capul pe uşă:

– *Schlaf wohl*[1], Anna.

– *Gute Nacht*[2]... răspunse ea cu ezitare.

Veselia mătuşii şi a unchiului ei o nedumerea, ea fiind obişnuită cu oameni bănuitori şi morocănoşi.

La şcoala pentru domnişoare, era singura care venea de la ţară. Nimeni nu observă acest lucru. Purta rochiile mătuşii ei. Respectase întotdeauna germana cultivată a tatălui ei, care era modalitatea acestuia de a se distanţa de familia lui. Şi totuşi ea putea să urmărească doar pe jumătate discuţiile celorlalte eleve. Cu propriul jargon, limba lor făcea referire la o lume necunoscută: un rendez-vous, un *thé dansant* duminică după-amiaza. Anna nu avea parte de nici un *thé dansant,* dar, în întunericul magic al cinematografului din apropicre, îi minte îi reveneau amintiri vagi despre teatrul din cazinou. Heinrich George şi Zarah Leandcr cu bucle lipite pe tâmple şi un trandafir după ureche.

---

[1] Somn uşor (în lb. germană, în original)

[2] Noapte bună (în lb. germană, în original)

Die grosse Liebe[1], *Heimat*[2], *La Habanera*[3]. Filmele produse de studiourile UFA erau precedate de un buletin de ştiri. Reprezentările realităţii căpătau farmecul unor imagini din vis. Soldaţi vioi mărşăluiau pe ecranul alb. Germania avea din nou o armată ce era ocupată să-şi revină în viteză la forma maximă, ca după o boală. Tineri sănătoşi, atletici, erau trimişi de către Reichsarbeitsdienst pentru a seca mlaştinile sau pentru a strânge recolta. Fete strălucitoare şi fără machiaj ajutau la ferme. Curăţau şi lustruiau, şi aveau grijă de copii. Lucrau ca asistente sociale pe probleme de sănătate. Zâmbeau neobosit, trăiau în tabere şi îşi începeau ziua arborând steagul şi intonând cu zel Cântecul lui Horst Wessel: „Die Strassen frei, die Reihen fest geschlossen[4]". Lucrurile mergeau bine în Germania. Toată lumea ajuta cu entuziasm la reconstrucţie. Era sfârşitul haosului, sărăciei, şomajului. Exista din nou o structură, care avea culoarea porumbului copt şi a cerului de vară, a părului blond şi ochilor albaştri. În ciuda neîncrederii ei în steaguri şi cântece de marş, a dispreţului ei pentru austriacul zgomotos şi avertismentelor unchiului Heinrich după aventura de la Bückeberg, se lăsă şi ea cuprinsă de optimism, împreună cu ceilalţi, aşezaţi laolaltă în intimitatea cinematografului cald. Imaginile îi dădeau un confortabil sentiment de încredere. Totul în lumea exterioară era sub control şi, pe deasupra, se mai alegeau şi cu un film din această afacere. Îmbunătăţirea generală a situaţiei nu era nici o surpriză pentru Anna, aceasta coincidea natural cu progresul pe care îl înregistra viaţa ei. Starea Germaniei sc îmbunătăţea, la fel şi a ei. Lucrul acesta nu era o observaţie rece, ci o impresie

---

[1] Marea iubire (în lb. germană, în original)

[2] Acasă (în lb. germană, în original)

[3] Gen de muzică populară de dans cubaneză (n.red.)

[4] Străzi libere, rânduri strânse (în lb. germană, în original)

a simţurilor, o conştientizare a unei ascensiuni simultane. Tableta de ciocolată pe care mătuşa Vicki o împărţea cu ea în timpul spectacolului era cea mai bună dovadă în acest sens: cine ar fi mâncat ciocolată înainte?

Totuşi, Köln, cu istoria lui care data din perioada romană, continua să o intimideze şi să îi spulbere visurile. Turnurile rotunde, solide, cu bastioane, pe lângă care trecea adesea indicau subtil că paisprezece ani de exil în Teutoburger Wald[1] nu însemnau nimic în comparaţie cu prezenţa unui turn roman în Germania teutonică timp de nouăsprezece secole. Iar Lippe nu era decât un pârâu în comparaţie cu Rinul. Într-o duminică după-amiază, se plimba prin parc împreună cu mătuşa, împingând căruciorul bebeluşului. Soarele de iarnă arunca fâşii albe şi lungi printre trunchiurile copacilor. Încă îi venea greu să nu facă nimic într-o zi a săptămânii: să umble fără nici un rost, să se aplece spre suprafaţa lacului îngheţat, să ia copilul din cărucior, ridicându-l cu mâinile întinse spre cerul albastru, pentru ca acesta să-şi poată mişca picioruşele. Cedând unui impuls, spuse:

– Hai să ne plimbăm pe lângă cazinoul unde eu... unde locuiam noi înainte.

Acel „noi" rostit cu voce tare dădea legitimitate ideii. Trebuia să meargă la cazinou şi pentru tatăl ei, dar şi pentru Lotte. Ei aveau să o însoţească şi să privească alături de ea. Mătuşa Vicki ridică din umeri, pentru ea era totuna. În nevinovăţia ei, sporovăind fără nici o grijă despre lucruri neînsemnate, juca rolul unui conductor electric pentru neliniştea bruscă de care Anna fusese cuprinsă. Ca un trecător oarecare, se plimba pe strada unde membrii familiei o zoriseră în direcţie opusă, pe când era un copil. Pe strada legată

[1] Pădurea Teutoburgică, denumită în trecut Osning, este o regiune muntoasă aparţinând landurilor Niedersachsen şi Nordrhein-Westfalen. (n.red.)

inextricabil de silueta tatălui ei păşind pe pietrele caldarâmului, într-o haină neagră, sprijinindu-se de bastonul său, scoţând din când în când din buzunar sticluţa în care scuipa şi ascunzând-o repede la loc. În vremea aceea, norul întunecat pe care avea să plutească departe – din oraş, din ţară, din această lume – atârna deja deasupra străzii, deasupra cazinoului, a bisericii şi a şcolii.

Trecură pe lângă şcoală. Ferestrele primului etaj se aflau mult deasupra nivelului solului şi era imposibil să vezi afară prin ele. Merseră pe lângă biserica în stilul necruţător al secolului al XIX-lea, care inspira teamă faţă de fiinţa supremă. Se opri un pic mai departe. Privirea ei urcă pe faţadă, spre vitralii, alunecă în jos, spre uşa dublă, vopsită, cu un clopoţel de alamă şi mici ferestre zăbrelite. Oriunde îşi îndrepta privirea, aceasta ricoşa înapoi. Clădirea o ţinea la distanţă, nega faptul că ea îi respirase cândva aerul din interior, că gândurile şi sentimentele ei îi umpluseră camerele, că tatăl ei şi Lotte trăiseră acolo. Aceste ziduri oerotiseră cândva viaţa unei familii. Tot ele formau acum un obstacol de netrecut între ea şi ceilalţi.

– Au asfaltat strada, spuse ea cu dispreţ. Înainte, era pavată cu pietre.

Merseră mai departe, de parcă aceasta ar fi fost o stradă oarecare. Totul era normal, soarele strălucea, era iarnă, 1936 se apropia de sfârşit, 1922 era extrem de departe. Primii ei şase ani şi oamenii care făcuseră parte din viaţa ei de atunci nu lăsaseră nici o urmă: nu era nimic care să amintească de existenţa lor.

Nici satul de pe Lippe nu mai exista. Unchiul Heinrich nu luă legătura cu ea şi nici ea cu el. Numai Jacobsmeyer primea din când în când câte o scrisoare din partea ei. Când împlini douăzeci şi unu de ani, fu chemată la Curtea de Justiţie, pentru a semna o declaraţie prin care unchiul ei să

poată fi eliberat în mod oficial dc îndatoririle sale de tutore. Era un document lung. Începu să îl citească în grabă. Înțelese că semnătura ei indica aprobarea felului în care el își exercitase funcția de tutore în trecut. Oare lucrurile scrise în declarație erau în concordanță cu realitatea? O străbăteau fiori, când reci, când fierbinți. Pur și simplu, nu putea să citească mai departe. Acel text se referea la altcineva, dintr-o altă viață. Își ridică privirea confuză de pe document. În fața ei, într-o cameră sterilă, în spatele unui birou de metal, oficialul de serviciu îi făcu nerăbdător un semn din cap. Se iscăli cu o mișcare furioasă. Mirosind a săpun și îmbrăcată cu haine orășenești, această Anna puse jos stiloul, împinse brusc documentul spre funcționar, se ridică și părăsi clădirea. Coborî treptele de piatră și se îndreptă spre oraș, un oraș care va trebui reconstruit pe fundațiile îngropate ale amintirilor ei.

Nici nu apucă să se usuce bine cerneala pe diploma obținută de la școala pentru domnișoare, că deja avea o slujbă, ca slujnică în casă, cu câte o duminică liberă la fiecare două săptămâni. Începu să lucreze pentru familia Stolz, care locuia în partea de est a orașului, într-un cartier de vile mici, nu prea departe de complexul industrial Bayer, unde domnul Stolz avea un post de chimist. Ea nu avea babar ce însemna să fie fată în casă pentru cineva, o componentă organică a gospodăriei stăpânei. Chiar din prima zi, presupunerea că ea va conduce gospodăria familiei Stolz se dovedi a fi falsă, fiind evident faptul că puterile legislativă și executivă erau separate. Prima dintre ele, întrupată de Frau Stolz, crease un sistem de diviziune a muncii pentru a permite activităților casnice să se desfășoare cât mai rapid și eficient posibil. Încă de la începutul căsătoriei ei, cu nouă ani în urmă, plintele din vilă erau șterse în fiecare dimineață, la ora zece, cămășile erau călcate marți

după-amiază, la două jumătate, ferestrele erau curățate sâmbătă dimineață, la ora nouă. Calculase la secundă și timpul alocat fiecărei sarcini. Programul era atât de strict, încât puterea executivă abia avea timp să respire. Ca într-un film mut, Anna se grăbea de la o treabă la alta. O dată, pe când ștergea plintele de praf cu o perie din păr de porc, soneria sună când ea se afla la jumătatea îndeplinirii sarcinii. Își puse peria în buzunar și deschise ușa. Își reluă febril munca după această întrerupere care nu era prevăzută în program. În timpul verificării zilnice, Frau Stolz își trecu degetele peste jumătatea de metru pe care Anna o lăsase deoparte din cauza întârzierii:

– Aici, nu ai șters praful astăzi.

Nu doar că îi scăpa faptul că insistența ei pentru disciplina oarbă strivea orice formă de inițiativă personală, dar dădea vina pentru acest lucru pe subordonata sa. Într-o după-amiază, plecă în vizită. Anna trebuia să calce toate cămășile înainte de întoarcerea ei. Începu să plouă. Anna își ridică privirea, văzu picăturile de ploaie pe fereastră și se trezi în fața unei dileme: dacă se ducea sus să închidă ferestrele dormitorului, nu ar fi terminat cămășile la timp. Nu îndrăzni să își asume acest risc. Puțin mai târziu, Frau Stolz năvăli în cameră, respirând din greu.

– Nici nu mă îndoiam, strigă ea triumfătoare, i-am spus prietenei mele: „Trebuie să plec, ferestrele sunt deschise acasă și o să plouă înăuntru". Ea mi-a zis: „Dar nu e nimeni acasă?" Eu i-am spus: „Ba da, servitoarea noastră, dar să nu crezi că o să îi vină ei această idee!"

Frau Stolz era convinsă că, în afară de stabilirea îndatoririlor, pe care ea le vedea ca o formă de educare, avea, de asemenea, un rol important în bunăstarea Annei. Nu putea să suporte gândul că Anna era singură în camera ei din pod, în serile libere, așa că o invita la o ceașcă de lapte cu

ciocolată în camera de zi. O învăţă să coasă şi să brodeze. Acestea erau talente pe care o tânără trebuia să le posede, explică ea, furnizându-i cu dărnicie Annei materialele de care era nevoie. Stăteau astfel toţi trei – Herr Stolz cu ziarul lui, soţia şi servitoarea unite de broderie. Fiica lor, Gitte, o fetiţă de opt ani, cu părul lung, era deja în pat.

Ori de câte ori se aştepta un discurs din partea Führerului, el pornea radioul Volksempfänger, aparatul standard la acea vreme. Anna asculta şi nu asculta. Era la fel ca şi cu broderia la care lucra: făcea asta, dar mintea îi era în altă parte. Întâi, Goebbels vorbea despre chestiuni în afara zonei ei de interes. „Plutocraţia, evreii de pe Wall Street vor să ne distrugă..." şi aşa mai departe. Acesta era numai preludiul. Muzică de fanfară, comenzi militare, Sieg Heil, Sieg Heil. Apoi, vorbea el însuşi, adresându-se direct oamenilor săi, prea tare, ca de obicei, păstrând această tonalitate de-a lungul întregului discurs. „În primul rând, trebuie să îl reasigur pe domnul ministru Eden că noi, germanii, nu ne dorim să fim izolaţi şi nici nu ne simţim deloc izolaţi..." Herr Stolz dădea din cap aprobator. Îşi împreuna mâinile peste burta proeminentă şi asculta cu atenţie. Anna lăsa toată această lăudăroşenie să treacă peste ea fără să o afecteze, aşa cum aştepţi ca un curcubeu să dispară, respirând liniştită. Führerul devenise o instituţie. Totul era hotărât şi organizat la un nivel abstract, deasupra capului ei. Ea nu avea nici cea mai mică influenţă asupra lucrurilor. În consecinţă, era complet indiferentă. Lupta liniştită contra autorităţii lui Frau Stolz era deja destul de obositoare.

Pe deasupra broderiei, aruncase de multe ori priviri dulapului de nuc plin cu cărţi, unde acestea erau ţinute în spatele unei vitrine de sticlă, de parcă ar fi fost bijuterii. Nu mai putu rezista tentaţiei.

– Herr Stolz, mă scuzaţi, aş putea...? Arătă cu acul spre sanctuar... Aş putea să citesc o carte câteodată?

– Desigur, răspunse el, dând din cap surprins, alege una.

Evitând privirea uimită a lui Frau Stolz, Anna se ridică şi se îndreptă cu ezitare spre bibliotecă. Deschise uşile care scârţâiau. Volumele legate emanau un miros încântător, multe dintre ele cu litere aurii, mirosul a mii şi mii de pagini tipărite, de coperte cartonate, de poveşti care implorau să fie trezite din hibernarea lor, o scăpare dintr-un aici şi acum nebuneşti, promisiunea unor lumi infinit mai fascinante decât broderia. Citi cu încântare titlurile, ochii lui Frau Stolz fiind piromţi pe spinarea ei. Nu îndrăznea să ezite prea mult, aşa că luă *Die Leiden des jungen Werthers*[1].

– E mult prea dificilă, bolborosi Frau Stolz.

– Ai citit-o? întrebă soţul ei.

– Nu, dar...

– Ei bine, atunci las-o în pace, în zilele noastre, cultura este pentru toţi. Nici ţie nu ţi-ar face rău dacă ai citi o carte din când în când.

Frau Stolz tăcu şi râse de Anna, pentru a aplana situaţia. Nu era clar dacă aplanarea situaţiei se referea la remarca umilitoare făcută de soţul ei sau la faptul dureros că ea nu citea. Anna deschise cartea şi se cufundă în ea.

Din întâmplarea respectivă, îşi dădu seama că acest chimist chel şi capricios era punctul slab din armura lui Frau Stolz. Poate că atitudinea dominatoare şi perfecţionismul erau pur şi simplu felul ei de a-şi păstra respectul de sine. Îşi recăpăta puterea ori de câte ori erau doar ele, femeile. În ziua ulterioară serii în care Anna îşi dovedise apetitul pentru citit, o întrebă, ţinând capacul coşului pentru rufe murdare asemenea unui scut în faţa ei:

---

[1] *Suferinţele tânărului Werther,* de J.W. Goethe (n.red.)

– Nu îţi duci lucrurilc de spălat la mătuşa ta, duminicile?

– Nu, răspunse Anna surprinsă.

– Cum se face că abia dacă ai lucruri pentru spălat, o rochie din când în când...

– Nu am decât două rochii.

– ...şi câteodată nişte lenjerie... niciodată un tampon...

– Tampon? Ce-i aia?

Ochii lui Frau Stolz săriră din orbite. O copleşea pe Anna, care devenea din ce în ce mai mică. Ea nu avea nimic, două rochii, nişte lenjerie, era un nimeni.

– Chiar vrei să îmi spui că nu ştii ce e acela un tampon?

– Nu, spuse Anna, nu am auzit niciodată despre aşa ceva.

– Dar ai menstruaţie?

– Menstr...? Nu.

– Dar fiecare femeie are menstruaţie în fiecare lună.

Uimită, Anna tăcu pentru un moment.

– Nu cred că îmi lipseşte ceva, zise ea sfidătoare.

– Ascultă...

Cu o grijă maternă, Frau Stolz îşi puse mâinile ei îngrijite impecabil pe umerii Annei. Cu o voce joasă, încercând să stabilească o atmosferă de familiaritate care trezea o şi mai mare neîncredere în Anna, îi dezvălui secretele ciclului feminin. Acel „noi" folosit de Frau Stolz pentru a se referi la toate femeile din lume îi provocă Annei o repulsie violentă. Dacă era specific femeilor să piardă sânge în fiecare lună, aşa cum Frau Stolz pierdea sânge în fiecare lună, atunci ea era mândră că trupul ei nu avea nimic de-a face cu asta.

Dar Frau Stolz îi făcu o programare la ginecolog. În timpul examinării, acesta o întrebă cum de himenul ei era rupt.

– Ai fost vreodată cu un bărbat?

Anna nu îşi dădu seama că trebuia să dea un răspuns. Privea cu încăpăţânare tavanul, unde descoperise erăpături şi culori, forme şi figuri care exprimau neintenţionat ceva,

un ceva a cărui semnificaţie ea se chinuia să o înţeleagă, ca o diversiune împotriva faptului de a fi penetrată de degete şi metal într-o zonă care îi aparţinea în exclusivitate, dar pe care nu putea să o posede. Doctorul repetă întrebarea mai insistent. Ea îşi seutură capul indignată.

– Şşşt, o linişti el, făcându-i semn din cap, calmează-te. Ai mai fost examinată înainte?

– Da, şopti ea, atunci când... au încercat să îmi îndrepte uterul.

Amintirea examinării anterioare îi reveni în minte, atmosfera tainică în care se întâmplase acest lucru, prezenţa fantomatică a mătuşii Martha care, dintr-un colţ al cabinetului, veghea asupra virginităţii ei.

– Într-adevăr, ai uterul răsucit, zise doctorul, lucru care poate fi îndreptat numai printr-o operaţie... Mai mult de-atât, ovarele sunt subdezvoltate, dar avem soluţii pentru aşa ceva.

Termenul animalic „ovare" o făcea să se gândească la naşterea purceilor şi viţeilor în miros de paie şi mizerie, de transpiraţie şi efort.

În timp ce se îmbrăca în spatele unei draperii, doctorul îi telefonă lui Frau Stolz, pentru a-i comunica rezultatul. Pentru a descrie situaţia, folosi cuvinte frumoase, poetice: himenul, uterul, ovarele, foliculii. Anna se simţea stingherită, aşa cum se simţise cu ani înainte, pentru că o femeie complet străină era implicată într-o luptă obscură cu ea, pentru a-i lua în stăpânire organele femeieşti.

– Câte una în fiecare zi, spuse doctorul zâmbind. Îi înmână o reţetă. O blondă aşa frumoasă ar trebui să poată face o mulţime de copii!

În fiecare zi, Frau Stolz verifica dacă Anna îşi luase pastila. Îşi asumase responsabilitatea totală pentru fertilitatea ei, exact în felul în care considerase că era de datoria ei

să o învețe să brodeze. Exteriorul și interiorul Annei trebuiau să fie în ordine și lipsite de cusur, asemenea plintelor după ce erau șterse de praf. Singurele care scăpau ochilor ei atotvăzători erau gândurile Annei. Nu o vedea pe rebela care se forma sub stratul tot mai subțire de servitute, provocată până la extrem. Luni mai târziu, când, în urma tratamentului, apăru un rezultat dubios, consideră acest lucru o victorie personală împotriva haosului: ceva era restaurat în ordinea lumii, așa cum ordinea era reinstaurată în abdomenul Annei.

Mai existau și alții care vegheau în secret asupra fertilității ei, la fel de preocupați de ordinea lucrurilor. În acea vară, familia Stolz plecă într-o călătorie pentru o săptămână, lăsând-o pe Gitte acasă, în grija Annei. Mergeau împreună la piscină, cu gențile de plajă atârnându-le de umăr. În fiecare zi, cerul era senin deasupra acoperișurilor și vârfurilor nemișcate ale copacilor. Într-una dintre după-amiezile lor leneșe, când sosiră acasă, o mașină străină se afla parcată în fața vilei. Doi bărbați erau sprijiniți de portiere, cu mâinile în buzunare și ochii mijiți din cauza soarelui puternic. Se grăbiră să se apropie de Anna, pe poteca din grădină, când aceasta introduse cheia în ușă.

– Bună ziua, *gnädige Frau*[1], am putea să vorbim cu dumneavoastră?

Anna deschise ușa. Gitte alergă în casă pe sub mâna ei, până sus, în camera ei. Rămaseseră în picioare, în hol, Anna cu sprâncenele ridicate, cei doi bărbați, deși oarecum jenați, părând totuși fermi.

– Vedeți, am venit din partea Erbgesundheitsamt, Departamentul de cercetări genetice al Ministerului Sănătății. Aveți o servitoare, o anume... Privi documentele. Anna Bamberg?

---

[1] Stimată doamnă (în lb. germană, în original)

– Da, aşa e, spuse Anna cu răceală, ce-i cu ea?

– Păi, vedeţi... începură amândoi.

Râseră ca scuză unul faţă de celălalt, apoi continuă numai unul dintre ei în timp ce celălalt se mulţumi să dea din cap ca pentru a-i confirma vorbele.

– Nu ştim încă exact, trebuie să investigăm, dar această Anna Bamberg este un pic slabă la minte.

– Chiar aşa? întrebă Anna cu răceală. Nu, zău? Pare perfect normală.

– Da, da, trase el aer în piept, acest lucru este foarte posibil, *gnädige Frau,* dar... e necesar să înţelegeţi... această femeie trebuie sterilizată.

Încă o dată, auzea un cuvânt pentru prima dată. Îl provocă, pentru a afla mai multe:

– De ce?

– Păi, vedeţi, nu putem... o minte slabă este ereditară. Dacă o să aibă copii, şi aceştia o să fie slabi la minte.

Un râs o gâdila în piept.

– Cum aţi ajuns la concluzia că Anna...

– Dumneavoastră nu aţi observat nimic neobişnuit la ca?

– Nu.

– Ascultaţi... Cel care vorbise până atunci ridică documentele asemenea unui trofeu. Toate acestea sunt scrise în declaraţia de tutelă.

Pe măsură ce asculta, deveni conştientă că ei reprezentau un fel de rcalitate bizară, aşa cum stăteau împreună în hol – ei considerând-o stăpâna casei, ea simţindu-se la îndemână în propriul ei hol şi, în acelaşi timp, referindu-se la ea ca şi cum ar fi fost o a treia persoană absentă, abstractă.

Bărbaţii fuseseră la tribunal şi citiseră declaraţia pe care ea însăşi o semnase. Partea pe care ea nu o citise se referea la rapoartele anuale obligatorii ale unchiului Heinrich, în care el preciza faptul că o avea în grijă pe Anna Bamberg,

fiica lui cutare şi cutare, la fermă. El le completase conştiincios în fiecare an, spunând că, de la moartea bunicului, el era tutorele ei, iar ea era slabă la minte şi cu o sănătate prea şubredă pentru a fi educată sau pentru a-şi căuta ceva de muncă. Totul era trecut acolo, într-un mod atât de simplu, de direct, formulat la fel în fiecare an, încât nimeni din Consiliul de tutelă nu se gândise vreodată să verifice cu propriii ochi acest copil-problemă.

Totul era acolo, negru pe alb, cu ealigrafia cunoscută: Anna Bamberg este slabă la minte şi are o sănătate şubredă. O singură propoziţie o desfiinţa, distrugea singurul lucru – cu cxcepţia a două rochii şi a eâtorva piesc de lenjerie – pe care îl avea: ea, fiica lui Johann Bamberg, avea un creier bun şi o memorie de papagal. Holul era prea mic pentru explozia din capul ei, furia cu o forţă retroactivă, care nu putea fi exprimată în absenţa unei ţinte. Geanta de plajă, care încă îi atârna de umăr, alunecă pe podea. Reuşi să îşi canalizeze furia şi să o îndrepte spre funcţionari într-o manieră extrem de calmă.

– Domnilor, ea se află în faţa voastră, Anna Bamberg. Eu sunt fata slabă de minte, cu sănătatea delicată pe care o căutaţi. Ce aţi vrea să ştiţi? Cât fac şase ori doisprezece? De când până când a ţinut Războiul de Treizeci de Ani? Ar trebui să seriu după dictare pentru dumneavoastră? Spuneţi-mi doar!

Şocaţi, aceştia făcură un pas îndărăt. Unul dintre documente căzu pe podea. Nu aveau curajul să se aplece şi să îl ridice.

– Spuneţi-mi doar! Acum, chiar m-am săturat. Mi-a ajuns! Când unchiul meu a scris acele lucruri în declaraţia de tutelă, a făcut asta pentru că m-a ţinut acasă, ea să lucrez pentru el fără plată, toţi acei ani, în grajduri, la câmp, zi de zi, an de an, fără sfârşit. Pentru că mă bătea, pentru că îi permitea

soției lui să mă terorizeze și pentru că dragul consiliu supraveghetor l-a crezut în toți acești ani! Acel judecător al dumneavoastră, cel care este menționat aici, la începutul declarației, de ce nu s-a gândit vreodată să afle dacă lucrurile chiar sunt ca în declarație? Și, pe deasupra, mai vreți să mă sterilizați. M-am săturat, chiar că m-am săturat!

Unul dintre ei aruncă o privire timidă peste umăr, pentru a vedea exact unde se află clanța. Râzând stânjenit, celălalt culese documentul de pe podea.

– *Entschuldigung, Entschuldigung*[1]... murmurară, dând înapoi pe hol, înspre ușă, *wir haben es nicht gewusst das*... nu ne-am dat seama că...

Dintr-odată, cei doi bărbați nu se mai aflau acolo. Ea rămase în hol, lăsată la mila confuziei care o cuprinsese – prea totală și violentă pentru un singur om. Auzi motorul mașinii pornind, apoi aceasta se îndepărtă. Îi era rău, era dezgustată de cei doi inocenți creduli, care veniseră să-i dea această veste dezastruoasă. Întreaga poveste o îngrețoșa atât de mult, încât simțea nevoia să facă un gest violent, să spargă un obiect respectat și valoros, să distrugă ceva. Dar era prea cald. Simțea că pur și simplu era prea cald pentru orice. Rochia i se lipea de corp. Era prea cald ca să se gândească la ceva anume. Și totuși avea totul la îndemână – toate acele lucruri puteau fi distruse cu ușurință, toate obiectele din jurul ei, interiorul cu ordinea lui prusacă ar fi fost o țintă numai bună. Lăsându-se pe un scaun din camera imaculată, privi în jurul ei obosită. Nu simțea nici o grabă, ordinea desăvârșită o lăsa rece, nu conta pentru ea. Furia făcu implozie în capul ei, iar emoțiile se retraseră. Privi prin camera care îi era complet străină, chiar dacă

[1] Scuze, scuze (în lb. germană, în original)

ştersese de praf, lustruise şi spălase toate obiectele din ea de o mie de ori. Se simţea golită şi extenuată.

În cele din urmă, cuvântul „sterilizare" o puse din nou în mişcare. Se ridică neliniştită, se îndreptă spre bibliotecă şi luă orbeşte un dicţionar. „a steriliza". Atunci, ovarele ei care, mulţumită tenacităţii lui Frau Stolz, începuseră să se dezvolte puţin aveau să revină la starea lor anterioară, din ordinul autorităţii naţionale, sau chiar vor fi îndepărtate din corpul ei, pentru siguranţă deplină. Deci tribunalul voia să organizeze lucrurile în aşa fel, încât să nu se mai nască niciodată copii slabi la minte. „Dar, cu siguranţă, aceasta este o idioţenie", îşi spuse ea, un lucru la fel de inept ca lipsa de toleranţă pentru orice fir de praf aflat de-a lungul unei jumătăţi de metru de plintă.

9

Ziua începu cu un cer senin şi lumină puternică, încât zăpada le provoca dureri de ochi. Viaţa devenea extravertită. În Place Royale, vizavi de Institutul Termal era agitaţie – o încercare de a recupera timpul cât soarele fusese ascuns vederii? Când se întâlniră la vestiare, Anna propuse să meargă la o plimbare după prânz. Poate la unul dintre izvoare, asta desigur dacă era un lucru potrivit la vârsta lor, cu încheieturile lor şubrede, prin zăpadă, pe dealuri şi aşa mai departe. Lotte cedă autoironiei Annei.

Înarmate fiecare cu câte un baston, trecură pe lângă Pouhon Pierre-le-Grand. Pentru o secundă, se uitară în interiorul clădirii. Privirile intrară prin ferestrele înalte, arcuite şi ieşiră prin vitralii pastelate, iluminate de soarele slab. Se hotărâră să înceapă cu izvorul Sauvenière, cel mai vechi din Spa, şi să nu ajungă acolo prin pădure, pe potecile dificile, de nestrăbătut, cu nume idilice precum Promenade des Artistes şi Promenade des Hêtres, ci pur şi simplu pe drumul spre Francorchamps, căci în acest fel nu aveau cum să se rătăcească. În discuţia care precedă această decizie, fiecare observă în secret la cealaltă aceeaşi atenţie pentru detalii, aceeaşi bogăţie a fanteziei când se gândea la lucrurile

care ar fi putut merge prost. Era acesta rezultatul vârstei sau o trăsătură de familie?

Nu mai era deloc zăpadă pe ramurile copacilor. Înaintau cu greu pe o pantă care urca întruna. Anna respira eu dificultate. Lotte nu avea probleme cu respiraţia şi, nu fără încântare, înregistră această mică diferenţă: se simţise adesea slăbită şi obosită în comparaţie cu vitalitatea neobosită a Annei. De îndată, se simţi ruşinată de gândurile ei. Cu siguranţă, nu se afla în competiţie cu această femeie care îi era soră.

– Hai să ne odihnim puţin, rosti Anna şi puse o mână pe braţul ei.

Se opriră la marginea drumului, câte o maşină trecând pe lângă ele din când în când, prin zăpada ce se topea. Stăteau acolo una lângă cealaltă şi priveau peisajul cu dealuri albe întinzându-se în faţa lor tăcut şi încremenit, de parcă ar fi provenit din propriile lor fantezii.

– Există o legendă despre izvorul Sauvenière, spuse Anna. Sfântul patron al Spa-ului, Sfântul Remaclus, a adormit lângă izvor în timp ce se ruga. Ca pedeapsă, Dumnezeu a făcut ca piciorul lui să se scufunde în pământ, lăsând astfel un semn în stâncă. Bărbaţii proaspăt căsătoriţi îşi aduceau soţiile la izvor, încă din Evul Mediu. Acesta avea reputaţia de a stimula fertilitatea. Dacă mireasa îşi punea piciorul în urma Sfântului Remaclus şi bea apă de la izvor, atunci puteau fi siguri că vor fi binecuvântaţi cu moştenitori. O poveste drăguţă, nu-i aşa? Râse. Poate că erau hormoni în apa izvorului!

– Era o poveste medievală cu scop de promovare, desigur, pentru a-i face pe oameni să vină la izvor, zise Lotte.

Îşi continuară plimbarea. Drumul urca tot mai abrupt.

– Parcă am urca Golgota, suspină Anna.

Drumul continua acum prin pădurea de fag. Trunchiuri netede şi întunecate se înălţau de fiecare parte a drumului. În stânga, se deschidea un luminiş traversat de un pârâu şerpuind întunecat prin zăpadă. După ce trecu o maşină, pentru prima dată, rămaseră complet singure. Mai mult decât în locurile publice unde se întâlniseră până atunci, această pustietate accentua faptul că erau împreună. Doar ele două, în Ardennes, undeva în aceste păduri, pe aceste dealuri, estul şi vestul se înfruntau pentru a doua oară.

– *Ach,* bietele mele picioare, spuse Anna.

În faţa ochilor le apăru un mic acoperiş hexagonal, ţuguiat, cumva mai jos de nivelul drumului. Exista o mică groapă în pământ, plină cu apă maronie. În jurul ei se construise o casă micuţă, pentru a proteja sanctuarul. Şi urma piciorului era acolo, în podeaua dură, de piatră, aproape de un robinet de la care nu îndrăzniră să bea. De fapt, îşi imaginaseră apa ţâşnind direct din pământ, dar aici totul părea ascuns adânc sub acea construcţie mică, jalnică, ce ar fi arătat mai bine într-un cimitir catolie.

– Sfântul Remaclus s-ar ruşina de aşa ceva, spuse Anna dezamăgită.

– Cafeneaua este închisă. Lotte arătă cu capul spre pavilionul de ceai din grădină, care arăta întunecat şi abandonat.

– Nu se fac prea mulţi bani de pe urma a două femei bătrâne, spuse Anna. Ei bine, au construit un mic zid de cărămidă pentru noi, hai să ne odihnim puţin picioarele sărmane.

Deci aceasta era ţinta pelerinajului lor, care le pusese încheieturile pe jar: un loc la marginea drumului, fără nimic romantic, amenajat conform cerinţelor unui turism civilizat.

– Dacă ar fi existat un asemenea izvor al fertilităţii în zona noastră, zise Anna râzând, aş fi băut litri întregi de apă, cu siguranţă.

– Dar pastilele acelea pe care le-ai luat te-au ajutat, nu-i aşa?

– *Ach,* dădu ea din mână de parcă ar fi alungat o muscă, trebuie să spun că acea problemă femeiască nu a reuşit să fie rezolvată complet niciodată. N-am avut niciodată un ciclu normal. Şi nici uterul meu nu a reuşit să fie repoziţionat: ani după război, radiografiile au arătat că, atunci când eram în creştere, din cauza muncii la fermă, şira spinării s-a apropiat prea mult de pelvis. Altfel, aş fi fost, cu siguranţă, cu zece centimetri mai înaltă, aşa ca tine.

Lotte îşi aminti poza de grup făcută cu ocazia aniversării ei de şaptezeci de ani, o fotografie care dădea pe dinafară de urmaşi. Se simţi vinovată pentru o vreme – senzaţia era ciudată atunci când rolurile se inversau. Într-un anume sens, Anna muncise pentru amândouă. Dacă propriii ei plămâni ar fi fost sănătoşi, şi ea ar fi crescut în casa bunicului ei şi ar fi fost pusă la muncă. Un gând şocant. Acest fapt arbitrar era de neînţeles. Dacă Anna ar fi fost atinsă de TBC, în locul ei, totul ar fi fost invers. Oare ea ar fi luat aceleaşi decizii? Privi confuză profilul de lângă ea. Rezultatul acestor gânduri despre roluri inversate creă un vid primejdios. În mod cert, ar fi fost mai bine să păstreze relaţiile lor aşa cum erau. „Să nu ai niciodată încredere într-un Kraut[1] – un Kraut, nu se schimbă niciodată", spunea tatăl ei olandez, care nu era nici el demn de încredere. În timpul războiului, cei demni de încredere se diferenţiaseră cu grijă de cei care nu erau. Aşa şi trebuia să fie. Fără acea separare strictă, nu ar fi reuşit să supravieţuiască. Ori erai un colaborator al naziştilor, ori nu erai. După război, această situaţie nu încetă brusc, ci pur şi simplu se făcea referire la ea folosind participiul trecut.

---

[1] Poreclă dată de englezi nemţilor (n.tr.)

– Hai să mergem, tremură ea. Mi se face frig.

Porniră la drum în ciuda durerii din încheieturile care protestau la reluarea mersului. Soarele dispăruse printre copaci. Reflexiile norilor aruncau o strălucire roz pe câmpurile acoperite de zăpadă. În timp ce se apropiau de centrul plin de clădiri al oraşului Spa, silueta unei vile vechi se profilă pe deasupra copacilor de pe partea dreaptă a drumului. Lotte se opri.

– Priveşte, exclamă ea, ce casă minunată!

– O ruină, spuse Anna rece.

– Lemnul acela sculptat... Lotte se apropie de banca aflată lângă ea. Casa, întunecată şi misterioasă în lumina apusului, părea construită din fragmente de vis. Era impunătoare şi pătrată, cu balcoane de lemn vopsit în maro-închis la fiecare etaj, de-a lungul întregii lungimi a faţadei, conectate la fiecare nivel prin scări de lemn. Uşi dădeau în balcoane, fiind prevăzute cu obloane delicate. Streşinile ieşite în afară erau decorate cu sculpturi dantelate. „Probabil că demult fusese o plăcere să te trezeşti într-o asemenea casă, îşi imagină ea, să deschizi obloanele, să ieşi pe balcon cu picioarele goale şi să priveşti grădina în soarele de dimineaţă." Casa părea să fi fost pedepsită pentru această viaţă bună. În spatele ferestrelor sparte se căscau găuri negre, obloanele atârnau strâmbe în balamale, părţi din seările distruse păreau să fi fost rupte pentru a fi folosite ca lemne de foc.

– O casă dintr-o poveste de Cehov, suspină Lotte.

– O casă de oameni bogaţi, care nu au pus în viaţa lor mâna pe o cârpă de praf, o corectă Anna. Mi-e milă de menajera care trebuia să cureţe un asemenea hambar.

– Au lăsat-o efectiv să se prăbuşească, spuse Lotte indignată.

– Cine ar putea să îşi permită acum o asemenea casă? Facturile pentru încălzire, pentru întreţinere, pentru personal...

Pragmatismul Annei o enerva pe Lotte. Suna de parcă se făcuse în sfârşit dreptate.

– Toate lucrurile frumoase dispar, se plânse ea.

– *Komm, meine Liebe*[1].

Anna o luă din loc hotărâtă. Atâta lamentare pentru o casă învechită, pe cale să se prăbuşească. Ea, Anna, era şi ea învechită. Şi obloanele ei atârnau strâmbe în balamale.

Merseră mai departe fără să mai spună mimic. Dezaprobatoare, Anna era hotărâtă în tăcerea ei. Lotte o simţea cu fiecare pas. Clădirile erau din ce în ce mai dese şi, pe alocuri, trotuarele fuseseră curăţate. Spa le întâmpină din nou – era ceva reconfortant în vitrinele luminate, în aglomeraţia de oameni şi trafic. Se opriră să se odihnească într-o patiserie în Place Albert I, cu câte o uşoară tartă de pere cu bezea. Pe fundal, se auzea un potpuriu de melodii cunoscute.

Lotte îşi ridică privirea cu o expresie ce vădea recunoaştere.

– Nu e... *Lili Marlene?*

– Hitul numărul unu al războiului, rosti Anna cu dispreţ.

– Da... încă îmi aduc aminte ce agitaţie a provocat Marlene Dietrich. Ea a intuit ce avea să urmeze şi a plecat din Germania la timp.

– Ca să îşi facă o carieră în Hollywood, vrei să zici.

Acel seepticism din nou. Fără să ştie ce avea să stârnească, spuse enervată:

– Încă nu înţeleg cum de nu aţi priceput ce avea să urmeze. Hitler nu ar fi reuşit să ne convingă pe noi, în ciuda recesiunii...

– Dar vouă nu v-a fost răpită încrederea, aşa cum am păţit noi. El, acest bufon, a fost cel care ne-a redat-o. Cu marşurile lui, congresele de partid, discursurile lui. Cu cele

[1] Vino, draga mea (în lb. germană, în original)

mai impresionante Jocuri Olimpice ale tuturor timpurilor. Străinii aclamau în tribune, şi Herr Hitler era gazda întregii lumi. Nimeni nu spunea: „Tu nu eşti bun de nimic". Toţi au venit. Şi apoi ziarele, revistele, radioul, jurnalele de ştiri din cinematografe, toate purtau acelaşi mesaj – nu exista nimic altceva. De asta aveai parte în fiecare zi, nu exista alternativă... înghiţeai asta tot aşa cum înghiţi reclamele. Ţi se înşurubează în minte încet, dar sigur. *Ach,* nu poţi să-ţi închipui...

Anna suspină. Îşi înfipse brusc furculiţa în tartă.

– Industria era înfloritoare. Tinerii nu îşi pierdeau vremea pe străzi, erau în Tineretul lui Hitler şi veneau la şcoală proaspeţi şi fericiţi. Se antrenau pentru serviciul militar, ca să devină soldaţi buni mai târziu. Când a izbucnit războiul, ei erau deja obişnuiţi cu taberele şi disciplina... totul era de mult plănuit, dar nimeni nu îşi dăduse seama. Fetele deveniseră automat Blitzmädel, echipe de intervenţie formate din tinerele femei din Wehrmacht. Şi mai era şi Departamentul de ideologie şi estetică pentru educarea tineretului, unde învăţau să cânte, să danseze, să facă muzică – astfel i-au câştigat de partea lor şi pe cei sus-puşi. Era o lume ordonată, frumoasă, fantastică.

Aceste lucruri erau rostite pe un ton ironic, e adevărat, dar atât de tare, încât Lotte făcea semne rugătoare şi privea agitată împrejur.

– Trebuie să înţelegi o dată pentru totdeauna, continuă Anna la fel de tare, nu simt decât opoziţie din partea ta. Mamele primeau ajutoare pentru a avea grijă de copii, nu aveai parte de plictiseală, nu erau dependenţi de droguri, nu exista haosul de acum. Majoritatea oamenilor de vârsta mea care au fost implicaţi în sistem încă mai visează la acele vremuri. Ar trebui să vorbeşti cu un fost lider BDM sau cu

o Arbeitsführerin[1], ţi s-ar face părul măciucă. Era tinereţea lor, cei mai frumoşi ani ai vieţii lor, *wunderschön*[2]*!*

Lotte se holbă la ea. Era ca şi cum Anna devenise tot mai mare în timpul acestor osanale, de parcă, cu furculiţa în mână, căpătase dimensiuni impresionante. Această îngâmfare, acest *wunderschöne,* entuziasmul fatal dinaintea războiului, umpleau întreaga patiserie.

– Şi totuşi au fost excepţii, oameni care nu şi-au pierdut minţile! Lotte vorbea în vânt, cuvintele îi erau suflate înapoi în faţă, atât de şubrede i se păreau argumentele ei. Chiar şi atunci când un popor întreg îşi pierde capul, există excepţii.

– Desigur. Dar opoziţia politică fusese dată la o parte, ştii asta, apoi îndepărtată cu grijă. Restul, intelectualii, cei inteligenţi, precum şi cei care aveau legături cu străinii şi puteau obţine astfel şi alte informaţii sau oameni asemenea unchiului Heinrich, care pricepuse intuitiv despre ce-i vorba, toţi aceşti oameni ar fi fost în mare pericol dacă şi-ar fi exprimat opiniile. De aceea nu au existat voci disidente. Toate mâinile erau ridicate în aceeaşi direcţie, într-o singură direcţie...

– Dar, Anna, tu de ce nu ai făcut nimic?

– Eu eram o fată în casă, servitoarea cuiva, nu eram de fapt o persoană. Eu trebuia să fiu prezentă tot timpul, pentru *gnädige Frau,* trebuia să fac tot ce îmi spunea ea, iute ca fulgerul. Nu îmi plăcea Hitler, dar nici nu îmi păsa. Pentru mine, era totuna.

Lui Lotte i se ridică sângele la cap. Într-un fel sau altul, Anna devenea din ce în ce mai alunecoasă, ridica un văl de fum de sub această mască de candoare. Dar Lotte nu îşi permitea să fie indusă în eroare.

---

[1] Lidera unui grup de muncă (n.red.)

[2] Minunat (în lb. germană, în original)

– Şi evreii, zise ea aprigă. Dispariţiile, *Kristallnacht*[1]...

– Răspunsul oficial a fost: „I-am luat pentru propria lor protecţie, deoarece altfel mânia poporului i-ar ucide". Pentru că evreii provocaseră toate nenorocirile: Primul Război Mondial, scandalosul Tratat de la Versailles, recesiunea, degenerarea din artă... acest lucru încă mai există în unele minţi germane, le-a fost atât bine întipărit. Ascultă... Lotte...

Anna se aplecă spre Lotte, pe deasupra mesei. Avea un fulg de bezea pe buza de sus. Lotte simţi că ultimii oponenţi ai regimului nazist erau reprezentaţi de această firimitură neînsemnată de spumă, dar imediat o limbă groasă, strălucitoare, ieşi şi o linse din echilibrul ei instabil de pe buza de sus.

– Ascultă, tu poţi să pui aceste întrebări, pentru eă ştii deja ce s-a întâmplat. Noi ştiam însă încotro duceau toate acestea, aşa că nu am pus întrebări. De ce mă priveşti astfel?

– *Wir haben es nicht gewusst*... Nu am ştiut asta... am auzit asta prea multă vreme.

Anna începu să împungă baza tartei cu furculiţa, părea foarte mânioasă. Acele împunsături o enervau pe Lotte, care era pe cale să se enerveze la rându-i.

– Cu toţii ridicaţi degete acuzatoare, izbucni Anna. Faceţi aceasta de patruzeci şi cinci de ani deja, dar asta-i cel mai uşor. „De ce au permis germanii ca acest lucru să se întâmple?" strigaţi voi. Dar eu întreb altceva: „De ce voi, cei din Vest, aţi lăsat acest lucru să se întâmple?" Ne-aţi permis să ne reînarmăm în linişte, atunci când aţi fi putut să interveniţi conform Tratatului de la Versailles. Ne-aţi

[1] Noaptea de Cristal sau Noaptea Sticlei Sparte desemnează pogromul împotriva evreilor din Germania nazistă, inclusiv Austria (care la acea dată era înglobată în Reich), de la 9–13 noiembrie 1938. (n.red.)

permis să mărşăluim în Rhineland[1] fără să ne împiedicaţi, la fel şi în Austria. Şi apoi v-aţi târguit cu noi pentru Cehoslovacia. Emigranţii germani din Franţa, din Anglia, din America au avertizat. Nimeni nu i-a ascultat. De ce nu l-au oprit ei pe acel idiot când era încă posibil? De ce ne-au lăsat în voia sorţii, pe mâinile unui dictator?

– Deci *noi* am fost vinovaţi până la urmă!

– De ce? Asta este singura mea întrebare.

Ochii lui Lotte sclipeau.

– Frumos mai întorci lucrurile, Anna, spuse ea cu un râs ostil, acesta chiar este cel mai interesant argument pe care l-am auzit vreodată pentru a-i dezvinovăţi pe germani. Se ridică mânioasă. Permite-mi să plătesc, zise ea cu demnitate.

Îşi luă haina de pe spătarul scaunului şi se îndreptă spre tânăra de la casă. Of, plimbarea îi afectase serios picioarele.

Anna se ridică panicată. De ce era Lotte atât de supărată dintr-odată? Ea îşi expusese ideile cu sinceritate. Acestea nu apăruseră aiurea, fără o gândire serioasă, ci erau rezultatul lecturării a stive întregi de cărţi pe care le studiase înainte de a formula acele teorii cumplite. Era îndoielnic că Lotte citise şi ea la fel de mult pe această temă.

– Lotte, strigă ea, aşteaptă un moment...

– Sunt obosită, spuse sora ei peste umăr. Dintr-odată, părea foarte bătrână şi fragilă. Cred că sunt chiar foarte obosită.

[1] Bazinul inferior al Rinului, în Europa Centrală (n.red.)

10

În timp ce uşa patiseriei se închidea în spatele lui Lotte, Anna îşi luă paltonul de pe scaun. Simţea că se înăbuşă între toate acele femei, era mult fum, iar evocările dificile s-au izbit de lipsa de bunăvoinţă şi înţelegere a singurei persoane din lume pe care voia să o convingă. Era o mare neînţelegere. Se strecură printre două scaune, spre casă. Lotte plătise şi pentru ea, voia oare să justifice astfel plecarea prea grăbită? Anna ieşi în zăpadă. Încerca să respire profund, însă i se părea că plămânii i se micşoraseră. Inima îi bătea repede şi neregulat. Aici, acum, putea să se întâmple dintr-odată, iar neînţelegerea cu Lotte să rămână nerezolvată pentru totdeauna. Mergând încet, încercă să îşi regleze respiraţia. Poate că sentimentul brusc de inutilitate făcea să i se taie respiraţia.

Lotte era uşurată. Sabotajul pe care tocmai îl înfăptuise o înălţa, se simţea eliberată, îşi permisese să se lase captivată prea mult de Anna, ajunsese la limitele empatiei de care era în stare. Era ca şi cum fuseseră implicate într-un fel de luptă ridicolă. Îşi serviseră argumente învechite, auzite de mii de ori, care aparent ajungeau la esenţa contradicţiei dintre ele, dar de fapt, în afara lor, se petrecea ceva mult

mai important. Un lucru care se retrăgea imediat ce încercai să îl aduci mai aproape privindu-l printr-un telescop.

În dimineaţa următoare, ajunseră la Institutul Termal în acelaşi timp, doar că Lotte era deja la baza scărilor, în timp ce, din motive necunoscute, Anna se afla de cealaltă parte a străzii, aşteptând trecerea unei procesiuni militare. Oare stătuse cumva de veghe? Lotte nu ar fi observat-o dacă ea nu i-ar fi făcut semn cu mâna şi nu ar fi strigat-o printre vehiculele care se îndreptau lent spre vest. Lotte aşteptă. Dormise minunat în acea noapte, după ce se hotărâse să nu mai fie supărată de Anna. Şi acum aceasta era acolo, făcându-i cu mâna. Apoi, dispărea pentru un moment în spatele unui Jeep, a unui tanc, a unei ambulanţe militare. Procesiunea era fără sfârşit, târându-se pe lângă ea după o logică proprie. Capete acoperite de căşti, ochi privind înainte, cu un aer marţial, de parcă tocmai ar fi ocupat Spa cu forţa, doar pentru a putea trece prin oraş. Lotte începu să râdă. Văzu că şi Anna râdea de cealaltă parte. Descopereau oare amândouă în acelaşi timp că lucrul care le despărţea nu era decât un spectacol ridicol? După ce trecu şi ultimul tanc pictat în culori de camuflaj, Anna traversă strada, scuturându-şi capul.

Urcară treptele Institutului Termal, de parcă în ziua anterioară nu se întâmplase nimic special, susţinându-se una pe cealaltă. Se părea că ziua precedentă înlăturase ceva spinos, ceva din misterioasele căi întortocheate urmate de spiritul omenesc. Mai târziu în aceeaşi zi, se întâlniră pe coridoare. Pe o bancă albă şi lungă, discutară efectele pe care diferitele tipuri de băi le aveau asupra muşchilor şi încheieturilor, asemenea unor vizitatori experimentaţi ai staţiunilor balneoclimaterice. Acum, că obstacolul cel mai dificil fusese înlăturat, rezultatele tratamentului trebuia să apară încet. Se hotărâră să cineze în acea seară la un restaurant aflat vizavi

de Pouhon Pierre-le-Grand. Potrivit Annei, a cărei privire cercetătoare nu pierdea mai nimic, acesta părea un local jovial şi accesibil.

Tatăl lui Lotte nu se refăcu complet de pe urma bolii sale. Piciorul la care avea tromboză şchiopăta puţin, la fiecare pas. Câteodată, inima începea să-i bată mai repede, fără nici un motiv. Atunci, ducea mâna la piept de parcă sosise momentul în care avea să moară. Acest gest le trezea tuturor vechile temeri. Conversaţia se oprea, muzica era întreruptă, se deschidea o fereastră, deşi toţi ştiau că el exploata bătăile inimii şi câteodată se prefăcea atunci când alte metode de a atrage atenţia nu dădeau rezultate. El reprezentase punctul de concentrare a atenţiei în timpul lungii perioade de boală. Soţia îi fusese complet devotată, ca în primăvara căsătoriei lor, înainte ca atenţia să îi fie abătută de către copii. După ce se înzdrăveni, cel mai mic dintre copii se întoarse acasă, şi el îşi reluă vechile obiceiuri, mai rău decât oricând, de a-i hărţui pe copii (copiii ei) cu pretenţii absurde şi cu pedepse. Aceasta era cea mai simplă metodă de a se certa cu ea. În timpul împăcării, el îşi recăpăta drepturile exclusive asupra ei, o perioadă. În loc să fie recunoscător pentru faptul că supravieţuise a trei cauze care ar fi putut să-i provoace moartea, era iritat, de parcă viaţa pe care o recâştigase nu se ridica la aşteptările sale. De asemenea, căpătă obiceiul de a pufni întruna, mai întâi pe o nară, apoi pe cealaltă, de parcă nici măcar mirosul celei de-a doua vieţi nu îl mulţumea.

Pufnitul o scotea pe Lotte din minţi. Îl auzea pretutindeni – în spatele uşilor închise, în capătul holului, după colţ, în timpul nopţii, prin pereţii dormitorului. Visa să scape de acest tată şi de lipsa de armonie pe care el o producea constant în familie, în diverse feluri, cu inventivitatea lui

neobosită. În plus, îşi dorea să scape de veşnicul lui bombănit despre lipsa de putere a prim-ministrului Colijn, care intenţiona să lupte contra recesiunii prin micşorarea plăţilor acordate şomerilor şi împrumuturilor pentru funcţionarii publici. Lucrul acesta era constatat de el cu ocazia stagnării creşterii colecţiei sale de discuri. Bombănea despre Partidul Comunist, care solicitase tuturor partidelor politice să renunţe la dispute în favoarea unei lupte comune contra mişcării naţional-socialiste, aşa că acum nu mai putea să ridice spada contra papei şi calviniştilor. Bombănea despre Hitler, care fusese iniţial un simplu idiot, dar ajunsese treptat să se bucure de statutul de nebun periculos. Bombănea despre poporul german, care îl urma pe nebunul periculos, ignorând convenabil faptul că propria lui mamă era nemţoaică, la fel şi bunicii din partea ei, şi nepoata cu talent la muzică. Pufnind cu forţă, înhăţa ziarul imediat ce acesta ateriza în căsuţa poştală şi nu îl ceda nimănui, asemenea unui eâine care îşi ţine osul între dinţi. Cu cât Lotte îl auzea mai mult rostind vorbe grele pe seama poporului german, cu atât mai mult acest popor îi câştiga afecţiunea. Fiecare remarcă negativă provoca în ea dorinţa de a se reîntâlni cu Anna. Dacă tatăl ei credea că germanii nu erau buni de nimic, atunci ea voia să fie una dintre ei.

Cu toate acestea, Theo de Zwaan, logodnicul Mariei, porni spre Germania împreună cu doi prieteni, pe baza zvonului că acolo se găsea de muncă din belşug. Se întoarse după două săptămâni. În loc să fi câştigat ceva, îşi cheltuise toate economiile pe un aparat foto Leica, atârnat de gât asemenea unui trofeu de război.

– Ce-a fost în capul tău? spuse mania lui Lotte. Noi nu cumpărăm produse germane din principiu, iar tu te întorci acasă grozăvindu-te cu o Leica scumpă.

Dar nici el nu era deloc încântat de achiziția făcută, iar acesta era mai mult un fel de bandaj pe rană. Era deprimat și nu prea vorbăreț. Da, era de muncă acolo, dar el nu avea ce căuta în acea țară. Jumătate din oameni erau în uniformă, chiar și copiii. Exista un entuziasm general revoltător cu privire la Anschluss[1]. Peste tot erau afișe, steaguri, pancarde cu „Ein Volk[2] – Ein Reich – Ein Führer". Văzuse toate acestea cu ochii săi și nu voia să aibă nimic de-a face cu ele.

– Aș fi putut să îți spun dinainte, zise viitorul lui socru, și atunci ai fi putut să te lipsești de întreaga călătorie.

Lotte nu avea încredere în cel care aducea aceste vești proaste. Probabil că nimeni nu dorise să îl angajeze. Se vedea de departe că era o pacoste. Felul în care descria el Germania era desigur influențat de frustrare. Pentru țară era de apreciat că nu accepta oricum, pe oricine.

Ca o compensație, Theo râvnea ca aparatul foto să facă poze excepționale. Le rugă pe Jet și pe Lotte să fie cobaii săi. Fiindcă nici una dintre ele nu putea să îl ia în serios, se îmbrăcară cu pantaloni bărbătești, cu sacouri și pălării Eden, în glumă. Cu buzele rujate excesiv, se lăsară imortalizate lângă turnul de apă, în ipostaze masculine, sprijinindu-se una de umerii celeilalte, cu țigări în gură, privind aparatul cu ochi de sfinx, precum Greta Garbo imitând-o pe Marlene Dietrich. „Pregătită pentru dragoste din cap până-n picioare." În cele din urmă, izbucniră într-un râs necontrolat. Flegmatic ca întotdeauna, Theo făcu pozele, potrivind diafragma și reglând unghiul. Când imaginile minuscule, cu marginile în zigzag, fură developate, femeile de lume, temperamentale, neglijente și independente pe

[1] Anexarea Austriei la Marea Germanie, de către regimul nazist, în 12 martie 1938 (n.red.)

[2] Un popor (în lb. germană, în original)

care le văzură le stârniră curiozitatea. Cu un râs mândru, mama lor arăta tuturor pozele, spunându-le vizitatorilor: „Priviți ce fete frumoase am!"

Pe platanul gramofonului se afla un disc cu o simfonie de Mahler. Lotte se alătură grupului care stătea în cerc, ascultând de parcă ar fi luat parte la o confesiune religioasă – o cascadă prăbușindu-se la baza unei stânci aflate într-un luminiș din pădure, un huruit amenințător răsunând din spatele crestelor, căprioare alergând. Sammy Goldschmidt asculta cu buzele strânse. Își imagina că interpretează împreună cu orchestra. Pentru Ernst Goudriaan, care privea sumbru în față, muzica părea să stârnească viziuni mai întunecate.

– Cine a fost dirijorul? întrebă el când ultima notă se risipi și toți păreau abătuți pentru că vraja se rupsese.

– Wilhelm Furtwängler, spuse tatăl lui Lotte, pufnind pe nara stângă, apoi pe cea dreaptă.

– Furtwängler! zise Goudriaan. Acum, dirijează pentru naziști!

– Furtwängler? repetă mama lui Lotte șocată.

– Ei bine, mârâi soțul ei, această simfonie a fost înregistrată cu mulți ani în urmă, noi ne-am bucurat deja de ea de multe ori.

Încurcat, Goudriaan privi împrejur. Spuse că tocmai se întorsese din Germania. Acest lucru suna ca o scuză. Își făcuse ucenicia pe lângă un celebru constructor de viori. În acest timp, locuise cu o familie de evrei și devenise mai mult sau mai puțin un membru al acesteia. Cu câteva zile în urmă, constructorul de viori venise la el.

– Am auzit că stai cu o familie de evrei. Dacă vrei să îți termini ucenicia aici, trebuie să pleci de acolo cât mai curând posibil.

– Dar eu nu am nimic de-a face cu toate aceste reguli, răspunse Goudriaan, eu sunt olandez.

– Aici, eşti în Germania şi trebuie să le respecţi. Ori pleci de la acea familie, ori nu mai rămâi aici.

– Atunci, o să plec de aici, spuse Goudriaan.

Camera se umplu de indignare şi neîncredere. Goudriaan râse descurajat. Ezitând între simpatie şi suspiciune, Lotte îl privi pe studentul cel slab. Îi era greu să şi-l închipuie în postura de constructor de viori, cu aşchii de lemn pe costumul impecabil, dând întruna la rindea – aceasta era o meserie pe care o asocia cu braţe muşculoase şi salopete de muncitor. Tatăl ei puse *Simfonia a noua* a lui Beethoven, într-o interpretare mai cuşer. Oare, de acum înainte, nu o să mai poată niciodată să asculte muzică fără a fi afectaţi de prejudecăţi? Cântecul *Alle Menschen werden Brüder*[1] răsuna magistral sau era oare *Alle Menschen werden Schwester*[2]*?*

Pe măsură ce anul se scurgea, devenea din ce în ce mai dificil să găsească scuze pentru ţara ei maternă. Radioul nu fusese niciodată ascultat atât de mult ca în acele zile de septembrie, când Chamberlain zbură în Germania de trei ori pentru a preveni războiul şi, împreună cu Daladier, sacrifică în cele din urmă Cehoslovacia pentru pace. Toată lumea era uşurată. Singurul agitat era tatăl lui Lotte, deoarece Franţa şi Anglia renegaseră cu atâta laşitate pactul lor cu Cehoslovacia.

– Din pură frică de bolşevism, pufni el dispreţuitor. În inimile lor, admiră modul în care Hitler şi-a curăţat ţara de comunişti.

– Acea teamă nu este atât de nefondată, spuse soţia lui, din nou cu argumentele ei previzibile. Când muncitorii capătă puterea la scară largă, aceia care ajung în vârf terorizează şi ei poporul.

---

[1] Toţi oamenii sunt fraţi (în lb. germană, în original)

[2] Toţi oamenii sunt surori (în lb. germană, în original)

– Ştii cumva despre cine vorbeşti? Era ofensat. Vorbeşti despre Stalin, el trebuie să ţină în frâu un continent întreg.

Apoi, devenea sentimental şi toată lumea ştia cum avea să continue vechea dispută. Lotte se ascundea în spatele teoriei muzicale. Distribuţia rolurilor era deja stabilită. Mama ei adopta postura apărătorii democraţiei şi pleda pentru echilibrul natural dintre partide. Tatăl lua în derâdere aceste principii democratice:

– Adică tu chiar vrei să pretinzi că noi avem aici o democraţie? Săracii devin şi mai săraci!

Se lăsa purtat de aceste sentimente şi lua câte o înghiţitură de gin. Războiul care fusese evitat în ultimul minut era împins în fundal. Un alt război, mai vechi, se purta aici sub pretextul unei diferenţe de opinii politice, o luptă care rămânea tot timpul nedecisă.

– Nu mă face să râd – mama ei avea tot timpul ultimul cuvânt –, ştii foarte bine că şi tu ai fi un dictator aici, în casă, dacă ai avea ocazia.

Lotte avea economii pentru o călătorie în Germania, strânse de multă vreme, însă, cu cât ameninţarea războiului creştea, cu atât era mai greu să vorbească despre planurile ei. Cu toţii ascultau împreună, ca nişte masochişti, sumarul unui discurs beligerant ţinut de Reichsminister[1] Hess la radio. Se asigurau unul pe celălalt că Olanda nu avea să se implice, că avea să rămână neutră. În orice caz, jumătate din Olanda era înrudită cu Germania: prinţul, fosta regină Emma, bunica din Amsterdam, pentru a-i numi doar pe câţiva. Pentru mama lui Lotte, moartea lui Louis David era o tragedie mai mare decât anexarea Lituaniei şi invadarea Albaniei de către Italia. Umbla prin casă bocind şi lovindu-se

[1] Ministru de externe (în lb. germană, în original)

peste frunte cu dosul palmelor de parcă se învinovăţea pentru asta. Tristă, îi cânta melodiile pe banca de sub păr.

– Acum, tătucul Stalin al tău a făcut o figură proastă, spuse ea când Hitler şi Stalin semnară un pact de neagresiune.

– Este şmecheria lui Stalin, râse soţul de lipsa ei de perspectivă. Există ceva în spatele înţelegerii. Lui îi convine să facă un pact în acest moment.

Regina făcu o declaraţie calmă la radio: nu exista nici un motiv de îngrijorare. Se decretă mobilizarea pentru a păstra neutralitatea ţării. Theo de Zwaan se sui într-unul dintre sutele de trenuri suplimentare, satisfăcut că avea în sfârşit ceva de făcut.

– Olanda cu soldaţii ei de jucărie, pufni mama lui Lotte, dându-i o sacoşă cu mere şi sendvişuri.

Germania invadă Polonia două zile mai târziu şi, peste încă două zile, Anglia şi Franţa declarară război Germaniei: nu mai era nimic de discutat cu Hitler. Totuşi, încrederea în siguranţa micului regat de pe ţărmul mării, neales de nici una dintre tabere, era încă intactă.

– Deci, vezi, aţi fost la fel de naivi ca şi noi, zise Anna.

Lotte dădu din cap aprobator.

Continuară să mănânce, pierdute în gânduri. Spre exasperarea lui Lotte, Anna îşi pasa crochetele de cartofi cu furculiţa. Ea le tăia pe ale ei în bucăţele egale, lucru considerat meschin de către Anna.

– Oare sunt adevărate?

Anna îşi trecu degetul peste o floare roşie, de o luxurianţă suspectă, dintr-un ghiveci îngust aflat lângă masa lor.

– Toate sunt din plastic, spuse Lotte, care observase acest lucru de când intraseră.

– Ai dreptate. Anna îşi retrase degetul. Pentru plante, este mult prea întuneric aici. *Ach*... asta mă face să mă gândesc

la cactuşii lui Frau Stolz... Zâmbi răutăcioasă. S-ar putea spune chiar că mi-au fost fatali.

Mulţumită conţinutului bibliotecii, sclavia deghizată a Annei nu deveni de nesuportat. Broderia abia dacă progresa. Aceasta zăcea în poala ei doar de dragul aparenţei, fiind mototolită de cartea deschisă deasupra. Herr Stolz îşi împărţea atenţia între ziar şi radio, ambele raportând numai succese.

– Cu zece ani în urmă, eram paria Europei şi acum Chamberlain îşi dă osteneala să ne viziteze de trei ori. Cine ar fi crezut asta? comentă Stolz cu satisfacţie.

În ziua de Anul Nou, Hitler făcu bilanţul la radio.

– Anul 1938 a fost cel mai bogat în evenimente istorice din toată istoria poporului nostru.

Cel de-al Treilea Reich crescuse la zece milioane de suflete prin refacerea minorităţilor germane din teritoriile alăturate comunităţii germane – *Heim ins Reich*[1]. Frau Stolz spunea cu satisfacţie că, în sfârşit, îndrăznea să fie mândră că era germană. Închinară un pahar de Sekt[2] pentru dinamismul uimitor al Führerului şi lucrurile măreţe pe care le plănuia pentru ei.

Această euforie nu o atingea pe Anna. Nu fusese niciodată conştientă de ideea de a fi german. Când îi auzi pe Hitler şi pe Beneš, preşedintele ceh, zbierând unul la celălalt la radio, gândi în sinea ei: „Daţi-i fiecăruia câte o bâtă, ca să se lupte între ei. Ce legătură au lucrurile acestea cu noi?" Sătulă de cartierul de vile de lângă coşurile fabricii care fumegau entuziasmate, cu spiritul frânt de oprimarea caracterului ei rebel, îşi făcea munca într-o rutină ucigătoare. Dar într-o zi

[1] Acasă, în Reich (în lb. germană, în original)

[2] Termen german care defineşte un vin spumos de calitate (n.red.)

din aceeaşi iarnă, ajunse brusc la saturaţie. Scânteia inevitabilă izbucni dintr-un incident minor, nevinovat.

Joi dimineaţă, la cinci şi jumătate, trebuia să facă ordine în camera de zi. Toată lumea dormea încă. În casă era linişte şi frig. Sub fereastra care dădea spre grădina din spate se afla un pervaz mare, din marmură neagră, pe care erau câţiva cactuşi. Între spinii lor nu apăruseră niciodată flori exotice de deşert, fiind oricum de neimaginat că putea să înflorească totuşi ceva sub regimul lui Frau Stolz. Ea trebuia să ia cactuşii de pe pervaz, unul câte unul, apoi să lustruiască suprafaţa cu ceară, până ce putea să îşi vadă reflexia în ea. Mai târziu în acea zi, Frau Stolz o chemă pe Anna la ea.

– Anna, azi-dimineaţă ai uitat pervazul.

Anna negă.

– Minţi, priveşte aici şi aici.

Urmând exemplul stăpânei, Anna se lăsă în genunchi. În două locuri, ceara nu fusese complet ştearsă. Rămăseseră câteva urme care nu puteau fi văzute pe fundalul grădinii întunecate, la şase şi jumătate dimineaţa. Se ridicară. Lumina nemiloasă de iarnă strălucea înăuntru. Faţa lui Frau Stolz era inexpresivă şi rece, un scut de gheaţă contra furiei acumulate a Annei.

Ea începu să îşi dea jos halatul pe care îl purta când muncea.

– Nu vă faceţi griji, Frau Stolz, în legătură cu pervazul, cactuşii şi plintele, n-o să mai pun nici un deget pe ele, promit!

– Trebuie să fii în stare să accepţi puţină critică, spuse Frau Stolz.

Anna se uită la cactuşi, cuprinse cu privirea întreaga cameră, toate obiectele ce îi trecuseră prin mâini şi care acum, că se ajunsese în această situaţie, erau de partea lui Frau Stolz.

– Nu pot să lucrez aşa, zise ea calmă, această ordine meschină, acest simţ prusac al datoriei – nu este loc de mine aici. Lăsaţi-mă în mijlocul deşertului şi o să vă fac o grădină minunată, dar în propriul meu fel.

– Ah... începu să priceapă Frau Stolz, vrei să stabileşti tu regulile aici!

Anna o privi şi, dintr-odată, parcă făcea asta de la o distanţă ameţitoare. O privi cu adevărat, pentru prima şi ultima oară, pe Frau Stolz, aşa cum stătea acolo, o femeie solidă, colţuroasă. Aceasta stătea dreaptă, în micimea ei şocantă. Femeia gândea cu febrilitate. Era foarte dificil pentru ea să ia în considerare un *coup de grâce* care să îi permită să îşi păstreze demnitatea.

– Ştii care e problema ta? Ai prea multe idei mari... Smuci halatul din mâna Annei. N-o să te linişteşti până n-o să te afli în sala de banchete de la Bayer, servită de doi slujitori.

Gitte nu voia să o lase pe Anna să plece. În ziua plecării acesteia, încuie toate uşile din vilă. Stătea pe canapeaua acoperită cu catifea roşie, cu picioarele depărtate şi mâinile încrucişate, cu genunchii osoşi iţindu-se parcă în apărarea ei: nu poţi să mă laşi aici, singură.

– Unde sunt cheile?

Mama ei o scutură bine. Lui Gitte nu i se mişcă un muşchi. Anna începem între valize. Cu o compasiune durcroasă, recunoscu sentimentele fetei.

– Le-am aruncat în WC şi am tras apa, spuse Gitte cu aroganţă, declarându-şi astfel opoziţia completă faţă de plecarea Annei.

Incredibil de calmă, Frau Stolz se duse să-i telefoneze unui lăcătuş. Anna o îmbrăţişă de rămas-bun pe Gitte, dar aceasta se răsuci ofensată. În cele din urmă, Anna se duse cu valizele în bucătărie, deschise o fereastră înaltă şi îngustă,

aflată deasupra uscătorului, îşi aruncă afară bagajele şi sări şi ea, abandonând nava care se scufunda în adâncuri. Pietrişul îi scârţâi plăcut sub picioare când ateriză.

Se întoarse la casa unchiului ei, în dormitorul cu tapet cu medalioane, în camera de zi cu fotoliile cunoscute şi gramofonul, şi muzica de operetă a unchiului Franz – lucruri de care nu-i păsa. Mobila şi obiectele practice încă avcau antetul constrângerii – aceea de a le curăţa în fiecare săptămână, o sarcină eternă. Neinspirată, răspunse la ofertele de muncă din ziar. Apoi, făcu o baie şi, când ieşi din cadă, se postă politicoasă în faţa reflexiei ei pline de apă din oglindă.

– Bună ziua, eu sunt Anna Bamberg, mama mea este moartă de ani de zile, la fel şi tatăl meu, şi am o soră, Lotte, dar, ca să fiu sinceră, nu mai ştiu nimic despre ea de multă vreme. Însă, pe de altă parte, eu, Anna, sunt în viaţă, evident...

Primi un răspuns la una dintre scrisori, un plic de hârtie marmorată, cu numele expeditorului scris cu o caligrafie lipsită de înfloriturl. Charlotte von Garlitz Dublow, contesă von Falkenau. În loc să o invite pe Anna la un interviu, aceasta îşi anunţa sosirea în aceeaşi zi. O contesă! Mătuşa Vicky alergă entuziasmată spre dulapul ei, pentru a găsi o rochie pentru Anna. Copleşită de îndoieli, Anna se holba la literele drepte, reci. O contesă – lucrul acesta isca asocieri cu sclavia şi astfel dispărea fragila ei libertate câştigată cu greu. Printr-o crăpătură a perdelelor, o privi pe contesă coborând din maşina ei Kaiser-Freser, purtând o bluză de mătase bej sub haina de blană. Mătuşa Vicky o ciupi pe Anna în podul palmei.

Camera de zi, care nu îi mai părea Annei un vârf al luxului de ceva vreme, deveni comună şi burgheză la intrarea acestei doamne. Îi reţinu mâna Annei în timp ce o studia din cap până-n picioare, fără jenă.

– Aş vrea să te întreb ceva, spuse ea. Eşti cumva rudă cu Johannes Bamberg?

Din reflex, Anna îşi retrase mâna, fără să fie în stare să răspundă la o întrebare directă, pusă cu nevinovăţie. Nimeni nu îi mai pomenise numele: familia îi îngropase amintirea împreună cu rămăşiţele pământeşti. O privea pe femeie fără să o vadă. Ticăitul ceasului din cameră o deranja pentru prima dată, era asemenea bătăii unui băţ în pavaj. Mătuşa Vicky îşi mută privirea de la una la cealaltă, frângându-şi mâinile, iar apoi, când tăcerea se prelungi prea mult, zise:

– Johannes Bamberg, da, era tatăl ei, un văr al soţului meu... Eu nu l-am cunoscut niciodată, pentru că a murit tânăr...

– Deci tatăl ei, o întrerupse femeia mulţumită, întorcându-şi gâtul de lebădă spre Anna.

– Într-adevăr, tatăl ei, şopti mătuşa Vicky îndatoritoare.

– Atunci, totul e în ordine. O mână înmănuşată coborî pe umărul Annei. Vrei să vii cu mine? Maşina mea este afară.

– Dar lucrurile ei, strigă mătuşa Vicky ameţită de viteza cu care se desfăşura tranzacţia.

– O să îmi trimit mai târziu şoferul.

Contesa cu nume de nepronunţat pofti pe Anna s-o ia înaintea ei, afară din camera de zi orăşenească, de-a lungul holului. Mătuşa Vicky nu avu ocazia să îi deschidă uşa din faţă, căci ea făcea totul singură, cu hotărâre. În timp ce îşi trecu cu graţie una dintre mâini prin părul castaniu şi scurt, cu cealaltă deschise portiera maşinii pentru Anna. Aceasta intră mecanic în maşină, de parcă ar fi fost hipnotizată.

Kölnul defila pe lângă ea de fiecare parte, ca o scenă mobilă. Timpul şi locul îşi pierdură proporţiile normale. Numele tatălui ei urni ceva care părea asemenea unei role de film derulate în viteză. Era o răpire evidentă. Îi purta el de grijă după tot acel timp, iar femeia de la volan era un

emisar îndeplinind cererea lui în stil mare? Aceasta conducea cu o singură mână şi îşi aprinse o ţigară cu cealaltă. Un înger care fuma. Părăsiră zona urbană. Oare lumea locuită se sfârşea acolo? Maşina părăsi drumul, un deget cu manichiură îngrijită apăsă claxonul, şi poarta din fier forjat se deschise. O alee largă, mărginită de copaci bătrâni, ale căror coroane se întrepătrundeau. În parcul care se zărea printre copaci, Anna recunoscu câmpiile elizee din mitologia greacă a lui Herr Stolz. Pajişti întinse până la linia orizontului, tufişuri verzi, pâlcuri de copaci şi arbuşti, toate întreţinute şi tunse cu grijă, asemenea unghiilor şoferiţei. Pătrunseră şi mai adânc în tunelul de sub bolta de ramuri negre, care se termina într-un cerc luminos. O siluetă nemişcată într-un costum întunecat stătea în vârful scărilor care duceau spre o casă maiestuoasă, orbitor de albă. Numai privirea lui urmă semicercul descris de maşină înainte de a se opri la baza scărilor. Femeia ieşi. Anna, care ar fi trebuit să facă acelaşi lucru, rămase aşezată, dezorientată.

– Haide, am ajuns.

Uşa se deschise, iar ea coborî, clipind des. Fu cuprinsă de ameţeală în timp ce urca scările largi. Nu putea să vadă nimic mai mult din silueta întunecată decât un braţ lung, care le ţinea uşa deschisă, după care păru să îşi fi recăpătat ambele braţe pentru a le ajuta să îşi dea jos hainele, în centrul unui hol enorm, în care dădeau numeroase coridoare, uşi şi scări.

Primi o cameră la primul etaj, cu vedere spre piscina turcoaz, un element ireal, otrăvitor între pajiştile naturale, verzi. Guvernanta, bucătăreasa, servitorii, şoferul, spălătoresele, curăţătoresele, cameristele şi grădinarii păreau să trăiască într-o simbioză satisfăcătoare, fiecare cu propriul lor teritoriu. Era o colaborare veche de secole, o formă stilizată de servitudine faţă de fosta nobilime prusacă, cea care

își dovedise eficacitatea în secolele de administrare a castelelor și reședințelor. Anna fu însărcinată să poarte de grijă garderobei lui Frau von Garlitz, înlocuind-o pe fosta cameristă, care fusese concediată. Ori de câte ori o cusătură se desfăcea, ea trebuia să o repare, ea era cea care ducea hainele la spălătorese, lua rochia de seară ce zăcea mototolită pe parchet și o atârna în dulap. Această viață de lux reprezenta un contrast atât de mare comparativ cu truda zilnică a slujbei anterioare, încât îi era rușine de mărimea salariului: primea aproape de două ori mai mult decât la Frau Stolz, fără să pună la socoteală bacșișurile și cadourile pe care Frau von Garlitz le dădea regulat personalului, cu un râs prietenos.

În orele de trândăvie, plutea prin casă. *En passant,* învață cum trebuia așezată masa când era invitat la cină un general, un industriaș important, un baron; care serviciu de masă era destul de respectabil, dar fără să întreacă măsura; învață să aranjeze un buchet de sezon pe o masă în semicerc, sub o natură moartă din secolul al XVIII-lea cu struguri și fazani. Frau von Garlitz nu dormea împreună cu soțul ei, iar camerele lor, aflate într-o aripă retrasă a casei, erau unite printr-o baie de marmură roz. Căutarea cămășii ei de noapte, care trebuia strânsă dimineața, o aduse pe Anna în dormitorul lui Herr von Garlitz, așa cum fusese sfătuită de o cameristă cu un zâmbet superior, unde, spre dezamăgirea ei, obiectul căutat zăcea neglijent pe podea, lângă pat: contesa fusese în dormitorul lui!

Anna câștigă încrederea bucătăresei, care îi furnizează cu generozitate informații de culise, dorința de a le afla fiind justificată de atașamentul devotat pentru cea care o angajase. Gnädige Frau se născuse von Falkenau și era înrudită cu cea mai veche nobilime prusacă. Soțul ei, pe de altă parte, Wilhelm von Garlitz Dublow, provenea dintr-un coș de cărbuni. Anna își ridică sprâncenele. Din zona Ruhr, explică

bucătăreasa. Tatăl lui, căpitanul navei care îl adusese pe Kaiser din Norvegia, se îndrăgostise de una dintre domnişoarele de companie ale Kaiserinei, contesa Dublow. Fusese înnobilat în grabă pentru a putea să se însoare cu ea. Astfel, Garlitz îşi căpătă „von"-ul şi fu adăugat şi Dublow la sfârşit. Drept recunoştinţă faţă de Kaiser Wilhelm, întâiul născut primi numele acestuia.

Respectul şi afecţiunea cu care bucătăreasa vorbea despre *gnädige Frau* era în opoziţie directă cu dispreţul cu care prezentă biografia lui Herr von Garlitz.

– El nu e decât o cârpă, un Casanova, spuse ea, dar e nebună după el, sărmana femeie.

Conducerea fabricii Die Basilwerke, unde se preparau vitaminele şi remediile naturiste folosite ca tonice de trupele Wehrmachtului, era lăsată în grija subordonaţilor.

– Caii... îşi pierde toată vremea cu caii, suspină femeia înfrântă, ca şi cum toate nenorocirile din lume erau pricinuite de acest lucru.

Ascunsă după nişte metereze medievale, fabrica era învecinată cu parcul. Câtcodată, el dădea pinteni calului şi galopa în jurul complexului de clădiri din secolul al XIX-lea pentru a le reaminti muncitorilor că toate coşurile fumegau pe cheltuiala lui.

– L-ai cunoscut pe soţul meu? întrebă Frau von Garlitz. Atunci, vino să te prezint.

Se grăbi să coboare treptele de la intrare, pentru a-l întâmpina. Anna o urmă stingheră. Parcă era un fragment dintr-un film: finul Kaiserului, în uniformă albă, drept pe lipiţanul său alb, inergând la trap printre stâlpii negri şi strălucitori ai aleii. La baza treptelor, călăreţul de pe calul alb se opri. Descălecă şi, cu îngăduinţă distrată, se lăsă îmbrăţişat.

– Anna, noua mea cameristă.

Frau von Garlitz o împinse uşor înspre el. În trecere, acesta îi întinse Annei o mână în timp ce căuta din ochi un loc unde să lege hăţurile de balustradă. „Pentru el, înţelese Anna, valorez mai puţin decât un cal."

Descoperirea bibliotecii puse capăt sentimentului că este de fapt un parazit. Era o cameră spaţioasă, cu pereţii îmbrăcaţi de cărţi, cu trei ferestre de care viţa-de-vie se lovea în adierea vântului. O comoară întreţinută cu grijă, aprovizionată cu flori proaspete, unde se făcea chiar şi focul în cămin. Toate pentru satisfacerea unui cititor plin de imaginaţie, dar ea nu găsi niciodată pe nimeni în acea cameră. *La Divina Commedia, Petit Larousse, Der abenteuerliche Simplicissimus*[1], *Don Quijote, Profeţiile* lui Nostradamus, *Faust* şi *Farbenlehre*[2] ale lui Gocthe alăturate fără o ordine anume. Erau ediţii princeps, cărţi care pocneau capricioase când erau deschise, din ele ridicându-se acuzator mirosul neglijenţei – şoapte că o carte necitită nu există. Anna pricepu că acolo o aştepta o sarcină imensă.

Într-una dintre zile, Anna formulă întrebarea care îi ardea pe buze încă de la început.

– *Achja*... Frau von Garlitz îşi strânse gânditoare buzele rujate în formă de inimă, cu un roşu intens. Tatăl meu era aici în momentul când parcurgeam scrisorile de solicitare a postului. „Bamberg, am murmurat eu, cu scrisoarea ta în mână, Anna Bamberg..." Tatăl meu şi-a ridicat privirea din ziar. „Nu am cunoscut eu cumva un Bamberg... Stai un moment, un Johannes Bamberg, un individ de treabă, un angajat de primă clasă, îmi amintesc cu drag de el. Doamne,

---

[1] *Aventurosul Simplicius Simplicissimus*, de Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen – roman picaresc în stil baroc, publicat în 1669, inspirat de evenimentele şi ororile Războiului de Treizeci de Ani (n.red.)

[1] *Teoria culorilor* (n.red.)

trebuie să fi trecut treizeci de ani..." Mi-am spus în sinea mea: „Dacă Anna Bamberg este înrudită cu el, atunci o s-o angajez şi o să consider asta un semn divin că alegerea mea este corectă". Continuă chicotind. Nu cred în Dumnezeu sau Iisus Hristos, dar cred în semne divine. E distractiv!

– Şi ce fel de amintiri erau? întrebă Anna.

– Asta va trebui să-l întrebi chiar tu la momentul potrivit. Tata obişnuia să conducă fabrica. Probabil că tatăl tău trebuie să fi lucrat pentru el şi l-a impresionat cumva!

Casa era o insulă în efervescentul secol XX, iar biblioteca era o altă insulă unde secolele al XVII-lea, al XVIII-lea şi al XIX-lea erau mai bine reprezentate decât al XX-lea. Anna scotocea pe acolo după placul ei, reasigurată de legitimitatea poziţiei ei privilegiate de cameristă pentru Frau von Garlitz. Acum, ştia că aceasta era moştenirea ei de drept: reputaţia tatălui ei era moştenirea pe care i-o lăsase, mult mai valoroasă decât banii sau alte obiecte. Cu mult înainte de naşterea ei, el îi lăsase ceva prin testament – ca o prevedere de care nu fusese conştient. Această formă de dragoste părintească prelungindu-se de dinainte de naştere până mult după moarte îi dădea sentimentul că pe el încă îl preocupa bunăstarea ei – ca o grijă retrospectivă.

Astfel trecu fără efort prin iarnă, primăvară şi vară. Câteodată, mergea prin casă cu câte-o rochie de seară sau o cămaşă de noapte între degete, dar în cea mai mare parte a timpului citea, cu acordul tuturor. Nu ştia că acesta nu era decât un interludiu, o respiraţie ţinută vreme îndelungată.

Lumânarea ce picura între farfuriile lor era reflectată în ochii Annei.

– Disciplina rigidă, spuse Lotte, pe care soţia chimistului o aştepta de la tine, aceea chiar e tipic germană.

– Ooh, aceea era doar viziunea ei asupra ordinii în gospodărie, o temperă Anna. Eu nu puteam să funcţionez într-un asemenea sistem de disponibilitate permanentă. Începu să râdă. Dintr-odată, îmi aduce aminte de ceva. Încântată, ciupi mâna lui Lotte. Cândva în anii '50, m-am întâlnit din nou cu familia Stolz. Lucram pentru protecţia copilului şi eram cu o delegaţie care vizita Bayer, cred că în legătură cu un proiect de ajutorare a şomerilor proveniţi din rândurile copiilor deportaţi. Am fost primiţi cu pompă într-o sală de banchet, cu câte doi servitori în livrea pentru fiecare invitat. Pe la jumătatea mesei, am auzit brusc reproşul lui Frau Stolz: „N-o să fii mulţumită până... la Bayer..." şi aşa mai departe. Şi acum eram acolo! M-am înecat, iar vecinul meu m-a bătut speriat pe spate. La sfârşit, am mers, cu primul meu Volkswagen, o mie de metri, până la casa lor. Locuiau încă în acelaşi loc, doar soneria nu mai era lustruită lună cu Sidol, iar treptele din faţă nu mai erau fără cusur. Am sunat. O bătrână şi-a ţiit capul la fereastră: Anna! Desigur că trebuia să intru. Pe bufet se aflau fotografii cu Gitte împreună cu soţul şi copiii ei, cu uşile de sticlă ale bufetului care trebuiau curăţate una câte una, cu o bucată de piele şamoa. Tocmai atunci, Herr Doktor sosi acasă de la serviciu. Era uimit.

– Spune-ne, ce te-a adus aici atât de pe neaşteptate.

Am repetat remarca profetică a soţiei sale.

– Iar astăzi stăteam acolo, cu doi servitori!

Izbucni într-un râs incontrolabil. Soţia i se alătură jenată şi chiar îmi părea rău pentru ea.

– Vezi, îşi împunse el soţia, nu ţi-am zis eu tot timpul: „N-o să faci o menajeră din fata aceea nici într-o mie de ani!"

Partea a II-a

Războiul

1

Duminică dimineaţă se organiza un târg de vechituri pe promenada acoperită, din secolul al XIX-lea, întinsă până departe în parcul Sept Heures de la Place Royale. Era soare, dar un vânt tăios sufla dinspre est. Comercianţii tropăiau pentru a se încălzi sub contraforturile arcuite elegant. Alţii păşeau în sus şi-n jos printre stâlpii de fier forjat. Anna şi Lotte se plimbau printre bunurile expuse: vaze, bibelouri, vechi discuri de gramofon, cărţi poştale. Se opriră în faţa unui căluţ-balansoar nepictat, care se holba inert la statuia unui sfânt.

– Mai ţii minte căluţul pentru care ne certam întruna! strigă Anna atât de tare, încât cei din piaţă priviră în direcţia lor.

Lotte crezu că vede dezgustul din expresiile lor pentru că tulburaseră liniştea duminicii. Şi, pe deasupra, în germană!

– Nu, nu-mi amintesc, zise ea cu hotărâre.

– Da... da... era vopsit cu albastru şi alb, avea hamuri adevărate şi o şa maro. Ne împingeam jos de pe el una pe cealaltă, până ce Papa intervenea cu o propunere strategică: astăzi, duminică, e ziua lui Lotte pentru călărit, luni pentru Anna, marţi pentru Lotte din nou şi aşa mai departe. Ce zici

de asta? Uitasem complet, spuse ea strângându-şi mâinile. Ce minunat că mi-am amintit brusc totul.

Calul nu avu nici un efect asupra lui Lotte, ci risipi blândul sentiment de solidaritate pe care îl simţise printre toate acele lucruri din trecut. Cum era oare posibil ca memoria ei să funcţioneze cum trebuie numai după momentul patului de suferinţă din grădină, în grija mamei sale olandeze? Pentru prima dată, considera acest lucru un dezavantaj. O făcea să fie incompletă.

– Războiul este la modă, observă Anna, încă se mai pot face bani din asta.

Căşti şi curele militare erau întinse pe o bucată de catifea. Da, în mod paşnic, războiul era prezent peste tot: o ploscă de apă soldăţească era aşezată lângă o râşniţă veche de cafea. Sub cărţi poliţiste şi romanţioase mototolite se aflau tratate militare bogat ilustrate, despre insignele şi uniformele militare ale celui de-al Treilea Reich. Pe o masă cu portrete vechi de cupluri căsătorite, de botez şi prima împărtăşanie se afla fotografia înrămată a unui soldat tânăr, care privea sfidător spre obiectiv.

– Încă nu ştia ce monument avea să se ridice aici pentru el, spuse Lotte.

– Uite cum îşi umflă pieptul, sărmanul băiat. Credea solemn în misiunea lui.

– Nu chiar... El nu lupta pentru un ideal, trebuia să îşi apere ţara.

Sora ei o luă de braţ şi o trase deoparte. „N-o să mă las provocată", gândi Anna. În spatele parcului, localul Chalet du Parc se afla de cel puţin un secol lângă abruptul perete de stâncă. Se opriră aici. Înăuntru, soarele bătea orizontal, iar aburii cafelei de ridicau învolburaţi, albaştri în raza de lumină.

„Ne întâlnim întotdeauna în locuri publice, gândi Lotte, de pareă ar fi ceva nelalocul său cu întâlnirea noastră."

Cerul nu își schimbă culoarea fatidic, bucătăreasa nu se opri din frământatul aluatului nici o secundă, șoferul nu scăpă ziarul din mână, servitorii treceau cu tăvile pline, ca de obicei, acul de cusut al Annei nu ezită nici un moment, nimeni nu bănui că, în tiparul nevinovat al vieții obișnuite, se produsese o ruptură în acea dimineață, când o voce cunoscută, pe care nu o mai ascultau de mult răsună în bucătărie la radioul Volksempfänger: „Din zorrri, de la întâi septembrrie, trrupele germmane au trrraversat grrranița poloneză. De azi înainte, fiecărrrei bombe i se va rrrăspunde cu o bombă..."

Câteva ore mai târziu, când Anna stătea fără nici o treabă în mijlocul pajiștii, pentru a se bucura de frumusețea ireală a casei și împrejurimilor, nu își dădu seama că acolo, sub același cer, în aceeași lumină a zilei, ceva mai curând ireal fusese pus în mișcare – un proces de alienare totală în care aveau să fie târâți cu toții. Ceva indefinibil străluci sus, în aer. Își mijì ochii. Simultan cu sunetul unei explozii în depărtare, apărură nori albi de micăieri, care ascunseră obiectul respectiv. Tot în acel moment, casa întreagă începu să vorbească. Cu toții strigau la ea din toate ușile și ferestrele:

– Ești nebună? Pleacă de acolo, vino înăuntru, c război!

– Poftim? strigă Anna, îndreptându-se spre casă cu mâinile la urechi.

– E război!

Frau von Garlitz se aplecă afară de la una dintre ferestre, gesticulând violent. Își trimise soțul afară pentru a domoli comportamentul de kamikaze al Annei.

Se ciocniră unul de celălalt în prag.

– Era un avion de recunoaştere britanic, spuse el scurt. Tunurile noastre antiaeriene trag în el. Ar fi mai bine să rămâi înăuntru. Mustaţa lui în stilul lui Clark Gable se mişca emoţionată în sus şi-n jos, în ciuda calmului masculin.

„E ridicol, gândi Anna, toată această agitaţie. Războiul nu e mai mult decât un cuvânt." Aproape că îşi dorea să se întâmple ceva adevărat, ceva care să fie mai mult decât un punct pe cer, pentru ca acest cuvânt să capete mai mult sens.

Trei zile mai târziu, după ce Anglia şi Franţa declaraseră război Germaniei, Frau von Garlitz îşi adună copiii, personalul şi bunurile cele mai importante şi, cu respiraţia tăiată, îi predă clădirea Annei.

– Aranjează etajul de sus pentru refugiaţii din Saarland, rosti ea punându-şi mâinile pe umerii Annei, un gest care simboliza transferul de bunuri şi slujitorii, noi ne ducem spre est.

Purta pe cap o pălărie cloş asimetrică, asemănătoare unei căşti strâmbe, ţinea cu fiecare mână câte un copil şi, cu ascultătorul şi extrem de numerosul personal în urma ei, porni spre domeniul familiei din Brandenburgul de Est.

În noua ei poziţie de administratoare a gospodăriei, Anna îşi deschise cartea acolo unde rămăsese, aşteptând calmă venirea celor din Saarland. Faptul că era singură pe o navă după ce aceasta fusese părăsită de şobolani nu îi trezea teama, sistemul ei nervos nu era sensibil la ameninţări vagi. În timpul celor optsprezece zile cât dură campania din Polonia, corpul ei beneficie de proviziile enorme din pivniţă, iar mintea ei – de cele din bibliotecă. Într-una dintre zile, în locul unui grup de refugiaţi deposedaţi de toate bunurile lor, întreaga trupă sosi la uşa principală, iar activităţile zilnice fură reluate ea şi cum n-ar fi lipsit niciodată – cu excepţia lui Herr von Garlitz, care mărşăluise spre Polonia ca ofiţer şi

avusese norocul să își disloce genunchiul la Tucheler Heide, motiv pentru care finul costisitor fu imediat îndepărtat din prima linie.

Războiul deveni o farsă. Trupele de la Zidul Occidental și Linia Maginot așteptau asemenea unor cercetași. Cultivau varză și cartofi între fortificațiile aflate față în față pe pozițiile amenajate pentru o ambuscadă și toastau unii în sănătatea celorlalți cu halbele de bere ridicate. După ce se însănătoși, Herr von Garlitz, care era staționat împreună cu regimentul său undeva în regiune, în fiecare duminică, venea acasă cu un grup de ofițeri care, în plictiseala lor nesăbuită, se năpusteau asupra proviziilor de băutură. În ciuda raționalizărilor, de-a lungul săptămânii, soția lui era ocupată cu obținerea ingredientelor pentru masa festivă. Dar Anna era conștientă de toate acestea doar pe jumătate. La scurt timp după campania poloneză, primi o scrisoare din Olanda.

Îngrijorată de schimbările politice, bunica se îndreptă din Amsterdam spre Köln pentru a căuta o veche prietenă apropiată, în caz că granițele aveau să se închidă. Se întoarse jiguită până în străfundul sufletului și jură să nu mai pună niciodată piciorul peste hotare. Într-o zi ploioasă de octombrie, veni pentru a povesti despre ședera ei. Întreaga după-amiază, își păstră pe cap pălăria neagră cu violete purpurii de catifea, care proveneau cu siguranță de la chioșcul cu nimicuri din piața Albert Cuyp. Spunea că prinsese o răceală straşnică în Germania, din cauza emoțiilor. Lotte nu se mișcă deloc de lângă ea. Bunica suspină, la umbra borului:

– A fost o situație foarte neplăcută... Accentul ei german se schimbase. Întrerupându-se mereu pentru a-și sufla nasul în batista de dantelă, povesti cum, de fiecare dată

când vorbeau despre război, prietena ei din Köln acoperea telefonul cu învelitoarea din pânză vătuită a ceainicului, de frică să nu fie auzite. Când nora ei sosi în vizită, cu un copil îmbrăcat în uniforma Tineretului lui Hitler, prietena ei schimbă subiectul agitată. „Nemţoaicele îl adoră pe Führer", explică ea mai apoi. Mi-e ruşine, tuşi bunica, mi-e ruşine pentru toate acele nemţoaice nebune.

Bunica îl vizită şi pe Franz, vărul ei de-al doilea, „un tip simpatic"... Auzise de la el unele lucruri despre Anna. O privi în treacăt pe mama lui Lotte de parcă ar fi căutat încurajare. Aceasta dădu din cap îngăduitoare. Lui Lotte i se urcă sângele la cap, nu ştia încotro să se uite.

– Şi? întrebă ea cu o voce piţigăiată.

Bunica îşi folosi din nou batista, un gest ce părea a nu conteni vreodată.

– ...După spusele lui Franz, Anna a ajuns bine, într-o familie aristocratică de la marginea oraşului Köln.

Lotte privi fix reţeaua de vinişoare sparte de pe obrajii rumeni şi încercă să găsească ochii de deasupra lor, care se ascundeau după pleoapele căzute. Bunica era cumva impenetrabilă, în ciuda disponibilităţii ei de a comunica. Într-o zi, avea să nu mai fie brusc acolo, luând cu ea iremediabil, pentru totdeauna, o bogăţie de imagini, sunete, secrete, informaţii şi mirosuri dintr-un alt timp. Lotte fu cuprinsă de un fel de nelinişte: această bătrână era singurul cordon ombilical care o unea cu trecutul.

– Ai adresa ei? întrebă agitată.

– De ce? spuse mama ei.

– Aş putca să îi scriu.

Cele două femei schimbară o privire plină de înţelesuri pe deasupra ei, iar ploaia veni în valuri, peste câmpuri, plesnind ferestrele.

– Da, am adresa ei, zise cu blândeţe bunica.

– Vreau să mă duc să o caut, explică Lotte.

– Acum...? strigă strident mama ei. În această situaţie?

– O să se întâmple mai devreme sau mai târziu, rosti bunica pe un ton melancolic, nu putem să le împiedicăm.

– Dar acolo e război! pledă mama lui Lotte.

Bunica îşi scoase cu ambele mâini pălăria de pe cap – ca să se aerisească sau ca să recunoască lipsa ei de putere împotriva forţei de atracţie dintre două gemene?

Îşi aşeză pălăria în poală şi privi obosită şi abătută violetele în timp ce degetele ei se jucau mecanic cu borurile.

– Dacă o bătrână ca mine poate să se întoarcă nevătămată din această poveste îngrozitoare – spuse ea, ridicând din umeri –, atunci o tânără sănătoasă va reuşi asta cu siguranţă.

Lotte scrise o scrisoare în care politeţea şi dorul romantic formau un amalgam ciudat şi încheie declarându-şi dorinţa de a veni în Germania. Drept răspuns, primi o scrisoare formală, semnată elegant de Anna Bamberg, cu o invitaţie de a petrece Revelionul la reşedinţa familiei von Garlitz. Până în ultimul moment, Lotte îşi făcu griji că nu avea să obţină un permis de călătorie. În cele din urmă, i se dădu voie să călătorească în 30 decembrie. Avea în buzunarul hainei batista brodată pe care o ţinuse în valiza ei toţi aceşti ani, urmând acum să i-o returneze posesoarei de drept.

Când trecu graniţa, şi vameşii îi cerură actele, în germană, îşi spuse în gând: „Ţara mea". Încercă să vizualizeze imaginea tatălui ei, dar celălalt tată apărea întruna în prim-plan. Îi convenea mai mult să se gândească la această ţară ca la „ţara în care m-am născut" sau ţara compozitorilor şi dirijorilor, a simfoniilor şi a cântecelor. Cât de uşor era să cânţi un cântec precum *Păstorul pe stânci* într-o ţară cu munţi, în loc de pajişti. Faptul că fiecare secundă o aducea mai aproape de Anna era aproape de neînţeles. Îşi imaginase regăsirea lor în diverse versiuni, dar totuşi acest fapt

rămânea o nebuloasă. Cu cât se apropia mai mult, cu atât dorul ei era mai tare strivit de neliniște, o neliniște irațională, fără nici un fel de logică. Ca să își abată gândurile de la asta, privea afară cu o atenție exagerată. Mușcă din unul dintre merele pe care mama ei i le pusese în bagaj. Pentru un moment, fu copleșită de un sentiment de vină sau trădare, însă acesta se transformă imediat în milă: din Germania, ea părea mică și neînsemnată.

În sfârșit, trenul începu să încetinească și intră în gară. Neliniștea avu câștig de cauză. Voia să rămână înăuntru, în intimitatea compartimentului, pentru totdeauna, dar trenul se opri și începu să își descarce pasagerii care se înghesuiau să coboare, fascinați de călătorie. Frigul o lovi în față, ea se clătină, își puse valiza pe peron, urând mulțimea din jurul ei, iarna, gara străină, pe ea însăși cuprinsă de o lașitate bruscă. Tremurând, pescui batista din palton. În loc să o fluture, așa cum stabiliseră, o ridică jenată între degetul mare și arătător. Regăsirea era dintr-odată atât de inevitabilă, încât începu să privească fețele care treceau pe lângă ea fără să caute în ele ceva familiar. Undeva, un conductor suflă în fluier. Sunetul pluti peste capetele călătorilor, asemenea strigătului unei păsări. Apoi, își auzi numele rostit ușor, cu ezitare, în spatele ei. Era ca un oftat slab din gura mulțimii. Se întoarse încet, o față palidă se lumină pe un trup îmbrăcat în palton... un chip rotund și totuși ascuțit, în care contrastele păreau să se echilibreze. Lotte întinse batista din reflex, cealaltă o acceptă prudentă.

– Anna?

Femeia din fața ei își închise ochii aprobator. În imaginea poetică din mintea lui Lotte, cele două surori cădeau una în brațele celeilalte, dar, pe peronul din Köln, își strânseră mâinile formal, zâmbetele lor formând mici norișori în aerul înghețat. Apoi, femeia ridică valiza lui

Lotte şi se îndreptă spre ieşire, îndemnând-o cu un semn din cap să o urmeze.

Totul era enorm şi copleşitor: acoperişul semeţ şi murdar al gării, holul imens împânzit cu reclame pentru 4711[1] în sticle colorate, prezenţa monumentală a catedralei, turnurile ca doi paznici gemeni privind peste Köln – un dublu semn divin, de fapt. Totul era enorm şi copleşitor, cu excepţia regăsirii lor, care se petrecea cu o răceală şi un formalism de parcă acţionau amândonă din partea altcuiva, şi nu era vorba despre ele însele. La fântâna uscată de la picioarele catedralei, Anna îşi trecu valiza dintr-o mână în cealaltă ca să scoată bani din buzunar pentru biletele de tramvai. Lotte se gândi că era o intimitate mai mare în cifrele tramvaiului, 11, care le purta pe străzile înguste din centrul vechi al oraşului, decât între ea şi Anna. Căuta în van trăsături familiare pe faţa palidă.

– Deci acesta este Köln, remareă ea cu un râs ţeapăn, pentru a sparge tăcerea.

– Da, se poate spune acest lucru, răspunse Anna pe un ton ironic. Se aplecă spre Lotte. Şi... mai ţii minte acest cântec...?

Cu o expresie de tachinare pe chip, cântă domol:

Ding ding ding
Vin tramvaiul
Şi conductorul
Şi, dacă n-ai cinşpe bani,
O să alergi în urma lui...

Nimic din cântecul copilăresc – care ar fi putut să fie cheia recunoaşterii reciproce, reînnoirea unei legături

[1] 4711 Original Eau de Cologne – una dintre cele mai vechi şi faimoase mărci de apă de colonie, firma producătoare fiind înfiinţată în Köln. (n.red.)

vechi – nu trezi vreo amintire în Lotte – poate că prea multe arii şi cantate interveniseră între timp. Anna o privi întrebătoare. Lotte răspunse la testul amintirilor ridicând jenată din umeri. Anna se răsuci tăcută şi îşi concentră atenţia asupra suprafeţei cenuşii a Rinului. Tramvaiul huruia pe pod. „Parcă îmi face reproşuri, gândi Lotte, poate că m-a considerat o dezertoare vreme de optsprezece ani."

– Optsprezece ani... spuse ea cu voce tare, au trecut optsprezece ani de-atunci...

Dintr-odată, vraja era ruptă. Tramvaiul ajunsese pe partea cealaltă. – De ce nu mi-ai scris niciodată... în tot acest timp? întrebă Lotte, într-o tentativă combinată de apărare şi atac.

– Pentru că nu am primit nici un semn din partea ta, se repezi Anna.

– Asta nu se poate, izbucni Lotte, ţi-am scris zeci de scrisori şi fiecare dintre ele se termina cu: „Anna, de ce nu îmi răspunzi la scrisori?"

Anna păru tulburată pentru un moment, dar nu fu mai mult decât un freamăt. Ridică din umeri şi spuse scurt:

– Înseamnă că ei au interceptat acele scrisori. Eu nu le-am primit niciodată.

Lotte o privi uimită.

– De ce ar fi făcut un asemenea lucru?

Anna privea ostentativ pe geam, de parcă acest lucru nu avea de-a face cu ea.

– Tu nu-i cunoşti, zise ea apatică.

Zăpăcită de emoţie şi indignare faţă de detaşarea Annei – acesta era un moment crucial –, Lotte strigă:

– Pur şi simplu, nu puteau să facă una ca asta!

Impasibilă, Anna îşi întoarse faţa spre ea.

– Aşa sunt ei. Adăugă iritată: E mai bine să spunem lucrurile rele cât mai repede... Ai venit aici plină de aşteptări, dar eu... eu chiar nu ştiu ce e aceea... o familie... sau

sentimentul de-a aparţine unei familii. Îmi pare rău, dar acum, că te-ai întors brusc, asemenea unui Lazăr feminin, nu ştiu ce să fac cu tine... Eu m-am împăcat cu mult timp în urmă cu soarta mea – că sunt singură pe lume... nu aparţin nimănui şi nimeni nu îmi aparţine, acestea sunt faptele... nu am nimic să îţi ofer...

– Dar suntem... avem aceiaşi părinţi... refuză Lotte să accepte. Cu siguranţă că lucrul acesta înseamnă totuşi ceva. Pentru a şti cine suntem, trebuie să ştim... cum a început totul...

– Eu ştiu exact cine sunt: o nimeni. Şi acest lucru îmi convine de minune!

În spatele atitudinii ei provocatoare pâlpâia amărăciunea, făcându-i vocea stridentă şi neplăcută. Unii pasageri priviră spre ele. Lotte rămase tăcută, intimidată, cuprinsă de fiori reci. Avea din nou sentimentul că Anna dădea vina pe ea. Dar pentru ce? Pentru că era încă în viaţă? Pentru că voia să dea un înţeles termenului de „soră"? Era oare aceasta pedeapsa ei pentru iluzia preţuită vreme îndelungată, a două orfane care cădeau în sfârşit una în braţele celeilalte, pure şi neatinse de timp, de distanţă sau probleme de familie? Descrierea făcută de bunica mediului primitiv de fermieri catolici înguşti la minte începea să capete concreteţe.

Mai târziu, avea să îşi reproşeze că nu se hotărâse în acel moment să se întoarcă la gară cu acelaşi tramvai. Nu mai era nici urmă de îndoială că regăsirea era o iluzie, iar şederea aici nu putea decât să înrăutăţească lucrurile. Mai era încă posibil să petreacă Revelionul acasă, cu vin fiert, prăjituri şi muzică. Dar un fel de încăpăţânare prost canalizată o îndemna să nu se lase intimidată. În basmele germane cu care fusese îndopată în copilărie, monştrii şi dragonii cu multe capete trebuiau să fie ucişi pentru a le elibera pe prinţesele vrăjite. Poate că, în acest stadiu iniţial, ea refuza să

recunoască eşecul, poate că voia să amâne momentul în care avea să se întoarcă acasă cu iluziile spulberate, poate spera că va reuşi să spargă armura pentru a vedea ce se ascundea în spatele ei.

Tramvaiul se opri. Anna îi făcu semn că trebuiau să coboare. Aceasta era ultima ei şansă: „Îmi pare rău, Anna, cred că ar fi mai bine să mă întorc", însă se ridică şi îşi apucă valiza. Dintr-odată, nu putea suporta gândul ca Anna să o ia din nou. Coborâră. Se întunecase deja şi era extrem de frig, iar valiza i se izbea de picior cu fiecare pas.

– Toate maşinile au fost rechiziţionate, explică Anna cu răceală. Acum, mergem peste tot pe jos.

Porţile de fier se deschiseră, în faţa lor se întinse o alee mărginită de copaci întunecaţi, luna executa parcă un sinistru dans al umbrelor cu crengile de deasupra capetelor lor. „Mergem în aceeaşi direcţie pentru prima dată, ea şi cu mine", gândi Lotte şi fu cuprinsă de un sentimentalism inoportun. Încă simţea impulsul de a-şi îmbrăţişa sora care mergea alături de ea, într-o tăcere înverşunată... „Să renunţăm la şarada aceasta, pentru numele lui Dumnezeu." Dar mergeau alături, pe aleea nesfârşită, la un metru depărtare una de cealaltă, împreună şi totuşi despărţite. O casă albă strălucea în întuneric, cu ferestre oarbe, întunecate. Scări largi, arcuite elegant, mai întâi despărţindu-se, apoi unindu-se, duceau spre o intrare barocă.

În casa întunecată, pregătirile pentru Revelion erau în toi. Herr von Garlitz era aşteptat acasă. Soţia lui încerca să estimeze cât de multă mâncare şi băutură aveau să consume însoţitorii lui. Ajutată de statutul ei, de banii şi farmecul personal, ştia cum să facă rost de o mulţime de produse care fuseseră, de multă vreme, imposibil de obţinut de către oamenii obişnuiţi. De la sosirea până la plecarea lui Lotte, Anna dădu dovadă de o hărnicie febrilă. Între diversele

activități, o prezentă pe sora sa contesei, bucătăresei, majordomului, guvernantei și celorlalți membri ai personalului, așa cum era politicos, dar fără nici un fel de entuziasm. Cele două surori fură comparate. „În ochii lor se poate vedea același albastru", decretă bucătăreasa, dar, dincolo de aceasta, diferențele erau mai mari decât asemănările. Frau von Garlitz o complimentă pe Lotte pentru germana ei. Optsprezece ani și totuși fără accent străin! Munca era copleșitoare. În bucătărie, mirosea deja a Revelion: privind activitatea tensionată a personalului, sosirea lui era tangibilă. În pijama, Lotte stătea la fereastra camerei de oaspeți și privea printr-o crăpătură a draperiei reflexia lumii în piscină. Anna îi spusese un *gute Nacht* scurt și nu-i mai adresă vreun alt cuvânt. Ziua se sfârși într-un mister mai mare decât începuse. „Oare cum o să fie Anna?" fusese înlocuit de „Oare cine e Anna?"

Și ziua următoare fu plină de activitatea personalului care se agita de colo-colo, implicați cu toții în pregătiri obscure, până ce o invazie de ofițeri îi forță să se retragă în culise. Lotte dispăru în parcul din jurul casei. Dacă la început se simțise numai nedorită, uniformele și șepcile, vocile puternice, unele dintre ele cu accente estice, tărăgănate, cu „r"-uri urâte confirmau că ea este o străină. Mergea tremurând prin parc. Pământ german. Iarbă germană. Copaci germani... Țara nașterii ei? Grădina cu zarzavaturi de acasă și pomii fructiferi neîngrijiți îi păreau un paradis în comparație cu această bogăție emfatică pe metru pătrat de pajiște, metru pătrat de piscină, metru cub de aer german. Irosi restul zilei în camera de zi a personalului, răsfoind numere din *Illustrierte Beobachter,* contemplând deja întoarcerea acasă și felul în care avea să își mascheze deziluzia. Masa de seară din bucătărie se desfășură în grabă.

Anna apăru la masă într-o rochie neagră, cu guler apretat, alb şi o bonetă pe cap.

– Aici, poţi să vezi cum este viaţa unei cameriste, spuse ea, din nou reuşind să facă vorbele să exprime o acuzare.

– Pot să ajut şi eu cumva? se bâlbâi Lotte.

– De ce nu? spuse Anna sarcastică. Mai am o uniformă ca aceasta, o să fie o metamorfoză splendidă.

Lotte lăsă rochia de chelneriţă să îi alunece peste umeri, o încercare disperată de a se băga în pielea Annei sau, în orice caz, de a fi gemene la exterior măcar o dată. Intră în sufragerie cu un bol de supă în mâini, cu privirea fixată în faţă, pe funda şorţului Annei, care fusese legată cu precizie matematică. Ofiţerii, care îşi schimbaseră uniformele cu smochinguri, erau aşezaţi de fiecare parte a unei mese lungi, decorate cu erenguţe de brad. Lumânările din braţele candelabrului străluceau în argintăria pe de masă şi în paietele roşii de pe rochia decoltată a contesei. Ea stătea strălucind la un capăt al mesei. Soţul ei şedea vizavi de ea, în rolul dublu de gazdă şi ofiţer. Anna şi Lotte nu fură observate în timp ce aşezară supierele pe masă, de parcă ar fi fost transparente. Vorbele Annei „Sunt o nimeni" căpătară o altă dimensiune. Se îndepărtară fără zgomot. Servitul era treaba ospătarilor.

Şi astfel seara festivă se seurse într-un servilism monoton. Farfurii, pahare, linguri murdare, vase goale. Oaspeţii deveneau din ce în ce mai gălăgioşi, era dificil să ţină ritmul în care trebuia adus vin şi Sekt. Unul dintre ei, un ofiţer bine hrănit, cu faţa roşie şi strălucitoare, execută un dans al săbiilor improvizat cu una dintre armele de pe perete, în jurul paharului său pe jumătate gol, care fusese luat de pe masă şi pus pe parchet. Sosirea Annei cu o bavareză cu căpşuni tulbură concentrarea acrobatului – pierzându-şi echilibrul precar, căzu pe solitarul pahar de cristal al familiei. Cu

ochii injectați, se ridică în picioare, cioburi ieșindu-i din dos asemenea picioarelor unei ciori. Fu salutat cu aplauze entuziaste. Unul dintre oaspeți strigă:

– A căzut prima victimă a Zidului Occidental!

În acel moment, Lotte, care purta și ea o tavă cu o bavareză în mâini, deveni convinsă de curajul surorii ei. Anna așeză tava cu budincă mișcătoare pe masă, se aplecă spre zona afectată și scoase bucățile de sticlă cu o expresie neutră, dc parcă ar fi curățat porumb. Apoi, îl sprijini pe cel rănit până la dulapul cu bandaje. Chiar înainte să iasă din încăpere, acesta își puse mâna pe fundul ei, pentru a-i arăta că spiritul nu îi fusese afectat. Anna împinse cu răceală mâna deoparte.

În preajma miezului nopții, personalul se înghesui în camera de zi folosită în comun și, la douăsprezece, se îmbrățișară unii pe alții, având în mâini pahare înspumate. Surorile se sărutară ca niște regine ale gheții. Ceva din afară le oferi imediat scuza minunată de a se distanța din nou: un foc de armă, apoi altul făcură pe toată lumea să se grăbească spre fereastră. „Stingeți luminile", strigă cineva. Traseră draperiile negre și își lipiră nasurile de geamuri.

– Doamne ferește, gemu bucătăreasa, au înnebunit!

Râzând și horcăind, niște ofițeri țineau un prosop de bucătărie alb, atârnat de o creangă joasă. Traseră din nou, materialul se mișcă puțin și se potoli. Bucătăreasa se îndreptă spre ușă.

– E scandalos, strigă ea furioasă, o să fac ceva în legătură cu asta!

Guvernanta o opri.

– Liniștește-te, Frau Lenzmeyer, nu se cuvine să dai dumneata ordine unor ofițeri superiori.

Supărată, bucătăreasa dădu pe gât câteva pahare cu Sekt. Împuşcăturile continuară. Lotte se strecură nevăzută din cameră şi se prăbuşi pe patul din camera de oaspeţi.

Împuşcăturile în noapte şi imaginea prosopului găurit îi aduseră aminte de poveştile tulburătoare ale lui Theo de Zwaan şi Ernst Goudriaan la întoarcerea lor din Germania, poveşti care nu făcuseră decât să îi ţâţe dorul. Acestea căpătară sens abia acum: simţea ameninţarea care emana din fiecare foc de armă tras din plictiseală şi în lipsa unei ţinte mai potrivite. Până acum, „duşmanul" fusese un cuvânt oarecare, dar aici căpătase un înţeles. Un înţeles completat de recele sărut de Anul Nou al Annei, de o plimbare mohorâtă pe domeniu, de eşecul de a recupera ceva atât de vag precum ţara natală. Împuşcăturile se opriră şi fură înlocuite de un cântec. Îşi închise strâns ochii, cuprinsă de cea mai pură silă. Îşi luă boneta de pe cap, dezlegă şorţul şi se privi în oglindă. Rochia neagră se potrivea perfect pentru înmormântarea iluziilor ei.

Îşi lăsă valiza în hol când coborî la bucătărie pentru micul dejun. Părea că se lucrase toată noaptea. Nu era nici un pahar murdar sau urmă de mâncare care să aducă aminte de seara anterioară. Totul se concentra asupra preparării unui mic dejun îndestulat. Nu exista nici o scuză pentru trimiterea oaspeţilor înapoi la Zidul Occidental cu stomacurile pe jumătate goale. Anna se grăbea de eolocolo, netulburată, fără o urmă de oboseală, cu părul blond împletit corect în jurul bonetei. Lotte o întrebă de orele de pornire ale tramvaielor. Îi strigă peste umăr că avea să se intereseze, dispărând pe hol cu o tavă de argint plină cu franzeluţe. Ignorând protestele lui Lotte, Frau von Garlitz hotărî că unul dintre ofiţeri avea să o ducă la gară.

Oaspeţii îi permiseră automat Annei să îi ajute la îmbrăcarea hainelor lor grele, prinşi în conversaţie chiar până în

momentul plecării. Lotte stătea țeapănă alături, ținându-și valiza. Acrobatul îi mârâi zgomotos celui de lângă el despre chiriașii de pe proprietatea lui din Brandenburg:

– Sunt atât de proști, de murdari, de leneși, de fapt, nici nu sunt oameni, ci undeva între om și animal...

Anna îngheță cu haina lui în mâini.

– Ți-e ușor să vorbești, spuse ea ursuză, aș vrea să te văd pe tine dacă ar trebui să trudești asemenea unui fermier.

Toate capetele se întoarseră înspre ea. Contesa o privea cu gura căscată. Surprins de o asemenea obrăznicie, ofițerul îi permise să îl ajute cu haina, supus ca un copil. Fața lui căpătase aceeași culoare ca în seara anterioară, după ce căzure. Probabil că amintirea tratamentului ei eficace îl împiedică să ceară concedierea ei imediată. În același moment, din cealaltă parte a vestibulului, se auzi semnalul pentru plecare. Lotte își luă valiza. Anna veni să-i strângă mâna. Zâmbi din nou, pentru prima dată de la sosirea lui Lotte, poate mai puțin din prietenie, cât din satisfacție pentru felul în care retezase avântul unui moșier arogant.

– Să ne scriem din când în când... spuse ea peste umăr, căci era chemată de Frau von Garlitz.

Ultimul lucru pe care Lotte îl auzi fu vocea rafinată și furioasă a acesteia:

– Cine te crezi, să-l jignești pe unul dintre oaspeții noștri! Dacă te mai prind vreodată că faci un asemenea lucru...

Un ofițer scund și îndesat apucă valiza lui Lotte și o împinse afară, în grabă. Se sui într-o mașină a armatei. Fără să întoarcă măcar o dată capul, se lăsă dusă de acolo, spre capătul aleii, într-o suburbie cufundată într-o liniște profundă. Anna îi tot apărea în minte cu bărbia ridicată, cu o haină în mâini și de fiecare dată auzea reproșul ei mânios, care trebuia să fie justificat de propriul ei trecut. Calificativul „bărbari" răsuna într-un colț îndepărtat al minții lui

Lotte. Curiozitatea o birui. Sinceritatea neclintită a Annei avea aspecte admirabile. Dar era prea târziu, traversau Rinul – inaccesibilitatea pricinuită de distanţă avea să fie mai puţin enervantă decât răceala ce existase între ele cu ocazia apropierii fizice. Privi fix catedrala. Cele două turnuri avântate în sus probabil că descoperiseră cu secole în urmă o metodă de a rămâne bucuroase alături, pe locul unde se născuseră.

Cât dură drumul, ofiţerii rămaseră tăcuţi faţă de coletul din Olanda care trebuia livrat la gară.

2

Însoţiţi de o pală de aer rece, un băiat intră împreună cu tatăl său, care îi cumpărase una dintre căştile din piaţă. Zâmbind, o puse pe capul fiului său, după care comandă două pahare de cola. Chiar şi de la masa unde erau aşezate Lotte şi Anna, era evident că idila tată–fiu fusese înviorată de cumpărarea acelei căşti. Atâta timp cât ţinea acea licărire, erau participanţi la aceeaşi aventură, un război la care nici unul dintre ei nu luase parte. Dacă la piaţă ar fi existat nişte pene de indian, atunci bătălia dintre Winnetou şi albi ar fi avut cu uşurinţă acelaşi efect.

– Cola americană şi o cască germană... Anna îşi seutură capul. Îmbătrânesc...

Gândurile lui Lotte erau încă agăţate de acel Revelion.

– N-o să uit niciodată, murmură ea, toţi acei ofiţeri beţi, care trăgeau... Am avut sentimentul că mă aflam printre nişte susţinători fanatici ai lui Hitler.

– Eşti nebună? Anna se îndreptă brusc. Ceva trebuia lămurit. Familia von Garlitz făcea parte din vechea nobilime, erau industriaşi! Desigur eă îl ajutaseră pe acel bufon, pentru că, în sehimb, el îi îndepărtase pe coinunişti şi obţinuse pentru ei Marele Reich Gerinan. Dar să nu crezi cu

adevărat că dădeau doi bani pe fiul unui vameş. Au reuşit să se folosească de el pentru o vreme. Numai când le-a venit şi lor rândul să moară pe câmpul de bătălie, şi-au dat seama că şi parvenitul se folosise de ei.

Izbucni într-un hohot de râs.

– Şi ce e de râs? întrebă Lotte ţâfnoasă.

– Îmi amintesc cum alergam prin acea casă, cu bonetă şi şorţ. Ce nenorocire. Tot timpul încercam cu disperare să uit că eu eram cea vizitată. Gândeşte-te numai, era prima dată în viaţă când primeam o vizită. N-ai nici cea mai vagă idee în ce situaţie dificilă mă aflam. Acei ofiţeri reprezentară un alibi bine-venit. Ce-am mai muncit!

Lotte construia în tăcere o piramidă din cuburi de zahăr.

– Întâmplarea mi-a rămas în minte ca o imagine decadentă, murmură ea. Acei ofiţeri în noapte... un duşman de la care te poţi aştepta la orice dacă e în stare să tragă în prosoape...

– Dansau pe marginea prăpastiei, o întrerupse Anna. De ce crezi că beau atât de mult?

Anna păşea în sus şi-n jos în camera ei. Fiecare pas îi provoca durere, de parcă ar fi fost bătută. Îşi lovea palma cu pumnul. Tăcerea recurentă era de nesuportat. Era o tăcere cu un fundament dublu, lăsată în urmă de cineva plecat pentru totdeauna. Nu pentru că alţii ar fi făcut ca lucrurile să fie astfel, ci din propria ei vină. Era copleşită de imagini pe care le întrezărise printre sarcinile pe care le avea de îndeplinit: silueta surorii ei plimbându-se prin parc, cu haina suflată de vânt, singură la masa lungă din bucătărie, în faţa unei farfurii goale, după cină, văzută din spate, în timp ce urca scările deznădăjduită. Fiecare în parte erau acuze tăcute. Relna şi revedea imaginile în altă ordine. Prea târziu, prea târziu, prea târziu. De ce, acesta era singurul

lucru pe care voia să îl ştie. Răspunsul nu putea fi găsit nici în cea mai impresionantă bibliotecă, pentru că se afla în ea însăşi. Singurul lucru pe care îl ştia era că, de la sosirea lui Lotte în gară, se pomenise faţă în faţă cu tatăl ei. Nasul lui lung şi acvilin, faţa îngustă şi părul buclat, închis la culoare, privirea lui melancolică, încăpăţânată. Era ceva nefiresc, de parcă Lotte i-ar fi furat aceste trăsături sau i-ar fi făcut o competiţie neloială. Nu întâlnise în Lotte fetiţa de şase ani, bine îmbrobodită, care fusese răpită de o femeie cu voal. Acum, era cineva care putea să îşi exercite drepturile asupra tatălui ei, cineva care avea poate mai multe drepturi decât ca, pentru că arăta atât de mult asemenea lui. Deci aceasta era Lotte. De ce acum?

Neliniştită şi făcându-şi reproşuri, se luptă pe această dublă dilemă toată iarna, o iarnă care împingea nămeţi de zăpadă până lângă casă şi zvârli o cioară îngheţată de moarte în capul scărilor. Hannelore, una dintre cameriste, o consideră un semn rău atunci când o găsi, dimineaţă. Spălătoreasa o avertiză că superstiţiile aduc ghinion, iar Anna, uitând pentru o clipă totul, trebui să râdă de această formă rară de superstiţie recurentă. Trecutul o vizită pentru a doua oară pe Anna fără ca ea să îşi fi dorit aceasta. Hannelore, în vârstă de optsprezece ani, adusă recent de către contesă din Saxonia Inferioară, fusese dată în grija Annei de la sosirea ei. Fata anunţă cu îndrăzneală că avea să meargă să danseze la cazinou duminică după-amiaza.

– Nu poţi să îi dai voie să meargă, spuse Frau von Garlitz, decât dacă mergi şi tu.

Cazinoul părea să flirteze cu noul socialism. Pereţii nu o mai excludeau. Uşile cu clanţe de aramă erau larg deschise. Ea purta o rochie albastru-azur, în a cărei fustă licărea mătase roşie. Parfumul celei care o angajase încă mai emana din material. Anna înmână biletele cu lipsa de

entuziasm specifieă unei însoţitoare. Astfel, obţinu accesul în propriul ei hol. Suprafeţele de marmură, pătratele pentru şotron, stâlpii pentru de-a v-aţi ascunselea, cupola înaltă unde se adunau cântecele... seările de marmură pe care se împiedicase... totul era încă acolo... trebuie că undeva ea, ei mai erau încă acolo... în spatele stâlpilor, pe culoare... norii respiraţiilor condensate se ridicau spre bolta tavanului. Hannelore dispăru în sala principală. Canapelele erau tot acolo – trambulinele Annei. O tăcere profundă răsună ca o rafală peste bâzâitul vocilor, peste muzica de dans, peste păcăniturile tocurilor pe ringul de dans dinăuntru. Hannelore rezervă locuri, comandă vin şi apoi dispăru. Anna o vedea în treacăt, din când în când, valsând în braţele unui soldat a cărui ceafă rasă reapărea întruna. Părea că Zidul Occidental rămăsese gol. Jocul de-a şoarecele şi pisica al războiului se mutase în sala cazinoului, în acea după-amiază de duminică din aprilie.

Îşi bău vinul fără să îl guste şi privea fix în faţa ei, când, dintr-odată cineva se interpuse între ea şi amintirile ei.

– Aş putea să am plăcerea...?

Ea se ridică abătută şi îi permise să o conducă pe ringul de dans. „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans" părea ceva dintr-o altă viaţă. Soldatul avea o ţinută impecabilă. Ea privea fix V-ul de argint de pe mâneca lui, cu o căutătură absentă. După terminarea dansului, el o conduse înapoi la locul ei. Chiar înainte să se aşeze, începu o nouă melodie. El făcu un semn scurt din cap şi o invită din nou. Imaginile se îndepărtară încet în timpul celui de-al doilea dans, care era mai antrenant decât anteriorul. Acum, îl vedea limpede pe acest soldat. Faţa lui îi părea remarcabil de demnă de încredere – „Este mai degrabă faţa unei persoane decât a unui soldat", gândi ea, dezinteresată.

Îşi mută privirea şi descoperi pe perete o fotografie mare, înrămată, reprezentând fiordurile norvegiene. Se lăudau oare deja cu noile cuceriri?

– Se pare că aici, cu decoraţiunile de pe pereţi, se fac aluzii concrete, spuse ea morocănoasă.

– Ar fi putut să folosească la fel de bine podurile de pe Vlatva, adăugă el.

Accentul lui o surprinse.

– Eşti din Ostmark...

– Din Austria, o corectă el cu un semn politicos din cap.

– Dar ei sunt cu toţii soldaţi din operete, cu trandafiri roşii în puşti, în loc de gloanţe.

Faţa lui încremeni.

– În Cehoslovacia, nu sunt prea multe motive de râs sau cântat.

– Se pare că să fii soldat nu este vocaţia ta.

– Am fost mobilizat, zâmbi el. Aş prefera de o mie de ori să fiu acasă, în Viena... cu trandafiri în puşcă.

Vorbea atât de melodios, de parcă tot ce spunea era în glumă. Ţinând-o mai strâns, începu să descrie cercuri pasionale pe ringul de dans. Când melodia se termină, o aduse înapoi ceremonios, stabilind un tipar ce continua să se repete. Imediat ce orchestra începea o melodie nouă, el traversa grăbit încăperea şi se prezenta în faţa ei. La unsprezece jumătate, îşi luă rămas-bun. Trebuia să se întoarcă la garnizoană până la ora douăsprezece.

– Aş putea să vă văd din nou? întrebă el. Îmi cer scuze, nu m-am prezentat încă: Martin Grosalie.

– Puteţi să telefonaţi, zise ea sec, la numărul 5200.

– Sunteţi sinceră?

O privi nesigur.

– De ce?

– Este un număr atât de improbabil.

– Doar nu credeţi că îl inventez, rosti ea enervată.

Roşind, el se aplecă să îi sărute mâna.

– *Ich küsse Ihre Hand, madame*[1], spuse Anna ironică, trăgându-şi mâna de sub buzele lui.

Soldatul nu se lăsă descurajat. Telefonă două zile mai târziu. Luată prin surprindere, nu îi trecu prin minte nici un motiv pentru a refuza o întâlnire. Se văzură într-o cafenea în Alter Markt. Ploua întruna. Ea se simţi copleşită de un sentiment de înstrăinare, de ruşine, aşezată în faţa lui, fără posibilitatea de evadare pe care o oferea dansul. Dar, cu bravura unui şcolar, el îşi asumă întreaga responsabilitate de a face ca întâlnirea să decurgă bine. Îi descrise Viena, Schönbrunn, Nashmarkt, Prater, casa în care se născuse Schubert, casa în care trăise Mozart, casa în care murise Haydn. Trecu în revistă toate atracţiile turistice. Îşi recrease oraşul şi se plimba prin el împreună cu ea, vorbind cu entuziasm despre toate clădirile, vivace nu pentru a o impresiona pe ea, ci pentru a alunga ceva, un lucru care era din ce în ce mai prezent în fundal şi aştepta să îi vină vremea. Chiar şi Anna, care nu avea nimic de-a face cu asta, îi simţi prezenţa. Şi totuşi, când apăru, se întâmplă în mod neaşteptat.

– Şi iată unde ne aflăm acum, suspină el, împotriva francezilor cu toate forţele, iar ei sunt împotriva noastră. De ce? Sper ca această glumă să se termine în curând, ca să ne putem duce acasă din nou.

Urmară şi alte întâlniri. El venea să o ia de la casă. Toată lumea spunea că era un băiat drăguţ şi politicos, lucru care o sâcâia. Îl hărţuia pe acest băiat drăguţ şi politicos tachinându-l, lucru care lui îi făcea în mod evident plăcere. Ea glumea pe seama accentului său, pe seama curtoaziei, pe seama Austriei. Într-o seară, participară la o petrecere

[1] Vă sărut mâna, doamnă (în lb. germană, în original)

dansantă la Stadthalle. Când petrecerea se apropie de sfârşit, Anna îl târî spre ieşire.

– Haide, s-a terminat.

– Nu, nu, o să mai cânte câteva melodii, o imploră el. Vrei să pariem? Dacă o să câştig eu, pot să spun *tu,* în loc de *dumneavoastră.*

Câştigă el. Hoinăriră în tăcere pe aleile părăsite al suburbiei, luna se arcuia în spatele norilor, se simţea miros de verdeaţă. „Nu pot încă să încep să-i spun *tu* chiar aşa", gândi Anna. Brusc, el o sărută când ajunseră la baza seărilor din faţa casei, de parcă ar fi reglat conturile cu o voce care îi interzisese să facă acest lucru tot drumul până acolo.

– Plângeţi...

Anna era şocată.

– Nu *dumneavoastră,* o corectă el răguşit, *tu.*

Ea nu îndrăznea să îşi ia rămas-bun în acele condiţii: nu-l putea abandona la baza scărilor pe un soldat plângând. Chiar dacă ar fi preferat să fugă înăuntru şi, în spatele uşilor închise, să se gândească la ce s-a întâmplat, îl trase în parc, spre o bancă de piatră care strălucea în lumina lunii, înconjurată din trei părţi de un tufiş de tisă tuns scurt. Se aşezară. Prin minte îi treccau fragmente din filme şi cărţi în care personajele se descurcaseră foarte bine în scena următoare. Îmbrăţişări, declaraţii oficiale... dar un admirator plângând nu era inclus printre ele. Chiar dacă, în sinea ei, considera plânsul un semn de slăbiciune, se gândi că, pentru un bărbat, dimpotrivă, acest lucru cerea curaj. Ultima dată când ea plânsese, cu o eternitate în urmă, a fost de furie, umilinţă şi durere. În cazul soldatului, motivul trebuia să fie altul. Nu îndrăznca să-l întrebe carc-i acesta. El îi strânse mâna şi privi liniştit spre casa adormită. Ceva care aşteptase în ea tot acel timp îşi luă zborul. Fu cuprinsă de o toropeală plăcută.

– Sunt aşa de somnoroasă dintr-odată, căscă ea.

– Întinde-te, şopti el, pune-ţi capul în poala mea.

Ea se întinse fără să ezite şi adormi buimăcită de mirosul de soldat.

În timpul somnului ei, secera lunii se mută în alt loc pe cer. Se trezi relaxată, cuprinsă de o pace interioară desăvârşită, aşa cum nu mai simţise din copilărie. Îl cercetă neobservată. Stând acolo, fără să se mişte, îi amintea de soldatul pe moarte al bunicului, care îşi ridica faţa spre un înger pogorâtor. Era ca şi cum ar fi comunicat fără cuvinte, într-un mod intim, cu ceva care era invizibil pentru ea. Înghiţi. Mărul lui Adam i se ridică şi coborî, lucru care îi redă umanitatea. Ruşinată de studiul ei clandestin, îi rosti numele. El se aplecă spre ea.

– N-aş fi crezut niciodată... – îşi puse un deget pe buzele ei – că ar putea exista ceva atât de frumos ca atunci când o fată îţi adoarme în poală.

– Nu am spus eu, răspunse ea serioasă, că eşti un Rosenkavalier.

În zilele următoare, gândurile ei se tot întorceau spre soldat, asemenea unui roi de muşte vara. Cum putea oare să fie în acelaşi timp şi demn de încredere, şi misterios? Acest paradox îi crea o confuzie plăcută. Părea că nu există cale de întoarcere. Stabiliră să meargă la Drachenfels[1], în Whitsun. Coşul de picnic fu pregătit. Dar acel dragon eponim nu aşteptă sosirea lor. Fusese trezit dintr-un somn care durase două decenii, se întinse, căscă, privi în oglindă să vadă dacă are ochii la locul lor şi dacă solzii îi strălucesc, îşi ascuţi ghearele de stâncă, îşi deschise gura pentru a verifica mecanismul de aruncat flăcări şi fumuri sulfuroase şi coborî de pe munte, măturând totul

[1] Stânca dragonului (în lb. germană, în original)

în calea lui, cu pieptul bombat şi coada plesnind, înaintând spre vest.

Telefonul sună în 9 mai.

– Pentru tine, spuse Hannelore.

Anna ridică receptorul. La celălalt capăt al firului, soldatul avea respiraţia tăiată.

– Toate permisiile au fost anulate.

Alarmă, marş rapid. Trebuise să sară gardul garnizoanei, ca să o poată suna. Trebuia să se întoarcă imediat. Dacă îl găseau, putea să fie împuşcat fără milă. Ea rămase cu receptorul în mână mult timp după ce legătura telefonică se întrerupse. Acel ceva era prezent chiar acolo, nu mai era în fundal. Îşi arunca umbra asupra ei, instalându-i-se în capul pieptului. Lacrimile îi alunecau incontrolabile pe obraji.

– Jaja, spuse Frau von Garlitz, aşa e războiul, nu-i aşa?

Observaţia laconică o înfurie pe Anna. Lacrimi care fuseseră stăvilite ani întregi curgeau libere acum. Citise destul ca să ştie că plânsul pentru un soldat care pleca spre front o alătura milioanelor de femei de-a lungul istoriei. Acest sentiment fusese descris şi cântat iarăşi şi iarăşi, totuşi durerea ei era unică, cea mai cruntă dintre toate. Era din nou lipsită de putere împotriva lucrurilor care se întâmplau. De această dată, era lipsită de putere pentru doi.

Prima lui scrisoare, trimisă cu Feldpost, sosi din Bad Godesberg. „Mă aflu într-un liceu, am o lumânare, creion şi hârtie şi îţi scriu pentru că ţin la tine. Te rog, răspunde-mi." Astfel începu o corespondenţă care avea să dureze ani de zile. Avea să supravieţuiască tuturor campaniilor din Belgia, Franţa, Rusia, până la ultima scrisoare, care nu mai fusese scrisă de el. Dragostea lor crescuse pe hârtie, cu tot altruismul asociat cu ea: ... eu fac bine...

– Vin francezii!

Frau von Garlitz fugi din nou spre est, cu alaiul ei. Anna şi Hannelore au fost lăsate în urmă, pentru a avea grijă de casă. Uşa de la adăpostul împotriva raidurilor aeriene, care fusese prevăzător construit în 1934, nu avea să mai stea închisă. Piscina fusese umplută cu apă pentru stingerea eventualelor incendii, conform decretului. Totul era bine organizat.

Pluteau în derivă asemenea unicilor supravieţuitori ai unui naufragiu pe un ocean de cafea, ceai, vin, Ratafia de Pommes – rele pentru artrită, dar bune pentru suflet. Un curent cald le permitea adesea să zărească ţărmuri noi, necunoscute, dar ele nu ajungeau niciodată la mal. Încă era duminică. Comandară prânzul. În loc să exploreze împrejurimile oraşului Spa pe picioarele dureroase, preferară să hoinărească pe aleile şi bulevardele trecutului, deşi riscul minelor din teren era din ce în ce mai mare.

Ani mai târziu, copiii lui Lotte fură învăţaţi că războiul a început în 10 mai 1940. Dar, pentru germani, acesta începuse mai devreme, în septembrie sau mai înainte – dintr-un alt punct de vedere –, în 1933, atunci când acel pictor amator frustrat ajunsese la putere. În acel 10 mai, familia rămase lipită de radio toată ziua. Lotte privea afară, prin ferestrele înalte. Evenimentele ireale pe care crainicul le relata cu o voce neutră erau contracarate de cerul senin. Paraşutişti? Raiduri aeriene de bombardament? Trupe germane trecând graniţa, asemenea camioneţilor germane din vremuri de demult?

Dar armata germană înainta rapid. Zvonurile erau imediat confirmate de fapte: paraşutiştii germani erau deghizaţi în poştaşi şi poliţişti de ţară, peste tot era plin de spioni,

familia regală fugise, Rotterdam era în flăcări. Germanii ameninţau să bombardeze şi alte oraşe. Soldaţii olandezi se apărau cu acel curaj dat de disperare. Olanda era mică, dar nu era atât de mică, încât să se poată ascunde, putea fi văzută în întregime dintr-un bombardier.

Capitularea fu frustrantă, dar alungă neliniştile. Oraşele ameninţate erau cruţate, iar invadatorul ştia cum să se comporte: nici vorbă de jafurile, violurile sau masacrele din cărţi. Totuşi, de atunci înainte, coloanele în marş deveniră o parte din peisajul stradal zilnic şi permanent se auzeau ecoul bocancilor pe pavaj şi cântecele de luptă. În drum spre profesoara ei de canto, Lotte dădu peste un grup de nemţi mergând alături, blocând aleea pentru biciclete. După ce claxonă insistent, dar în zadar, ieşi pe şosea pentru a putea trece. Unul dintre soldaţi alergă după ea, insultat că îndrăznise să-i claxoneze, şi încercă să o prindă de portbagaj. Ea se ridică pe pedale pentru a merge mai repede. Sângele îi năvăli în urechi. Înjurăturile lui o ajunseră din urmă. Auzea din nou strigătele şi împuşcăturile din noaptea de Revelion. Soldatul se tot mări, se umflă în spatele ei, căpătând dimensiuni monstruoase, dorind să o ajungă din urmă, să o tragă înapoi, să o pedepsească. Dar, treptat, ea câştiga teren. Nu îndrăzni să privească îndărăt până ce nu ajunse la trei străzi depărtare şi se făcuse linişte în spatele ei.

Muzica era o modalitate bună de a alunga diavolii. De ceva timp, acompaniatorul corului la transmisiunile radio era un student de la Conservator, cu o reputaţie bună, David de Vries. Lotte îl rugă să o acompanieze pentru a studia *Kindertotenlieder*[1] a lui Mahler acasă, astfel încât ea să se poată concentra pe deplin asupra părţii pe care o avea de

[1] Cântece la moartea copiilor (în lb. germană, în original)

cântat şi care era destul de dificilă. Astfel, de două ori pe săptămână, se supuneau împreună vrăjii durerii transformate în frumuseţe:

Adesea, mă gândesc că au ieşit pe-afară
şi în curând se vor întoarce acasă.
E o zi frumoasă – nu-ţi face griji,
au plecat la o lungă plimbare.
Da, doar au ieşit pe-afară
şi se vor întoarce acasă în curând.

Cântecele îi stârneau un dor de casă nedefinit – vocea ei, nestingherită de respiraţii false, nu mai venea din piept, ci din întregul trup. Devenea o acumulare unică de muzică, de dorinţe confuze. Din când în când, profilul acompaniatorului ei îi provoca o tristeţe sfâşietoare, de parcă se identifica fără efort cu tatăl îndurerat. Când se opreau, sentimentul continua să existe, era dificil să se despartă, se întorceau unul spre celălalt cu muzica încă în urechi, nevrând să rupă vraja şi să se piardă în viaţa de zi cu zi despărţiţi unul de celălalt. El întârzia să-şi pună partiturile în geantă şi, în aceste momente de şovăire, era o pradă uşoară pentru tatăl lui Lotte, care îl lăsa să îi asculte cele mai noi achiziţii.

În plus, era un marinar activ, pentru a nu deveni un muzician apatic şi anemic asemenea lui Chopin. Într-o zi frumoasă de vară, închirie o barcă şi o invită la o plimbare pe lacul Loosdrecht. Îl lăudă pe tatăl ei, căci o învăţase hazele navigării: atât de înţelegător, şi ce maşinărie ingenioasă construise! Ar fi fost o blasfemie să spună ceva contra lui. O blasfemie faţă de o zi atât de frumoasă, faţă de apa care se lovea ritmic de barcă, faţă de vântul care îi făcea pielea ca de găină, netezită apoi de soare, blasfemie faţă de trupul lui bronzat, cu degete lungi, care nu mai dansau acum pe

laviatură, ci erau implicate într-un joc activ cu funiile, âslele şi cârma.

Complimentul părea să fie pentru el un mod de a se ılânge de propriul său tată. Iniţial cantor în sinagogă, acesta ıu fusese capabil să reziste atracţiei cântecelor profane. Era :unoscut publicului larg atât în Olanda, cât şi în Germania ;i se puteau găsi discuri de gramofon cu înregistrările lui. Faima îi adusese bucurii şi tristeţi. În faţa camerei lui de hotel se adunau femei tinere. El aştepta într-un halat strălucitor, cu şampanie în frapieră, până în momentul când cea mai drăguţă dintre ele reuşea să ajungă la el. Îşi răscumpăra vina cu bijuterii ţipătoare pentru soţia bolnavă, însă cântecele lui sentimentale rămâneau inocente şi cu un ton vesel: după concertele sale, publicul pleca acasă îmbărbătat, pregătit din nou să trăiască. În dimineaţa următoare, David, care îşi însoţea tatăl în turneu, stătea în compartimentul alăturat din tren, căci nu putea suporta prezenţa acestuia. Îşi închidea dezgustat ochii şi îşi imagina că scapă fugind în Palestina, plănuind să studieze acolo medicina, după Conservator, să devină pionier acolo. Călătoria se încheia întotdeauna cu remuşcările tatălui său. Mişcat până la lacrimi de respingerea propriului său fiu, îi cerşea înţelegerea şi afecţiunea, şi, în schimbul lor, îi întindea întreaga lume la picioare.

– O să primeşti de la mine o barcă, băiete, îi promitea el, dar să aşteptăm până la sfârşitul războiului.

Lotte, care lăsa apa să-i mângâie picioarele, încă nu bănuia faptul că acea barcă imaginară menţionată acum pentru prima dată avea să devină simbolul a ceva care urma să arunce o umbră peste tot restul vieţii ei. Ceva care nu era compatibil cu un cer senin, cu pânzele albe umflate de vânt şi o plonjare împreună în lac, unde se atinseră pe furiş pentru prima dată – apa era un pretext bun.

Zilele timpurii ale războiului se târau anevoie, preocuparea principală fiind obținerea proviziilor. Din ce în ce mai multe lucruri de bază erau raționalizate. Mama lui Lotte nu avu prea multe probleme la început, căci, datorită faptului că trăiau într-un loc mai retras, avea întotdeauna multe provizii în casă. Cumpăra cutii cu ceai din China, de la un fost colonist care trăia pe unul dintre domeniile alăturate, laptele era adus cald și cu spumă de la un fermier, iar pâinea o cocea ea însăși. Totuși, nu adună peste măsură și avea doar un stoc semnificativ de săpun verde. Nu trebuiră luate alte măsuri pentru a se conforma ordinului de camuflare a ferestrelor: tragerea până la capăt a draperiilor din păr de cal era suficientă. Theo de Zwaan fu eliberat din captivitate, în iunie. El nu participase la operațiuni militare, ci rămăsese staționat în Limburg, un loc unde nu se întâmplase nimic.

– Desigur, s-a ascuns în vreo căpiță de fân, spuse soacra lui, și a așteptat liniștit să se termine bătălia.

3

Prânzul greu le făcu să iasă la aer. Tremurând, Lotte îşi ridică gulerul hainei. Părea că vântul din est se înteţise. Anna, care avea un strat solid de protecţie naturală şi oricum era mai puţin înclinată să se lase influenţată de condiţiile meteo, intră bine-dispusă în Parcul Sept Heures. Acum, că piaţa de vechituri se împrăştiase, acesta era părăsit. Un pâlc de bambuşi mari foşneau în vânt. Anna se întrebă dacă bambuşii aveau să îşi revină în primăvară. Lotte consideră acest lucru ca sigur şi adăugă informaţia că, o dată la o sută de ani, bambuşii din toată lumea înfloreau în acelaşi timp. Lucrul acesta i se păru Annei un mit, deşi recunoscu faptul că există plante care înfloresc o singură noapte, chiar dacă acest lucru nu este observat de nimeni.

Dintr-odată, ajunseră în faţa unui mic monument din piatră sprijinit de zidul de stâncă abrupt, care părea să mărginească oraşul Spa în partea nordică, asemenea unui zid contra restului lumii. Monumentul fusese ridicat în cinstea creatorilor aleilor din jurul oraşului. Aceştia erau enumeraţi: de la contele de Lynden-Aspremont, în 1718, până la Joseph Servais, în 1846. La baza monumentului se afla un bazin plin cu apă îngheţată. Pe margine erau două

broaşte de aramă, cu capetele date pe spate. În timpul verii, probabil că apa ţâşnea din gurile lor deschise. Anna avu senzaţia bizară că ele însele erau cele două broaşte, despărţite de gheaţă şi aşezate în echilibru pe margine, aşteptând topirea gheţii.

Cotiră spre dreapta la unison, merseră pe Avenue Reine Astrid şi, puţin mai târziu, se treziră în faţa unei porţi de fier care era intrarea spre o clădire ce găzduia Musée de la Ville d'Eau. Îşi făcură semn din cap una celeilalte şi intrară. O bătrână vindea bilete la intrare, ghemuită în spatele unei mese acoperite cu ilustrate. Faţa ei, rotundă şi roşie asemenea unui fruct ofilit, era dominată de o reţea complexă de riduri care îşi blocau calea unul celuilalt. Dar, undeva între cute, ochii ei străluciră când le înmână biletele cu o mână noduroasă. Anna ceru un ghid, ceva se împotmoli în mecanism, apoi capul începu să se mişte aprobator cu putere şi o broşură palidă, trasă la şapirograf, îşi făcu apariţia.

– Scandalos, şopti Anna, o femeie de o sută de ani să mai fie încă pusă la muncă.

Dintr-odată, amândouă se simţiră foarte tinere. Intrară în prima cameră cu o oarecare bravură. Vitrinele luminate conţineau o colecţie bogată de „Jolitées", obiecte care fuseseră folosite de vizitatori de-a lungul secolelor: săculeţe şi cutiuţe de tutun, sticle de apă, bastoane cu capul lui Napoleon sau al unui animal sălbatic, ceasuri, cutii cadrilate, piese de mobilier delicate, vopsite şi cioplite din lemnul lăudat, care era numit cu mândrie „Boid de Spa", de parcă ar fi fost un fel de marmură. Imaginile idilice ale elegantelor siluete care se plimbau, cu sau fără peruci şi crinoline, pe aleile trasate de Lynden-Aspremont şi Servais îi smulseră lui Lotte strigăte de uimire. Anna se simţea enervată de aceste nimicuri frivole şi vedea în miniaturile pictate exploatarea meşteşugarilor prost plătiţi. Ţinu broşura

a depărtare în faţa ochilor şi, cu voce tare, cu accentul ei şovăitor, începu să citească.

Cu mult înainte ca Spa să devină Spa, romanul Pliniu lăudase deja proprietăţile curative ale apei care ţâşnea în acea zonă. Încă de când medicul personal al regelui Henric al VIII-lea îi prescrisese pacientului său să bea apă de la aceste izvoare, Spa devenise cunoscut în toată Europa, iar apa, îmbuteliată în sticle plate, învelite cu împletitură de salcie, îşi găsise calea spre toate punctele cardinale. În 1717, ţarul Petru cel Mare onorase oraşul cu o vizită. Aristocraţia europeană îi urmă exemplul, înconjurată de aventurieri şi paraziţi: oameni de stat, oameni de ştiinţă renumiţi, artişti şi doamne cu sânge regal se plimbau de la fântână la fântână, cu un băţ într-o mână şi o sticlă de apă în cealaltă, când cu înflăcărare din apa miraculoasă, care se bucura de reputaţia de a tămădui chinurile dragostei. Pe aceştia, locuitorii oraşului îi numeau „Bobelini". Exista o singură regulă strictă de conduită pe care Bobelinii trebuiau să o respecte: toate cbestiunile serioase erau absolut interzise. Liniştea, armonia şi indulgenţa reprezentau ingrediente ale leacului. Urmară nume celebre: Descartes, Christina a Suediei, Bollandius, Margrave de Brandenburg, contele de Orléans, Pauline Bonaparte... Anna îşi făcu vânt cu mâna. „Pfff, da, desigur, numai bogaţii îşi permiteau asemenea tratamente, ei aveau tot timpul din lume, în vreme ce personalul muncea pe brânci. Era un miracol că, în aceste condiţii, mai reuşeau să se îmbolnăvească: încă din tinereţe, mâncau bine, făceau sport, nu trebuiau să împingă roabe cu îngrăşământ..."

Surdă la filipicele Annei, Lotte se aplecă spre capacul unei casete de bijuterii pe care erau pictate două doamne cu talii încorsetate şi pălării largi, pline de pene unduitoare, când pahare cu apă.

– Priveşte asta, o trase pe Anna de mânecă, ce modă elegantă era aceasta: o siluetă cu adevărat feminină. Erau femei stilate...

– Desigur că erau stilate, răspunse Anna, aşa fuseseră crescute. Eu am lucrat pentru ele ani de zile şi ştiu exact cum sunt. Totul este o faţadă, nu sunt cu nimic mai buni decât noi, aceşti oameni care erau nobili doar la exterior. Eu consider că mă aflu cu siguranţă pe o treaptă superioară acestei aşa-zise elite.

Lotte o trăgea de la o vitrină la cealaltă. Refuza să permită ca plăcerea să îi fie stricată de această critică a aristocraţiei. Ea nu voia decât să se bucure de aceste nimicuri ciudate, cu care această clasă se înconjurase, de viaţa într-o perioadă ce părea mult mai intensă şi mai colorată decât viaţa de acum. Dintr-odată, ajunseseră din nou în hol. Bătrâna adormise sau poate chiar murise. Părăsiră muzeul, vântul le urmă eale de două străzi, până la de-acum demna de încredere patiserie, unde se aşezară din nou sub lampa oribilă din fier forjat şi comandară merveilleux, de această dată cu nucă de cocos.

După campania din Franţa, familia se întoarse din est. Führerul reuşise din nou! Sektul curgea în râuri, şi entuziasmul datorat victoriei dură până la primele raiduri aeriene ale englezilor asupra oraşului Köln. Anna încercă să înveţe să înoate şi plutea pe spate în apa pentru stins incendii, privind printre gene cerul albastru. Lipsa de greutate... să fii şi totuşi să nu fii... să uite pentru o vreme că Martin era în Polonia, cu divizia lui. După primele lor întâlniri, care apoi păreau să fi avut loc mai degrabă într-un vis decât în realitate, el începu să devină o persoană obişnuită prin alegerea cuvintelor din scrisorile trimise prin Feldpost, prin observaţiile lui: un copac din Odrzywót, bătrân de o sută de ani, o biserică barocă, bogat decorată într-un sat unde trăiau

mai mulţi porci decât oameni, un bătrân cu faţa îmbătrânită le intemperii, care îngăima trei cuvinte în germană, lăudându-se că străbunii lui luptaseră alături de Garibaldi pe barricade, o localitate cu sute de lacuri care reflectau cerul astfel încât ajungeai să nu ştii care era deasupra şi care era dedesubt. Chestiunile legate de război nu erau deloc menţionate, însă căsătoria da, o cerere în toată regula, cu pompa şi eleganţa vieneze. Ştiuse acest lucru din momentul în care o văzuse de ccalaltă parte a ringului de dans, în rochia ei albastră, fără nici un fel de cochetărie, sugerând chiar un vag „nu te apropia prea mult de mine". În următoarea lui permisie, voia să îi ceară mâna de la tatăl ei. „Dar el este mort", răspunse ca. Tutorele ei atunci? Ea îl declară mort şi pe el. Dar cu siguranţă trebuia să îi ceară mâna de la cineva. Ea găsi încăpăţânarca lui în această privinţă demodată, dar fermecătoare şi sugeră că unchiul Franz ar trebui să îşi asume acest rol. Ideea căsătoriei era atât de extravagantă, încât o făcca să izbucnească în râs din când în când. „O să mă căsătoresc", îşi spunea sieşi. Suna ca şi cum ar fi fost vorba despre alteineva, un lucru precum căsătoria nu avca cum să aibă vreo legătură cu ea. Dar, în acelaşi timp, era pătrunsă de seriozitatea acestui fapt, aşa cum era el exprimat în stereotipuri: un trup, un suflet, până ce moartca ne va despărţi... să nu mai fie singură niciodată, soarta ei legată de a lui pentru totdeauna în sensul practic şi metafizic. Nu avca să mai fie „camerista cuiva", ci „soţia cuiva"... Şi totuşi mai puternică decât toate aceste argumente era senzaţia de calm. În orice caz, evenimentele o depăşeau.

Într-o după-amiază de toamnă, Martin coborî din tren viu şi nevătămat. Fumul locomotivei atârna sub acoperiş. Tuşind, se lăsă îmbrăţişată. Apoi, o ţinu cu braţele întinse pentru a o privi. Era şocată. În timpul absenţei lui, devenise transparent în sens fizic. Pe hârtie, îi era la fel de

familiar precum cineva pe care îl cunoscuse din tinerețe, cineva pentru care nici un detaliu nu era lipsit de importanță. Acum, totul se schimba cu viteză uimitoare. Vechiul prieten din scrisori se evaporase. În locul lui stătea un soldat cu fața bronzată și ochii strălucitori. Pentru a-și ascunde timiditatea, se îndreptă spre ieșire, croind drum prin mulțime pentru el.

Bucătăreasa, cameristele, guvernanta, spălătoreasa, el câștigă afecțiunea tuturor prin curtoazia sa, prin înfățișarea ireproșabilă și o combinație rară de autoritate naturală și candoare. După vestea logodnei iminente, Anna începu să fie tratată cu un nou fel de respect. Frau von Garlitz aranjă două camere pentru ei, într-un mic hotel din Eifel. Se gândi că meritau să petreacă oarece timp împreună, fără a fi deranjați, după toate acele luni de despărțire și nesiguranță.

Trenul pufăia cu intermitențe spre sud, prin peisajul pe care toamna îl colorase în rubiniul flăcărilor. Un văr al proprietarului hotelului, care era responsabil și de recepție, îi luă de la gară într-o rablă șubredă, care fusese păstrată ca piesă de muzeu ani de zile, iar acum înlocuia mașina rechiziționată. Roți zdrăngănind pe drum, miros de pădure și o destinație necunoscută. În orice moment, după fiecare cotitură a drumului, Anna se aștepta să vadă o mănăstire apărând pe vârful unui deal, lângă castelul von Zitswitz. O privire către profilul lui Martin o aduse înapoi în 1940 – „Vremea a trecut, nu privi în urmă". Aflată grija lui, avea să fie în stare de orice. Chiar dacă până atunci, afectiv, se izolase cât mai mult posibil de realitatea așa cum i se prezenta și, drept compensație, se retrăsese în lumea imaginară a literaturii, acum, cu fiecare hop din drumul denivelat, care o izbea de Martin, se simțea împăcată cu realitatea de zi cu zi, iar hârtoapele care o izbeau de el îi făceau chiar plăcere.

Hotelul avea un aer încântător, de șic dărăpănat. Unici musafiri, cinară în camera decolorată de zi, în compania

unei elite invizibile, care mânca în şoaptă la mesele împrăştiate printre palmierii prăfuiţi. Prin intermediul radioului, soţia proprietarului era în contact permanent cu ameninţarea nocturnă care zbura deasupra mării, spre Germania. În locul muzicii calme interpretată de o orchestră de coarde, în timpul serii, masa fu onorată de tic-tacul familiar, urmat de un raport asupra pericolului ce se apropia. Hotărâţi să nu permită nici unei nenorociri să le strice această singură seară menită lor, o lăsară pe femeie să îi conducă spre camercle lor, care erau în mod expres la capetele opuse ale unui coridor lung, de parcă o balanţă foarte sensibilă trebuia păstrată în echilibru.

Dar, puţin mai târziu, se auzi o ciocănitură la uşă, iar el o luă prin surprindere cu o sticlă de Sekt. O băură pe toată cu o poftă frivolă, aşezaţi pe marginca patului. Războiul dispăruse din mintea lor, erau cuprinşi de un sentiment de libertate, despărţiţi de lumca exterioară, despărţiţi de timp, într-o cameră care aparţinea alteuiva, printre obiecte văzute de alte câteva mii de oameni. Se atinseră unul pe celălalt, încurajaţi de Sektul înţepător şi de o ameţeală uşoară. Începu să o dezbrace cu degete tremurătoare, aşezându-i cu grijă hainele pe scaun. Se strecurară în pat tremurând şi se acoperiră cu cearşafuri.

– Nu am mai fost până acum cu o femeie, îi mărturisi el la ureche.

Membrul lui erect părea a vrea să-i aducă aminte de ceva, un avertisment, un reflex care nu avca nimic de-a face cu aici şi acum. Învăluită de o vagă amintire, rămase întinsă în timp ce el îi explora corpul cu buzele. El putea să facă tot ce dorca cu trupul ei care valora prea puţin – fuseseră întotdeauna alţii care să decidă ce se întâmplă cu el.

– Cerul, Martin, priveşte, cerul!

Anna îşi ridică fruntea de pe pieptul lui. Se ridicară din pat şi se îndreptară spre fereastră. În nord, dincolo de dealuri,

o flacără roşie se răspândea în toate direcţiile. Se auzeau pocnete surde, ca la apropierea unei furtuni sau o bătaie de tobe. Anna simţi un mare dezgust faţă de cel care deranjase pacea la orizont şi faţă de superiorul neînduplecat, care putea să îl cheme pe Martin înapoi în orice moment.

– E în flăcări oricum, spuse ea. Vino!

Trase draperiile cu un gest brusc şi îl împinse înapoi în pat. Deasupra acestuia era atârnat un tablou cu Lorelei înconjurată de nori, pieptănându-şi părul blond pe stânca fatidică.

Un munte de moloz înalt de un metru bloca şinele de tramvai. Pasagerii coborâră şi îşi continuară drumul căţărându-se pe potecile întortocheate care se formaseră în ultimele zile. Drumul trecea printre clădiri arse, ale căror faţade scorojite încă stăteau pe jumătate drepte. Anna îşi aminti de un vers din Schiller: „Teroarea sălăşluieşte în ferestre sumbre de văgăuni..." La o fereastră intactă, draperiile fluturau în vânt. Mai departe, ca la o casă de păpuşi, faţada era complet distrusă, dezvăluind etajele complet mobilate. Locatarii nu se întoarseră să atârne înapoi la locul său candelabrul care îşi luase zborul. Se pierdură în liniile întrerupte ale străzilor. Un bărbat cu faţa transpirată, care dădea deoparte nişte moloz, le explică traseul. Ciudăţeniile erau la ordinea zilei. Viaţa îşi reluase cursul, zgomotele obişnuite ale oraşului dominau, în locul reverberaţiilor exploziilor şi ale clădirilor prăbuşindu-se, a trosnetelor focurilor şi a ţipetelor, şi plânsetelor speriate. Cu sacoşe de cumpărături în mâini, oamenii se căţărau pe ruinele sub care probabil că mai zăceau unii dintre concetăţenii lor.

Din cauza terorii, mătuşa Vicki părea să îşi fi pierdut locvacitatea. Unchiul Franz era liniştit şi calm ca întotdeauna – chiar dacă spitalul lua foc, ar fi rămas liniştit şi calm. În timpul cinei, îi aruncă Annei o privire aprobatoare:

bravo, *Mädchen*[1], ai ales un tânăr excelent. Şi mătuşa Vicki radia: Martin era atât de politicos şi atent, un bărbat care ştia instinctiv cum să se poarte cu o femeie. Unchiul Franz puse discuri de operetă în onoarea austriacului, până ce sirena începu să urle în timpul „Mein Liebeslied soll ein Walzer sein"[2]. Reflex, mătuşa Vicki se îndreptă spre camera fetiţei, o luă adormită din pat şi se grăbi spre un adăpost. O urmară mecanic. Tumult de paşi grăbiţi şi voci se auzeau pretutindeni. Se aşezară într-un loc gol, într-un colţ. Neliniştită, Anna privi în sus, spre conductele instalaţiilor sanitare şi de gaze, şi îşi imagină cum aveau să fie inundaţi de un terci de murdărie dacă ţevile ar fi crăpat. Această imagine era atât de dezgustătoare, încât se rugă în tăcere ca, dacă aveau să se spargă ţevile, să fie cele de gaz. Această alternativă o linişti. De fiecare dată când gândul la ţevile de canalizare ameninţa să pună stăpânire asupra ei, apela la ritualul rugăciunilor, dorindu-şi să fie cele de gaze. Dar, pentru moment, nu se întâmplă nimic. Copilul mătuşii Vicki dormea în continuare, era de neconceput să vrea cineva să omoare un înger cu părul blond şi pleoapele tremurânde. Poate că ea era talismanul care îi făcea invulnerabili pe toţi cei din jurul ei. Anna deveni şi ea somnoroasă la vederea acestei imagini. Se sprijini de Martin şi adormi uşor. Continuă să doarmă liniştită când pământul începu să tremure.

– Trezeşte-o! strigă mătuşa Vicki tulburată de ideea ca o femeie adultă să moară dormind.

Prin somn, Anna auzi vocea calmă a lui Martin.

– Lăsaţi-o să doarmă, ce mai contează?

Pământul se cutremură din nou. Braţul lui era în jurul ei. Nu i se putea întâmpla nimic.

---

[1] Fetiţă (în lb. germană, în original)

[2] Cântecul iubirii mele ar trebui să fie un vals. (în lb. germană, în original)

În faţa ameninţării permanente a escadrilelor englezeşti, Frau von Garlitz fugi în cele din urmă pe domeniul părinţilor ei, din Brandenburg. Chiar dacă reşedinţa lor era departe de centrul oraşului, de cealaltă parte a Rinului, fabrica de chimicale din vecinătate părea o ţintă atractivă. Martin se întoarse în Polonia. Din nou, Anna rămase să fie menajeră – o poziţie stranie, fără îndatoriri, o aşteptare lungă şi inertă – pentru ce? Un sentiment ciudat – să fii părăsită de toată lumea, să rămâi în urmă în împrejurări ostile – o împingea neliniştită prin încăperile casei. Nici măcar biblioteca nu îi mai oferea consolare. În faţa paginilor, atenţia ei se pierdea. Puterile ei imaginative cedau, cu excepţia aspectului diferitelor tipuri de moarte care ameninţau un soldat. Dădea dovadă de o neobosită virtuozitate în crearea de scenarii ameninţătoare, care se desfăşurau în locuri necunoscute din Polonia. O ţară primitivă, se spunea. Pentru a-şi păstra calmul, curăţa dulapurile vechi şi le lustruia întruna. După dulapuri, se apucă de grinzi – totul trebuia să strălucească. Când se întuneca, cobora în adăpostul numit în mod grandios antiaerian, acolo unde îşi avea patul, încercând să respingă sentimentul că intra într-un mormânt, pentru a se întinde în coşciugul ei bine căptuşit, aşa, cu mâinile încrucişate şi ochii închişi.

La sfârşitul iernii, primi instrucţiuni să închidă casa şi să vină în est. Pentru a nu lăsa vila chiar în voia sorţii, împachetă toate lucrurile de valoare – argintăria, cristalurile, vesela –, aşeză totul în dulapurile lustruite, le încuie şi lipi cu ghips de podea cheile mari de fier. Dădu jos draperiile, le împături şi le puse deoparte împreună cu rufăria scumpă. Se duse în grădină pentru a mai privi o dată casa din depărtare. Fără draperii, părea vulnerabilă şi transparentă în soarele palid de martie. O lăsa într-un teritoriu al nimănui, cu toate camerele goale, lipsite de viaţă, reci. În acelaşi fel în care casa era ţintuită locului, aşa era ea dezrădăcinată din nou,

pleca iarăşi – o serie de plecări şi sosiri, de ataşări şi despărţiri care devenea din ce în ce mai lungă. Merse pe alee spre staţia de tramvai, cu câte o valiză în fiecare mână. În Köln, se sui într-un tren care, în orice caz, avea să o ducă spre est, până la un punct terminus.

La prima întâlnire cu Berlinul, fu şocată de simţul practic, tăios, al locuitorilor. Ameţită de călătorie, stânjenită de valizele ei, acostă doi trecători pe peron.

– Scuzaţi-mă, vă rog, aţi putea să îmi spuneţi unde este Schlesisehe Bahnhof?

După o privire dezaprobatoare, de parcă ar fi cerut de pomană, aceştia se îndreptară în grabă spre scări. Opri un alt călător, lăsând deoparte de această dată „Scuzaţi-mă, vă rog", dar nu apucă să termine de vorbit că şi acesta se îndepărtă scuturând din cap. Apoi, renunţă la orice politeţe.

– Schlesische Bahnhof!

Vocea ei răsună sub acoperiş. Un bărbat cu o pălărie Eden, arătând asemenea unui gangster, se opri sarcastic.

– E chiar în faţa ta, nu vezi?

Arătă cu capul spre panoul pe care acest lueru era scris cu litere groase.

Castelul ancestral era în Order, pe un întins domeniu cu alei unduitoare, heleşteie, o capelă a familiei şi pietre de mormânt acoperite de muşchi, la umbra coniferelor şi a tisci. O secţiune centrală acoperită de un timpan împărţea faţada în două jumătăţi simetrice. Severitatea neoclasică era compensată de tencuiala galbeuă sudică şi de gâştele care scurmau libere pe terasă. Sosirca ei era imperioasă. Rudolf, fiul lui Frau von Garlitz, se îmbolnăvise de tuberculoză a splinei. Era nevoie de cineva care să îi fie înger păzitor zi şi noapte, care să vegheze asupra dietei lui stricte şi a perioadelor de odihnă şi să aline plictiseala băieţelului de şapte ani citindu-i cu voce tare. Separat de cei de-o seamă cu el, era acum închis din cauza bolii care ameninţa nu doar

propria lui supraviețuire, dar și așteptările pentru viitor ale bunicului său, mai ales că era singurul urmaș pe linie masculină. Bătrânul venea în fiecare zi, răsucindu-și vârfurile mustății, întrebând de sănătatea nepotului său. În fiecare zi, Anna trebuia să îi interzică să aducă dulciuri. Astfel, statutul ei de înger păzitor înclina mai mult spre cel de temnicer. Unchi, mătuși și veri care aduceau pe ascuns dulciuri, asemenea unei lame de ferăstrău într-o prăjitură, pentru a-l scăpa pe pacient de dieta lui rigidă, îi aduceau fără să știe moartea. Ea îi citea din cărțile preferate pentru a-l face să uite de dulciurile care fuseseră aruncate, dar și pentru a uita că singurul lucru pe care ea îl aștepta era o scrisoare din Polonia. Se putea spune că așteptatul era un lucru cu care era deja obișnuită.

Între timp, obținuse un răspuns la curiozitatea ei cu privire la efectul magic pe care numele tatălui ei îl avusesc asupra lui Frau von Garlitz. Îl întrebă direct pe von Falkenau.

– Johann Bamberg... da... stai un pic... n-o să-l uit niciodată... un tânăr excepțional, foarte dedicat și ingenios, a inventat diverse îmbunătățiri pentru a face lucrurile să decurgă mai eficient... O privi gânditor pe Anna. La exterior, nu arăți ca el, dar simt în tine aceeași forță și incoruptibilitate. Din păcate, nu am profitat prea mult de pe urma tatălui tău. Țin minte că a primit o ofertă pentru o altă slujbă... era un socialist, ei da, aceasta era treaba lui... o persoană extraordinară, acest Bamberg...

– Voi înșivă ați început să bombardați orașe, spuse Lotte, care era enervată de faptul că Anna îi descria pe locuitorii din Köln drept victime. Când se gândea la bombardamentele din Rotterdam și Londra, simpatia ei dispărea.

– Da, sigur că noi am început, zise Anna.

– Atunci, nu ar fi trebuit să fiți surprinși că au existat represalii.

– Nu eram surprinşi, ne era teamă, asemenea londonezilor când stăteau înghesuiţi claie peste grămadă în adăposturile antiaeriene. De fapt, acea teamă este universală!

– Cu diferenţa că voi aţi fost cei care au provocat-o. Voi aţi ales acel regim care nu avea nici un fel de scrupule când venea vorba să bombardeze oraşele.

Anna suspină. Îşi puse braţele durdulii pe masă, se aplecă în faţă şi o privi pe Lotte obosită.

– Tocmai ţi-am explicat cum se lăsaseră orbiţi acei sărmani oameni proşti. De ce nu vrei să accepţi asta? În felul acesta, nu ajungem nicăieri.

Lotte sorbi din ceaşca goală. Simţea cum o cuprinde mânia – ea era cea căreia i se făcea morală. Incredibil, ce aroganţă!

– O să îţi spun exact de ce nu pot să accept asta, rosti ea furioasă. Poate atunci, la rândul tău, vei înţelege şi tu ceva măcar o dată.

Apa care clipocea izbindu-se de barca lor le scârţâia sub patine şase luni mai târziu. În cadenţă, alunecau pe gheaţă ţinându-se de mâinile încrucişate. Părea că alcătuiau un singur patinator. Stufuł şi sălciile îngheţate de pe margini treceau în goană pe lângă ei. Deasupra lor, soarele cobora tot mai jos şi se înroşea încetul cu încetul. Lotte se împiedică de o denivelare a gheţii. David o prinse. Se opriră, răsucindu-se pe patinele înguste, faţă în faţă. El îi sărută buzele îngheţate.

– Regină a gheţii... îi şopti el la ureche, ce ai spune dacă ne-am logodi...

– Dar... începu Lotte.

Îl privi uimită. El începu să râdă şi îi sărută vârful nasului, care era amorţit din cauza frigului.

– Mai gândeşte-te... spuse el.

Îi prinse mâinile şi patinară în continuare. Începu să se formeze ceaţă. Frigul îi pătrundea prin haine. Un vers

dintr-un cântec îi răsuna în minte întruna: „Pe o vreme atât de furtunoasă n-aş fi trimis niciodată copiii afară..."

Pedalară înapoi po întuneric. El îşi luă la revedere în faţa casei ei.

– Nu aş vrea să te sperii, zise el, dar sunt pur şi simplu nebun după tine.

Ea îşi suflă în mâini, iar el le luă între ale lui şi le frecă până se încălziră.

– O să vin sâmbătă, promise el, şi atunci o să vorbim despre asta.

– Nu, nu... rosti ea încurcată. Adică... nu pot sâmbătă... să aşteptăm puţin...

El o sărută vesel.

– Bine... bine... nu ne grăbim...

Se sui pe bicicletă fredonând şi se întoarse să-i mai facă o dată semn de rămas-bun.

Zile întregi, fără să gândească, făcu lucrurile care trebuiau făcute. Dragostea care încă nu avea nume avea să dureze pentru totdeauna pentru ea. Iubea secretul, lucrul ascuns şi dureros. Noţiunea de „logodnă" o neliniştea. Şi totuşi ştia că, în cele din urmă, nu avea să refuze. Înainte ca relaţia lor să evolueze accelerat şi înainte ca toată lumea să se amestece în ea, voia să mai păstreze sentimentele ambivalente şi singurătatea în care avea încredere. Poate că şi el simţise acest lucru – nu primi nici o veste din partea lui.

Iluzia că războiul avea să se termine cu bine se sfârşi. În cartierul evreiesc din Amsterdam avură loc ciocniri între membrii WA, care căutau scandal, şi găştile evreieşti. Un membru WA fu ucis. Ca represalii, în 22 februarie, sute de tineri evrei fură ridicaţi arbitrar. În raportul oficial se menţiona „o crimă atât de oribilă şi bestială, încât doar evreii ar fi fost capabili să o înfăptuiască", dar ziarul ilegal *Het Parool* demitiză afacerea: era o chestiune de omor într-o bătaie obişnuită, iar cadavrul celui omorât avea o măciucă

prinsă de încheietura mâinii! Tatăl lui Lotte aduse acasă un manifest din partea Partidului Comunist aflat în ilegalitate, care cerea opoziţia faţă de pogromurile evreieşti: muncitorii erau chemaţi la „GREVĂ! GREVĂ! GREVĂ!" Grevele care izbucniră în diverse părţi ale ţării fură reprimate de germani cu execuţii. Aparent, calmul fu reinstaurat.

Chiar când Lotte începea să devină neliniştită, căci trecuse deja destul timp, primi un telefon din partea tatălui lui David. Pe un ton neutru, acesta o întrebă dacă ar fi convenabil ca el şi soţia lui să treacă pe la ci în acea seară, pentru că voiau să discute cu ea. Sângele i se urcă la cap. De ce îşi trimitea David părinţii, în loc să vină el însuşi? După tot ce spusese despre ei? Fură primiţi solemn (renumitul cântăreţ!). Tatăl lui Lotte îi strânse mâna în tăcere. Cântăreţul zâmbi trist, răsucindu-şi mustaţa de Don Juan. Privirea lui alunecă peste cele patru surori.

– Şi cine este Lotte?

Precaută, Lotte făcu semn din cap. Mania lui David se grăbi să îi prindă ambele mâini şi să le strângă uşor. Copleşită de emoţie, îşi deschise geanta din piele de crocodil şi scoase o batistă.

– Nu ştiam că are o prietenă... spuse ea mişcată.

După ce se aşezară, cel care vorbi fu soţul ei. Motivul vizitei lor era că primiseră o carte poştală din partea lui David, din Buchenwald, în care le cerea părinţilor să o salute din partea lui pe Lotte pentru că el nu reuşise să îşi ia rămas-bun de la ea.

– Buchen...wald...? se bâlbâi Lotte.

De Vries înghiţi un nod şi îşi trecu mâna peste frunte într-un gest de disperare resemnată. Privind fix podeaua, le explică faptul că David fusese arestat sâmbătă, 22 februarie, în cartierul evreiesc din Amsterdam, în timp ce cânta

împreună cu nişte prieteni. Grüne Polizei[1] năvăli brusc. Fură aşezaţi cu spatele la zid.

– Care dintre voi este evreu? strigară la ei.

Fără să gândească măcar o secundă, probabil cu capul plin de muzică, David făcu un pas în faţă. Alţi doi evrei din grup îşi ţinură cu înţelepciune gurile închise. Fu dus la Jonas Daniël Meierplein, unde două rânduri de tovarăşi în nenorocire aşteptau deja. Fură transportaţi spre o tabără din Germania fără nici o acuzaţie, fără nici un fel de judecată.

Mama lui David plângea în batistă. Privind disperat în jurul său, tatăl lui David se încurajă:

– Veţi vedea că, după câteva luni în tabăra de muncă, băieţii o să fie trimişi înapoi acasă. Germanii au vrut să dea un exemplu: imaginaţi-vă, gata cu agitaţiile. David e în regulă, a făcut mult sport... Nu o duce prea rău acolo... uite, citeşte aici...

Lotte se aplecă peste câteva rânduri nenorocite pe cartea poştală îngropată sub timbre: „...Sunt în regulă, muncim de zor..." El ţinuse acea hârtie în mâini. Era chiar îngrijorător că o carte poştală putea să părăsească liberă o tabără de muncă şi să îşi găsească drumul spre casă, în timp ce expeditorul ei era ţinut în captivitate. Întreaga dimensiune şi gravitate a evenimentului nu îi era încă pe deplin clară. Era un lucru atât de ciudat, atât de absurd, atât de lipsit de sens, încât nu putea fi înţeles. Privi automat spre pian, spre partitura muzicală deschisă încă la pagina la care lucraseră ultima dată. În ea, totul se opunea ideii că el dispăruse pur şi simplu, pur şi simplu. Se agăţă imediat de ideea unei tabere de muncă, un fel de tabără de cercetaşi tăind lemne în aer liber, plantând copaci.

– Îi trimitem o carte poştală, spuse tatăl, nu ai vrea să-i scrii şi tu câteva rânduri?

---

[1] Poliţia verde (în lb. germană, în original)

„Dragă David..." înghesui ea în micul spaţiu rămas pe cartea poştală acoperită cu scris. Stiloul i se opri, plutind deasupra hârtiei. Simţi ochii tatălui său asupra ei, mânându-i stiloul. Voia să scrie codificat, ceva personal, ceva esenţial. Îi veni în minte un vers dintr-un cântec şi scrise fără să gândească o versiune a acestuia: „...sper că nu ai plecat decât la o plimbare şi te vei întoarce curând acasă..." Când reciti versul, acesta trezi în ea o teamă puternică. Pentru numele lui Dumnezeu, ce scrisese? Un citat dintr-un poem de doliu, o elegie. Prea târziu, prea târziu să mai schimbe ceva. Nu putea să mai suporte să rămână în cameră. Vederea părinţilor lui o tulbura, dar nici nu putea să le îndure compasiunea... o lume în care cineva putea să dispară chiar aşa o lăsa fără suflare. Se ridică brusc şi ieşi din cameră fără fraze politicoase, afară din casă, afară. Cu inima palpitând cu putere, se aşeză pe o treaptă a şopronului. Asemenea unei otrăvi care îşi făcea efectul încet, era pătrunsă de un gând la fel de intolerabil ca şi dispariţia lui David: în 22 februarie, el ar fi venit la ea... dacă ea şi-ar fi dorit asta.

Timp de săptămâni, se supuse unei autoanalize intense, se tortură singură: de ce nu fusese de acord cu sugestia lui spontană... de ce această nevoie de a avea mai multe opţiuni, de dragul aparenţelor... dacă nu dorise decât să îl testeze puţin, să îl provoace... de ce această rezervare...? Se autoflagela cu aceste întrebări la care nu putea să răspundă, întrebări care o făceau, puţin câte puţin, să capete o părere monstruoasă despre ea însăşi, care o aducea invariabil la aceeaşi concluzie nemiloasă.

Tatăl lui telefonă din nou. Primiseră o a doua carte poştală, de această dată din Mauthausen, cu un text criptic: „Dacă nu ajung repede la barca mea, atunci va fi prea târziu..." Strigă disperat:

– Băiatul meu ne imploră să îl ajutăm, dar ce pot să fac? Aş vrea să îi pot lua locul, eu sunt bătrân, el are toată viaţa înainte.

Lotte căută în van cuvinte – atunci când avea cu adevărat nevoie de ele, acestea păreau să nu mai existe. Dacă David nu supravieţuia, atunci întreaga idee de dreptate era o iluzie, nu domneau decât samavolnicia şi haosul, în mijlocul cărora o persoană – cu toate planurile, aşteptările, speranţele, visurile ei – nu însemna nimic, nimic. În timpul nopţii, barca ale cărei pânze fluturau în vânt aluneca prin visele ei. Lacul Loosdrecht se umfla, devenind un ocean, la un moment dat, el era la cârmă, bronzat şi zâmbitor, apoi era în apă şi încerca frenetic să se cţere în barcă, agăţându-se de marginea ei cu degete împietrite în timp ce ea privea ca un simplu spectator.

Primi o fotografie recentă din partea tatălui său. Cu inocenţă dureroasă, David râdea spre fotograf. Această naivitate îl costase libertatea, poate chiar viaţa. Fusese la locul nepotrivit într-un moment nepotrivit, nu putea să privească fotografia fără să se gândească la asta. Respectul o împiedică să rupă fotografia şi se forţa să o privească iarăşi şi iarăşi. David ieşise din viaţa ei pe bicicletă, făcându-i bucuros semn cu mâna. Acea mişcare a braţului rămase cu ea cel mai mult, de parcă îi transmitea ceva mai mult, ceva ce avea o mare importanţă. Şi oare ce fredona în vreme ce dispăruse în întuneric?

Muzica o enerva. Toate acele melodii, măsuri, subtilităţi îi păreau ridicole, brizbizuri inutile, sentimente false. Vocea ei refuza să lucreze în octavele înalte, iar în cele joase vibra nesigură. Catharina Metz o trimise acasă:

– Mai întâi, încearcă să îţi revii puţin.

4

De unde venea toată acea apă şi unde se ducea? Anna stătea întinsă în strălucitoarea cadă de aramă. Bulele de aer decolau de pe pielea ei, o întreagă reţea de solzi. Corpul ei zăcea în apă, palid, asemenea unui peşte. Probabil că exista un ingenios sistem de canale prin care apa curgea din izvoare spre Institutul Terminal şi, după ce trecea prin căzi, era trimisă mai departe – corpul în jurul căreia clipocea nu era decât o staţie temporară. Toată acea apă, invizibilă, curgând neauzită, asemenea sângelui prin artere, pentru care căzile erau o inimă bătând. „În câte sticle de apă minerală sunt scufundată?" se gândi ea.

Cu mult timp în urmă, acelaşi corp fusese întins într-o cadă pe podeaua din bucătărie. Unchiul Heinrich bătea în batjocură în uşa închisă a bucătăriei: „Probabil că eşti foarte murdară dacă trebuie să faci baie în fiecare săptămână". În această baie părea să domnească o tăcere încărcată, de parcă musafirii trecutului erau prezenţi în mod invizibil, îngrijoraţi ca nu cumva să îşi dezvăluie prezenţa. Cât de mulţi, câţi morţi faimoşi fuseseră în această baie, în această cadă? Oare gândurile lor rămăseseră aici, se putea oare ca tăcerea să fie încărcată din acest motiv? „Ce gândiseră ei nu putea să fie ceva prea important", chicoti ea.

De la acei morţi necunoscuţi nu era decât un pas mic până la moartea lui Lotte. Ruşinea, furia şi mâhnirea nu o lăsară pe Anna să doarmă toată noaptea. „Şi totuşi suntem surori, protestă ea cu încăpăţânare în sinea ei. Oare înaintarea în vârstă nu aducea cu sine îngăduinţă şi înţelepciune? Dacă noi două nu putem să trecem de toate aceste bariere, oare alţii cum reuşesc? Altfel, lumea s-ar chinui cu reconcilierea secole întregi şi atunci durata fiecărui război ar trebui multiplicată cu cel puţin patru generaţii. Desigur, cu toţi banii ei, Germania reuşise să smulgă reconcilierea, dar un meci de fotbal era destul pentru a dezvălui că vechea duşmănie exista încă."

Ceva din unghiul luminii, reflexia verde a faianţei, intimitatea paşnică o duseră cu gândul înapoi spre cazinou. Lotte era aşezată în faţa ei, într-o cadă cu picioare de leu, o femeie brună (mătuşa Käthe?) se apleca spre ele şi turna o şuviţă fină de apă rece pe spatele lor, dintr-o carafă cu email albastru. Tremurau cu rândul, dârdâind cu plăcere. Putea să o vadă foarte clar pe Lotte în faţa ei, cu părul ud, cu ochii închişi strâns – imaginea era mai clară şi mai reală decât cea a lui Lotte care stătuse vizavi de ea cu o zi în urmă. „Toate sunt încă acolo, spuse ea surprinsă. Chiar dacă bombardamentele aeriene nu au lăsat nici o placă de faianţă, nici o piatră intactă din cazinou, totul este încă aici, în capul meu. Tot acest timp care a trecut nu înseamnă nimic."

„Lucrurile prin care istoria ne-a făcut să trecem nu pot fi puse pe cântar, gândi ea. Suferinţa nu ne desparte, ci ne uneşte, aşa cum plăcerea ne unea atunci." Această idee, oricât de absurdă părea, o linişti. În acel moment, o femeie într-un halat veni să o ajute să iasă din baie. Îi întinse Annei mâna pentru a o susţine. Fără fandoseli ciudate, dreaptă şi demnă, aceasta păşi peste marginea căzii şi ajunse pe

podea. „Asemenea lui Pauline Bonaparte ajutată de camerista ei", rânji pentru sine.

La sfârşitul dimineţii, se regăsiră în cafenea. Chiar dacă uşile erau mereu deschise în chip primitor, niciodată nu se întâlniseră cu nimeni acolo. Din când în când, câte un musafir rătăcea prin labirintul coridoarelor, dar, de cele mai multe ori, aceasta era liniştită şi goală – ianuarie era o perioadă slabă.

– Am dormit atât de prost, mărturisi Anna, întreaga noapte am văzut imaginea unui tânăr care înainta fără să bănuiască nimic.

Lotte aprobă din cap neatentă, sorbindu-şi alternativ cafeana şi apă minerală dintr-un pahar. Anna avu sentimentul că Lotte nu dorea să povestească în continuare.

– Nu vreau să dau impresia că licitez împotriva ta cu toate nenorocirile prin care am trecut, spuse ea grijulie, dar soţul meu a murit şi el în război, în acelaşi nenorocit de război, după ce am fost îngrijorată pentru el ani de zile...

Primele note din *Simfonia a cincea* a lui Beethoven răsunau în sufragerie. „Ta ta ta... Înaltul comandament al Wehrmachtului anunţă: Divizia a douăzeci şi opta infanterie cu privire la înaintarea din Rusia..." Anna pregătea o bucată de pâine pentru Rudolf. Încet, întindea pe ea nişte unt amesteeat cu lacrimi. Bătrânul von Falkenau, care stătea vizavi mâncându-şi micul dejun, o privea cu milă.

– Nu trebuie să plângi, Fraülein, clătină el din cap, până la urmă, logodnicul dumitale nu este în infanterie! Nu este în nici un pericol în detaşamentul de transmisiuni. Şi oricum, vei vedea, întreaga operaţiune se va termina în şase săptămâni. Chiar crezi că acea naţiune se va apăra? Ei sunt bucuroşi să scape de comunism.

Anna râse abătută. Chiar dacă von Falkenau, un veteran cu legături în cele mai înalte cercuri militare, își primea informațiile direct de la sursă, nici un fel de asigurare nu era în stare să-i domolească temerile. Ce era un soldat printre un milion de alți soldați? Un fulg mic în vântul tundrei, pe întinderile dezolante ale unei țări unde soarele răsărea de o parte și apunea de cealaltă parte a ei. Era un război lipsit de sens, exprimat mai ales în numere uriașe, care depășeau puterile imaginației: „Ta ta ta... Înaltul comandament al Wehrmachtului anunță..." treizeci de mii de prizonieri de război ruși, patruzeci de mii, cincizeci de mii. Ce se întâmpla cu ei, unde reușeau să trăiască? Acestea erau întrebările pe care o minte practică și le punea acasă, cu nevinovăție, în timp ce de la radio se auzea pălăvrăgeala victoriei prin ușile deschise spre grădină, în vreme ce trandafirii înfloreau din abundență. Când, în cele din urmă, sosi o scrisoare, aceasta era veche de paisprezece zile. Poate că, între timp, Martin fusese deja ucis în luptă. Mergea regulat la chioșcul de ziare din orășelul apropiat, citea presa, dar, cu cât încerca mai mult să îi estimeze șansele de supraviețuire în relație cu armatele care avansau, cu atât mai mult se simțea ca un spectator lipsit de putere. Statul acasă fără posibilitatea de a face ceva – un front despre care nimeni nu vorbea.

Primi o telegramă la sfârșitul lunii octombrie. „Te rog, vino la Viena. Imediat. Ne vom căsători." Valiza ei, care conținea o rochie de mireasă făcută în casă și un arbore genealogic autentificat, era pregătită de luni de zile. Se îndreptă grăbită spre Viena. Ezită atunci când coborî. Era ca și cum o pală de vânt o împingea înapoi în tren. El stătea acolo cu adevărat, după ce murise de o mie de ori în imaginația ei. El era acolo, întors dintr-o imensitate în care o persoană obișnuită s-ar fi pierdut. Timpul și spațiul îl aduseră

înapoi de parcă era cel mai firesc lucru din lume. Era flancat de părinții săi. Îl invidia puțin pentru că avea doi părinți cu care putea să o aștepte: „Priviți, aceea este ea". Tatăl și fiul purtau amândoi costume și pălării, a lui Martin era așezată strâmb, a tatălui – drept. Tatăl era zvelt și viguros, dar avea o expresie neliniștită pe fața umbrită de pălărie, de parcă soarele i-ar fi bătut mereu în ochi. Și mama dădea impresia că existența necesita un efort supraomenesc. Își strângea buzele de parcă ar fi suflat într-un balon. Părul negru, făcut permanent, părea o bonetă care îi acoperea capul. Martin radia între acești doi oameni care păreau să se ignore unul pe celălalt.

Tatăl își luă la revedere pe o stradă cu magazine, lipsită de copaci, pe care tramvaiele treceau zornăind, la intrarea într-o clădire masivă, cu cinci etaje. Sosise momentul ca el să se întoarcă la soția sa, explică politicos, care de altfel îi invita pe la ei. Anna își mută privirea uimită de la unul la celălalt. De ce nu îi spusese Martin că părinții lui erau divorțați? Tatăl își ridică pălăria și se îndreptă spre stația de tramvai. Cei trei urcară împreună treptele clădirii unde crescuse Martin, la primul etaj, deasupra magazinului unui farmacist. Anna, care se obișnuise cu încăperi mari, cu covoare, mobilă veche, tablouri și portrete de familie, avu un sentiment de repulsie când intră în camerele mici și ticsite cu fleacuri.

După ce mama îl trimise pe Martin cu treabă, o conduse pe Anna spre camera de musafiri cu o ospitalitate exagerată.

– Deci, spuse ea, bucuroasă să închidă ușa în urma lor, acum putem să vorbim ca de la femeie la femeie. Ascultă-mă. Vreau să te avertizez, pentru binele tău. Nu te căsători. Renunță la mariajul ăsta cât încă mai poți. Căsătoria este o invenție a bărbaților și ei sunt singurii care au de profitat. Prin această tranzacție, ei se aleg cu o mamă, o târfă,

o bucătăreasă şi o servitoare numai pentru ei. Toate într-una, gratis. Despre soţie nu auzi niciodată nimic. Ea stă ferecată în acei câţiva metri pătraţi, cu bruma ei de bani pentru gospodărie. Ea cade într-o capcană meschină, dar până să îşi dea seama de asta este deja prea târziu. Nu o face, dragă, fii înţeleaptă. Îţi zic toate astea din prietenie.

Anna încercă să se elibereze de ochii negri care o priveau hipnotic.

– Pot să vă asigur că îl iubesc pe Martin foarte mult... declară ea.

– *Ach,* dragostea, spuse femeia pe un ton binevoitor, nu sunt decât minciuni şi înşelătorie pentru a o înnebuni pe femeie.

– Vă rog să mă scuzaţi, spuse ea slab, aş vrea să mă schimb.

– Mai gândeşte-te la ce ţi-am spus!

Femeia părăsi camera triumfătoare. Anna se lăsă pe marginea patului. „Nu mă consideră potrivită, fu primul ei gând. Ce fel de mamă este aceea care încearcă să strice planurile fiului ei pe la spatele lui? Planurile unui soldat care trebuie să revină curând la război!" Privindu-şi fix rochia de mireasă, într-o stare de şoc, se pierdu într-o reţea întortocheată de gânduri şi reflecţii până ce Martin îi bătu la uşă, plin de o fericire nerăbdătoare.

– Pot să intru...?

Curajoasă, ea se hotărî să nu îi povestească nimic.

După cină, mama lui aşeză o farfurie de porţelan cu un model cu flori în faţa fiului ei.

– Mai am o surpriză pentru tine, fiul meu, ceva care îţi place la nebunie.

Cu un râs misterios, făcu să apară un borcan cu compot de piersici şi începu să îi umple farfuria cu el.

– Annei nu-i dai? întrebă Martin.

– Dar l-am păstrat special pentru tine...

O strălucire răutăcioasă, prevestitoare de ceartă, îi apăru în ochi. Martin suspină.

– Aş vrea să mai pui încă o farfurie.

Mama rămase nemişcată. În camerele înghesuite, ea era regină, şi oricine se aventura pe teritoriul ei era expus manifestărilor stranii ale dragostei materne. Apoi, sămânţa de scandal făcu loc ocaziei de a o face pe ofensata.

– *Ach so*... deci trebuie să fac asta şi pentru ea...

– Da, altfel eu nu o să iau nici o înghiţitură.

În afara celor patru camere, nu avea nici o putere asupra lor. Respirând mai relaxaţi, se plimbau prin oraşul care se etala elegant, cu bisericile, palatele, parcurile şi lacurile simetrice, grădinile botanice, grădinile de portocali, cofetăriile sale. Acesta era oraşul lui, o avanpremieră a viitorului ei. Aici avea să trăiască îndată ce războiul va lua sfârşit. Într-un muzeu, admirară comorile artistice ale Habsburgilor, privind peste acoperişuri de pe Leopoldsberg. Biletele pentru operă şi teatru erau rare, dar se găseau întotdeauna pentru un soldat aflat în permisie. O invitau pe mama lui la fiecare spectacol la care mergeau. Aceasta insista de fiecare dată să fie însoţită de o prietenă apropiată a ei, o vieneză amplă, împodobită cu multe zorzoane şi dantele, care se emoţiona rapid şi se simţea obligată să îi informeze în timpul fiecărui spectacol de orice gând care îi trecea prin cap.

– Mamă, spuse Martin în cele din urmă, sunt foarte fericit să vii cu noi, dar te rog... chiar trebuie ca prietena ta să te însoţească de fiecare dată?

– Deci... îşi ridică ea bărbia, prietena mea nu este pe placul tău? Dar nici tu nu mi-ai cerut aprobarea când ţi-ai ales prietena.

Martin îşi ceru scuze pentru ea în dormitor, privind-o obosit pe Anna.

– Îmi pare rău, nu da vina pe ea... a devenit așa din ziua în care tata a părăsit-o. Eu eram mic atunci. Nu a fost niciodată o mamă normală, așa cum ar trebui să fic mamele. A vrut întotdeauna să mă posede, într-un mod tiranic. Pentru a-l provoca pe el. Nu se poate face nimic în privința asta, pur și simplu așa stau lucrurile.

Sentimentul de expectativă pe care orașul îl trezise în Anna dispăru treptat. I se părea că mama plutește deasupra orașului, cu aripile întinse, nici o clădire, nici un cartier nu scăpa de umbra ei oriunde mergeau. Într-una dintre zile, când se întoarseră acasă, casa avea aerul unei morgi. Draperiile erau trase și fură loviți de un miros înțepător de oțet. Deschiseră cu grijă ușa dormitorului. Mama era întinsă pe pat, cu ochii închiși. Prietena ei stătea lângă ea și, grijulie, îi aplica pe inimă o compresă cu oțet.

– Șșșt, șopti ea cu degetul la buze, mama ta a avut o criză de nervi.

Martin își încordă maxilarul. După ce aruncă o privire rece scenei, se întoarse și ieși din cameră. Anna rămase la capătul patului, privind neliniștită spre mama palidă. „Doamne, gândi ea, dacă așa se comportă cu mama lui, cum se va purta cu mine mai târziu, dacă voi păți ceva?" Simți că începe să se sufoce. Ieși din cameră pe vârfuri, cu mâna la gât. Martin stătea supărat la masa din bucătărie.

– Știu ce gândești, zise el, dar pot să-ți spun că nu e decât o piesă de teatru. Nu are nimic.

– Dar cum poți să fii sigur de asta? întrebă Anna indignată.

– Bine, suspină el, îți este milă în ciuda a tot ce a făcut până acum. Du-te și ia-i pulsul, atunci o să vezi că n-are nimic.

Anna se întoarse timidă în dormitor. Își puse degetul pe încheietura mâinii ei. Prietena dădu din cap fără expresie. Bătăile inimii erau liniștite și regulate, așa cum ar fi trebuit

să fie. Ochii nu i se deschiseră nici măcar un pic. Stătea întinsă pe perne ca o enormă dalie neagră.

– Trebuie să îţi mărturisesc ceva, spuse Martin. M-a măcinat întreaga zi şi nu am îndrăznit să îţi zic... Nu putem să ne căsătorim acum...

Anna înţepeni.

– De ce nu?

El îşi puse mâna în jurul taliei ei. Permisia lui era de fapt ilegală, îi explică, avea un permis falsificat. După ce compania lui fusese pe câmpul de luptă săptămâni întregi, primiseră trei săptămâni pentru refacere. Atenţie, în Rusia. Comandantul companiei, un tip plăcut, sugerase: „Înainte să trebuiască să vă întoarceţi în acel iad, vă sfătuiese... să mergeţi acasă pentru trei săptămâni. Pe răspunderea mea". Martin i-ar fi trădat pe toţi dacă s-ar fi căsătorit: acesta era un eveniment oficial care trebuia adus la cunoştinţa superiorilor. Anna aprobă din cap fără să spună nimic. Dintr-odată, războiul era din nou prezent în toată enormitatea lui. Plin de remuşcări, îşi puse capul pe umărul ei. Totul părea ca importanţă pe lângă faptul că el avea să se îndrepte în curând spre est, iar ea spre nord, că nu erau decât nişte pioni pe o tablă de şah cât lumea de mare.

– Iadul acela... repetă Anna gânditoare. Spune-mi sincer numai atât, Martin, cum e acolo? Nu mă proteja...

El îşi puse degetul pe buzele ei.

– Şşşt... să nu vorbim despre asta, şopti el, sunt aici exact ca să uit de asta.

Pe măsură ce atacul de ipohondrie începu să cedeze, mama se ridică din nou din moartea ei aparentă. Învârtindu-se prin apartament, îşi reocupă poziţiile. Martin şi Anna îşi făceau planurile pentru ultima săptămână.

– Cred că o să merg la banca de economii, medită el, nu vreau să fim meschini.

În drum spre suportul de pălării, auziră cum uşa de la intrare fu trântită. Ieşiră din casă. Cerul, care ameninţa cu ploaie, avea culoarea faţadelor din zona veche a oraşului. Martin o strânse de braţ.

– Ei bine, ia priveşte...

În faţa lor, pe trotuarul de vizavi, mama lui se avânta în aceeaşi direcţie în care se îndreptau şi ei, cu capul înainte, în mână cu o geantă mare din piele, pe care o ţinea ea pe o armă.

– În ce hal se grăbeşte, comentă uimit.

Trecură pe lângă un magazin cu costume populare.

– Mă vezi îmbrăcată într-o asemenea rochie? întrebă Anna în glumă.

Martin strâmbă din nas.

– Acelea sunt pentru femei sentimentale, cărora le plac prospeţimea montană şi cornurile de vânătoare.

– Ce ciudat, spuse funcţionarul de la bancă zâmbind fin, acum două minute, mama dumneavoastră a retras toţi banii din cont.

– Dar era o sumă considerabilă, strigă Martin, ani întregi de economii. Fu nevoit să se aşeze. Îşi scutură capul ameţit, privind fix, în faţă. Înainte să plec, i-am dat o scrisoare de împuternicire, spuse el sec, pentru urgenţe.

Anna îl împinse cu blândeţe afară. El îşi aruncă pălăria în aer.

– Sunt falit, strigă cu un râs strident care răsună de pereţi, „O mein lieber Augustin, alles ist hin..."[1]

Intră în apartament cu o voioşie înspăimântătoare. Mama lui era deja în bucătărie, de parcă nu ar fi fost plecată nici o secundă măcar. Martin luă un scaun de bucătărie şi se cocoţă pe el.

---

[1] „O, dragul meu Augustin, totul este pierdut", versuri dintr-un cântec tradiţional german (n.red.)

– Şi ce a rămas în contul meu bancar...? strigă el retoric. Nimic!

Luă unul dintre borcanele cu compot de piersici etichetate cu grijă de pe raft, îl lăsă să alunece din mâini pe podea şi se întinse după un alt borcan.

– Am avut grijă de el toţi aceşti ani, începu să se tânguiască mama lui, am răbdat de foame... şi nici urmă de recunoştinţă...

Martin privi în jos, ţinând în mâini borcanul, spre mama care se văicărea. Brusc, îl puse calm înapoi pe raft, îl răsuci cu eticheta spre exterior şi coborî de pe scaun.

– Vino, spuse el calm, prinzând-o pe Anna de mână, hai să ne facem bagajele.

Învăluită într-un nor de autocompătimire, mama traversă micul ei imperiu. Se aruncă patetică peste valiza pe jumătate făcută de pe patul fiului ei. Anna îşi îndesă în valiză rochia de mireasă, pe care o atârnase pe un umeraş, şi o închise. O durere de cap surdă şi care făcea să-i zvâcnească tâmplele se afla între ea şi lumea exterioară. Îl urmă maşinal pe Martin afară din casă, pe stradă, în tramvai.

Fură primiţi de tată şi a doua soţie a acestuia cu înţelegerc calmă şi tăcută. Anna, care crezuse că iniţierea ei ca membru al familiei se terminase deja, fu pusă în temă cu cele din urmă mistere. Tatăl îşi reluase recent rolul patern, după o întrerupere involuntară de douăzeci de ani. În tot acest timp, mama lui Martin îi interzisese accesul la fiul său şi îl descrisese fiului drept un afemeiat frivol şi un profitor. Atunci când Martin ajunse în clasa a patra la liceu, din motive a căror logică probabil că doar ea o cunoştea, mama refuză să mai accepte alocaţia lunară plătită de tată. Fiului îi spuse că acesta nu mai voia să plătească, iar tatălui îi comunicase că fiul se săturase de învăţătură. Găsi pentru el un loc ca învăţăcel într-un salon de coafură chiar lângă

Operă, pe Kärntnerstrasse. De atunci, în loc să se aplece peste hexametrii lui Homer, se apleca asupra capetelor unor dive mofturoase. Manevrele ei ieşiră la lumină abia când Martin încercă să ia legătura cu tatăl său cu ocazia căsătoriei iminente.

Cu un efort retrospectiv, Anna înţelese acum ciudata primire în trei de la gară. Niei unul nu voia să cedeze în faţa celuilalt. Tatăl nu permitea să mai fie trecut cu vederea. Toată această implicare în complicaţiile familiale o amuţea. Era acum înclinată să se considere norocoasă că nu avea părinţi, deşi, într-un anume fel, şi Martin devenise orfan cu mulţi ani în urmă, prin absenţa unui tată, sub dominarea unei mame isterice.

Îşi reluară plimbările cu o energie disperată. Urcară de la Untere Belvedere, palatul de vară din secolul al XVII-lea al prinţului Eugen de Savoya care eliberase Viena de turci, spre şi mai marele Obere Belvedere, simbolul puterii acestuia. Vizitară Karlskirche, locul unde Martin îşi dorea să se căsătorească. Se îmbătară în taverna Heuriger. Zilele care rămaseră fuseră ca un rezervor ce trebuia umplut cu plăceri şi distracţii care să le ajungă pentru toată viaţa.

Îl conduse la gară împreună cu tatăl lui.

– O să mă descurc cu... strigă el de la fereastra trenului pe cale să pornească, Rusia este mare, şi ţarul e departe!

– Încă îmi amintesc cât de frică ne-a fost, în acea toamnă, că ruşii avcau să piardă, spuse Lotte.

– Eu nu m-am gândit decât la viaţa unuia singur... Anna îşi privi fix unghiile. Acesta era singurul lucru care mă interesa. În afară de asta, nu auzeam şi nu vedeam nimic. Speram şi mă rugam ca el să se întoarcă. Oamenii uită complet acest lucru acum, neliniştea continuă cu care

fiecare dintre noi, cei de acasă, trebuia să trăim, erau acolo milioane de băieți asemenea lui Martin.

Lotte se simți obligată să îi amintească faptul că milioane de ruși fuseseră uciși de aceiași băieți. Anna sări în sus.

– Pur și simplu, nu ne gândeam la așa ceva. Nu auzeam decât: „Înaintare, înaintare, Bialystok, Leningrad, Ucraina". Hermann Goering ținu un discurs important: „Am cucerit cea mai fertilă țară din lume..." Făcu promisiuni: „Vom înfăptui acolo lucruri excepționale. De acum înainte, vom avea destul unt, destulă făină". Germania devenea din ce în ce mai slabită: oricine se pricepea era pus să dea sfaturi legate de agricultură, de serviciile de sănătate. Chiar și cel mai mare nătărău era cineva și putea face ceva. Prizonierii de război erau aduși pentru a lucra în fabrici. Totul devenise o mașinărie organizatorică nebunească – într-un anume fel, o realizare uriașă. Și oamenii de acasă deveniseră ingenioși – îți făceai o haină dintr-o față de masă veche, îți făceai propriii pantofi...

– Și olandezii au făcut asta, izbucni Lotte.

– Desigur... necesitatea mobilizează toate forțele care în mod obișnuit zac nefolosite. De aceea atât de mulți oameni sunt plictisiți în ziua de azi. Trebuie să participe la cursuri de creativitate. Aceasta este boala vremurilor pe care le trăim acum.

Vindicativă, Lotte o întrerupse pe Anna, simțind că apărarea ei căpăta semnificația unui cântec de laudă.

– ...Și apoi a venit iarna.

– Da, generalul Ger. Atunci, înaintarea rapidă a încetat.

– Napoleon se împotmolise în noroi și frig, speram cu toții cu ardoare ca istoria să se repete, și așa s-a și întâmplat. „Acum, Hitler a pierdut războiul", ne-am spus imediat.

– Noi ne-am gândit: trebuie să îi ajutăm pe băieți să treacă iarna. Aceștia scriau acasă că le era frig și toată

lumea se puse pe treabă, chiar şi copiii şi pacienţii din spitale. Toată lumea începu să împletească. Se coseau haine din feţe de masă şi cearşafuri, se trimiteau haine de blană prin Crucea Roşie, pe la spatele liderilor partidului. Toată lumea avea grijă ca soţul, fiul sau tatăl lor să nu îngheţe. *Ach ja*... privi fix afară.

Aerul avea culoarea ardeziei de pe acoperişuri.

– Încă mai am acasă Gefrierfleisch-Abzeiche, decoraţia lui pentru acea iarnă îngrozitoare din Rusia, când atât de multe degete şi nasuri au degerat. „Ordinul degerării", cum a fost numit cu cinism.

Mama lui Herr von Garlitz, care fusese la un moment dat doamnă de companie a împărătesei, se hotărî să îşi petreacă ultimele zile din viaţă în lumea civilizată, aşa că se mută la Potsdam. Castelul cu patruzeci şi cinci de camere pe care îl lăsase în urmă era de cealaltă parte a Oderului, într-un sat cu casele înşirate una lângă cealaltă, construit în vremea înıpăratului Frederick, aşa cum existau multe în Brandenburg. Pe timpuri, Frederick cel Mare revendică şi populă această graniţă a provinciei şi instală acolo un prinţ. Pentru acesta, fu construit un castel în mijlocul câmpurilor, fu pavat un drum, iar de-a dreapta şi de-a stânga acestuia fură construite case pentru argaţii de la fermă. Mai erau şi o biserică, şi o şcoală mică. La schimb pentru disponibilitatea lor totală, argaţii primeau cereale şi o bucată de pământ suficient de mare pentru a creşte un porc şi o vacă.

Deoarece era departe de locurile unde cădeau bombele, Herr von Garlitz hotărî că ar trebui să se mute cu toţii pe moşia unde crescuse el. Se duse înainte, împreună cu soţia, pentru a face aranjamentele, lăsându-i pe copii în grija Annei, în casa socrilor. Şase săptămâni mai târziu, aceasta primi o telegramă din partea lui Frau von Garlitz: „Vino aici.

Am nevoie de tine. Am găsit-o pe Adelheid, fosta doică a lui Rudolf, ea va avea grijă de copii". Şi, din nou, Anna porni cu cele două valize ale ei, una cu rochia de mireasă şi scrisorile primite prin Feldpost din partea lui Martin şi cealaltă cu restul lucrurilor ei. Fu luată de la gară într-o căruţă. Stăpâna ei stătea pe un cufăr, mai puţin *soignée* decât înainte, părând un pic dezordonată. Dobândise o indiferenţă încântătoare, un *laissez-faire* care o surprinse pe Anna, obişnuită cu manierele desăvârşite şi stăpânirea de sine pe care aceasta le avusese înainte, în orice situaţie.

– O să mori de râs, spuse contesa în gura mare, hurducăindu-se pe drumul bolovănos de ţară cu aceeaşi nepăsare cu care o dusese pe Anna în maşina ei Kaiser-Freser, cu o veşuicie în urmă. Nu poţi decât să râzi, castelul este atât de îngrozitor de dărăpănat, cum nici nu-ţi închipui, trebuie să vezi cu propriii ochi.

După o călătorie de o jumătate de oră printr-o lume nelocuită, unde chiar şi alternanţa de pădure şi câmpie transmitea o anume monotonie, ajunseră în sat. Toate ingredientele erau prezente: biserică, şcoală, casele argaţilor de fiecare parte a drumului. Numai castelul era ascuns vederii din cauza unui zid acoperit în dorul lelii de crengile unor castani şi arţari bătrâni. Poarta fu deschisă de un bărbat care avea ochii atât de saşii, încât părea că întâmpină şi alţi oameni pe lângă Anna şi contesă. Căruţa se hurducăi înăuntru. Poarta se închise în urma lor. Şi iată castelul – masiv, robust, cu ziduri gri-deschis, acoperiţi cu iederă, ramele ferestrelor albe şi o pădure de hornuri pe acoperişul roşu. Castelul părea închistat, timid, de parcă ar fi fost o persoană care nu era pregătită să îşi divulge secretele. Dintr-o pasiune rococo pentru simetrie, mijlocul faţadei era ocupat de o terasă cu o seară care începea largă şi primitoare, iar apoi se îngusta pe măsură ce se apropia de uşa dublă din

față. Stâlpii pătrați situați de fiecare parte susțineau timpanul de deasupra, pe care era sculptat în relief blazonul familiei. Se duseră în partea laterală, spre intrarea de serviciu. Diverse acareturi și șoproane închideau curtea interioară pietruită.

Frau von Garlitz o conduse în casă. Abia apucă Anna să pună piciorul înăuntru, când diverșii muncitori care reparau ceva la etajul al doilea își scuturară praful și murdăria de pe haine, iar acestea căzură direct pe pălăria vieneză a Annei. Izbucniră râsete amuzate.

– Acum, știi cum e să trăiești aici, spuse Frau von Garlitz.

Un inventar amănunțit făcut în aceeași zi dovedi că aceasta nu exagerase. Pe lângă problemele structurale pricinuite de anii de abandon, interiorul era murdar și jerpelit. Mirosul bătrânei care timp de cincizeci de ani ceruse cu încăpățânare ca totul să rămână așa cum fusese în tinerețea ei se simțea în fiecare cameră. Armuri ruginite se bălăbăneau pe holurile și coridoarele străbătute de curenți – bizare trunchiuri de copaci cu lumini fosforescente, de un kitsch înfiorător, îi trezeau de-a binelea pe oaspeții nevinovați care, pe jumătate adormiți, trebuiau să se ducă la toaletă în timpul nopții. Dormitorul lui Frau von Garlitz avea nevoie urgentă de atenție. De la sosirea ei, cu șase săptămâni în urmă, dormise în aceeași cămașă de noapte, între aceleași cearșafuri, pe un pat al cărui baldachin de satin atârna greu sub praful adunat în decursul anilor. Totul era atât de murdar, încât te simțeai infectat privind numai această mizerie.

– Doamne Dumnezeule, șopti Anna, ce cocină.

Frau von Garlitz își ridică mâinile neputincioasă.

– Nu știu unde este nimic, chiar nimic, nici măcar ccarșafurile și așa mai departe.

– Dar trebuie să fie undeva, spuse Anna răgușită, deschizând ferestrele. Începu să înțeleagă faptul că, printr-un

simplu gest nevinovat şi timid, contesa transfera asupra ei întreaga responsabilitate pentru starea de dărăpănare a domeniului.

– Ce bucuroasă sunt că eşti aici, suspină ea ca o fetişcană.

Astfel începu munea de renovare. Timp de un an, Anna trecu din cameră în cameră cu un alai de muncitori polonezi şi femei din sat până ce toate cele patruzeci şi cinci de încăperi avură parte de o transformare. Arendaşii germani trimişi la război fură înlocuiţi cu polonezi condamnaţi la muncă silnică şi prizonieri de război ruşi, găzduiţi în grajduri, unde erau permanent păziţi de patru soldaţi înarmaţi. Nu existau tractoare sau combustibil. La ora şase dimineaţa, echipe de optzeci de boi mânaţi de ruşi supravegheaţi de un inspector agricol scutit de serviciul militar sc îndreptau spre câmpurile înconjurătoare în căruţe hodorogite, unde trebuiau să lucreze toată ziua într-un ritm nerusesc, pentru a ajunge la cota de cereale decretată de Reich. Cartofii, cerealele, laptele, untul, totul trebuia predat, cu excepţia unei mici raţii individuale. Pentru locuitorii castelului sc construi un dulap cu compartimente în care fiecare îşi ţinea porţia de unt – o sută douăzeci şi cinci de grame pe săptămână. Jumătate din această cantitate trebuia dată la bucătărie, pentru gătit. Umanitatea părea împărţită în două tabere: una întindea toată porţia pe o singură felie şi mânca pâine uscată restul săptămânii, iar cealaltă întindea cu grijă pe fiecare felie un strat meschin, subţire cât o foiţă.

Înainte ea marea repunere în funcţiune să meargă ca unsă, Anna fu nevoită să se lupte prin metodele tradiţionale. Nesigură, deoarece trebuia să conducă o gospodărie complicată şi uriaşă pe bazele pateticului certificat obţinut la Şcoala de administrare a gospodăriei pentru tinerele domnişoare de condiţie bună, hoinări prin camere în speranţa descoperirii unei structuri domestice. Sfârşi în spălătorie,

unde patru femei grase şi joviale din sat spălau cearşafurile în căzi ovale, cântând, râzând şi sporovăind. Mica procesiune se muta apoi în pivniţă, unde cearşafurile erau trecute printr-un calandru şi apoi netezite cu fiare de călcat încinse. Nu se grăbeau, spălatul se făcea în paisprezece zile, după care primeau un lot nou şi o luau de la început. Fiecare zi era întreruptă de o pauză mare, la prânz. Mamselle făcea eafea şi cocea biseuiţi. Totul era foarte plăcut – erau total dezinteresate de faptul că această sociabilitate se petrecea pe fundalul a patruzeci şi cinci de camere pe cale să se dezintegreze.

– Sfinte Sisoe, spuse Anna, lucrurile nu mai pot continua în felul acesta!

În fundul spălătoriei, sub un strat gros de praf, descoperi o maşină de spălat cu o centrifugă enormă.

– E stricată, spuseră pe un ton fatalist femeile.

Curelele de transmisie fuseseră de mult îndepărtate şi traversaseră curtea pentru a ajunge în dotarea generatorului din distilerie, unde se făcea gin din cartofi.

– Ce are? îl întrebă pe mecanic. E stricată?

– Nu ştiu, mormăi el, ridicând din umeri.

Anna avea sentimentul că înoată în melasă, într-un râu de impasibilitate şi indiferenţă.

– Ce fel de răspuns e acesta, cum adică nu ştii? îl repezi ea. Ce-ar fi să te uiţi la ea?

Suspinând şi cu o privire indiferentă, omul se aplecă peste maşină. Fără nici un chef, o repară totuşi în câteva ore. În dimineaţa următoare, la ora şase, Anna puse rufele de spălat în maşină. Enormul obiect lat de un metru începu să funcţioneze. Sub el ardea un foc vioi. La sosirea lor, spălătoresele fură întâmpinate de sunete vesele: bum, bum, bum, tşşş, tşşş, tşşş, clop, clop, clop. Clipiră fără să fie impresionate, apoi deveniră furioase. Ce îşi închipuia această Rhinelander, credea că putea să se amestece chiar

aşa în vieţile lor? Ele spălau la mână de când se ştiau, aşa le convenea şi nu era nevoie de nici o schimbare.

– De ce ar trebui voi să spălaţi şi să călcaţi timp de paisprezece zile? strigă Anna peste toată larma. O tranşă era deja stoarsă. Afară, soarele strălucea. Atârnă rufele pe sfoară şi se grăbi înapoi în spălătorie. Fără să bage în seamă privirile lor dezaprobatoare, le învăţă pe femei cum să folosească maşina.

– Puteţi să staţi lângă maşină.

Anna se speti înainte şi înapoi spre sforile pentru întins rufe. La sfârşitul zilei, albiturile miroseau minunat şi erau deja împăturite frumos. Totul era gata. Rămâneau treisprezece zile pentru curăţarea casei. O mică revoluţie. Când femeile îşi dădură seama de aceasta, furia lor de transformă în ură, care apoi se topi treptat, în timpul iernii, când ele şi copiii lor se îmbolnăviră, iar Anna le făcu tuturor ceai de muşeţel şi le înveli în pături călduroase, şi le duse la doctor în mijezul nopţii când trebuiau să nască. În acest fel, compensa în tăcere pentru neglijenţa lui Frau von Garlitz, căci datoria tradiţională a nobilimii era să se îngrijească de bunăstarea celor care se aflau în serviciul lor.

Curăţară cameră după cameră. Uimirea Annei la vederea pânzelor de păianjen, a prafului, mucegaiului şi insectelor moarte pe care bătrâna contesă le lăsase să se adune de-a lungul anilor se transformă curând în perseverenţă robustă. Era o încăpere care le depăşea pe toate celelalte: camera împăratului. Aceasta rămase un sanctuar încuiat de când Kaiserul Wilhelm petrecuse acolo o noapte ca musafir al uneia dintre fostele doamne de companie ale soţiei sale. Imediat ce deschiseră camera, fură întâmpinate de un miros acru, de mucegai. Dădură jos draperiile şi perdelele, traseră cearşafurile şi pernele de pe patul cu baldachin, stârnind un nor de praf şi molii, dar chiar şi după ce toată odaia fusese

golită, acea pătrunzătoare duhoare imperială mai zăbovea încă. În cele din urmă, desfăcură salteaua: locul unde se odihnise corpul maiestății sale era plin de viermi, care săreau ferieiți din stofa din păr de eal – liberi dintr-odată. Anna era oripilată. „Este război, gândi ea cu febrilitate, și nu putem să aruncăm cu una, cu două stofa scumpă, din păr de cal." Dintr-odată, își aduse aminte de alambicul din distilerie. Luară salteaua, traversară curtea și îi aruncară conținutul în boilerul sub care ardea un foc domol. Viermii explodară asemenea floricelelor de porumb. Când nu se mai observă nici un fel de activitate printre firele de păr de eal, stofa fu spălată și uscată la soare. În cele din urmă, luă încărcătura scumpă și o duse la un meșter de saltele, înarmată cu doi litri de gin.

Podul era plin de obiecte pe care timpul le expulzase cu ani în urmă. Singurele lucruri de valoare pe care Anna le descoperi fură o serie de gravuri englezești, vechi seene de vânătoare în rame de mahon, care își găsiră locul atâruate în hol și coridoare. Sub murdărie, descoperi o cantitate impresionantă de kitsch dintr-o perioadă care părea să fi avut o preferință deosebită pentru înfloriturí și auriri. Scoaseră totul în curte, pentru o vânzare publică. Anunțul circulă din gură-n gură: „Totul este de vânzare pentru cincizeci de pfenigi bucata". Femeile poloneze din locuințele învecinate se înghesuiră, îmbrăcate în haine uzate, deformate, cu eșarfe legate strâns în jurul fețelor rotunde și palide. Toate se luminară la vederea articolelor de lux și, cu ochi strălucitori, pipăiră simbolurile unui trai îmbelșugat și lipsit de griji. După ce ezitară la nesfârșit în fața vreunui obiect pe care îl cumpărară în cele din urmă, se grăbiră să plece de parcă ar fi putut să le ia cineva lucrurile înapoi – un taburet acoperit cu mătase sau o învelitoare pentru ceainic în forma unei doamne rococo.

După culesul sfeclei-de-zahăr, femeile poloneze o spălară, o feliară şi o presară, stârnind un miros greţos de dulce. Apoi, făcură sirop. Totul era lipicios. Fiecare primi drept plată un sac cu sfeclă.

– Putem să folosim presa...? gesticulară ele timid, încercând să exprime cât de dificil era să facă această muncă manual.

– Desigur, spuse Anna, noi am terminat şi nu mai avem nevoie de ea.

Câteva ore mai târziu, Herr von Garlitz veni la ea îmbrăcat în costum de călărie.

– Ascultă aici, o certă el, ce ai mai făcut acum? Le-ai dat polonezilor presa.

– Da, de ce nu? rosti Auna pe un ton sfidător.

Era enervată de personajul monden şi nepăsător din mijlocul iureşului de activităţi.

– Crezi tu, îşi ridică el bărbia, că polonezii ne-ar da nouă presa dacă am fi în Polonia? O privi provocator şi răspunse pentru ea. Cu siguranţă, nu ar face-o, şi asta pentru că ne urăsc.

– Dar la urma urmei, noi nu-i urâm pe ei, răspunse Anna. Oricum, dacă polonezii sunt atât de răi comparativ noi, aşa cum spuneţi, atunci eu oare ar trebui să le urmez exemplul şi să fiu asemenea lor, căci atunci asta nu ne-ar face cu nimic mai buni decât ei, iar noi nu am mai avea nici un drept să ne comportăm de parcă ei ar trebui să asculte de noi.

El îşi clătină capul la auzul acestui raţionament paradoxal.

– Ei sunt Untermenschen[1], spuse el cu demnitate.

– Dacă ei sunt Untermenschen şi noi suntem Herrenmeschen[2], aşa cum spuneţi dumneavoastră, încercă ea să spună

---

[1] Oameni inferiori (în lb. germană, în original)

[2] Stăpâni (în lb. germană, în original)

diplomatic, atunci eu nu pot să fiu asemenea polonezilor, aşa că nu ar trebui oare să fiu ca noi, adică Herrenmensch?

Întreaga idee de Untermensch, Herrenmensch, Übermensch[1] i se părea ridicolă, dar avea suficientă intuiţie politică pentru a înţelege că nu putea să-i declare acest lucru unui lacheu al Führerului. Von Garlitz se încruntă. Această dialectică îl depăşea. Simţi cumva că fusese pus la locul său de această membră a personalului, îndărătnică, dar din păcate indispensabilă, care îşi folosise cu neruşinare puterea contra puterii lui, ca stăpân, chiar pe domeniul lui. Era prea mult pentru el. Scuturându-se de confuzie, se îndepărtă cu paşi scurţi şi măsuraţi, cu fruntea pleeată, lovind ici şi acolo câte un copac cu biciul de călărie.

Munca excesivă scurta timpul dintre două scrisori venite prin Feldpost. Martin relata despre frumuseţea unui câmp plin de floarea-soarelui. Găsise o ladă cu cărţi la o piaţă săptămânală. Urmă apoi o reţetă pentru borş. Era o contradicţie ciudată între procesiunea triumfală tumultuoasă a Wehrmachtului de la radio şi calmul paşnic din scrisorile lui Martin, în care nu se auzea niciodată un foc de armă, în care nu ardea nici o casă. În toamnă, fu staţionat lângă Tula. Când sosi îngheţul şi andrelele păcăneau pretutindeni pentru a alunga frigul tundrei, Anna îi trimise un pachet, în speranţa oarbă că acesta avea să îşi găsească drumul prin infinitate. Zvonurile despre oameni morţi pe front ajungeau tot mai aproape, o ameninţare anonimă care era negată de buletinele de ştiri în care soldaţii fumau fericiţi ţigări de foi în adăposturile lor din zăpadă. La început, nu erau deeât veri îndepărtaţi, prieteni din studenţie, prieteni ai prietenilor, apoi deveniră fraţi, logodnici, taţi. Dar, în scrisorile lui Martin, iarna avea o frumuseţe cehoviană. Împreună cu

[1] Om superior (în lb. germană, în original)

camarazii lui, descoperise o fermă unde era un pian de concert. Un singur pian de concert pe o întindere nesfârşită de câmpii troienite de zăpadă, dezacordat din cauza frigului. Soldaţii îşi adunară saltelele şi îşi combinară forţele pentru a ridica pianul. Acesta se dezgheţă rapid. Muzica urmă noapte după noapte. Fermierul le transmise vecinilor scuzele curtenitoare ale lui Martin. Se gândi că era mai important ca soldaţii să îi asculte pe Mozart şi Bach decât să le fie cald noaptea. Cu cât evenimentele descrisc erau mai colorate, cu atât Anna devenea mai bănuitoare.

Unul dintre prizonicrii ruşi avea o responsabilitate neobişnuită: trebuia să aprindă sobele din castel şi să întreţină focul în ele. Întreaga zi, în fiecare zi, el trecea din cameră în cameră cu un coş de lemne. Nimeni nu îi spunea nimic – era condamnabil să îi considcri pe ruşi fiinţe umane. Într-o zi, Anna sc găsi în aceeaşi cameră cu el. Timid, aproape invizibil, acesta îşi făcea ınunca de pareă realizase faptul că nu avea nici un drept la existenţă decât ca întreţinător al focului. Ea îi vorbi fără vreo introducere, pur şi simplu pentru că erau două persoane în acelaşi spaţiu. Spre surpriza ei, acesta îi răspunse într-o germană stricată – mai mult de-atât, se părea că numele lui era Wilhelm: după ce Kaiserul german îl vizitase pe ţar, toţi nou-născuţii fuseseră botezaţi Wilhelm. „Un alt fin al împăratului", îşi spuse Anna, rânjind în sinea ei. Explicaţiile lui erau pline de consoane ruseşti moi, vibrante. După această introducere, ea putea fi adesea găsită în camerele în care se aprindea focul. El îi şopti că sufereau de foame la grajduri, că se chinuiau cu multe lipsuri. Ea fura mâncare din bucătărie pentru el. Seara, tăia feţe de pături uzate în pătrate din care făcea batiste pentru prizonieri. Aduna periuţele de dinţi aruncate, resturile de pastă de dinţi, săpun şi piepteni de buzunar cu câte un dinte lipsă. Wilhelm strecura prada în grajduri,

unde aceasta era imediat folosită. Anna nu se întreba de ce făcea acest lucru. Intenţiile subversive îi erau străine. Pur şi simplu, nu putea suporta lipsa de armonie dintre relativul confort din castel şi greutăţile din grajduri.

Între două sobe, Wilhelm o informa în legătură cu zvonurile care circulau printre ruşi şi polonezi, zvonuri care dezvăluiau lumea din spatele buletinelor de ştiri triumfale: ofensiva germană era blocată. Exact când credeau că armata rusă era epuizată de pierderile a milioane de oameni, o sută de soldaţi sovietici vii apăreau pentru fiecare ostaş mort. „Şi Tula?" întrebă Anna cu inima cât un purice. El îşi ceru scuze, zvonurile nu erau atât de detaliate. „Şi cum ajungeau la ei aceste veşti?" „Păi..." el îşi întinse mâiuile cu un zâmbet blajin. Sursa informaţiilor rămase un mister pentru ea. Oare veştile erau aduse de ultimul stol de păsări care traversa cerul gri sau profitau cumva de un maratonist bine antrenat, care pareurgea distanţa până la graniţa poloneză în timp-record şi trecea în drum pe la toate domeniile unde lucrau polonezi?

– Chiar eşti o nemţoaică adevărată, spuse Lotte seuturându-şi capul.

– Cum aşa?

Anna se puse în gardă.

– O nemţoaică adevărată, eficientă... ca atunci când ai rezolvat problema cu maşina de spălat... totul în spiritul minunii economice. Dar ce mă întreb...

– Da...

Anna era extrem de îndatoritoare, dornică a explica totul, dar şi pentru a îndepărta orice neînţelegere.

– Oare, în cele din urmă, spălătoresele au dus-o mai bine în acea administraţie organizată a ta? Puteau să râdă, să cânte, să bârfească în continuare?

– Pfff... Anna ridică obosită din umeri. Şi-au primit în continuarc cafeaua şi biscuiţii, să ştii. Dar nu poţi să opreşti progresul. În zilele marilor latifundiari, lucrătorii agricoli au învăţat să scrie şi să citească. Nimeni nu considera că era nevoie de mai mult. Apoi, au venit timpurile când muncitorii au refuzat să mai fie ţinuţi în ignoranţă – iar eu am fost una dintre aceştia – şi au fost educaţi, apoi au apărut televizorul, calculatorul... Dacă vrei să te întorci la râs, la cântat şi bârfit, atunci ar trebui să dai deoparte tehnologia şi avantajele acesteia.

– Dar multe lucruri s-au pierdut.

– Nu trebuie să devii romanţioasă cu lucrurile acestea.

Şi astfel reveniră la vechea lor divergenţă. Priviră afară, dincolo de femeia cu lebăda, încercând să îşi organizeze gândurile care fluturau în vânt, în toate direcţiile, asemenea unor foi de hârtie, pe măsură ce amintirile se trezeau.

– Pot să înţeleg de ce i-ai ajutat pe prizonierii ruşi, medită Lotte. Pe undeva, sperai ca şi ruşii să facă acelaşi lucru pentru Martin dacă acesta ar fi căzut prizonier.

– Nu... Anna îşi strânse buzele. Am făcut asta ca să îi ajut, fără să mă gândesc la alteeva.

– Totuşi, s-ar putea ca şi alte motive să fi fost ascunse sub aceasta. Din primul moment în care primii oameni care se ascundeau au bătut la uşa noastră, în sfârşit, am avut sentimentul că pot să fac şi eu ceva – de parcă făceam ceva pentru David... într-un sens abstract, ajutând orice persoană pe care o ascundeam de cei care ne ocupaseră ţara.

– Deci aţi ascuns oameni în casă...

Lotte aprobă din cap.

– Evrei?

– Majoritatea.

Anna suspină şi toate rotunjimile ei suspinară şi ele.

5

Luară prânzul într-un restaurant din Place Albert, cu vedere spre un înger colosal, care coborâse pe un soclu înalt şi, cu uimire, observa de acolo umanitatea. După aceea, făcură o mică excursie prin oraş – doza zilnică de mişcare terapeutică. Hoinăriră printr-o biserică de granit gri, cu trei turnuri, ale căror clopotniţe erau îndreptate aprig spre cer asemenea unor profesori severi. Măcar o dată erau amândouă de acord că aceasta era o biserică excepţional de urâtă. Lipsite de inspiraţie, se plimbară prin spaţiul întunecos, cu un prospect despre istoria bisericii în mână.

– „Construită în 1885 în stilul romantic al Rinului, urmând şcoala din Köln", citi Anna. Nu ştiam că, în acea perioadă, am exportat arhitectură atât de urâtă.

Înaintară încet spre o seulptură care provenea dintr-o biserică mult mai veche, care fusese construită în acelaşi loc: un grup de îngeri purtând săbii şi bastoane episcopale. Plictisite, ieşiră din biserică şi intrară în cafeneaua de vizavi, o consolare pentru cei care plecau dezamăgiţi din biserică. Aveau amândouă nevoie urgentă de cafea. Un avion militar traversă cerul pe diagonală, prin spatele turlelor mizantrope, de parcă ar fi vrut să le distrugă.

* * *

Atunci când familia Frinkel, un trio îmbrăcat elegant, sosi într-o zi la uşă, nimeni nu îşi dădu seama că această vizită aparent nevinovată marca sfârşitul unei epoci care nu avea să se mai întoarcă niciodată în viaţa mamei lui Lotte şi a familiei sale. Bram Frinkel, care avea de-acum optsprezece ani, aranjase întâlnirea. El rămăsese prieten cu Koen în toţi acei ani. Băură ceva care trebuia să treacă drept cafea. Tatăl lui Lotte puse *Dublul concert* de Bach în onoarea lui Max Frinkel, care câştigase o oarecare faimă drept prim-violonist în orchestra radioului de la emigrarea lui din Germania. Adunarea ascultă cu atenţie. Era de pareă musafirii ar fi venit special pentru a asculta concertul. Dar, când ultimele sunete se stinseră, războiul le înlocui imediat – în tăcerea bruscă, cu surogatul de cafea, în prezenţa familiei Frinkel.

– Vă plaşe mujica... începu Frinkel, mângâindu-şi bărbia neliniştit.

Aceste circumstanţe îl încurajară să ceară ospitalitatea părinţilor lui Lotte, în schimbul acoperirii costurilor, desigur, şi numai pentru o perioadă scurtă de timp, până ce reuşeau să ajungă la o soluţie permanentă.

– Toţi evreii din Hilversum trebuie să se adune în Amsterdam, spuse el cu înţeles.

– Voi trăiţi atât de minunat, departe de lume, continuă soţia lui, Sara, într-o olandeză impecabilă. Max ar putea să îşi facă exerciţiile zilnice la vioară fără grija că ar putea fi auzit de careva.

Era mică şi vivace, cu buzele şi unghiile de aceeaşi culoare cu rochia.

Patul lui Bram fu aşezat în camera lui Koen, iar soţii Frinkel fură instalaţi în camera copiilor, de unde cântecele

ameţitoare şi armoniile flajeoletului[1] făceau pereţii să tremure. Atunci când tatăl se oprea, începea fiul cu muzică ţigănească şi dansuri slave. Familia fu căutată de un prieten din Germania, Leon Stein, care le cunoştea secretul. Acesta îşi părăsise ţara pentru a lupta contra fascismului în Războiul Civil din Spania. După aceasta, lucră timp de mulţi ani în Harlem, pentru unchiul său, un fabricant de butoaie şi lăzi, care primise de la germani, pentru mulţi bani, permisiunea de a pleca în America. Acesta reuşise să îşi ia cu el caii, dar nu şi nepotul, care devenise apatrid după aventura spaniolă. Lumea Nouă aflată de cealaltă parte a oceanului, care era deschisă pentru toate naţionalităţile, îşi închidea ermetic graniţele pentru cei care nu aveau nici o uaţionalitate. Stein trebuia să se ascundă urgent. „Dar numai pentru o perioadă", explică el. Vechiul foc antifascist spaniol nu se stinsese în el şi îl împinsese spre rezistenţa olandeză – în cazul lui era vorba despre un total dispreţ faţă de moarte, pentru că arăta exact ea un evreu chiar şi atunci când purta o uniformă germană în timpul unui atac-surpriză asupra unui centru de distribuţie, dând ordine în limba lui maternă.

În biroul tatălui lui Lotte fu instalat un pat pentru el. Dormea acolo asemenea unui soldat, pe o seândură îngustă de lemn, făcând febril planuri, mereu agitat, mărturisind că nu era cuprins de calm decât atunci când se afla în pericol. Era evaziv, viaţa lui era legată de secrete; câteodată, se adăpostea la ei pentru trei săptămâni, apoi dispărea fără veste pentru o lună.

Într-o dimineaţă, fură treziţi în zori de focuri de armă. Toată lumea alerga prin casă în pijamale, familia Frinkel căutând cu disperare un mod de a se face nevăzută. Koen plecă să cerceteze împrejurimile, iar atracţia pericolului

[1] Instrument muzical asemănător cu flautul (n.red.)

îi strălucea în ochi. Aparent din întâmplare, hoinări prin pădure. Acolo se întâlni cu trei soldaţi austrieci, abia mai în vârstă decât el, care ieşiseră la vânătoare pentru a rupe monotonia raţiilor zilnice. Primi o ţigară şi sporovăiră despre iepuri sălbatici. Nepăsători, îi spuseră că, mai târziu în acea zi, aveau să pornească un raid prin zonă, fiind mai uşor uneori să prinzi un evreu decât un iepure. Koen îi conduse spre un deal care era plin de găuri şi tuneluri. Se despărţiră lovindu-se frăţeşte pe umeri.

Cu răsuflarea tăiată, dădu raportul.

– Nu vânează decât iepuri deocamdată, dar, peste câteva ore, o să vâneze... o să vâneze...

Nu putea să rostească acel cuvânt. Ruşinat, îşi privi prietenul care stătea cu picioarele goale pe gresie, amorţit de frig. Se auziră din nou focuri de armă în depărtare. Max Frinkel îşi masa degetele agitat.

– Doamnele Noteboom...! strigă el.

Soţia lui dadu din cap cu putere.

– Două admiratoare, explică ea, care stăteau în primul rând la fiecare concert. S-au oferit o dată ca, dacă avem necazuri, să mergem la ele. Totuşi, sunt un pic excentrice...

Fură duşi acelo cu viteză maximă. Doamnele locuiau împreună cu patruzeci şi opt de pisici, într-o vilă mare şi dărăpănată, care era ţinută în picioare de plante agăţătoare şi iederă. Chiar dacă una era mama celeilalte, era foarte dificil să îţi dai seama care dintre aceste doamne captivante era eca mai în vârstă, amândouă având părul strâns în eocuri gri şi ochelarii gen Karl Marx. Ştiau să recunoască o aluzie. Desigur că faimosul violonist era bine-venit, ele îi primeau pe toţi hoinarii, fie că mergeau pe două sau pe patru picioare.

După plecarea familiei Frinkel, aşteptară inspecţia limiştiţi. Mama lui Lotte se bucură de calmul brusc. Abia acum îşi dădu seama de îneordarea eauzată de prezenţa lor. Frica

permanentă de o vizită neașteptată, spaima că unul dintre copiii mai mici ar putea să își dea drumul la gură, neliniștea de a nu face o greșeală mică, dar fatală, atât de neînsemnată încât o scăpai fără să îți dai seama, groaza de represalii pe care nimeni nu îndrăznea să și le imagineze... o teamă care se combina cu sentimentul de vinovăție: în tot acel timp, își pusese copiii în pericol. „N-o să mai fac așa ceva, hotărî ea. Ei stau foarte bine acolo, cu doamnele Noteboom."

Erau mai mult decât destule lucruri pentru care să își facă griji. De exemplu, cum ar fi ca rușii să fie învinși, pentru că atunci totul ar fi fost pierdut. În timpul perioadei Stalingrad, Jet începu să meargă în somn, noaptea, prin casă. Lotte se trezi și descoperi că patul de lângă ea era gol și își găsi sora dreaptă și palidă ca o statuie în camera de zi, unde mergea încet, prin vis, în jurul mesei și scaunelor, fără să se izbească de nimic. Pentru a o împiedica să cadă pe scări, Lotte încuie ușa de la dormitor, dar nevoia de a merge trebuia să fie cumva satisfăcută: într-o noapte, Jet descbise ușa de la balcon și ieși afară, în ploaie, în cămașă de noapte. Lotte fu trezită de vântul care îi sufla peste frunte. Nu doar patul, dar și balconul părea să fie gol. Tulburată, încercă să străpungă întunericul: oare lui Jet îi crescuseră cumva aripi? Abia când privi peste balustradă, o văzu întinsă, udă până la piele, pe un strat de ochiul-boului care fusese distrus de ploaie. Timp de multe săptămâni, Jet fu nevoită să stea culcată într-o cameră întunecată, din cauza unei comoții severe. Somnambulismul ei fu înlocuit de o durere persistentă de cap. Chiar și așa, cerea să fie informată despre cele mai noi schimbări care aveau loc în Est, fără să fie cruțată.

Ploaia în Olanda însemna zăpadă în Rusia. În acel an părea că plouase toamna mai mult decât de obicei. Într-o seară, chiar și bunele intenții ale mamei lui Lotte fură șterse de ploaie. Auziră soneria. Doi bărbați înfruntaseră ploaia

biciuitoare. Fața unuia dintre ei era ascunsă în spatele unor ochelari masivi, aburiți de ploaie. Celălalt părea să fie bărbierul tatălui lui Lotte. Acesta nu îl recunoscuse imediat așa cum era – ce rămânea dintr-un bărbier fără nenumăratele lui cuțite, brice și oglinzi? Pomenind numele lui Leon Stein, bărbierul îi rugă să-l ascundă temporar pe însoțitorul lui, căci se afla la mare strâmtoare. Doar pentru câteva zile. Nimeni nu spuse nimic. Tăcerea era grea din cauza tensiunii provocate nu atât de ezitare, cât de inevitabilul situației. Posibilitatea unei alegeri era doar aparentă – de fapt, totul fusese deja hotărât la un nivel supraomenesc sau chiar primordial. Era imposibil de spus: „Nu, mergeți înapoi în furtună, în ploaie și aveți grijă să găsiți un acoperiș".

– Nu mai primim oameni, îl auzi spunând pe tatăl ei, e prea riscant.

– Patul soților Frinkel este tot acolo, propuse mama.

Mâinile ei începură să se ocupe de haina oaspetelui nepoftit. Îi luă paltonul ud și îl atârnă pe un umeraș, lângă sobă. Îi oferi un seaun, îi luă ochelarii, îi șterse cu un colț al fustei și îi așeză înapoi pe nasul acestuia.

– Așa, acum măcar peți să vezi unde ai ajuns.

Ruben Meyer descoperi că în una dintre camerele de sus se afla o somnambulă care se plictisea de moarte. Se așeză pe patul ei și începu să îi citească. Îi aducea ceai și îndulcea pentru ea știrile de pe front. După șase săptămâni, când tot nu reușiseră să găsească altă adresă pentru el, recunoseu că nu peate să doarmă din eauză că își făcea griji pentru familia lui. Brutarul dintr-un sat din Utrecht, la care se ascunseseră, era șantajat de cumnata lui, care observase că magazia din spatele cuptorului mirosea nu doar a pâine și plăcinte, dar și a transpirație stătută. Ruben fusese adus pe furiș în regiunca Gooi, într-un coș plin cu rufe murdare, pentru a căuta un loc mai sigur unde să se adăpostească.

– Bărbierul trebuia să se ocupe de asta... ochii îi fugeau de colo-colo în spatele lentilelor groase. Nu înţeleg...

– Nu mai putem să aşteptăm, spuse mama lui Lotte.

O trimise pe Lotte în recunoaştere. Trenul traversa un peisaj sterp sub un cer mohorât şi lipsit de bucurie. Pădurile, păşunile nu mai erau aceleaşi, îşi pierduseră inocenţa sub marşul bocancilor străini, deveniseră o ascunzătoare şi o scenă tragică în acelaşi timp. Faptul că ea putea să treacă liniştită pe acolo, iar Ruben nu, distorsiona peisajul în ceva ce nu mai putea fi numit niciodată frumos. Pe fundalul acestuia se petreceau mişcări absurde, lipsite de sens, ea era în drum spre familia lui, el se stabilise la familia ei – totul era o risipă de energie, o lipsă fundamentală de ordine. Nimeni nu mai putea să îşi urmeze cursul propriei vieţi.

În brutărie, înghesuiţi într-o cameră mică şi apăsătoare, ea îi deseoperi pe mama, pe fratele de zece ani, pe sora şi pe cumnatul lui, emaciaţi şi aproape morţi de spaimă. Mama se agăţă de ea:

– Te rog, ia-l cu tine pe băiatul meu, ia-l de-aici!

– Voim veni să vă luăm de aici cât mai curând posibil, încercă Lotte să o liniştească, dar totul trebuie să fie organizat cum trebuie.

– Băieţelul meu, micuţul meu, o imploră mama, ia-l cu tine...

Un băiat stătea cumva deoparte, cu un caiet de exerciţii în mână. Părea că pareă se distanţa în mod conştient de ea, dintr-o ruşine masculină faţă de rugile mamei. Arăta mult prea mult a evren ca să poată călători cu trenul.

– Adunare? întrebă ea, încercând să tragă de timp.

– Scriu o poveste, spuse el cu demnitate, despre nişte naufragiaţi care ajung pe o insulă din oceanul Pacific.

– Şi despre mai ce? îl încurajă ea, întrebându-se cu febrilitate ce ar trebui să facă.

Nu era pregătită pentru o asemenea dilemă. Nu era nimic mai mult decât un pion care fusese trimis pentru a vedea care-i situaţia. Aceasta nu era o hotărâre pe care putea să o ia din proprie iniţiativă...

– Şi ei cred că insula e pustie şi o să poată să trăiască acolo în siguranţă, dar acolo sunt canibali care îi vânează cu suliţe şi...

– Poftim! rosti mama şi îşi smulse un inel cu diamant de pe deget.

Lotte clătină din cap şi o greutate insuportabilă îi apăsa tâmplele.

– Nu este vorba despre bani... Nemţii o să îl zărească în tren, ar fi iresponsabil, dar vom veni să vă luăm... vom veni să vă luăm pe toţi, eât mai curând posibil...

În aceeaşi seară, se luă din nou legătura cu şeful spălătoriei prin intermediul bărbierului. Acesta nu putea să ia mai mult de trei oameni, la sfârşitul săptămânii. Pentru că doamna Meyer arăta cel mai puţin a evreică dintre ei patru, mama lui Lotte hotărî să meargă să o aducă imediat cu trenul, în ziua următoare. Luă cu ea o pălărie cu boruri largi. Veniră înapoi împreună, ca două prietene care sporovăiau. Ticul nervos de pe faţa uneia dintre ele, pentru că trebuia să îşi lase în urmă copiii pentru câteva zile, era camuflat de umbra pălăriei. Şeful spălătoriei sosi punctual, aşa cum fusese aranjat. Dar, de ce le-a fost teamă n-au scăpat: nemţii fuseseră acolo chiar înaintea lui şi toţi trei fuseseră ridicaţi cu o noapte înainte.

„Băieţelul meu, micuţul meu, ia-l cu tine..." Lotte trebui să îşi ascundă disperarea. Simţea că era judecată de un tribunal invizibil. Dacă ar fi ştiut că băiatul va fi ridieat, şi-ar fi asumat cu siguranţă riscul călătoriei cu trenul. Dacă el ar fi fost ridicat cu acea ocazie, ar fi fost în mod cert vina ei, dar mai puţin decât acum: aşa, nici măcar nu încercase.

Acest gând era sfâşietor şi insuportabil şi o făcea să se simtă copleşită de vină. Se confrunta cu o cruzime subtilă şi intrinsecă a existenţei, care nu îi oferea nici o posibilitate de alegere. Nu fusese pregătită ca viaţa să devină atât de serioasă. Ceea ce agrava şi mai tare lucrurile era că nimeni nu se gândea să dea vina pe ea şi parcă se lupta cu o problemă frivolă în comparaţie cu singurătatea şi jalea justificate ale lui Ruben Meyer. Se hotărî să nu i se spună nimic mamei: ce puteau să-i zică unei mame evreice care era măcinată de frică? O făcură să creadă că restul familiei fusese dusă la o altă adresă, în acea seară. Ea se plângea în fiecare zi:

– Dar nu puteau să-mi scrie măcar o scrisoare?

– Este încă prea periculos, o liniştea fiul cu inima frântă, poşta este interceptată. Nimeni nu trebuie să ştie unde se află.

Se plimba prin casă, cu umerii încovoiaţi. Faptul că trebuia să îşi mintă mama în fiecare zi îl extenua.

Tatăl lui David sosi cu o cutie. Chiar dacă nu mai primise nici o veste din partea fiului său, îşi recâştigase ceva din vechea tărie indestructibilă ce-i caracteriza cântecele.

– Şi noi ne ducem într-o ascunzătoare, spuse el, am aici câteva nimicuri... câteva lucruri personale... Bătu în cutie. Am regreta foarte mult dacă aceste obiecte s-ar pierde. S-ar putea oare să le îngropăm la voi în grădină sau în pădure?

– Din partea mea, nu e nici o problemă, zise tatăl lui Lotte nepăsător, dar nu în grădină, pentru că acum fiecare centimetru pătrat este folosit.

Făcea aluzie la tutunul pe care îl semănase şi pentru care ar fi sacrificat şi o mare parte a grădinii de zarzavaturi dacă soţia nu i-ar fi impus nişte limite. Lotte se aplecă din balcon şi îi privi cei doi bărbaţi înaintând în pădure cu o lopată, iar acest lucru îi provocă o senzaţie stranie, deşi nu ştia exact de ce.

* * *

– Încă eşti la fel de furioasă ca totdcauna, remarcă Anna, evaluând-o cu acurateţe pe Lotte, îţi porţi mânia de peste cincizeci de ani. Scapă de ea! Eu sunt persoana evidentă, ină ofer pe mine însămi şi, cu siguranţă, am trecut prin lucruri mai cumplite în viaţa mea. Ai toate motivele să fii mânioasă!

– Nu sunt deloc mânioasă. Mâinile lui Lotte erau încleştate pe masă. Îşi desfăcu degetele în grabă. Pur şi simplu, îţi spun ce s-a întâmplat.

– De ce negi că eşti mânioasă? Proiectezi această mânie asupra mea de zile întregi deja, *selbstverständlich*[1]. Anna se lăsă pe spate liniştită. Mă ofer. Hai, dă vina pe mine!

– Dar am făcut asta tot timpul, suspină Lotte, iar tu te-ai tot apărat.

– N-o să mai fac asta, haide. Mai întâi, trebuie să te răcoreşti...

Lotte o privi cu scepticism acum, că se aflau pe calea terapeutică, în această cafenea cu atmosferă de metropolă, printre gospodine şi funcţionari care îşi sorbeau calmi cafelele.

– O să te ajut puţin. Mai comandăm o cană de cafea şi apoi o să îţi povestesc ceva de care sunt şi acum profund ruşinată.

Scrisorile lui Martin veneau de tot mai departe din sud. Această înaintare încetă chiar înainte de Caucaz, căci făcu o infecţie intestinală periculoasă. Anna primca scrisori scrise de caniarazii lui. Nu îşi permitea să se lase păcălită de încercările lor evidente de a caniufla gravitatca situaţiei cu anecdote şi plezanterii. Neliniştea o făcea să se arunce în muncă precum o maniacă. Apoi, într-o zi, scrisul lui apăru din nou în corespondenţă. Criza fusese îndepărtată printr-o

[1] Fără îndoială, firește (în lb. germană, în original)

dietă cu lapte şi roşii. Traversau depresiunea Ponto-Caspică spre Taganrog. Anna primi eâteva scrisori în succesiune rapidă: defecţiunile camionului dictau ritmul înaintării, iar vehiculul era deja epuizat de călătorie, şi Rusia – prea mare. Opt zile mai târziu, ajunseră în oraşul de lângă Marea Neagră, de unde trebuiau să zboare spre Stalingrad pentru marea finală. Nu fuseseră aşteptaţi, se crezuse că se rătăciseră, aşa că echipajul camionului rămase pe dinafara Marelui Plan şi fură trimişi oficial în permisie. La un an după repetiţia generală, Martin primi permisiunea să se căsătorească.

– Anna, Anna, vino aici, ai o telegramă.

Vocea lui Frau von Garlitz răsuna pe coridoare.

Una dintre spălătoresele din sat, care păstra o gâscă la îngrăşat, pregătită pentru nunta amânată, tăie în grabă felul principal al ospăţului. Valiza din piele de porc fu umplută ochi cu provizii, iar cealaltă cu rochia de mireasă, actele necesare şi diverse lucruşoare din trusoul ei.

– Doar nu crezi cu adevărat că acum chiar o să se întâmple, nu-i aşa? zâmbi afectat Herr von Garlitz.

Ottchen, bătrânul majordom, o conduse la gară cu ultimul cal rămas.

Trenul aglomerat era pe cale să pornească. Ottchen apucă valizele din căruţă şi le împinse înăuntru, peste burţile soldaţilor care zăceau adormiţi pe platformă.

– Du-te naibii cu N mare! protestară ei.

Anna nu mai conteni cu scuzele, păşind cu grijă printre ei. După drumul pe coridoarele aglomerate, găsi un loc într-un compartiment de la clasa I. Trenul gonea nebuneşte în noapte. Se opriră în protectoratul Boemia-Moravia, ordine fură strigate şi apoi merseră mai departe, până la Viena, unde trenul fu nevoit să aştepte câteva ore până la sfârşitul unei alarme aeriene.

La sosire, valiza din piele de porc părea să fi dispărut. Un soldat își aminti cum cineva coborâse cu o valiză în Boemia, poate că simțise mirosul gâștei. În agitația provocată de obiectul dispărut, Anna nu își dădu seama că acela care o atinse discret era Martin, însoțit de tatăl său. Ea făcu un pas înapoi. Mii de kilometri se așterneau între ei. Timp de săptămâni, el nu existase decât în scrisul camarazilor săi. Reprezentase un pol care atrăgea toate sentimentele ei, un magnet pentru neliniște și dor... iar acum, că stătea acolo, situația părea cumva banală. Se salutară formal – nu aici, în văzul tuturor. În tramvai, în drum spre locuința tatălui său, gâtul lui proaspăt ras o fascina, un gât timid, vulnerabil, atât de complet în ciuda zăpezii, a bolii, a intemperiilor, în ciuda războiului.

Se căsătoriră în Karlskirche. Mirele făcuse o ultimă încercare de a obține aprobarea mamei lui și de a o convinge să fie prezentă.

– Este cea mai importantă zi din viața mea, spuse el, scuturând-o de umeri. E cea mai importantă zi din viața mea!

Ea își apăsă degetele pe tâmple și închise ochii strâns. Așa că o părăsi pentru totdeauna, pe teritoriul ei, unde singura victimă a dominației nu mai era decât ea însăși.

Copleșită de dimensiunile și bogăția interioară a bisericii cu acoperișul boltit, Anna se lăsă condusă spre altar. Coloane, lambriuri și galerii de marmură roz, maro, roșcată și neagră. „În spatele unuia dintre stâlpi, presupuse ea, se ascundea deghizată viitoarea ei soacră, așteptând să iasă la iveală în momentul culminant și să interpreteze o tragedie care să facă să pălească scena de anul trecut, din dormitor. Dar picturile de pe tavan îi distraseră atenția, la fel și razele aurii care ieșeau dintr-un triunghi cu inscripții în ebraică și îngeri plutind printre ele, aflat deasupra altarului, apoi o fereastră din sticlă aurie prin care străluca o lumină de

culoarea bronzului, învăluind micul grup de nuntaşi. Undeva în sferele mai înalte trebuia să existe o organizaţie mai mare, un plan secret elaborat în detaliu, trasându-le vieţile în fiecare clipă, în vederea unui scop ascuns, de neînţeles. Privi profilul mirelui – mărul lui Adam urca şi cobora în timp ce orga, aurită din belşug, începu un cântec religios.

După încheierea ceremoniei, plutiră pe treptele dintre coloanele greceşti, obeliscuri şi doi îngeri din marmură albă, care ridicau cruci spre cer. Anna privi mecanic împrejur. Cel din dreapta privea fix în faţă cuprins de o linişte interioară, iar cel din stânga părea mai încruntat, cu un şarpe înfăşurat în jurul crucii. Se simţi cuprinsă de un sentiment pe care îl crezuse mort, dar care fu trezit brusc la viaţă de ceremonie. Lotte. Nu străina care o vizitase în Köln, ci Lotte aşa cum fusese ea atunci... era prezentă acolo... dacă era cineva care nu trebuia să lipsească de la nuntă atunci ea era aceea... şi de ce să nu fie prezentă acolo sub forma unui înger? În care caz ea era celălalt, cel cu şarpele... Priveau lumea cu ochi de marmură, de parcă astfel înţelegeau ceva din ea... Alaiul nuntaşilor traversă spre trotuarul de vizavi de Karlskirche, vântul îi prinse vălul şi, pentru un moment, realitatea tangibilă deveni pentru ea ceva neclar şi vag, ca printr-o plasă fină de tul.

Se mutară în apartamentul bunicii moarte a lui Martin. Firele de păr ale femeii se aflau încă în peria abandonată pe comodă. O casă proprie... Se întoarseră unul spre celălalt cu o foame insaţiabilă de parcă miile de ore pierdute trebuiau recuperate. Oraşul şi împrejurimile lui erau un fundal potrivit pentru luna lor de miere, cu excepţia unei uşoare strângeri de inimă atunci când trecură pe lângă un mic grup de oameni cu stele galbene cusute pe haine, care coborau încet treptele uzate din Mölker Bastei, în oraşul vechi. Martin înţepeni. Cu un fel de pietate ciudată, îşi desprinse braţul de cel al Annei

şi îi privi fix, îndurerat, în timp ce grupul trecea în tăcere. Anna se crispă mai mult din cauza reacţiei lui Martin decât din cauza procesiunii care exprima în mod tăcut ceva nou pentru ea, dar care deveni evident imediat.

– Vino, îl rugă, trăgându-l de mânecă, nu te uita, te rog, hai să mergem.

El se lăsă urnit cu greu. Întreaga zi, ea reproşă procesiunii faptul că le apăruse în drum, asemenea unui avertisment sumbru. Îşi dorea să trăiască, să trăiască intens în cele trei săptămâni care le erau permise, cât să le ajungă pentru o viaţă întreagă.

Când îşi făcea neliniştită valiza în seara de dinaintea plecării, putea să audă vag din camera alăturată vocile lui Martin şi a tatălui său.

– Uite, fiul meu, ţi-am adus nişte izmene, pentru că este atât de frig acolo, ia-le.

– Nu, protestă Martin, nu e nevoie.

– De ce nu? Anna nu o să mai fie acolo.

Se auzi un râs fals.

– Nu-i vorba de asta...

– Dacă nu este asta... atunci ce?

– *Ach,* tată, frigul nu înseamnă nimic în comparaţie cu celelalte primejdii cărora trebuie să le facem faţă.

– Dar, în mod cert, detaşamentele de transmisiuni se află într-un pericol mai mic, nu luptaţi pe front, nu?

Murmurul incomprehensibil o făcu pe Anna să îşi apropie capul de uşă. Îl auzi pe Martin spunând că erau partizani peste tot, mai ales acolo unde te aşteptai mai puţin. Detaşamentele de transmisiuni erau şi ele vulnerabile când lucrau în grupuri mici, în spatele liniei frontului, aşezând stâlpi, întinzând cabluri, trăgând sârme. Într-o zi, unul dintre tehnicieni, urcat pe un stâlp, nu îşi găsea cleştele. Martin, care supraveghea operaţiunea, îi strigă să aştepte, că se duce el

să îl aducă. Se îndreptă spre camionul care era ascuns după niște pini. În timp ce căuta cleștele, auzi un strigăt scurt în depărtare, urmat de o tăcere bruscă. Se furișă înapoi cu atenție, ascunzându-se în spatele copacilor. Acolo unde cu un minut înainte camarazii lui fuseseră ocupați cu ciocane și clești, douăsprezece cadavre cu gâturile tăiate zăceau în iarba înaltă. Făptașii se evaporaseră, fusese o operațiune rapidă și eficientă sub un cer senin.

Comentariul socrului ei îi scăpă. Anna se lăsă pe marginea patului, lângă valiza pe jumătate plină. Deci aceasta era cealaltă fațetă a câmpurilor de floarea-soarelui, a unui pian dezacordat dintr-o fermă sau a unei lăzi cu cărți de la piața de vechituri. Astfel se petreceau lucrurile, de la o secundă la alta, la marginea unui luminiș dintr-o pădure de pini, în iarba plină de flori. Nu conta că peisajul era idilic.

Nu exista nici o regulă pentru a-ți lua rămas-bun. Stăteau stingheriți pe peron. Ori de câte ori ochii li se întâlneau, își zâmbeau încurajator.

– O să ne revedem în curând, spuse el cu o bună dispoziție forțată, îngerul meu păzitor nu mă părăsește niciodată, nici chiar la minus patruzeci de grade.

„Trebuie să îmi întipăresc în minte chipul lui, gândi ea, chipul lui așa cum este acum. O să iau amintirea asta cu mine și o voi face să apară ori de câte ori vreau, orice s-ar întâmpla." Era dureros, cu atât mai mult cu cât nu stăpâneau arta despărțirilor. Nu existau lacrimi, cuvinte potrivite, cel mult o anume nerăbdare, din partea amândurora, de a fi eliberați din ceva ce era prea mare pentru muritorii de rând. Amărăciunea stăpânită până atunci izbueni abia în trenul care o ducea spre nord.

– Soțul meu... își ceru ea scuze unui pasager surprins, soțul meu a plecat înapoi în Rusia.

Era pentru prima dată când îl numea astfel. Cuvântul o umplea de o mândrie melancolică, care fu imediat copleşită de asocierea cu „văduvă, văduvă de război".

Când ajunse înapoi, parcul din jurul castelului era acoperit cu un covor din frunze de castan. Noaptea urmă un îngheţ. Mii de stele străluceau în întuneric. Ele se ţineau departe de război, indiferent dacă le vedeai de lângă poarta Brandenburg sau din tundră. Martin era acolo şi o sută de ruşi erau aici, dormind ca nişte porci înghesuiţi unii în alţii în grajduri. Într-o zi, doi dintre ei reuşiră să scape de paza permanentă. La un post de observaţie din pădure – o construcţie simplă, din lemn, cu trepte şi o bancă pe care să stai –, descoperiră un pădurar bătrân care plănuia să vâneze un iepure pentru Crăciun. Acesta fusese împuşcat mortal înainte să se poată apăra cu puşca de vânătoare. Cei doi fugari luaseră puşca şi muniţia. Cadavrul fu descoperit în aceeaşi zi, iar raţiile de înfometare ale celor nouăzeci şi opt de ruşi fuseră înjumătăţite. Cei doi ruşi se îngropară sub un strat de frunze. Cei plecaţi să-i caute trecură pe lângă ei fără să-i observe. Aproape că reuşiră să scape, dar unul dintre soldaţi, care îşi ţinea şi porii deschişi, nu doar ochii, simţi cum cineva îl priveşte din spate şi se întoarse.

Până atunci, vestea ajunsese şi la Herr von Garlitz. Acesta se duse în camera de vânătoare, luă o biciuşcă pentru cai şi se grăbi pe coridoare, lovind cu sălbăticie în jur cu fâşia de piele, blestemând toate popoarele slave.

– Să-l omoare pe un bătrân, nenorociţii, o să îi bat măr, o să-i fac să sufere!

Anna ieşi în curte, îngreţoşată de această falsă vitejie masculină. Procesiunea ajunsese deja acolo, cu cei doi prizonieri împleticindu-se în faţă. Von Garlitz se îndreptă urlând cu biciuşca spre ei. Doi ofiţeri îl reţinură şi îi cerură să se calmeze. Răzbunarea primitivă nu era acceptabilă. În

mod oficial, trebuiau să se ghideze după regulile care se aplică prizonierilor de război. Unul dintre ei dădu ordin ca fugarii să fie eliberați. Ezitând, fără să le vină să creadă, aceștia o luară spre grajduri. În acel moment, îi împușcă în spate. Rușii căzură în tăcere pe caldarâm. Ofițerul se întoarse spre von Garlitz.

– Împușcați în timp ce încercau să evadeze.

Incidentul provocă resentimente în rândul prizonierilor ruși. De atunci, Frau von Garlitz impuse escorte personale pentru Anna și alți membri ai personalului atunci când aceștia mergeau la plimbare prin pădure. Anna se lepădă de această supraveghere, ei nu îi era frică. În opinia sa, totul nu era decât o neînțelegere îngrozitoare. Printr-un schimb absurd și lipsit de sens, rușii ajunseseră în Germania, iar germanii în Rusia. În timp ce prizonierii ruși așteptau frustrați și resemnați, undeva în inima țării lor de baștină, concetățenii lor erau prinși într-o luptă amară pe fundalul ruinelor acoperite de zăpadă, cu turnuri atârnând de ferestrele arse – se murca într-un număr uriaș pentru cucerirea unei case, a unui hambar, a unui zid. Soarta întregii lumi părea să depindă de rezultatul acestei bătălii înghețate într-un oraș pe cale să se prăbușească încet.

Vestea că Stalingradul rezistă pe poziții ajunse mai repede la grajduri decât la castel, unde faptele brute erau camuflate cu eufemisme: ne întoarcem acasă. Marele punct de cotitură sosise. Castelul, restaurat din pod până-n pivniță, se pregătea să își primească oaspeții pe parchetul strălucitor, între zidurile albe, în căldura confortabilă a sobelor mereu încinse: vechea nobilime prusacă avea să contribuie și ea la scrierea istoriei. Anna, care nu era interesată de planurile strategice sau de părerile politice, avea o singură dorință înflăcărată: ca el să apară nevătămat din focul luptelor.

* * *

Lotte se uita afară, cu privirea aluneeându-i pe unul dintre zidurile de granit ale bisericii.

– Noi ne riscam viaţa pentru cei pe care tu nu voiai nici să-i priveşti măcar... spuse ea fără să-i vină a crede.

– Vezi tu, încuviinţă Anna, aşa era pe atunci. Eu nu sunt nici mai bună, nici mai rea decât majoritatea oamenilor. Timp de un an întreg, aşteptasem cu neliniştevestea morţii lui şi acum era acolo, viu, pentru trei săptămâni. Apoi, o luam din nou de la capăt. Tot ce aveam era acea bucăţică de viaţă care ni se permisese. Dar, dacă m-aş fi dus la Mölker Bastei singură, atunci i-aş fi văzut cu siguranţă, crede-mă. Mi-aş fi pus probabil întrebări dureroase, înţelegi, dar, în acel moment, fărâma noastră de noroc era mai importantă decât orice.

– Aşa ai tu întotdeauna o scuză pentru tine însăţi, zise Lotte cu amărăciune, dar voi toţi nu aţi avut nici un fel de milă faţă de evrei.

– Mai domol cu acel „voi toţi"... acea fărâmă de noroc era tot ce aveam eu, aveam dreptul la asta, cred, şi trebuia să mă mulţumesc cu atât pentru tot restul vieţii.

Soarele apăru de după nori, şi o rază palidă străluci pe mâinile lor – o reţea complicată de vene albastre. Piele, vase de sânge, muşchi – fragile şi trecătoare.

– Cred că în asta rezidă esenţa neînţelegenii dintre noi... spuse Anna pe un ton meditativ, şi astfel am ajuns la cauza mâniei tale...

– N-ai vrea să laşi deoparte mânia mea, ca fiind ceva constructiv, care se va transforma în iertare dacă o exprim destulă vreme.

– Iertarea nu mă priveşte pe mine, rosti Anna tăios, eu nu am făcut nimic greşit.

– Hai să lăsăm asta, suspină Lotte, eopleşită de un sentiment de anticipare, lucrurile sunt pur şi simplu aşa cum sunt. Ai pomenit Stalingradul... Încă îmi aduc aminte cât

de uşuraţi am fost... euforia noastră... şi totuşi, după aceea, totul a devenit foarte greu...

Papa Stalin nu avea de gând să se lase dat deoparte prea uşor. Aliaţii înaturară Afriea de Nord şi mărşăluiră spre Italia. Pentru o scurtă vreme, trăiră cu impresia că nu era decât o chestiune de aşteptare şi perseverenţă. Familia Frinkel fusese cuprinsă de o stare de surescitare după ce abia scăpase de două raiduri şi de patruzeci şi opt de pisici. La fiecare masă, animalele mâncau cu ei ca meseni cu drepturi depline. Doamnele Noteboom luau bucăţi de inimă crudă între dinţi, astfel înêât pisicile, stând frumos pe picioarele din spate, să le poată smulge. Dragostea maternă excesivă şi răsfăţul le transformaseră pe animale în nişte fiinţe egoiste, care îşi făceau nevoile în casă şi începeau să miaune *en masse* când Max şi fiul său îşi făceau exerciţiile zilnice.

Din moment ce Lotte, ca membră a corului radioului, refuzase să se înregistreze la Departamentul de cultură nazist, cântatul ei se încheie în mod oficial şi deveni o rotiţă esenţială în gospodăria uriaşă, de paisprezece persoane. Viaţa devenca din ce în ce mai complicată nu doar din punct de vedere practic, dar şi dintr-unul abstract. Din acel moment, neliniştea era eonstant prezentă, adormită, aseunsă. O tăcere bruscă, un zgomot straniu, vârfurile copacilor ce se aplecau în vânt, zgomote îndepărtate, un zvon vag – orice lucru neînsemnat era suficient pentru a o trezi. Putea să se întâmple în orice moment, nu exista nici o clipă care să fie considerată inadecvată din principiu. Nimeni nu putea să îşi închipuie asta şi totuşi toţi şi-o închipuiau, vizualizând cu forţa imaginaţiei lucruri de negândit, de nesuportat. Neliniştea făcca ca familiile Meyer şi Frinkel să fugă în pădure din cauza vreunei alarme false, cu paltoanele aruncate în grabă peste pijamale. Stăteau ore

întregi într-un şanţ ud, sub ramuri de molizi. Din depărtare se auzeau voci şi câini lătrând. Doamna Meyer rodea cozile umede ale etolei din blană de vulpe, Max Frinkel îşi masa îneheieturile degetelor pentru a le împiedica să fie afectate de umezeală. În cele din urmă, stăpânul casei construi o ascunzătoare mai rafinată într-un dulap adânc încastrat din dormitorul său. Transformă uşa dulapului într-o deschizătură în zid şi atârnă o oglindă lungă până în podea în faţa lui, care putea fi deschisă cu un cablu şi se închidea apoi dinăuntru după ce trapa era trasă. Toată lumea putea să încapă înăuntru. Prin propria lor imagine în oglindă se scufundau în spaţiul din spate – o formă ambiguă de existenţă şi non-existenţă. După aceea, mama lui Lotte îşi împingea măsuţa în faţa oglinzii, cu sticle de parfum purpurii şi roşii strălucind atractiv pe ea. De atunci înainte, doamna Meyer avea să doarmă numai în dulap. Din pat, puteau să o audă plângând şi rugându-se pe un ton ciudat.

Nu era uşor să stăvileşti extinderea gospodăriei din ce în ce mai mari. De exemplu, suna soneria. Lotte era singură în casă, cu excepţia a cinci personaje invizibile şi tăcute, care jucau whist la etaj. La uşă era un tânăr cu păr seurt, roşcat, cu mâna pe umărul unui bătrân seund, cu o pălărie neagră, care îşi ridică faţa plină de riduri spre Lotte, aşteptând.

– Am venit să îl aduc pe socrul domnului Bohjul de la magazinul de discuri, declară tânărul. Domnul Bohjul a fost arestat, explică el, în timp ce soţia şi fiica lui erau în Amsterdam. Cineva le ajunsese din urmă la gară şi le avertizase să nu meargă acasă. Din secţia de poliţie, Bohjul reuşise cumva să strecoare mesajul că socrul lui era încă aseuns în pod. El îl sfătuise pe bătrân să se ducă la un bun client de-al lui, de fapt mai mult prieten decât client, care putea cu siguranţă să îl adăpostească: tatăl lui Lotte.

– El nu este acasă, spuse ea. Nu pot să hotărăsc de una singură.

Stătea în prag, ţinând uşa deschisă. Nimeni nu mai spuse nimic, se priviră timid unii pe alţii. Părea de parcă bătrânul, în dependenţa lui completă, era singurul supravieţuitor al unei catastrofe, de parcă fusese considerat prea mic şi neînsemnat ca să fie luat împreună cu ceilalţi. Dintr-odată, i se făcu ruşine de reţinerea ei.

– Puteţi să îl aşteptaţi înăuntru, zise ea, deschizând mai larg uşa.

Îi conduse în camera de zi. Bătrânul aştepta sfios, cu pălăria pe genunchi, cu sprâncenele albe curbate în jos, spre ochii adânciţi în orbite. Însoţitorul lui privea împrejur de parcă s-ar fi aflat într-o sală de aşteptare. Când tatăl ei ajunse acasă, se uită încruntat la cei doi până la menţionarea numelui Bohjul – ah, proprietarul magazinului de discuri unde el era ca un membru al familiei, cât de multe discuţii înfierbântate avuseseră despre anumite înregistrări. Într-adevăr, îl văzuse într-una dintre ocazii pe socrul acestuia, bunicul Tak, trecând prin magazin. Desigur că avea să facă tot ce-i stătea în putinţă pentru a găsi o adresă bună pentru el.

– Apropo... spuse el, întoreându-se surprins spre bătrân, nu înţeleg, ginerele dumneavoastră este evreu iranian, nu-i aşa? Ultima oară când ne-am văzut, mi-a zis că nu are de ce să se teamă, pentru că Germania nu este în război cu Iranul, deci ei pot să circule liberi.

– Nu mă întrebaţi pe mine, spuse celălalt. Până în 1914, lumea mai putea fi înţeleasă de o persoană obişnuită... însă, de atunci, totul îmă depăşeşte...

– Pălăria, îl tachină însoţitorul său, arătând cu un zâmbet fin spre pălăria neagră pe care acesta o ţinea în poală şi care acum părea brusc un *corpus delicti* vinovat de dispariţia lumii de dinainte.

Căsuța de vară din grădină fu cârpită în mod provizoriu. Pentru că șederea lui era temporară, nu trebuia să afle că el nu era singura persoană care se ascundea. Atunci când soarele strălucea, stătea visător pe un seaun pliant șubred, cu pipa de chihlimbar în colțul gurii. Lotte îi aducea mâncarea. El îi povestea despre șlefuirea diamantelor, o afacere începută cu multă vreme în urmă, când lumea încă mai era un loc în care merita să trăiești. Părul lui alb, în care soarele împletea aura unor timpuri mai bune, defetismul, pielea lui transparentă o întristau, de parcă el s-ar fi întors de pe tărâmul morții pentru a arunea o privire surprinsă asupra acestui haos, fiind sigur că se putea întoarce oricând ar fi vrut. Nu avură succes în găsirea unei alte adrese pentru el. Noi categorii se ascundeau: studenți, soldați care riscau să devină prizonieri de război, bărbați care voiau să evite munca forțată în industria germană. Theo de Zwaan se alătură celor care se ascundeau, la fel și Ernst Goudriaan curând după el, cel care fusese atât de înduioșător în eforturile lui de a-și ascunde neliniștea, încât mama lui Lotte îl plăcu imediat. Fu cazat împreună cu bunicul Tak. Adăugară o extensie elegantă căsuței de vară, mai degrabă frivolă decât solidă, care scârțâia în vânt, și acolo continuă să construiască viori, bucurându-se de priveliștea câmpului cu plante de tutun în floare. Și Koen trebui să se ascundă, pentru că ajunsese la vârsta serviciului militar. Temperamentul lui nu se potrivea cu așteptatul în liniște acasă a sfârșitului războiului. Ieși din casă, fu prins pe stradă și dus la Amersfoort. În coada unei coloane de oameni prinși la întâmplare de pe stradă, mergea către apus, prin centrul orașului, spre un destin necunoscut. Drumul era îngust. Fără a fi observat, se strecură pe o verandă și se lipi de ușă, bătând ușor cu degetul în lemn.

– Deschide, deschide! se rugă el.

– Eşti catolic?

– Nu, gemu el.

– Atunci, mergi mai departe, se auzi vocea.

Fură băgaţi într-o cazarmă de lângă Assen, care era infestată cu păduchi. Dezgustat de milioanele de insecte târâtoare, nu reuşi să doarmă deloc. Se furişă afară şi moţăi sprijinit de zid. La ivirea zorilor, fu trezit de o dubă de poştă alimentată cu lemne, care intra pe poarta cazărmii. Poştaşul coborî şi goli încet cutia poştală, apoi întoarse maşina cu coşul fumegând. În ziua următoare, în momentul în care omul se urcă înapoi la volan, Koen deschise uşa din spate şi se căţără înăuntru, printre sacii cu scrisori. Ieşi când traversau cu feribotul râul IJssel. Poştaşul se îngălbeni de frică. Chiar dacă era impresionat de capacitatea de a improviza a lui Koen, nu simţea nici o chemare să ia cu el acest colet neobişnuit dincolo de IJssel.

– Băiete, pur şi simplu, nu pot să fac asta, se plânse el, este mult prea periculos.

– Ascunde-mă sub un morman de lemne, sugeră Koen.

Omul trebui să cedeze în faţa ingeniozităţii băiatului.

– Probabil că am înnebunit de-a binelea, mârâi el, acoperindu-l cu grijă pe fugar cu buşteni de pomi fructiferi.

Koen se întoarse acasă cu încrederea de sine intactă. Mama îl îmbrăţişă, tremurând de extenuare şi uşurare după două nopţi nedormite. El se eliberă din îmbrăţişare pentru a-şi verifica brusc haimele, de frică să nu fi adus şi el un fugar din cazarmă.

În timp ce bunicul Tak prindea rădăcini între meri şi plantaţia de tutun şi visa la soţia lui moartă, sub fotografia ei prinsă de zid cu o piuneză ruginită, fiica şi nepoata lui erau în derivă. După ce hoinăriră de la o adresă la alta, cea din urmă se alătură logodnicului ei, care se ascundea undeva în Beemster, iar cealaltă sosi într-o seară de vară, nimeni nu

ştia de unde, într-un costum provocator, căutându-şi tatăl. Mama lui Lotte mirosi imediat necazul. Soţul ei era lipsit de apărare de la prima privire. Cedă cererii doamnei Bohjul de a-i fi permis să rămână, neputând să facă faţă seducţiei evidente, gura ţuguiată, vopsită cu roşu, fiind de-a dreptul irezistibilă. Aceasta primi un pat în camera lui Jet şi a lui Lotte. Începând din acel moment, trebuiră să doarmă într-o atmosferă încărcată de fum de ţigară şi parfumuri exotice. Din ce în ce mai multe rochii cu decolteuri adânci erau împrăştiate pe paturi şi scaune, nenumărate coliere apăreau dintr-o casetă de bijuterii incrustată cu sidef. Dacă nu i se acorda atenţie, se ofilea. Înflorea când era admirată şi toată lumea era sătulă de faptul că trebuiau să o facă tot timpul, pentru a păstra pacea şi liniştea. Nici un fel de activitate nu putea să o ţină ocupată mai mult de cinci minute. Se fâţâia de colo-colo ca o panteră în cuşcă. Sunetul unghierei ei îi deranja pe ceilalţi, care citeau, jucau cărţi sau rezolvau rebusuri. Era de necrezut că era fiica bărbatului din livadă, care îşi fuma pipa în linişte meditativă şi cultiva creson pe o fâşie de teren de lângă terasa afundată în pământ.

În timpul serii, după ce draperiile din păr de cal erau trase, coborau cu toţii să mănânce la două mese lungi. Mama lui Lotte făcea tot posibilul să pună pe masă mâncăruri cuşer, în limitele restricţiilor. După aceea, câteodată, Max Frinkel interpreta cu măiestrie o bucată din Paganini. Fiul lui se răzbuna cu un cântec ţigănesc sfâşietor. Flora Bohjul cânta un cântec american cunoscut, exagerat de vioi. În cele din urmă, toţi ochii se întoreeau spre Lotte, ca de obicei, care îşi muşca buza şi clătina din cap. Pentru a compensa, doamna Meyer recita un poem. Preferata era o elegie iambică despre o mamă care trebuise să vândă tot ce avea pentru a-şi hrăni copiii. Singurul lucru pe care îl mai putea amaneta rămăsesc păpuşa celei mai mici fete, care o

purta cu ea zi şi noapte. Copiii erau înnebuniţi după această dramă, iar adulţii sperau că nu avea să devină profetică.

Ascultau Radio Orange şi BBC. Din mai, când toate radiourile trebuiseră predate, se descurcau cu un radioreceptor improvizat de tatăl lui Lotte, fără carcasă, dar cu o recepţie foarte bună. Puteau chiar să o audă pe regină respirând în timpul transmisiunilor din Londra. Exista o foame constantă pentru informaţii de încredere. Ziarele ilegale şi pamfletele treceau din mână-n mână, iar cineva citea din când în când câte un articol cu voce tare.

– Ce-i asta? spuse Kocn uünit. Ascultaţi...

Fără să gândească, citi cu voce tare un articol din *Het Parool* care pomenea existenţa unor camere de gazare unde „duşmanii capturaţi" erau băgaţi acolo goi şi gazaţi, dându-li-se impresia că intrau într-o cameră de duşuri. Capacitatea acelor camere de gazare avea să fie în curând crescută de la două sute la o mie de persoane. Doamna Meyer izbucni într-un plâns disperat. Ruben se aplecă spre ea şi îi strânse mâiuile cu putere, într-o încercare stângace de a o linişti. Mama lui Lotte îi aruncă o privire devastatoare lui Koen, care îşi dădu încet seama ce făcuse. Vestea fu imediat dezminţită. Desigur că nu era nimic mai mult decât o poveste senzaţională provenită din imaginaţia denaturată şi prea activă a unui jurnalist. Bram Frinkel îşi aruncă şervetul pe masă şi se îndreptă spre uşă cu capul lăsat în jos, între umeri. Cu clanţa în mână, se întoarse şi îi spuse lui Koen cu un rânjet:

– Poate veţi dori să fiţi voi poporul ales pentru următorii două mii de ani.

6

Efectele benefice ale tratamentelor cu nămol, băilor carbonatate şi masajelor subacvatice începeau să apară treptat. În timpul primei săptămâni de tratament, oaspeţii trebuiau de obicei să se lupte cu o oboseală profundă, aflată la marginea depresiei, cauzată de îndepărtarea obstrucţiunilor din încheieturi şi a toxinelor înmagazinate în ţesutul adipos. În cazul celor două surori, pe lângă acestea, mai erau şi toxinele eliberate în timpul discuţiilor lor, plus piedicile din relaţia lor şi amintirile, toate acestea punându-le la grele încercări. Dar de obicei, punctul de cotitură era atins la jumătatea tratamentului. Pe măsură ce nu mai erau chinuiţi de durere la fiecare gest, pacienţii se mişcau mai uşor, sângele circula mai liber, respiraţia devenea mai profundă. Amândouă renăşteau din punct de vedere fizic. Numai dispoziţia lor rămânea în urmă, dar ele aveau totuşi parte şi de un alt tratament, ale cărui efecte terapeutice nu erau la fel de sigure. Ieşiră din Institutul Termal după o dimineaţă de îmbăiere intensivă. Înainte să înceapă periculoasa coborâre a scărilor, priviră cerul care era de un albastru curat deasupra domului verde al hotelului Heures Claires. Zăpada începuse să se topească, formând o zloată cenuşie. Cele

două siluete feminine de piatră care păzeau intrarea Institutului de la construcţia acestuia, în 1864 – una ţinând în mână un toiag şi cu un peşte la picioare, cealaltă ţinând o harpă mică şi un urcior răsturnat la picioare, din care curgea apă –, săriră de pe soclurile lor, coborâră sprintene scările şi traversară strada spre Place Royale. Se opriră amuzate lângă un chioşc pătrat, în stil *fin-de-siècle*. Una îşi ridică toiagul şi arătă către una dintre cele patru laturi, pe care stătea scris:

Quand il est midi à Spa il est:
13 heures à Berlin, Rome, Kinshasa
14 heures à Moscou, Ankara, Lumumbashi
15 heures à Bagdad
19 heures à Singapore
7 heures à New York[1]

Cealaltă interpretă câteva acorduri la harpă şi cântă cu o voce răguşită: „...misterul simultaneităţii, atunci când o persoană ia prânzul în Roma, o altă persoană ia cina în Singapore... în timp ce bombele plouă peste Berlin, la New York se pregăteşte micul dejun..." Cuvintele deveniră bule de săpun care plutiră peste Place Royale. Din urcior curgea apă de izvor sau era zăpadă topită? Curgea mai departe pe Rue Royale şi pe bulevardul Reine Astrid. Lotte şi Anna se prinseră de braţ în timp ce traversau strada udă, cu apa băltindu-le în pantofi. Trecură pe lângă un restaurant simplu şi se hotărâră să intre. Atunci când o persoană lua micul dejun în New York, o altă persoană lua prânzul în Spa.

* * *

[1] Când în Spa este vremea prânzului: la Berlin, Roma, Kinshasa e ora 13 etc. (în lb. franceză, în original)

Compania lui Martin fu chemată din Rusia pentru a construi puncte de apărare antiaeriană în jurul Berlinului. De atunci înainte, își petrecea sfârșiturile de săptămână cu Anna și ceva asemănător vieții conjugale începuse să se formeze în cele din urmă. Aștepta cu ardoare primele semne ale unei sarcini. Toamna devreme, trecuse printr-o operație. Acum, rănănea de văzut dacă aceasta reușise să îndrepte răul făcut în copilărie de căratul roabelor cu băligar și a hranei pentru porci. Un bebeluș părea singurul lucru, cel mai important lucru care îi lipsise până în acel moment. Ea însăși avea să se nască din nou odată cu nașterea unui copil. Copilăria pruncului ei avea să purifice propria ei copilărie. Copilul ei nu avea să ducă lipsă de nimic. De asemenea, un copil putea să o înlocuiască pe sora pierdută. Un copil avea să o împace cu toate lucrurile dureroase din trecut.

În pădure, se afla un lac întins. Pe maluri se găseau bărci cu vâsle, vopsite în culorile vii ale vikingilor, cu care se putea merge spre o insulă ovală. Ascunsă acolo, între sălcii și mesteceni se găsea o casă de lemn, cu acoperiș smolit, care aparținea de secole castelului, la fel precum lacul și pădurea. Frau von Garlitz îi dădu Annei cheia. Pe vreme însorită se plimba spre lac împreună cu Martin. Legau bărcile laolaltă și vâsleau către insulă, trăgând întreaga flotă, așa încât să nu fie deranjați de vizite neașteptate. Înotau împreună, stăteau întinși la soare în iarba înaltă, dormeau în casa care mirosea a lemn încins și a spirite ale lacului care, atunci când bătea vântul în timpul nopții, gemeau și scârțâiau între scânduri. Războiul era departe și ireal. Vântul, gâgâitul gâștelor, orăcăitul broaștelor, în locul sirenelor de alarmă pentru raiduri aeriene și ale urletelor din Volksempfänger[1]. Noaptea îi asculta respirația și i se părea o minune că el era întins

[1] Radioreceptor a cărui producție a început în 1943, prețul lui fiind pe jumătate cât cel al unui radio obișnuit. Acesta a apărut din dorința

lângă ea. De trei ori, o mână invizibilă îl condusese prin Rusia în siguranţă şi îl păzise de ucigaşi ascunşi, de îngheţ, de boli mortale, pentru că trebuia păstrat pentru ea. Faptul că erau împreună pe această insulă din spaţiu şi timp îi se părea ceva sacrosanct, o formă de a fi printre cei aleşi. Vedea pe fereastră luna reflectată în apa din spatele ramurilor ce se legănau, insula plutea pe lac şi timpul părea să stea în loc. Duminică după-amiază, flota se întorcea la ţărm. Înapoi spre casă, plimbarea prin pădure era ultimul lucru pe care îl făceau împreună. Martin se întorcea la cazarmă, iar Anna intra pe poarta spre vechea ei viaţă.

Statul trimise la castel cinci eleve care trebuiau instruite pentru a deveni menajere. Acestea fuseră date în grija Annei. Frau von Garlitz avea încredere nelimitată în ea după ce castelul şi administrarea lui trecuseră printr-o adevărată metamorfoză sub conducerea ei. Şi, din nou, Martin era pe placul tuturor – atunci când stătea la castel, elevele îşi puneau cele mai bune şorţuri. Anna se înfurie la culme când îşi dădu seama că dichiseala coincidea cu vizitele lui.

– Acele şorţuri, strigă ea, sunt doar pentru servit. Nu avem destul detergent ca să le spălăm dacă le purtaţi tot timpul.

Chicotind, căci instinctele lor feminine pricepuseră adevăratul ei motiv, elevele renunţară la şorţuri. Într-o duminică, de la fereastra bucătăriei, Anna îl văzu pe Martin în grădină, dându-i uneia dintre fete un cadou înainte de plecare.

– Ce a fost asta? întrebă ea după ce îi făcu semn de rămas-bun. Ce ai primit din partea soţului meu?

Fata îi aruncă o privire scurtă, vinovată.

– Ei bine? insistă Anna, apucând-o de umăr.

– Nu pot să vă spun.

– Spune-mi...

---

reprezentanţilor Ministerului nazist al Propagandei ca numărul ascultătorilor să fie cât mai mare. (n.red.)

– Este un cadou de Crăciun pentru dumneavoastră.

– Acum? În august?

Fata încuviinţă din cap.

– În caz că soţul dumneavoastră va fi staţionat în altă parte de Crăciun şi nu va putea să vă viziteze...

Anna o privi uimită. Văzu în ochii fetei indignarea şi dispreţul pentru că o forţase să divulge secretul şi pentru insinuarea care se ascundea în spatele acestui lucru. Fata se îndepărtă jignită, lăsând-o pe Anna singură cu autoritatea ei, copleşită de ruşine şi emoţionată la culme: Martin se gândea de pe acum, din mijlocul verii, cum să îi facă o bucurie peste şase luni, de Crăciun.

Activitatea era tot mai intensă la castel. Camerele reamenajate erau tot timpul pline cu musafiri, ofiţeri de rang înalt care veneau acolo pentru o pauză între misiuni. După cină, se adunau în bibliotecă, lăsându-le pe doamne în salon, în grija lui Frau von Garlitz, care era prietenoasă ca întotdeauna, elegantă şi bine-dispusă de parcă războiul şi promiscuitatea soţului ei nu aveau nici o legătură cu ea. Pe coridoare se şoptea că acesta avea o aventură cu Petra von Willersleben, fiica unui industriaş care avusese o carieră meteorică în armată. De când îşi dislocase genunchiul în campania din Polouia, von Garlitz ocupa o funcţie neclară, pentru care trebuia să meargă regulat la Bruxelles. Anna nu îşi putea imagina că pe acest fanfaron de societate armata îl putea considera suficient de demn de încredere pentru a-i încredinţa o funcţie importantă, din moment ce îşi conducea fabrica din Köln galopând ca un husar – acest înfumurat care se dădea deştept şi nu făcea absolut nimic nu era bun de nimic, dar făcea întruna pe grozavul şi părea să reuşească în mod misterios să îşi păstreze relaţiile la nivel înalt. „Descendenţă şi bani, mârâi ea pentru sine, aşa reuşeşte cineva în viaţă, nicidecum prin muncă onestă."

Cutezător, von Garlitz îşi invită în mod oficial amanta la o cină. Aceasta se infiltră în casa lui, avându-l ca paravan pe influentul ei tată. Purta o rochie provocatoare, pentru a-i intimida soţia. Anna servea la masă împreună cu elevele ei. Dintre invitaţi nu o ştia decât pe Frau Ketteler, o mătuşă a lui Herr von Garlitz, care trăia în zonă şi îi vizita în mod regulat. De vârstă incertă şi nefiind căsătorită niciodată, aceasta trăia cu un personal limitat, într-o vilă ascunsă vederii de nişte molizi înalţi. Femeile de serviciu îi povestiră că, înainte de război, avusese un grajd plin cu cai pursânge. Îi plăcea să facă pădurea un loc periculos, călărind un armăsar negru la galop, cu puşca de vânătoare atârnată de o fâşie de piele pe spate. De când caii fuseseră rechiziţionaţi, făcea plimbări lungi, întovărăşită de câinele ei, un ciobănesc masiv, care nu asculta decât de ea. Se părea că, de la naşterea acestuia, îşi revărsa tot instinctul matern latent asupra nepotului ei – îl adora, oarbă la defectele lui, încercând să îl dădăcească de la distanţă.

Anna urmărea desfăşurarea evenimentelor de la masă pe bucăţi, ducând şi aducând veselă şi pahare. Herr von Garlitz, ca gazdă a lui Fräulein von Willersleben, se ocupa curtenitor de ea. Conversaţia se învârtea în jurul picturii: nudurile lui Adolph Ziegler şi Ivo Saliger. Aceasta părea să fi studiat istoria artei în Berlin. El se prefăcu uimit şi surprins, punându-i numeroase întrebări, pentru a-i da soţiei sale, aflată de cealaltă parte a mesei, impresia că musafira îi este complet străină. Cea din urmă se prinse cu agilitate în joc şi reuşi să facă în aşa fel încât erau amândoi tulburaţi, de parcă făceau dragoste, prin intermediul picturii, în faţa ochilor lui Frau von Garlitz. Pentru o vreme, ea asistă detaşată la acest spectacol, ştiind de mult de relaţia lor, la fel ca toată lumea, până când se sătură de rolul soţiei şi spectatoarei naive care îi fusese impus de prezenţa la masă

a invitaţilor. Cu răceală, se ridică, luă paharul de vin roşu care tocmai îi fusese umplut de Anna, de parcă s-ar fi pregătit să ţină un discurs, şi aruncă lichidul în faţa soţului ei. Fräulein von Willersleben sări în sus cu un strigăt şocat, îngrijorată să nu i se fi pătat rochia. În acelaşi timp, Frau Ketteler se repezi de cealaltă parte a mesei pentru a şterge faţa nepotului ei cu un şervet, îndepărtând urmele scandalului cât mai repede posibil. Anna respiră din nou. Tensiunea exasperantă, pe care o simţise deoarece von Garlitz nu considera că este suficient să îşi înşele soţia, dar avea şi plăcerea perversă de a o înjosi şi provoca, îi dispăru. Se strecură afară din sufragerie cu un bol gol, râzând de serviabilitatea grotescă a mătuşii lui.

În aceeaşi seară, Frau von Garlitz porunci să fie dusă cu caleaşca la gară. Dispăru fără ceremonie, lăsându-i pe toţi consternaţi. Von Garlitz era înconjurat de reproşuri nerostite. El trebuia să-şi disciplineze soţia, gazda musafirilor, mama copiilor lui – un bărbat de asemenea calibru, cu relaţiile şi funcţia lui, trebuia să îşi supună soţia. La urma urmei, nu erau ţigani sau slavi care se lăsau mânaţi de pasiunile lor. Câteva zile mai târziu, căzu la pat. Mândrie rănită, remuşcare, ruşine? În timpul nopţii, febra îi crescu. Zăcea întins între cearşafurile ude, transpirând şi delirând. Anna stătea lângă patul bolnavului, preluând cu nerăbdare funcţia de zeiţă răzbunătoare. Îi umezea fruntea şi tâmplele cu un prosop ud. Îi dădea de băut şi îl adormea cu şoapte liniştitoare. Dar, atunci când febra începu să scadă, îi spuse ce *Schwein*[1] era de fapt.

– Puteţi să vă consideraţi norocos cu o asemenea soţie, spuse ea cu dispreţ.

---

[1] Porc (în lb. germană, în original)

El nu avea putere să răspundă. Ca un soldat pe moarte în prima linie, zăcea pe perne, cu pleoapele umflate şi barba nerasă. Ea continuă fără milă.

– O femeie cu atât de mult stil, farmec şi caracter! Să vă intre în cap o dată pentru totdeauna. Acum, aveţi destul timp pentru asta.

O privi cu ochii febrili ai unui copil bolnav căruia i se spunea o poveste nemiloasă, cu diferenţa că el era acuzat de a se fi identificat cu balaurul, cu monstrul, nu cu eroul.

Frau von Garlitz se întoarse acasă după două săptămâni, un model de autocontrol aristocratic prin care răzbătea un licăr de cinism. Toată lumea răsuflă uşurată. Chiar nu era momentul pentru conflicte maritale, care, oricât erau de pasionale, păleau în comparaţie cu giganticul conflict în care era implicată toată populaţia.

Toată luna, Martin încercă să obţină o permisie lungă, pentru a o duce pe Anna la Viena, fie şi numai pentru două săptămâni, ca să poată trăi ca soţ şi soţie în propria lor casă, pe care o folosiseră doar în luna de miere. Dar încercările lui înfocate nu avură nici un rezultat. Părea că există o singură modalitate prin care să obţină o permisie: să se declare pregătit să participe la un curs scurt pentru ofiţeri. Chiar dacă gândul de a fi avansat în grad îl dezgusta, cedă în final din dor de Viena şi o fărâmă de libertate, pentru a reuşi să scape din rutina militară care presupunea să fii permanent la dispoziţia superiorilor şi să manifeşti o abnegaţie corespunzătoare, situaţie care continua fără milă de patru ani, în interesul unui război de care el se putea lipsi. Fu staţionat la şcoala pentru ofiţeri juniori din Berlin-Spandau. În timpul cursului, trăise izolat de lumea exterioară. În ziua în care îl terminină, Anna îl aşteptă la poartă, cu valiza în mână.

– Cine sunteţi? Santinela îi tăie calea rapid. Pot să vă văd actele?

– Am venit după soţul meu, Martin Grosalie, spuse Anna jignită de excesul de suspiciune. Pleacă astăzi în permisie.

Santinela se albi.

– O, Doamne, vă rog să nu intraţi.

Ea îşi lăsă jos din mână valiza şi îl privi cu bunăvoinţă.

– Sunt cu toţii pedepsiţi, şopti soldatul, scărpinându-se timid după ureche.

După ceva ezitări, îi povesti ce se întâmplase. Grupul stătea în curte, gata de plecare, cu un picior afară, cum s-ar zice. Trebuiau să-şi ia rămas-bun cu un „Heil Hitler!" entuziast, la unison. După părerea comandantului, fusese prea slab. „Mai tare!" strigă el. Compania repetă salutul obligatoriu încă o dată, fără convingere, dar cu mai mult volum. „Mai tare!" urlă căpitanul de parcă onoarea lui era în joc, pe lângă cea a Führerului. „Heil Hitler"... era încă prea slab, ca un disc de gramofon care nu se învârtea la viteza potrivită. „Mai vedem noi dacă plecaţi azi acasă!" Trebuiră să se schimbe, să îşi pună hainele în dulapuri şi să predea cheile. Apoi, fură puşi să alerge: stânga, drept, genunchi îndoiţi, târâş prin noroi. O lecţie de umilinţă pe care aveau să o ţină minte cât dura războiul.

– Vă rog, şopti santinela, veniţi înapoi într-o oră şi prefaceţi-vă că nu ştiţi nimic despre asta. Sunt ruşinaţi cu toţii.

Anna privi stăruitor poarta închisă în spatele căreia Martin se târa prin noroiul berlinez, noroiul de o mie de ani al Reichului pentru care trebuia să fie pregătit să îşi sacrifice viaţa care era şi viaţa ei. Îşi ridică valiza şi o luă pe stradă la întâmplare, apoi pe alte străzi oarecare, care nu erau nici prietenoase, nici duşmănoase, ci indiferente. Când se întoarse la cazarmă, el o aştepta deja, imaculat, strălucind, atent – o *tabula rasa* minunată.

– Ai întârziat, spuse el surprins.

Nu pomeni nimic despre ineidentul petrecut. Deveniseră amândoi foarte experimentaţi în negarea războiului în faţa celuilalt, asemenea unor spectatori impasibili, surzi la bătaia tobelor, orbi la fulgere.

După şederea lor în Viena, el fu trimis la Dresda. Era toamnă. Anna, care cususe şi tricotase deja o valiză plină cu haine pentru bebeluş, încă nu era gravidă, dar Hannelore era. Se căsătorise în primăvară şi de atunci trăia în Ludwigslust, în Mecklenburg, de unde întreţinea cu Anna o corespondenţă melancolieă. Frau von Garlitz, sensibilă la nenorocirile şi bucuriile personalului ei, pregăti un pachet cu mâncare fortifiantă pentru viitoarea mamă şi o trimise pe Anna să îl ducă la Ludwigslust. Din nou era aşezată cu o valiză, într-un tren spre Berlin. Fără să vrea, se gândi la ziua când călătorise spre Köln îmbrăcată într-un pardesiu şi cu o pălărie de vânătoare, cu toate lucrurile ei într-o cutie de carton. Se simţi puţin ruşinată gândindu-se la naivitatea ei provincială, la drumul lung pe care îl parcursese de atunci, de la mizeria porcilor până la masa cu argintărie şi feţe de damasc. Se trezi din reverie când trenul încetini brusc şi se opri. Apoi, continuă obosit, cu zdruncinături şi opinteli, până ajunseră la Berlin. Un perete gri de oţel se înalţă dincolo de ferestrele compartimentelor, fără început sau sfârşit, de pareă ar fi anunţat începutul unui tunel. Dar zidul se mişca... părea să fie făcut din fum, cenuşă, fum gros. Trenul dădu înapoi, apoi intră ezitant în gară. Anna coborî, încă obişnuită cu atmosfera neutră, liniştită din compartiment.

I se întâmplă acelaşi lucru ca şi sutelor de pasageri asemenea ei: imediat ce puseră piciorul pe peron, reflexele preluară controlul asupra simţului de orientare, se împrăştiară, totul în jur era în flăcări, acoperişul se spărgea şi părea că va ceda în orice moment. Cineva o trase departe de lemnul sau oţelul care se prăbuşea, fumul îi înţepa ochii, gâtul, se

forța orbește de foc... avertismente de raid aerian, cineva o împinse într-un adăpost. Acolo deveni o parte din grupul de oameni care tremurau și asudau, așteptând ghemuiți laolaltă, printre țipete și bubuituri. Pământul se cutremura, ei tremurau împreună cu el, clădiri, trenuri, oameni, totul avea să se prefacă în țărână, o distrugere generală fără nici un sens. Pentru o valiză cu cârnați și șuncă afumată.

Dură trei zile și nopți să ajungă la Spandau, în vest, din partea estică a orașului, unde sosise. Trei zile și nopți de infern, câteodată târâtă într-un adăpost în ultimul moment, de o persoană al cărei chip nu apuca să îl vadă niciodată. Cineva îi dădu ceva de băut. Ea se împleticea înainte, se împiedica de cabluri de electricitate. Un zid se prăbușea undeva. Ea se ghemuia, prea obosită ca să îi mai fie frică. Apoi se făcea noapte din nou, sirene țipând, un adăpost, adormind de extenuare, mergând mai departe pe scena amenajată pentru o operă de groază. Cineva îi dădu ceva de mâncare. Berlin-Spandau? Întotdeauna aceeași întrebare în plin haos – stătea pe harta dezintegrată, ale cărei margini ardeau. Oare Spandau exista sau devenea o grămadă de pietre fumegând? De ce continua bombardamentul zi și noapte – trebuia oare ca Berlinul, Germania să fie șterse de pe fața pământului?

Dintr-odată, i se păru că se află în gara Spandau, cu valiza ei scorojită. Era încă acolo. Un tren plin era pe punctul de a porni spre Mecklenburg. Cineva o ridică și o trase înăuntru, pe fereastră, urmată de valiză. Trenul plecă imediat. Amețită, se așeză pe valiză. Părea să fi supraviețuit. Acest lucru îi era indiferent. Călători într-o stare de semiconștiență, nu avea cum să cadă, proptită cum era între alte trupuri extenuate. Ajunseră la Ludwigslust în mijlocul nopții. Ea fu singura care coborî. Șovăi spre silueta vagă a unei case în beznă. Mâna ei tremurătoare găsi cu greutate

soneria. O lumină se aprinse pe hol, uşa se deschise, cineva apăru în uşă, privi silueta care stătea în prag şi închise şocat uşa. Şi ea se pomeni din nou în întuneric, prăbuşindu-se de extenuare. Era frig. Fu cuprinsă de o teamă primitivă, mai puternică decât cea din timpul bombardamentelor, pură şi ademenitoare, teama de a fi refuzată, dată afară pentru totdeauna asemenea unui gunoi, asemenea unei creaturi care (unui orfan care...) nu merita să trăiască. Începu să bată agitată la uşă.

– Vin din Berlin, vă rog... gemu ea, deschideţi uşa. Nu vreau decât să dorm, vă rog...

Dar nimic nu se întâmplă, casa se ferea de ea.

– Sunt un om, un om cumsecade, care nu vrea decât să doarmă...!

Sub pumnul ei ca un ciocan, uşa se deschise. Pe gresia din hol era întinsă o pătură. Se împletici înăuntru, se prăbuşi pe ea şi adormi fără să îşi privească binefăcătorul încet la minte. În ziua următoare, avu destulă putere pentru a ajunge acolo unde îşi propusese. De nerecunoscut sub masca de funingine, zgârieturi şi lacrimi, îi predă valiza lui Hannelore, căreia nu-i păsa de bombardamente, plutind pe norul roz al aşteptării fericite. În casa ei imaculată, pregătită pentru evenimentul iminent, cârvaţii şi şunca ei reprezentau un element animalic, pervers, ivindu-se neatinşi din valiză, în onoarea vieţii noi, pătate de moarte. Anna privi împrejur şi izbucni într-un râs extenuat, lipsit de bucurie.

– *Ach,* Berlin... suspină Anna. Am fost acolo din întâmplare, acum câţiva ani, împreună cu o prietenă. Treceam prin oraş cu autobuzul când ea a strigat brusc: „Priveşte, gara Anhalter!" Am văzut o gară minunat restaurată, dar, o secundă mai târziu, era în flăcări. Ardea în faţa ochilor mei... exact ca atunci... şi totul se prăbuşea... „Ai păţit

ceva?" întrebă prietena mea. Eu mă simţeam ameţită. Şi urechile îmi ţiuiau. „Arde...!" am strigat eu panicată. Era prima dată când îmi aduceam aminte de acel lucru, nu mă mai gândisem deloc la el, era atât de îngrozitor. Îngropasem amintirea timp de patruzeci şi cinci de ani.

– Cum e posibil, spuse Lotte, îndreptând spre Anna furculiţa cu o bucată de şuncă de Ardeunes în ea, cum au putut să te trimită într-un oraş arzând, cu o valiză de carne?

– Frau von Garlitz nu ştia, nici unul dintre noi nu ştia. A fost primul raid aerian asupra Berlinului, la sfârşitul lunii noiembrie. Eliberatorii voştri şi-au aprins pomul de Crăciun deasupra oraşului şi au întins un covor de bombe dedesubt. În mod sistematic, fără să cruţe un metru pătrat. Dar ceva rămâne întotdeauna în picioare... Eu, de exemplu.

Lotte se opri din mestecat auzind acel cinic „eliberatorii voştri". Oricât de mult încerca să îşi imagineze Berlinul arzând, Rotterdamul sau Londra îi apărea întotdeauna în faţa ochilor. Berlinul rămânea abstract, un punct pe hartă.

– Martin i-a scris o scrisoare lui Frau von Garlitz: „Vă interzic să o trimiteţi pe soţia mea în vizite în aceste condiţii". Anna râse. Dar acelea erau vremuri diferite. Cu cât războiul dura mai mult, cu atât mâncarea era mai importantă.

Lotte încuviinţă cu gura plină, în faţa unei salate atât de bogat garnisite, încât cineva ar fi putut să trăiască din ea timp de o săptămână în foametea iernii.

Înghiţită de uriaşa maşinărie a gospodăriei, Lotte încă nu ajunsese să aibă sentimente de vinovăţie. Amestecarea la nesfârşit a păsatului de ovăz cu lapte bătut în tigăi imense, alături de care se aflau găleţi aburinde cu rufe de spălat, iar doi metri mai departe ficrul de călcat strălucea aşteptând. Mama ei, pivotul central al familiei care se tot extindea, era bolnavă. I se descoperise o tumoare în uter, care trebuia

înlăturat imediat. Înainte de operație, le chemă deoparte pe cele trei fiice ale ei, Marie, Jet și Lotte:

– Trebuie să îmi promiteți ceva. Dacă lucrurile nu merg bine în timpul operației... și eu n-o să mai fiu... atunci, veți prelua voi îngrijirea oamenilor care se ascund la noi. Îmi fac griji că Pa se află într-o asemenea stare încât, dacă îl apucă vreo pasă și mai proastă, este în stare să îi alunge pe toți în stradă. A amenințat că va face asta ultima dată... devine prea mult pentru el... O privi fix pe fiecare, una câte una, aproape solemn. Am reușit să îl calmez din nou... am reușit să ascund crizele lui de toată lumea... Nu ar trebui să își mai facă griji și în această privință.

Toate o priviră șocate. Numai gândul la asta le tăia respirația. Toate trei înțeleseră imediat neliniștea mamei, care era departe de a fi nefondată. Îl cunoșteau deja de multă vreme. Din când în când, avea nevoie de certuri, preferabil pe seama copiilor, cei mai mari rivali ai săi. Era foarte posibil ca, într-una dintre zile, să izbucnească din pricina oamenilor care se ascundeau la ei. Desigur că aceștia depindeau și de el, dar poziția lui față de ei era ambivalentă. La sosirea lor, când apelaseră la el, nu-și permisese să-i refuze. Nu trebuia oare să își păstreze reputația? Un iubitor al muzicii – familia Frinkel, bunicul Tak, Ernst Goudriaan? Un comunist – Leon Stein? Un impuls din inimă, care nu putea fi înfrânat, așa cum era cazul cu mama lor, era exclus în cazul lui, chiar dacă avea și perioade sentimentale, desigur, mai ales când avea muzica de fundal potrivită care să îl inspire.

Atunci când pacienta își reveni din anestezie, Jet, Lotte și tatăl lor stăteau de fiecare parte a patului. Ea zăcea între cearșafuri, palidă și îngrijorător de delicată, cu părul castaniu împletit cu cozi cenușii întins pe pernă. Privirea îi era încețoșată, de parcă se învârtea încă în sferele nedeslușite ale nonexistenței. Apucă mâna soțului ei cu o forță neașteptată.

– Să ai grijă de... de toată lumea, şopti ea.

Era ceva între o rugă şi o poruncă.

Lotte ocoli patul, veni lângă tatăl ei şi încuviinţă din cap în locul lui, cu ochii strâns închişi, de parcă ar fi garantat pentru siguranţa tuturor în ciuda schimbărilor de dispoziţie binecunoscute ale stăpânului casei. Acesta stătea chinuit lângă pat, abia aşteptând să poată scăpa onorabil din spital, palatul morţii duhnind a eter, iar el venise acolo numai cu preţul unui sacrificiu de sine excepţional.

Când se întoarse acasă, mama nu mai era decât o umbră. Pierduse mult în greutate. Nimic nu părea să fi supravieţuit din vitalitatea ei, acea misterioasă forţă primordială. Se mişca prin cameră cu un râs forţat, sprijinindu-se de marginile mesei şi de spătarele scaunelor. Încântat că Euridice a lui se întorsese de pe lumea cealaltă, soţul îi puse la gramofon *Orfeu* al lui Gluck, dar aceasta fu singura lui contribuţie la refacerea ei.

Eefje primise o bucată de catifea albastră de ziua ei, ca să facă haine pentru păpuşi. Ascunsese valorosul dar într-un sertar secret din dormitorul ei. Într-o zi, deschise sertarul, dar nu găsi decât aer. Cu inima zbuciumându-i-se, căută în celelalte setare, în întregul dormitor, în toată casa. „Mi-aţi văzut materialul?" devenisc o întrebare retorică simbolizând pentru ei toate lucrurile pe care nu le aveau din cauza lipsurilor generale. În cele din urmă, îşi dădu cozile pe spate şi împinse clanţa uşii singurei camere în care nu căutase până atunci, din cauza interdicţiei stricte de a intra în ea şi care dura de ani de zile, chiar şi în timpul războiului: sanctuarul electrotehnic al tatălui ei. Uimită, privi din prag natura moartă de pe bancul de lucru. Printre piese metalice, şuruburi, lămpi şi siguranţe, era un pachet de unt alături de pâine proaspătă, brânză şi ficat, asemenea unui fazan luat drept model de un maestru al secolului al XVII-lea. El îşi

ridică privirea, ştergându-şi firimiturile de pe buze, prins asupra faptului. Strigă la ea cu gura plină:

– Ce-a fost în mintea ta de ai intrat aici?

Începu să strângă în grabă pâinea şi brânza.

– Dar îmi caut bucata de catifea, scânci ea.

Chiar în faţa ei, pe perete era atârnată o hartă a lumii cu steaguri mici, care indicau înaintarea Aliaţilor. Harta era montată pe catifeaua albastră prinsă de perete cu cuie.

– Materialul meu, materialul meu... arătă ea uimită.

Cu sprâncenele ridicate, tatăl se uită în direcţia indicată de degetul tremurător. Putea fi oare imaginat un scop mai glorios pentru o bucată de material decât să servească drept fundal pentru victoriile Aliaţilor? Ea se răsuci şi fugi pe scări, plângând. Le povesti lui Lotte şi lui Jet, ocupate la bucătărie, ce văzuse, încurcându-se în cuvinte, fără să îşi dea seama că lucrul cel mai condamnabil nu era faptul că îi furase materialul, ci că se bucura în secret de pâine şi unt, şi brânză în timp ce toţi ceilalţi făceau foamea.

Originea acestor delicatese fu lămurită la următoarea vizită la spital, când Lotte îşi însoţi mama, iar doctorul o luă deoparte pentru a-şi exprima surprinderea şi îngrijorarea pentru greutatea extrem de redusă a pacientei – la urma urmei, în ziua când o luase de la spital, soţul ei primise o cartelă ştampilată, care permitea raţii de mâncare suplimentare. Aflarea acestui fapt era aproape de nesuportat. Îi încredinţă secretul lui Jet, dar îl ascunse de toţi ceilalţi. Avea un efect paralizant asupra amândurora. Era adevărat, ştiau că limitele egoismului lui erau flexibile şi reacţionau ca un seismograf în funcţie de toanele şi nevoile lui, dar faptul că păreau să nu existe nici un fel de limite era atât de şocant, încât le depăşea puterea de înţelegere.

– Mă voi duce să iau restul de cupoane, spuse Lotte, dacă au rămas măcar câteva.

Pentru prima dată, simţea că îşi pierde stăpânirea de sine. Gândurile calme, strategiile tactice erau imposibile. Într-un fel, nu mai era ea însăşi sau poate că, în sfârşit, era ea însăşi. Înverşunată, urcă scările şi îi invadă sanctuarul fără să bată la uşă. El stătea acolo... fumând o ţigară făcută în casă, ridicându-şi surprins privirea din ziarul ilegal pe care îl citea şi care era întins pe bancul de lucru. A fost de parcă două fire rupte din capul ei făcură contact... de parcă douăzeci şi unu de ani s-ar fi evaporat... Văzu o siluetă întunecată, care stătea în pragul unei săli de clasă, cu aripile negre strânse... „Cum îndrăzneşti... rosti vocea lui în depărtare ...doi copii care sunt mai slabi decât dumneata..." nu era decât o frântură, un ecou care veni şi dispăru, dar lăsă în urmă o emoţie puternică.

– Cum îndrăzneşti... spuse ea cu voce tremurătoare, mamei, care este atât de slăbită...

– Mai intră o dată, zise el, dar bate la uşă mai întâi.

Un scurtcircuit între cele două fire... Ea făcu un pas înainte şi îşi întinse mâna ostentativ.

– Dă-mi restul cupoanelor care erau pentru mama... Ridicându-şi vocea, adăugă: Imediat!

El începu să râdă, nevenindu-i să creadă.

– De unde naiba... spuse el prosteşte.

– Ştii foarte bine la ce mă refer.

Voia să îl rănească aşa cum stătea acolo şi făcea pe nevinovatul, prea laş ca să recunoască. Dar dispreţul ei era chiar mai mare decât ura. Acest lucru trebuia pus în ordine rapid şi eficient, ca apoi să nu mai aibă nimic de-a face cu asta. Harta atârna în spatele lui, înrămată cu catifea albastră. Steaguri micuţe peste tot, înfipte cu încăpăţânare de parcă ar fi fost victorii personale. Germania, lipsită de steaguri, aparent nu avea nici o legătură cu războiul. Germania era

un vid, o gaură neagră în care privirea ei dispărea. Cât de multe feluri în care să te urăşti existau?

El îi râse în faţă.

– Dă-mi înapoi acele cupoane, rosti ea rece, sau voi spune tuturor ce nenorocit eşti!

Rânjetul îi dispăru de pe faţă. O privea fix, de parcă ar fi văzut-o pentru prima dată, copleşit, încă nepregătit să creadă una ca asta. Apoi, conştientizarea începu să i se urce pe gât, făcându-l să roşească. Trase mânios un sertar al bancului de lucru şi, pipăind la întâmplare, trase o foaie cu cupoane, majoritatea folosite. Se îndreptă spre ea ameninţător. Lotte nu se clinti şi rămase acolo unde se afla – nu simţea nici urmă de frică. Dacă el nu ar fi făcut ce trebuia, l-ar fi strivit ca pe un purice. El împinse furios hârtiile în mâna ei.

– O adevărată Kraut... şuieră el, vezi bine, după toţi aceşti ani... încă mai eşti o adevărată Kraut.

Ea avu destulă putere cât să ajungă până în dormitorul ei, calmă în aparenţă. Într-un fals miros de parfum şi săpun scump, căzu pe patul ei. Inima îi zvâcnea în cap. Cum de ştiuse oare să îi găsească punctul slab, atât de nemilos... poate pentru că de fapt şi el era pe jumătate... Simţea că i se face greaţă. Zăcu acolo cu ochii închişi până ce bubuitul din tâmplele ei se diminuă şi bâzâitul bombardierelor englezeşti care zburau spre est ajunse până la ea. Cât de multe feluri în care să te urăşti existau?

Când deja nimeni nu îl mai aştepta, bărbierul sosi cu vestea că se găsise o adresă pentru bunicul Tak şi fiica lui: un morar care trăia într-un loc îndepărtat, între mlaştini. Dacă ar fi fost vorba numai despre bătrân, atunci nu ar fi acceptat oferta, dar toată lumea se simţi uşurată la gândul că scăpau de fiică, fiinţa care se credea prea frumoasă pentru această planetă şi toate lumile imaginabile. Într-o seară târziu, Marie o duse cu bicicleta. Lotte făcu la fel

în seara următoare. Bătrânul nu avea aproape nici o greutate, aşezat în spate, ţinându-se îngrijorat de şoldurile ei. Era foarte frig, iar pajiştile îngheţate reflectau lumina lunii. Aplecate, sălciile tunse formau o gardă de onoare de fiecare parte a cărării înguste, cu bărbi gri, moarte de mult, invitându-l pe bunicul Tak să li se alăture. Dar acesta încă era viu şi suspină nostalgic.

– *Ach,* Lotte, poţi să crezi... dacă aş fi mai tânăr te-aş săruta aici, în lumina lunii...

Lotte se întoarse râzând, şi bicicleta devie periculos.

– Dacă mai spuneţi asemenea lucruri indecente, îl ameninţă ea voioasă, o să ajungem amândoi în şanţ.

Îl predă cu regret morarului care stătea în uşă, ca o apariţie în pijamaua lui albă. Era o tranzacţie ireală, tulburătoare. Bunicul Tak se aplecă şi îi sărută mâna îngheţată. Ultimul lucru pe care îl văzu fu mica lui chelie strălucind în lumina lunii, pentru că el considera chipa, precum cea purtată de ginerele lui iranian, o prostie.

După aceea, veştile despre el ajunseră la ei indirect şi pe bucăţele. Exista o singură constantă: declinul rapid al vieţii unui bătrân. Fiica lui suferea de claustrofobie în acea casă îngheţată din mijlocul pustietăţii, unde farmecele ei erau irosite. Îşi rosese unghiile îngrijite până ce acestea începură să sângereze. Atunci când morarul fu vizitat de familia lui, ea îi imploră să o salveze de plictiseala ucigătoare şi să o ia cu ei în lumea locuită. Aceştia cedară disperării fetei. Aşa ajunsese într-o casă, pe una dintre străzile din sat. Se aşeza în atitudini provocatoare la fereastră. De cel puţin zece ori pe zi, trebuia să fie rugată să se îndepărteze de acolo, pentru că nu se punea în pericol doar pe sine, ci şi întreg lanţul de oameni care o ajutaseră în trecut. Dar, pentru Flora Bohjul, faptul de a fi văzută era indispensabil vieţii. Prefera să se predea şi, într-o îndrăzneaţă uniformă de puşcăriaş, să fie

interogată de către un comandant fermecător decât să lase zilele să îi alunece întruna printre degete, într-un anonimat îngrozitor, nlirosind a varză. Se furişă din casă şi se prezentă la Ortskommandantur[1], încrezătoare că nu i se putea întâmpla nimic datorită căsătoriei ei cu un evreu iranian. Când vestea ajunse la morar, acesta îl dădu afară pe bătrân în miezul nopţii, de teamă ca ea să nu-i fi trădat. Smuls din cel mai profund somn, bătrânul hoinări pierdut pe câmpii. Garda de onoare a sălciilor tunse îi oferi din nou ospitalitate, dar el nu putea să vadă sau să audă nimic, probabil că singurul lucru pe care organismul lui îl dorea era un pat cald. Nimeni nu ştia cât durase libertatea lui în acea noapte. La răsăritul zorilor, se pare eă ajunsese în mâinile nemţilor, extenuat şi amorţit din cauza frigului. Pentru a scăpa de formalităţi şi de problema transportului, cu câteva gloanţe, aceştia puseră un sfârşit permanent oboselii lui în fundul grădinii vilei în care erau încartiruiţi.

Groaza era prezentă peste tot acasă la Lotte. Un om atât de bătrân, care abia dacă ocupa vreun loc pe planetă. De ce? Şi dacă viaţa unui bătrân era curmată cu atâta indiferenţă, atât de aproape de casă, care era soarta celor care erau ridicaţi şi duşi de acolo? Groaza avea o motivaţie dublă pentru Lotte – cine era cea care îl dusese celui care avea să îl trimită spre ucigaşii săi? Cine, în aşa-zisa ei inocenţă, devenise din nou o unealtă voluntară în mâinile celor care îi ocupaseră? Feriţi-vă de mine! Eu sunt chiar mai rea decât cei care se războiesc în mod deschis. Eu sunt şi prieten, şi duşman. Eu? Nu există nici un eu, doar un noi ambivalent şi trădător, care se înşală în sine pe sine... Se cufundă în munca gospodăriei cu un devotament aproape sardonic, eliminându-se pur şi simplu pe sine, acel sine vrednic de dispreţ.

---

[1] Comandament local (n.red.)

Primăvara sosi cu ezitare, de parcă brânduşele şi ramurile înmugurite erau în dezacord cu fenomenul războiului. Ed de Vries îşi părăsi adăpostul pentru a recupera cutia. Avea nevoie de câteva lucruri care se aflau în ea, spuse el vag. Tatăl lui Lotte luă o lopată şi săpă o groapă imensă, deranjând pământul şi creştcrea rădăcinilor copacului, dar cutia nu ieşi la suprafaţă. Poate că greşiseră copacul. Încercară în alt loc. Cu cât gropile deveneau mai mari, cu atât mai mare era suspiciunea pe care o atrăgea asupra lui. Luă acest lucru foarte în serios. Era în joc imaginea lui în lumea exterioară. Îşi puse şi copiii la muncă. Toată ziua trebuiau să împungă pământul în van cu lungi tije de fier. Max Frinkel îi sfătui să se adreseze unui clarvăzător cunoscut. Înainte de război, era cineva pe strada Curaçao din Amsterdam. Tatăl lui Lotte respinse cinic sugestia, alergic la orice avea de-a face cu religia sau supranaturalul. Soţia lui, care se însănătoşise destul pentru a-i contrazice prejudecăţile, o trimise pe Lotte, în ideea că nu se ştie niciodată.

Fără globuri de cristal, cărţi de joc şi nimicuri orientale, clarvăzătorul arăta ca un librar într-un costum gri. Biroul lui era simplu şi lipsit de decoraţiuni. Calmă, Lotte se aşeză pe un scaun. Rămase în expectativă, fără să ştie cum să înceapă.

– Ai venit pentru că s-a pierdut ceva, zise el calm. Îţi voi spune: încă este acolo. Printre copaci trece o cărare. Paralel cu ea este un alt rând de copaci...

Ea aprobă din cap uimită.

– Este acolo... pe lângă cel de-al cincilea copac... aş spune.

Era de parcă mergea împreună cu ea prin pădure şi *en passant* îi arătă locul cu bastonul de mers. Şi asta fără manifestări exagerate, fără trucuri magice sau ritualuri. Vorbea pe tonul cuiva care discută afaceri. Ea nu ştia ce

să creadă. Un pic de hocus-pocus ar fi făcut totul să pară mai credibil.

– Atunci, aş vrea să vă mai întreb ceva... începu ea timidă, scoţând din poşetă o fotografie, puteţi să îmi spuneţi ceva despre... el?

Clarvăzătorul luă poza. Ea îl privi cu un calm care o surprinse – în fond, putea oricând să ignore ce i-ar fi spus. El luă poza, se uită la ea, apoi la poză şi din nou la ea – fără să o vadă. Poza începu să tremure. Părea de pareă persoana pe care o înfăţişa se trezea la viaţă din proprie voinţă. Dar mâna care o ţinea era cea care tremura. Întregul trup începu să tremure. Ochii holbaţi cu groază priveau fascinaţi fotografia. Îşi lărgi nodul cravatei, îşi trecu la întâmplare mâna peste frunte.

– Eu... eu... nu pot să îţi spun nimic... rosti el respirând cu greu, întorcând chinuit poza, de pareă nu mai putea suporta imaginea.

O împinse spre ea.

– ...Dar nu puteţi să spuneţi... nimic... deloc? încercă Lotte.

El îşi scutură capul, cu buzele strâns lipite. Ea puse fotografia înapoi în poşetă şi bâlbâi o frază politicoasă. În timp ce cobora scările, sc simţi puţin ruşinată că îl lăsa într-o ascmenea stare.

7

Devenise deja un ritual familiar: părăseau restaurantul obosite de mâncare, de vorbit, de scormonirea trecutului, obosite de ascultare, înmuiate de sentimente contradictorii. Anna îşi trecu braţul pe după al lui Lotte, care acceptă acest gest cu o anumită resemnare.

Se pomeniră deodată în Place du Monument. Anna se opri la picioarele acestuia, aplecându-se pentru a citi textul de pe soclu.

– *Cette urne renferme des Cendres provenant de Crématoire du Camp de Concentrations de Flossenburg et de ses commandos, 1940–1945*[1]. Exageră pronunţia, asemenea tuturor străinilor.

Lotte o trase deoparte, enervată de atât de multă curiozitate germană perversă.

– *Mensch, Mensch,* încă eşti tulburată de conştiinţa încărcată? exclamă Anna.

Deja mersese prea departe.

---

[1] Această urnă conţine cenuşa provenită din crematoriul lagărului de concentrare de la Flossenburg şi a trupelor de acolo. (în lb. franceză, în original)

– Ai aşa un talent să denaturezi lucrurile, spuse ea iritată. Nu am nici un fel de conştiinţă încărcată, de ce aş avea? La acel moment, am luat toată vina asupra mea... eram tânără şi egocentrică, credeam că eu sunt axul în jurul căruia se învârteşte lumea, că aveam vreo influenţă asupra sorţii altuia. Aroganţa tinereţii....

– Ai dreptate... Anna o privi emoţionată. La fel a fost şi cu mine, eram tânără şi egocentrică. Ai pus punctul pe i... Cu toată fiinţa mea, nu îmi păsa decât de o singură persoană...

Lotte clătină enervată din cap. Egocentrismul tinereţii ei nu putea fi totuşi asemănat cu al Annei – între ele exista o diferenţă uriaşă. Anna avea obiceiul de a răstălmăci totul. Suspină. Nu putea să găsească suficient de repede argumente pentru a anula această egalitate pe care, cu obrăznicie, o stabilea între ele. Se îndepărtă jignită.

– Aşteaptă... aşteaptă... *Lottchen*... strigă Anna după ea.

Parcă retrăia o frântură din trecut. În copilărie, era mult mai rapidă decât sora ei durdulie. O umbră de nostalgie pentru tinereţea ei pierdută ameninţa să iasă la suprafaţă.

– Ascultă, aşteaptă un minut... vreau să îţi spun ceva, ceva care o să te uimească... aşteaptă... Anna respira din greu. Ştii că aş fi putut să schimb cursul istoriei? A fost un moment când eu...

Lotte se întoarse obosită. Recunoscu şi această tactică de demult. Anna încerca să o ispitească, făcând-o curioasă: „Am găsit un borcan cu bomboane, un borcan cu bile..."

Anna o ajunse din urmă.

– A existat un moment, rânji ea, când soarta războiului a depins de o menajeră proastă din Prusia de Vest, o anume...

– Anna Bamberg, rosti Lotte scurt.

– Nu mă crezi.

* * *

Anna se întoarse pe domeniu dusă de şuvoiul refugiaţilor din Berlin, care probabil nici nu mai exista. Frau von Garlitz primise ordin să-i cazeze. Castelul era plin de oameni fără adăpost din oraş, cărora trebuia să le furnizeze totul de la haine curate la mâncare, în timp ce ei, pe parchetul strălucitor al Annei, încercau să depăşească trauma incendierii, prăbuşirii oraşului lor.

Când castelul dădea deja pe dinafară, sosi şi soţia unui ofiţer de rang înalt, cu un copil şi un bebeluş care plângea.

– Soţul meu a primit ordinul Crucea Cavalerului, se prezentă Frau von Cutare-şi-Cutare, considerând că aşa toate uşile îi vor fi deschise.

Anna ştia că aceia cărora li se acordau aceste decoraţii omorâseră mulţi oameni. Oricând se pomenea la radio că primise cineva această decoraţie, Martin spunea întotdeauna: „Se pare că o să aibă cineva dureri de gât din nou", pentru că medalia se purta strâns legată de gât. Anna nu avea nici o idee unde să o găzduiască pe soţia eroului. Gânditoare, traversă curtea până ce privirea îi căzu pe locuinţa vizitiului, de deasupra grajdurilor. Acesta dispăruse odată cu caii. Lăsase în urmă un apartament bun, cu o cameră de zi mare, două dormitoare, o baie şi o bucătărie. Anna hotărî că doamna aristocrată putea fi găzduită acolo fără nici un fel de problemă. Dar, trei zile mai târziu, sosi o altă tânără mamă cu un copil şi un bebeluş, soţia unui muncitor dintr-o fabrică, fără nici un „von". Anna se gândi că, dacă doamna aristocrată renunţa la o cameră, atunci puteau să împartă baia şi bucătăria prietenește şi puteau locui împreună în casa vizitiului. *En passant,* o abordă pe Frau von Garlitz la jumătatea scărilor pentru a obţine aprobarea.

– Cum? strigă ea scandalizată. Nu poţi inoportuna o doamnă de statutul ei cu prezenţa unei femei venite de cine ştie unde.

– Ea este doar o mamă, spuse Anna calmă, cu doi copii, şi nimic altceva, iar cealaltă este tot o mamă cu doi copii. Va avea în continuare două camere la dispoziţie.

Frau von Garlitz avea impresia că stă faţă în faţă cu o persoană bolnavă mintal. Clătină din cap.

– Răspunsul este tot nu.

Cu sau fără război, nu avea de gând să-i permită unei menajere încăpăţânate să îndepărteze dintr-o lovitură convingerea ei că existau diferite tipuri de oameni care, încă de la naştere, în funcţie de rangul lor, aveau destine diferite şi deci trăiau în lumi diferite.

– Atunci, o să îi cedez propria mea cameră, strigă Anna.

– Complet exclus.

Cearta lor răsuna pe scări. Toată lumea putea să o audă.

– Eşti o bolşevică, o acuză contesa.

– Bine, sunt o bolşevică.

Anna îi întoarse spatele şi o lăsă acolo. La baza scărilor, era aşteptată de Ottchen, care avea întipărită pe chip o expresie severă – el, care linsese cizmele superiorilor încă din copilărie.

– Cum îndrăzneşti să vorbeşti aşa cu *gnädige Frau?* şuieră el.

Anna se opri chiar în faţa lui.

– Otto, să-ţi spun ceva. Dacă am ceva să îi zic, eu i-o zic în faţă. Mi-aş da şi viaţa pentru ea dacă ar fi nevoie. Tu i te ploconeşti, dar ţii un cuţit ascuns în cizme. Tu spui *Jawohl, gnädige Frau* pe un ton linguşitor, dar, în acelaşi timp, ochii tăi strălucesc de ură. Am văzut asta, nu mă păcăleşti tu pe mine.

În cele din urmă, Anna îi găsi mamei, care nu ştia ce bătălie se purtase pentru ea, o cameră în pod, străbătută de curent, fără sobă, fără apă, fără o fereastră. Faptul că era un loc atât de impropriu unui trai decent o făcea să nu se poată

bucura de plăcerea unei relații civilizate cu stăpâna ei. Se obișnuise să o trezească dimineața, să tragă draperiile și să sporovăiască puțin de dimineață, de la capătul patului. Pentru Frau von Garlitz, acesta era un ritual prețios, care o făcea să se împace cu cea de-a nu știu câta zi de război în haosul abia controlat care cuprinsese domeniul. Acum, Anna îi arunca un salut sfidător de dimincață, smulgea draperiile și dispărea rapid. După cinci zile, contesa nu mai putu suporta acest tratament.

– Catâr nenorocit, strigă ca fără urmă de eleganță, din patul ei cu baldachin, nu poți să spui măcar bună dimineața?

– Am spus bună dimineața.

– Da, da, se ridică ea dintre pernele brodate, dar în ce fel! Vino... bătu ea cu degetele pe marginea patului, nu mai fi supărată... așază-te. Du-te, ia-o pe femeie și cazeaz-o în casa vizitiului... fă ce vrei... tu cunoști mai bine decât mine lucrurile astea...

Sora mai mică a contesei trebuia să se căsătorească într-o duminică din martie. Frau von Garlitz porni cu copiii înainte de răsăritul soarelui spre castelul părinților ei, unde urma să aibă loc nunta. Soțul ei trebuia să vină cu avionul din Bruxelles în Germania. *„Deo gratias*[1], gândi Anna, în sfârșit imperiul este doar al meu." În timp ce se întorcea în pat, un alt cântec popular îi trecu prin minte: „Aceasta este bucuria mea de duminică, în pat până la ora zece și nimeni nu poate să mă urnească din el..." Dar, la ora nouă, auzi bătăi insistente la ușa ei. Era Ottchen, atât de agitat, încât abia putea să rostească vorbele. Avionul militar care trebuia să îl aducă pe Herr von Garlitz la Berlin se prăbușise deasupra Boemiei: nici unul dintre pasageri nu supraviețuise. Anna trecu repede peste acest șoc. Nu se amăgi

[1] Să-I mulțumim Domnului! (în lb. latină, în original)

spunându-şi că este tristă. Singura persoană pentru care era neliniştită era Frau von Garlitz, care reapăru la poartă la jumătatea după-amiezii. Nunta fusese amânată. Dădu ordine cu o stăpânire de sine remarcabilă, după cum era de aşteptat de la cineva de rangul ei, doar nările îi fremătau puţin. Îşi păstră cumpătul: trebuia să pregătească o înmormântare fastuoasă.

Anna fu trimisă la Frau Ketteler în grabă, pentru a o anunţa personal de moartea tragică a dragului ei nepot. Cu cal şi căruţă, se grăbi spre vila îndepărtată. Se îndreptă spre intrarea personalului printr-un tunel întunecat de molizi care răspândeau un miros umed şi înţepător. Deschise uşa. Nu era nimeni acolo. Singurul lucru care se auzea, la intervale regulate, era soneria prin care doamna casei îşi chema camerista, apăsând o pedală aflată lângă fotoliul ei. Surprinsă, Anna merse pe hol. Unde era personalul? Aveau oare cu toţii duminica liberă? Atunci, de ce se auzea soneria? Deşi Anna nu cunoştea vila lui Frau von Ketteler, nu îi fu dificil să îi găsească odaia – nu trebuia decât să caute sursa sunetului în staccato. Uşa era crăpată puţin. Privi în camera întunecată, cu ramuri de molizi lipite de ferestre. În faţa căminului unde ardea un foc puternic, pe un covor persan, mătuşa lui Herr von Garlitz zăcea întinsă pe spate. Era încălecată de ciobănescul ei preferat, amândoi mişcându-se rapid, ceea ce explica sunetul sacadat al soneriei, pentru că ea stătea pe pedală. Se pare că nu găsise vreme înainte de partida de călărie pentru a da deoparte pedala de sub ea. Anna îşi ţinu respiraţia. Nu bănuise niciodată că o asemenea seenă, iluminată dintr-o parte de flăcări, putea să existe cu adevărat şi nici acum, când privea, nu-i venea să creadă. Cu oroare fascinată, se uită fix la faţa roşie a iubitoarei de animale – era un moment nepotrivit pentru a o deranja. Ciobănescul avea privirea sticloasă aţintită în depărtare.

Dintr-odată, Anna se temu de faptul că animalul ar fi putut să îi simtă mirosul. Fugi pe coridor, afară din casă, printre molizii antiseptici, în lumea obişnuită, unde acest spectacol nu putea să pară decât un vis bizar. Întorcându-se la castel, spuse că nu o găsise pe Frau Ketteler acasă. Adevărul nu putea fi rostit – s-ar fi crezut că are fantezii perverse. Pe deasupra, toată lumea era preocupată de misterul cauzei care pricinuise prăbuşirea avionului militar în Boemia. Cu siguranţă, era departe de ruta Bruxelles–Berlin. În acea zi, nu fuseseră raiduri aeriene carc ar fi trebuit evitate. În secret, se sugeră că existau motive politice pentru eliminarea lui Herr von Garlitz. Indivizii discreditaţi aveau din ce în ce mai multe accidente. Anna îşi păstră capul pe umeri. Nu putea să se gândească la nici un motiv pentru care viaţa acestui individ merita sacrificarea unui avion militar. Şi totuşi îşi dădea încet seama că era posibilă existenţa unui alt adevăr în spatele celui general acceptat. Aşa cum în spatele comportamentului public al lui Frau Ketteler exista ceva complet diferit şi inimaginabil.

Sicriul cu rămăşiţele pământeşti fu livrat după câteva zile şi dat în grija grădinarului. Acesta o prinse pe Anna în spatele unui tufiş şi îi spuse, privind speriat în jur:

– Ştiai că nu este absolut... nimic în sicriu...

– O, nu, şovăi Anna.

Cu o mână muncită, care lucrase pământul jumătate de secol, o conduse de cot spre o clădire-anexă unde sicriul era aşezat în semiîntuneric, pe un piedestal. Era prea mic pentru a conţine un bărbat adult. Îl ridicară şi părea incredibil de uşor, cu ceva care zornăia înăuntru.

– Nu ştiu ce e, zise grădinarul, dar cu siguranţă nu este o persoană întreagă.

– Frau von Garlitz nu trebuie să observe, spuse Anna grăbită. Pune pietre în el înainte de înmormântare, pentru

ca sicriul să aibă greutatea normală. Chestia asta va trebui purtată pe umeri. Acoperă-l cu steaguri, împodobește-l cu flori și verdeață...

Rămase până noaptea târziu la mașina de cusut din camera ei, pentru a transforma o ținută de seară a lui Frau von Garlitz într-o rochie de doliu pentru Christa, fiica de paisprezece ani a accsteia.

– Anna, ce faci? răsună dintr-odată vocea contesei peste zgomotul mașinii de cusut, plată și lipsită de orice inflexiuni.

– Christa nu are o rochie pentru înmormântare, murmură Anna cu trei ace între buze.

Îmbrăcată în cămașa ei dc noapte, Frau von Garlitz se trânti pe un scaun. Urmărea mișcările Annei cu o privire goală.

– Cum m-aș descurca fără tine, șopti ea, nimeni nu a făcut pentru mine atât de multe câte ai făcut tu.

Anna, care nu se pricepea să accepte complimeute, roși până la rădăcina părului și acționă mașina de cusut cu o forță îndoită. Stăpâna ei ședea pe scaunul drept, moțăind, de parcă Anna era ultimul ei refugiu. Capul îi cobora spre piept – din când în când, se ridica brusc, ca o conștientizare repetată a văduviei apărute în floarea vârstei. Mintea Annei era plină de griji: musafirii importanți trebuiau primiți conform statutului și funcției lor. Nu trebuia să lipsească nici un element din ceremonia militară... întreaga farsă în memoria unei nulități trebuia să decurgă fără cusur.

La răsăritul soarelui, rochia era gata. Nu mai avea nici un rost să se culce. Se simți cuprinsă de o luciditate ciudată, care îi alunga oboseala și o împiedica să doarmă. O luă pe Frau von Garlitz, care se sprijinea greu de ea, și o duse în pat, apoi se grăbi să coboare. Era o zi răcoroasă și lipsită de strălucire. Toată lumea se conformă scenariului: oaspeții oficiali își jucară rolul cu o demnitate abstractă, exersată,

care ducea la suspiciunea că înmormântările erau întâmplări la fel de banale şi firești în carierele lor ca şi alcătuirea strategiilor sau inspectarea trupelor. În rândul din față, în spatele coşciugului convențional acoperit cu steagul nazist şi flori, mergeau reprezentantul lui Goering, cu maxilarul încordat, lat şi masiv ca un tanc. Frau von Garlitz, flancată de copiii ei, plutea în urmă, asemenea unui înger negru, palidă, senină şi ireală. Însoțit de discursuri prin care serviciile lui pentru patrie fură exagerate retoric şi ale căror cuvinte dispăreau printre castani, decedatul fu coborât în mormântul de pe domeniul pe care se născuse – nu pentru multă vreme, după cum istoria avea să consemneze mai târziu.

„Un lucru înnebunitor în privința războiului, gândea Anna, era că își vedea de cursul său şi nu puteai stărui asupra nici unei nenorociri sau tragedii. Probleme noi apăreau şi cereau o soluție imediată. Înainte, înainte, înainte, o rotiță aluneca peste cealaltă. Munca trebuia făcută, pur şi simplu trudeai în continuare pentru a ține totul în mişcare, în aşteptarea... a ce?"

Mai existau şi cei care se opuneau acestei inevitabilități aparente. Într-o seară, la o lună după moartea soțului ei, Frau von Garlitz primi o vizită remarcabilă. De la fereastra ei de la etajul întâi, Anna văzu sosirea unui grup de domni care se îndreptară discreți, dar hotărâți spre uşa de la intrare, cu serviete la subraț. Îi recunoscu pe unii dintre ei, ofițeri în haine civile, care participaseră la înmormântare. Fură primiți în sala mare, care se afla chiar sub camera ei. Voci murmurate urcau prin conducta de aerisire care începea în şemineu şi avea o ieşire în camera ei.

Anna puse călimara pe masă, își înmuie vârful peniței şi se aplecă peste foaia de hârtie de un albastru-deschis. Dar cuvintele alcătuiau cu greu propoziții în capul ei, alungate de fragmentele conversației care veneau de jos şi intrau în

camera ei. Se părea că stăteau în cerc în jurul focului din şemineu. Se menţiona în mod repetat Vizuina lupului şi cazarma Bendler. Aparent, unul dintre cei prezenţi trebuia să îndeplinească o misiune în ambele locuri, iar detaliile erau discutate extensiv şi coordonarea era stabilită la secundă. Dincolo de tonul controlat şi raţional pe care vorbeau, putea să desluşească o oarecare tensiune care îi atrase atenţia. Vocea lui Frau von Garlitz nu se auzi. Singura ei contribuţie, tipic feminină, fusese de a le oferi locul pentru întâlnire. Chiar dacă Anna încercă să considere lucrurile care îi ajungeau la urechi ca nefiind menite ei, cu cât seara înainta, cu atât mai mult stiloul ei uscat rătăcea aiurea deasupra hârtiei, fără să scrie un cuvânt. Importanţa acelor cuvinte o apăsa de parcă i s-ar fi adresat direct. O luă cu frig. Senzaţia începu de la picioare şi îi urcă încet până spre mijlocul corpului. Dar mintea ei era dominată de conştiinţa febrilă că ea era singura persoană din lume care ştia despre acest plan incredibil de îndrăzneţ. Un plan care avea să intervină profund în ordinea lucrurilor şi să aducă schimbări prea ameţitoare pentru înţelesul ei. Îşi simţea capul greu, responsabilitatea era prea mare. Răvăşită, se gândi să aştearnă pe hârtia albastră tot ce auzise, dar stiloul ezită la gândul că putea fi fatal de periculos să încredinţeze poştei o scrisoare cu un asemenea conţinut. Stătu nemişcată până ce vizita se încheie şi o tăcere apăsătoare se lăsă peste tot în castelul care încă păstra între zidurile sale, pe lângă nefericitul patul al împăratului, secretul unei misiuni care se declanşase deja.

Parcă ghidate de o mână invizibilă, sfârşiră în patiseria cu acele merveilleux inegalabile. La celelalte mese, oameni îngrijiţi îşi mâncau prăjiturile, cu mişcări elegante, sporovăind relaxaţi despre lucrurile de zi cu zi. De ce Anna şi Lotte erau condamnate să insiste întruna asupra acelei

război, la această vârstă – o istorie care nu avea cum să se schimbe în bine?

Se priviră expectativ una pe cealaltă, peste farfuriile goale.

– Ceea ce am auzit prin şemineu a fost exaet ceea ce a fost pus în practică, întrerupse Anna tăcerea, aşa cum era de aşteptat. Am citit despre asta ani mai târziu – despre acea şansă neaşteptată, desigur. Cu toţii se săturaseră de pictorul amator. Totul începuse cu catastrofa de la Stalingrad. Apoi se produse o schimbare în convingerile naţionaliste ale nobilimii, pentru că şi fiii lor mureau pe front. Era sfârşitul visului măreţ. Experţii militari din rândurile lor îşi dăduseră seama că războiul nu putea fi câştigat, că domeniile lor erau în pericol pe măsură ce ruşii avansau, că întreaga lor poziţie socială era în primejdie. Astfel fu pusă la cale acea conspiraţie. Frau von Garlitz îşi oferise serviciile, probabil sub influenţa tatălui ei, acel prusac aprig, din vechea gardă, care avea legături peste tot. Şi eu, din camera mea de menajeră, i-am auzit vorbind de parcă aş fi fost cu ei în cameră! Toţi conspiratorii erau prezenţi acolo, alcătuind planul până în cele mai mici detalii. Ar fi funcţionat dacă nu ar fi avut un asemenea ghinion teribil. Totul avea să se întâmple în cazarma Bendler din Berlin. La un semn, ofiţerii trebuiau să se răzvrătească, să ia guvernul prizonier, să formeze o coaliţie şi să declare imediat pacea. Războiul terminat! Dacă ar fi reuşit, Martin ar fi rămas în viaţă, la fel şi milioane de alţi oameni, multe oraşe ar fi supravieţuit intacte. Aş fi avut o viaţă complet diferită. Nu ştiu dacă ar fi fost mai bună, însă mai interesantă cu siguranţă nu. Doamne, să fiu casnică în Viena! Dar atunci nu vedeam lucrurile aşa. Eram foarte şocată şi nu ştiam ce să fac. Eram un cetăţean care respecta legea, deşi nu aveam foarte multă încredere în Führer. Credeam în necesitatea autorităţii şi încă mai cred în asta, în fond şi eu aveam responsabilităţi de conducere...

sunt tipic germană în privinţa asta, recunosc. Martin sosi duminica următoare. I-am povestit ce am auzit. „Să nu spui nimic nimănui, zise el, nu ai auzit nimic. Absolut nimic. Dă Doamne să reuşească!"

Lotte comandă încă un ceai.

– Şi totuşi, privind retrospectiv, nu ar fi contat prea mult dacă ai fi dat sau nu planul în vileag, spuse ea neluând în serios secretul Annei. Complotul ar fi eşuat oricum.

Anna nu era de acord.

– Dacă aş fi trădat planul în acel stadiu, poate că s-ar fi întocmit un alt plan, care ar fi avut succes. În acest caz, ar fi fost mai bine dacă nu aş fi păstrat secretul.

Urmă o discuţie lipsită de sens pe tema acestei speculaţii, în care cuvântul „când" apărea adesea având sensul de „dacă". Modificau cursul istoriei cu presupunerile lor inventive, pe un ton argumentativ, mai ales pentru că era datoria lui Lotte să o contrazică pe Anna. În cele din urmă, părăsiră localul ciondănindu-se obosite: Anna era enervată şi extenuată, căci părea imposibil să o convingă vreodată pe sora ei (cu ce fel de artilerie ar fi trebuit să o abordeze), iar Lotte mâniată de faptul că Anna îşi reclama un rol central într-un eveniment care se desfăşurase fără nici o implicare din partea ei.

8

– Dacă ai avea acum un revolver în mână, şi Hitler ar veni de după colţ, l-ai împuşca?

Leon Stein o privi râzând neliniştit. Se plimbau prin pădure. Era cu un cap mai scund decât Lotte. Se plimba cu sânge rece în plină zi, de-a lungul unei cărări printre fagi, ţinând-o de braţ de parcă ar fi fost logodiţi. Acel sânge rece era parte din strategia lui de supravieţuire, iar până în acel moment ieşise teafăr din toate isprăvile cutezătoare. Nu se îngrijora în legătură cu propria lui moarte. În legătură cu a celorlalţi, era mult mai atent.

– Cred că da, spuse ea ezitând, dar nu ştiu dacă aş putea cu adevărat să fac asta.

Trecură pe lângă rândul de copaci care încă ascundeau cutia secretă, în ciuda profeţiei clarvăzătorului. Căutaseră absolut peste tot după sfatul acestuia, dar nu găsiseră nimic: pământul era fărâmicios şi plin de moviliţe, de parcă mai multe colonii de cârtiţe şi-ar fi disputat teritoriul. Mai mult de-atât, „În vecinătatea celui de-al cincilea copac" era o indicaţie foarte vagă.

– Am o problemă... zise Leon. Acum o lună, am dus o familie evreiască – soţ, soţie, copii – la trei adrese diferite.

Între timp, soţia a fost trădată şi ridicată, dar eliberată puţin după aceea. De atunci, umblă liberă şi o parte dintre noi au fost arestaţi – cei care au ajutat-o cu cupoane, acte de identitate, locuri în care să se ascundă. Noi am urmărit-o şi ne-am dat seama de situaţie. Înţelegi că nu vom aştepta cu mâinile-n sân să vedem cine va fi următoarea victimă. O privi cu ochii pe jumătate închişi, de parcă vorbea în somn. Ne-am hotărât că trebuie lichidată. Braţul lui îl prinse mai strâns pe al ei. Câteodată, este necesară sacrificarea unei vieţi pentru salvarea mai multora.

Lotte îl privi şocată.

– Pentru a-mi salva familia, şi eu aş fi capabilă de multe, cred...

– Exact, aprobă el din cap.

– Şi cine trebuie s-o facă? întrebă ea după o tăcere lungă.

Bărbatul scund, care nu îşi permitea să se eschiveze de la a da un răspuns întrebărilor importante, lovi cu piciorul rădăcina unui copac care traversa cărarea.

– Exact aceasta este problema.

După o absenţă de câteva zile, se întoarse grăbit. Puncte agitate de lumină îi străluceau pe ochelari. Nu se găsi timp să i se pună nici o întrebare.

– Se apropie un raid, spuse el arătând cu mâna într-o direcţie vagă, pot să ajungă aici în orice moment.

Casa fu cuprinsă de haosul obişnuit. Cei care nu existau în mod oficial, cei cărora nu li se permitea să ocupe nici măcar un centimetru pătrat pe faţa pământului se dizolvară în neant. Setul de cărţi încă păstrând căldura mâinilor lor, cărţile interzise pe care le citeau, paturile lor nefăcute, aveau o rutină uimitoare pentru ştergerea oricărei urme de viaţă care nu trebuia să existe. Familia olandeză care trăia acolo se concentră asupra activităţilor zilnice obişnuite, cu

hărnicie ostentativă, sperând că bătăile asurzitoare ale inimilor lor aveau să treacă neobservate.

Se înşelau dacă îşi închipuiau că Ernst Goudriaan era, ca de obicei, în ascunzişul din spatele oglinzii şi rămaseră surprinşi când acesta apăru îmbrăcat cu o haină lungă, de piele, un rucsac pe spate şi ochelarii aburiţi, în bucătărie, unde Lotte spăla de dragul aparenţelor.

– Am venit să îmi iau la revedere. Îşi întinse mâna, care tremura. Lotte îşi şterse palmele de şorţ.

– La revedere? De ce?

– Eu... eu... nu mai pot să suport... se bâlbâi el, luându-şi jos ochelarii şi punându-i din nou pe nas. Eu... această tensiune... care creşte din nou... eu... eu plec...

– Pleci? repetă Lotte, aşezându-se în faţa lui. O să dai exact nas în nas cu ei! Cum de ţi-a trecut prin cap una ca asta, o să ne trădezi pe toţi!

El îşi clătină agitat capul.

– Am nişte arsenic... o asigură.

Ea căscă gura, nevenindu-i să creadă.

– Arsenic, rosti ea, accentuând fiecare silabă, eşti nebun... dă-mi haina şi rucsacul...

Îşi întinse mâna, cu autoritate. El rămase nemişcat în faţa ei. Se auzeau oare deja voci în depărtare? Lătrat de câini? Huruitul unui motor? În loc de ochi, tot ce vedea erau ochelarii lui aburiţi, faţa îngustă din spatele lor, albă şi tensionată – poate că, de această dată, trebuia să fie scuturat bine. Se hipnotizau unul pe celălalt, un tăcut test de forţă, cu sunetele din fundal apropiindu-se din ce în ce mai mult.

– Haide! ordonă Lotte.

Îi luă rucsacul, îi dădu jos haina şi brusc el o lăsă să-i facă tot ce voia, asemenea unui câine care se supune ascultător comenzilor stăpânului, în ciuda instinctelor sale.

– Dar nu mai intru în dulap, se răzvrăti el.

Fără să-i lase timp pentru a-l opri, se întoarse şi ieşi cutezător din bucătărie, îndreptându-se spre grădină, direct către atelierul său, lăsând-o pe Lotte cu haina şi rucsacul lui în braţe.

O dubă de poliţie opri în faţa casei. O duzină de soldaţi începură să se împrăştie conform unor indicaţii ridicol de stricte. Unii dintre ei se plasară asemenea unor paznici macabri în puncte strategice, pentru a tăia posibile rute de scăpare, alţii începură să caute prin casă şi apărură la ferestre pentru a verifica dacă existau camere camuflate. Un ofiţer o luă printre meri, spre căsuţa din grădină. În dormitorul părinţilor, soldaţii se lăsară ademeniţi de către doamna casei spre bovindoul cu trei laturi pentru a admira priveliştea pajiştii şi a lizierei pădurii. Cerul senin şi soarele care străluceau printre ramuri păreau să ignore pericolul. Lotte, surprinsă de liniştea şi calmul care înconjurau atelierul, se apropia întruna de fereastră, aşteptându-se să îl vadă pe Ernst Goudriaan ieşind cu o puşcă în spate şi mâinile ridicate. În cele din urmă, nu mai reuşi să suporte şi o luă pe urmele ofiţerului. Privi aparent întâmplător pe fereastra din spate. Ernst, cu ochelarii coborâţi la jumătatea nasului, ţinea în mâini o vioară pe jumătate terminată şi arăta spre ceva, explicând cu entuziasm. Ofiţerul îşi aşezase casca pe bancul de lucru şi asculta fascinat, aprobând din cap din când în când, mângâindu-şi bărbia. Lotte deschise uşa. Distraţi, priviră amândoi peste umăr. Neamţul îşi trecea mângâietor degetul mijlociu peste panoul din spate al unei viori care atârna pe perete.

– *Ein sehr schöne lacquer*[1]...

– Îl fac eu însumi, fără pigmenţi, spuse Ernst mândru.

[1] Un lac foarte frumos (în lb. germană, în original)

– *Wunderbar, wunderbar*[1]... strigă celălalt euforic. Se ridică şi inhală adânc, cu ochii închişi. Miroase atât de bine aici, descoperi el, minunat...!

Zăpăcită, Lotte se îndreptă cu paşi mari spre bucătărie, mişcându-şi picioarele fără să gândească. Dar, chiar înainte să ajungă la uşă, era deja copleşită de un sentiment de triumf: într-un moment, el a fost gata să ia otravă de frica duşmanului, iar în următorul îi dezvăluia – cu entuziasm – secretele construcţiei viorilor. O minunată transformare care o făcu să uite de toate pericolele. Un pasaj pasional, plin de sentiment, dintr-un concert al lui Beethoven se ridică din atelier şi trecu prin scândurile vopsite în albastru-deschis. Soldaţii, pierzându-şi interesul pentru interiorul casei, se adunară în grădină ca să asculte antractul muzical al ofiţerului. Ascultau cu o atitudine stăpânită, de parcă acest lucru făcea parte din disciplina militară. Soarele strălucea pe nasturii uniformelor. Acum, că raidul era întrerupt de o faimoasă piesă muzicală, tatăl lui Lotte ieşi şi el pentru a asculta cu mâinile în buzunare. După ce ultimele note se risipiră, se lăsă şi mai multă linişte decât înainte, până ce o coţofană zbură zgomotoasă de pe o ramură, şi ofiţerul ieşi visător din atelier. Se legănă printre pomii fructiferi, îmbătat de muzică. Brusc, îşi văzu subalternii. Îşi trecu mâna prin părul ciufulit, îşi puse casca pe cap şi adoptă o expresie potrivită războiului.

– Ei bine... spuse el răguşit, ce mai aşteptaţi...

Zgomotul motorului se îndepărtă încet. Cei care nu existau apărură transpiraţi şi urât mirositori şi îşi dădură frâu liber surprizei faţă de intervenţia minunată a lui Beethoven, care fusese auzită chiar şi în spatele ogliuzii. Max Frinkel avea multe de spus despre puterea muzicii. Doar

[1] Minunat, minunat (în lb. germană, în original)

Ernst Goudriaan rămase în atelierul său şi continuă să lucreze la panoul din spate al viorii.

– L-ai sedus pe comandant... zise Lotte încântată.

Se aşeză printre resturile de lemn.

– Mulţumită ţie... zâmbi el. Ea spală ca de obicei, mi-am spus în timp ce mergeam spre atelier. Dacă oamenii care se ascund sunt descoperiţi, atunci există o mare posibilitate ca toată familia să fie pedepsită şi totuşi ea spală ca de obicei. De ce, m-am gândit eu, să nu continui şi eu eu vioara? Cineva care lucrează are ceva inviolabil, ceva invulnerabil... de parcă, prin asta, se plasează în afara războiului...

Ea tăcu timidă. Faptul că el o lăuda nu îi era indiferent. Acest lucru crea o confuzie plăcută pentru că, de data asta, avusese o influenţă pozitivă asupra sorţii cuiva.

– Şi a cântat chiar şi un solo pentru tine... suspină ea, ca o tactică de diversiune.

Ernst încuviinţă din cap.

– Un amator entuziast. Mi-a zis: dacă nu ne-am afla în toiul războiului, aş cumpăra această vioară de la dumneavoastră. Cu mândria unui meşteşugar, repetă: Voia să cumpere o vioară de la mine!

Incidentul o încurajă şi aduse balanţa într-un fel de echilibru. Liniştită de gândul că această persoană care se ascundea îi aparţinea ei, din moment ce ea îl împiedicase să-şi ducă la îndeplinire planul kamikaze, nu se opuse deloc sentimentului de a fi îndrăgostită, sentiment care o inundă ca o consecinţă aparent normală – de el şi de toate activităţile necesare pentru construirea unei viori: tăierea, plănuirea, lustruirea, lăcuirea. De faptul că plăcile din faţă şi spate erau făcute din lemn de arţar din Iugoslavia, cu granulaţia fină, că, de cealaltă parte, gâtul viorii era din abanos, că lacul de calitate proastă afecta tonalitatea, că laturile erau îndoite la abur – toate aceste lucruri o emoţionau de parcă prinsese şi

cu mirosul lipiciului de oase folosit pentru unirea diverselor componente. Dar cel mai fermecător lucru în privința lui era că părea diferit de tatăl ei în fiecare aspect.

Într-unul dintre ghidurile care promovează Spaul ca stațiune balneară, se spune: „Musafirii stațiunii Spa ar trebui să uite de viața de zi cu zi. Ei sunt încurajați să trăiască într-un ritm mai lent, mai armonios. Sunt înconjurați de un mediu ocrotitor și grijuliu, care are o legătură strânsă cu lumea medicală, în sine un simbol al certitudinii și încrederii".

Surorile nu dădeau doi bani pe aceste intenții bune. Pentru ele nu exista nimic din „ritmul lent și armonios". Cu cât își povesteau mai multe despre viețile lor incompatibile, cu atât mai mult creștea tensiunea și sporea conștiința faptului că trecutul era irevocabil. Aceasta era ultima șansă care li se oferea pentru apropiere și reconciliere. Una dintre ele își dorea acest lucru, dintr-o nevoie profundă, dar era deja prea insistentă. Cealaltă încă se codea, dintr-o neîncredere la fel de profundă. Războiul se suprapunea cu tratamentul lor. Invocau stafii și stafiile veneau... cu sufletele lor sfâșiate, pe un tărâm părăsit, sub cerul plumburiu, în miros de praf de pușcă și fosfor... o mare elegie față de vânzarea la talcioc a dreptului la viață, a libertății, a umanității, a dragostei creștinești... valori care aveau semnificație pe vremuri, cuvinte dintr-o limbă arhaică, un fel de Esperanto al naivității. Stafiile treceau încolonate și lăsau îndărătul lor urme adânci.

E adevărat că Anna și Lotte erau întinse pe spate, pe divanurile din Salle de Repos, dar nu își țineau ochii închiși și nu ascultau uguitul porumbeilor. Din moment ce nu erau și alți pacienți acolo, în acea dimineață, continuară ca de obicei cu războiul, însă la orizontală.

– Ziua de 20 iulie, ziua în care Hitler nu a fost omorât, spuse Anna, o ţin minte de parcă ar fi fost ieri. Frau von Garlitz avea radioul pornit. Ştia exact când avea să se întâmple, desigur. Există o scurtă menţionare a atentatului, nimic mai mult, iar ea se aştepta la asta. „Slavă Domnului! strigă ea, delirând de bucurie, acel Schwein a murit!" Strigătul avu ecou pe coridoare şi scări. Eu am înţepenit. Apoi, Ottchen apăru brusc şi zise: „Führerul trăieşte, vorbeşte acum la radio". O, Doamne, mi-am spus, fă să nu o fi auzit nimeni pe Frau von Garlitz. Casa era plină de străini! Abia mai târziu am aflat ce mersese prost. Führerul, care nu îşi părăsea niciodată locul la întâlniri, ocolise masa, îndreptându-se spre celălalt capăt al ei, chiar înainte de detonarea bombei. Conspiratorii fură arestaţi imediat, iar von Stauffenberg – împuşcat în aceeaşi zi. Domnii pe care îi văzusem pe treptele din faţă, cu servietele lor, inclusiv un nepot al lui Frau von Garlitz, nici unul dintre ei nu a supravieţuit. Toţi acei ofiţeri superiori din familii bune, care nu mai erau doriţi de Schweinerei... majoritatea fură spânzuraţi la Plötzensee[1], de cârlige de carne.

– Un exemplu...

Anna aprobă din cap.

– Un exemplu înspăimântător. Soţiile şi copiii lor au fost trimişi în lagăre. Au început imediat o epurare minuţioasă şi oricine mirosea a putred era eliminat.

– Şi Frau von Garlitz?

– Nimeni nu ştia că ea fusese implicată.

* * *

[1] Strafgefängnis Plötzensee – închisoare prusacă ridicată între 1869 şi 1879, în Berlin. Între 1933 şi 1945, peste 2 500 de oameni au fost executaţi acolo. (n.red.)

„Stau întins pe spate şi urmăresc un avion zburând deasupra", îi scrise Martin din Normandia. Pusese în plic şi două fotografii. Într-una dintre ele stătea pe stâncile de la Mont-Saint-Michel, într-o haină militară, privind peste mare, spre Anglia, iar cealaltă îl înfăţişa aşezat pe aripa unui avion englezesc prăbuşit, cu o stea pe una dintre laturi. O săptămână mai târziu, telefonă pe nepusă masă.

– Sunt pe aproape, sunt aici, în Stettin.

Detaşamentul de transmisiuni fusese dizolvat. Trebuiau să meargă pentru un scurt antrenament de infanterie la o cazarmă a Wehrmachtului de la Marea Baltieă. Inventivul comandant al companiei, cel care făcuse rost de permisele ilegale în Ucraina, descoperise o nouă şmecherie. Toate soţiile primiră o telegramă cu vestea că soţii lor erau grav bolnavi. Cu acest document oficial în buzunar, care permitea călătoria spre nord, Anna coborî din tren. Şi, din nou, la sfârşitul călătoriei se ridică un zid gri, iar trenul se înclină puternic într-o parte. „Ce ar putea oare să ascundă în spatele ăstuia?" se întrebă Anna. Se gândi la arma-minune care era foarte lăudată la radio, arma cu care Germania avea să câştige războiul. Poate că în spatele acelui zid se desfăşurau într-adevăr teste pentru V2! Dar pe zidul enorm apărură unduiri, se mişca, trenul se legăna simultan cu el, îşi reveni în poziţia iniţială şi, pentru prima dată în viaţa ei, văzu brusc nesfârşita suprafaţă gri a apei, cu o navă plutind pe ea.

Trenul se opri în staţiunea de pe malul mării. Suspect de multe tinere femei coborâră cu câte două valize în mâini. Nu era greu de presupus că una dintre valize conţinea haine, iar cealaltă era plină cu provizii. Ezitând, femeile înaintară spre piaţeta din faţa gării şi descoperiră că toate aveau o problemă comună: cum să ajungă la hotel cu valizele lor grele? Două femei bronzate, cu un cărucior mirosind a

peşte, se apropiară de Anna, după ce o studiară, ţinând în mână una dintre fotografiile de la nunta ei.

– Sunteţi Anna Grosalie?

– Da, spuse Anna uimită.

– Soţul dumneavoastră ne-a trimis. Trebuie să vă luăm împreună cu valizele.

Fără să aştepte reacţia ei, îi luară valizele şi le aşezară în cărucior. Celelalte femei izbucniră într-un val de ocări. De ce soţii lor nu făcuseră şi ei aranjamente pentru ele?

– Vai de mine, strigă Anna, care e problema? O să încărcăm căruciorul cu toate valizele şi o să îl împingem împreună.

Grupul de femei în rochii înflorate după moda din timpul războiului împinseră căruciorul supraîncărcat pe drumul pietruit, spre hotelul de pe plajă. Aparent, Martin îi explicase problema unui pescar, în seara anterioară, şi aranjase cu el ca Anna să fie adusă de la gară în schimbul câtorva ţigări.

Hotelul stătea semeţ pe vârful unei dune şi părea să provoace marea: hai, ridică-te dacă poţi. Cazarma se afla la trei kilometri depărtare. În fiecare seară, toată compania mergea să înoate, cu permisiunea comandantului. Îşi lăsau uniformele pe plajă, mergeau trei kilometri în costumele de baie ude şi îşi petreceau noaptea împreună cu soţiile lor, în camerele de hotel ale acestora. Într-o seară caldă de vară, Martin şi Anna se duseră să înoate aşa cum obişnuiau să facă în lac. Apa lină reflecta lumina lunii. Înotau unul lângă celălalt, într-un ritm calm şi egal. Apa le dădea impresia de libertate, de parcă regulile războiului nu se aplicau decât pe ţărm.

– Tocmai am auzit la radio, spuse Martin cu vocea plină de o bucurie nestăpânită, că ruşii au ajuns în Prusia de Est.

– Atunci, nu se poate să mai continue pentru mult timp...

Anna scuipă o gură plină de apă sărată. El se scufundă şi ieşi la suprafaţă un pic mai departe.

– Când o să se termine războiul acesta stupid, strigă el, strănutând, putem să mergem în sfârşit la Viena pentru totdeauna.

Înotară mai departe într-o beţie entuziasmată, până ce Martin se întoarse şi zise:

– Chiar că suntem cam departe de ţărm.

Anna privi maşinal împrejur. O fâşie albă şi ireală la orizont era tot ce rămăsese din ţărm. Se întoarseră şi începură să înoate spre mal cu seninătate. Dar constatând că acea fâşie nu părea să se apropie nici măcar cu un milimetru, mişcările lor deveniră mai îndârjite. Luna îi însoţea indiferentă, iar Martin întorcea frecvent capul, încurajând-o să continue. Apa de mare era grea, avea senzaţia că trebuie să mute litri întregi cu fiecare mişcare. Începu să răsufle din greu. Cu cât mai tare încerca să îşi păstreze calmul, cu atât mai mult devenea mai panicată. Fâşia de pământ rămânea la aceeaşi distanţă.

– Martin... strigă ea slab, dispărând sub apă şi apărând din nou, lasă-mă...

– O să te ajut...

Chiar dacă vocea lui venea de departe, îi simţi braţul în jurul umerilor – ...chiar la sfârşitul războiului nu avem cum să ne înecăm... auzi dintr-odată mai aproape.

Se abandonă în grija lui. Pierdu noţiunea timpului. Nu ştia dacă trecuseră ore sau minute înainte ca el să nu mai aibă puterea de a-i susţine la suprafaţă pe amândoi. Strigătul lui de ajutor, care plutea deasupra apei, trecu vag prin ea. Ea se resemnă să dispară împreună cu el, să se scufunde în mama mare şi să nu mai aibă niciodată nevoie de nimic. Pe neobservate, fără să se opună, se lăsă să alunece în tăcere spre tărâmul nimănui.

O eternitate mai târziu era întinsă pe spate, pe nisipul cald încă şi cineva îi făcea respiraţie gură la gură. O senzaţie de

silă îi inundă arterele în timp ce se întorcea la viață. Era ștearsă și încălzită cu un prosop aspru. De ce nu o lăsaseră acolo unde era? Pentru ea era totuna. Dar Martin stătea alături de ea, albastru în lumina lunii, și privea neliniștit semnele reîntoarcerii la viață în mâinile salvatorului lor priceput, un sergent din compania lui, cu umerii și bicepșii unui gladiator – Martin permițându-i chiar să îi dea sărutul vieții. Nu avea cum să știe că, doar câteva luni mai târziu, gândindu-se la această seară, urma să regrete sosirea priceputului sergent care îi împiedicase pe ea și pe Martin să se dizolve în neant.

În ziua următoare, concediul ilegal luă sfârșit: Waffen SS pusese ochii pe grupul care făcea antrenamentul de infanterie. Supărați, alergară la hotel în acea seară. Se săturaseră cu toții de război. Puteau deja să simtă pacea iminentă. Refuzau să se alăture corpului de fanatici. Martin bătea cu pumnii în pernă. Oare ce pregăteau acești ofițeri loiali, acești cai de luptă în al căror vocabular nu exista cuvântul predare, ce alteeva puteau să pregătească decât o sinucidere colectivă? Încolțiți de englezi și americani dintr-o parte și de ruși din cealaltă, chiar nu aveau să se dea în lături de la nimic, sacrificându-i pe tinerii războinici conform vechiului obicei germanic, pentru a-i mulțumi pe zei încă o dată? Era pentru prima și ultima oară când se răzvrătea. Deznădăjduită, Anna îl legăna, încercând să-l liniștească.

– Noi nu putem să spunem nimic... capitulă el în cele din urmă, nimic.

Compania se muta la Nürnberg. De sus, de la Marea Baltică până în sudul celui de-al Treilea Reich, în vagoane de transportat marfă și vite. Soțiile călătoriră împreună cu ei până la Berlin, cu excepția Annei, căreia Martin nu îi permisese să călătorească fără a avea nici un fel de facilități.

– Nici nu se pune problema, spuse el mândru. Nu există nici toaletă, nici chiuvetă. Soţia mea nu călătoreşte într-un vagon de marfă, ca un animal.

Se sui enervat în vagon. Ea avea să aştepte următorul tren de pasageri. Anna înghesui valiza cu provizii lângă el.

– Asta pentru ce e? întrebă el privind valiza.

– Provizii, spuse Anna.

El o puse înapoi pe peron. Anna o ridică şi o puse înapoi în tren.

– Ia-o cu tine, eu primesc destulă mâncare.

Cu buzele strânse, el dădu valiza jos.

„Oare aşa trebuie să fie despărţirea noastră?" se gândi Anna. Martin îi prinse faţa în mâini şi o sărută îndurerat. Ea rămase pe peron, frângându-şi mâinile, străjuită de două valize.

Vestea că ruşii pătrunseseră în Prusia de Est parcă înteţi căldura verii, provocând nelinişte pe de o parte şi bucurie tainică pe de alta. În castel şi în jurul acestuia, totul era ca înainte, gospodăria funcţiona la capacitate maximă, un *perpetuum mobile* accelerat de război. Dar Wilhelm îi şopti că prizonierii de război ruşi şi polonezii puşi la muncă forţată erau într-o stare de entuziasm permanent, pe care reuşeau să-l ascundă de paznici datorită unei puternice stăpâniri de sine colective. Anna dădu din cap. Lucrurile nu mai puteau continua aşa pentru multă vreme. Se aflau în grădina de zarzavaturi, în spatele unei rubarbe mari. El îi luă mâinile şi îşi apropie faţa ridată de urechea ei. Ea crezu că era pe cale să o sărute.

– Avertizeaz-o pe *gnädige Frau*... În ziua când ruşii vor veni să îi elibcreze pe polonezi, îi vor omorî pe toţi germanii de aici. Ei sunt patrioţi şi se vor răzbuna pentru lucrurile întâmplate în ţara lor. Toată lumea va fi omorâtă, cu excepţia ta.

– Dar Wilhelm... se bâlbâi Anna, nu vrei să spui că... Frau von Garlitz... şi copiii... ei nu au greşit cu nimic...

El îşi plecă ochii, dădu drumul mâinilor ei şi se îndepărtă cu umerii lăsaţi, de parcă i-ar fi atârnat câte o ghiulea de plumb de fiecare mână. Anna privi fix tulpinile viguroase de rubarbă. Comparaţia cu barbarii îi trecu prin minte. Grădina de zarzavaturi frumos îngrijită, pajiştea tunsă uniform, castelul strălucind, şirurile de rufe albe ca zăpada care atârnau nemişcate pe sfoară... nu putea să îşi imagineze posibilitatea ca această ordine evidentă să fie tulburată. Pivotul central al acestei ordini, locuitorii castelului, familia al cărei nume fusese asociat cu acel loc încă din secolul al XVII-lea, Ottchen, Mamselle, spălătoresele şi cameristele, chiar şi refugiaţii – toţi aceşti oameni cu care ea avea de-a face zi de zi trebuiau să plătească preţul? Cu ce greşiseră ei? Pentru prima dată, începu să realizeze că eliberarea după care tânjeau putea să nu fie de fapt nici o eliberare şi că războiul avea să continue ca de obicei, purtând o altă mască. O luă din loc şi se duse direct la Frau von Garlitz, care nu fu nici şocată, nici surprinsă. Ea înţelesese de multă vreme că hoardele dinspre est nu aveau să aducă eliberarea. Planul ei de evacuare era pregătit.

Primi o scrisoare din partea lui Martin, o scrisoare SS dintr-o cazarmă SS. „Ruşii se apropie de Prusia de Vest, scria el. Demisionează şi du-te la Viena, acolo vei fi mai în siguranţă, vei fi acasă." Un mesaj raţional şi de înţeles. Martin, care călătorise deja prin Europa ca un ţigan timp de şase ani, vorbea despre plecarea ei de pe domeniu de parcă ar fi fost vorba despre o schimbare oarecare a unui post cu altul. De parcă nu ar fi avut legături pe care să le reteze ea, pentru prima dată în viaţă. Legătura cu stăpâna ei, cu copiii, cu personalul – familia ei surogat, acea adunătură stângace, eterogenă, trecută prin încercări în care fusese implicată

atât de profund de-a lungul anilor. Castelul renovat, propria ei creaţie, cum avea acesta să funcţioneze fără ea o zi măcar? Trebuia să abandoneze totul, pradă...?

Abandonă totul. Urările de rămas-bun fură rostite printre lacrimi şi promisiuni. Frau von Garlitz era emoţionată şi rănită de parcă ar fi fost abandonată de propria mamă. Copiii se agăţau de ea ca nişte maimuţe, femeile de serviciu îşi suflau nasurile, Ottchen pufnea zgomotos, pentru a-şi exprima dispreţul pentru membrii personalului care nu îşi priveau funcţia ca pe o datorie pe viaţă, şi urcă posac în căruţă. Cu plecarea ei se încheia o epocă, toată lumea simţea asta şi nimeni nu ştia ce avea să urmeze.

Împreună cu eternele ei valize, Anna se sui în căruţă şi parcurse aleea castelului cu ochii roşii, apoi ieşi pe poartă, făcând încă o dată semne de rămas-bun cu mâna. Merseră pe drumul de pe vremea împăratului Frederick, iar emaciaţii prizonieri ruşi, în hainele lor zdrenţuite, fornnară câte un şir de fiecare parte şi îşi fluturară batistele albastre. Paznicii lor îi priveau de pe margine. Wilhelm stătea în faţă, cu un zâmbet larg, chinuit. Erau cu toţii acolo, asemenea ultimilor supuşi credincioşi ai unei regine duse la ghilotină. Regina batistelor, a pastei de dinţi, a pieptenilor cu câţiva dinţi lipsă izbucni în lacrimi. Wilhelm făcu un pas înainte pentru a-i da batista lui. Aceasta era ultima dată când vedea satul, ca printr-un văl, santinelele de fiecare parte a drumului fluturându-şi zdrenţele, feţele lor trase, cine dispărea din viaţa cui? La capătul satului începeau câmpurile şi împrejur nu era nimic decât dezolare, iar Ottchen privea fix dosul calului legănându-se dintr-o parte în alta.

– Da, m-au iubit, concluzionă Anna.

Lotte nu reacţionă. Nu putea să împace toată această adulare cu imaginea pe care o avea ea despre Anna, mult mai puţin flatantă. Anna romanţa trecutul.

– Şi, spuse ea cu ranchiună, a avut dreptate Wilhelm?

– S-a întâmplat exact aşa cum a prezis el. Castelul a fost jefuit şi puţini au fost cei care au supravieţuit. Frau von Garlitz a fugit noaptea împreună cu copiii şi câţiva oameni de încredere peste râul Oder, care era îngheţat. Am auzit asta ani mai târziu, de la Mamselle, cu care m-am întâlnit din întâmplare.

– Şi castelul, te-ai mai întors vreodată să îl vezi din nou?

Lotte, care avea o slăbiciune pentru casele vechi, era curioasă.

– Nu-mi vorbi mie despre asta! Anna se ridică indignată. Polonezii au aceeaşi mentalitate ca şi acele spălătorese grase atunci când am ajuns eu pe domeniu. Ei nu ştiu ce înseamnă munca. Şi nu o să ştie niciodată, ţi-o spun eu.

Patul, care nu era conceput pentru musafiri care se ridicau şi vorbeau cu emfază, protestă cu scârţâituri chinuite.

– Am fost în Polonia cu o prietenă, cu maşina, toamna trecută. Varşovia, Cracovia, Auschwitz, Zakopane, Poznan. Am avut un moment de inspiraţie. „Hai să mergem în satul unde am lucrat în timpul războiului." „Dar cu siguranţă nu mai există", murmură prietena mea. „Sigur că mai există, am zis eu, numai că are alt nume." Am pornit în căutarea lui, fără hartă, într-o zonă cu denumiri poloneze care nu îţi dădeau nici un indiciu. Am luat-o pur şi simplu după ce-mi aminteam: un copac noduros, un hambar vechi, o intersectare a trei drumuri care mi se părea cunoscută – punctele mele de reper în această ţară pustie. Dintr-odată, m-am pomenit conducând pe un drum drept, mărginit de castani, cu case dărăpănate, pui de găină pe şosea, bărbaţi cherchelíţi lângă uşa poştei, care era şi cafeneaua satului. Am coborât şi am întrebat de sat, numindu-l după vechea denumire. Toţi m-au privit cu indiferenţă, fără să îmi răspundă. Cădea o ploaie măruntă, ce făcea totul să pară şi mai

sărăcăcios. Am mers un pic pe străzile satului şi m-am oprit în faţa unei clădiri colosale, neîngrijite – probabil a unui moşier, m-am gândit. Iarba creştea în şanţuri, obloanele nevopsite stătcau să cadă din balamale, unele ferestre erau acoperite cu scânduri, veranda din faţa intrării principale stătea şuie, era ghips spart peste tot, gâştele scormoneau petice de iarbă veştejită; un pic mai departe, porcii se rostogoleau în noroi, şi un câine de pază jigărit îşi arăta colţii. M-am gândit la fermele noastre imaculate din Germania. Vezi, mi-am spus, acesta este felul în care fermierii polonezi îşi fac treaba. Pur şi simplu, nu au nici cea mai vagă idce. Un bătrân a trecut pe lângă mine. L-am oprit şi am rostit din nou vechiul nume al satului. El m-a privit fix prin lentile groase, de parcă aş fi fost o fantomă, apoi a început să dea încet din cap. „Acum, Stockow..." mi-a zis într-o germană rudimentară. Am dat şi eu din cap, entuziasmată dintr-odată. „Familia von Garlitz?" N-a răspuns. „Castelul, unde e castelul?" Zâmbi. Avea dinţii rupţi, sărmanul om. „*Das Schloss*...? repetă el surprins, dar este aici... chiar în faţa dumneavoastră..." Stăteam în faţa lui şi nu l-am recunoscut. Poţi să îţi închipui?!

Faţa Annei se înroşi. Pereţii din Salle de Repos păreau că stau să crape din cauza indignării pe care ea o emana. Îşi deschise braţele durdulii.

– Înainte era un zid în jurul lui şi al zonei cu copaci bătrâni. Toate dispăruseră. Castelul era acolo, ruinat, demn de milă, înconjurat de noroi şi de iarba tocită. Nu pot să-ţi spun ce se petrecea în interiorul meu în acel moment. Mă simţeam de parcă ultima mea urmă de încredere în umanitate – din care acum nu mai rămăsese prea mult – era aruncată la gunoi. De parcă totul, totul fusese în zadar. „Pot să văd casa în interior? am întrebat. Am lucrat aici în timpul războiului." El a dat din cap, dar nu ştiu dacă a

înţeles. Douăsprezece familii poloneze locuiau acolo, de când se sfârşise războiul, mi-a explicat el, ferma devenise o cooperativă.

Anna strâmbă din nas.

– Unul dintre acele colhozuri. Am primit permisiunea să vedem o parte a interiorului castelului. Doamne, ce chin! Am început cu sala de primire, aceeaşi sală în care se urzise complotul. Peste tot erau întinse sfori de rufe, de care atârnau nişte cearşafuri şi cămăşi îngălbenite. Pereţii erau gri, şi gresia – crăpată. Am deschis uşa spre sufragerie. Mi-am dus mâna la gură. „Uite la asta, parchetul meu!" am strigat. Aceea era mândria mea, cea mai bună podea, care fusese frecată la nesfârşit cu ceară – acum, uscată şi crăpată, cu bucăţi întregi lipsă. Câteva biciclete ruginite erau sprijinite de perete, iar printre ele se furişa o pisică roşcată, slabă, cu coada între picioare. Eram zguduită, poţi să îţi închipui. „Să ieşim", am rugat eu. Am mers spre uşa din spate, pe un coridor gol, rău prevestitor, fără covor, cu pereţi nevăruiţi, pe care nu mai erau atârnate scenele de vânătoare, şi aproape că m-am împiedicat de o găleată plină cu zoaie. Afară, am inspirat profund. „Cimitirul, am sugerat eu, trebuie ca acolo să mai fi rămas ceva din vremurile de odinioară." Bătrânul clătină din cap. *„Alles kaputt"*, murmură el. M-am îndreptat spre locul unde îl îngropasem pe Herr von Garlitz sau ceea ce trebuia să treacă drept Herr von Garlitz. Vechile cărări erau încă intacte, dar, în locul mormintelor, se căscau găuri întunecate, inundate de iederă şi plante căţărătoare. Din loc în loc, câte o fărâmă de marmură. Ramurile tufişurilor bătrâne se aplecau de parcă ar fi vrut să acopere ruşinea. „Nu i-au lăsat nici măcar pe morţi în pace", am strigat eu. „Totul distrus", a rostit cu resemnare ghidul meu. Şi aşa şi era. Au fost atât de răzbunători,

încât nu au lăsat neatinse nici măcar mormintele vechi din secolul al XVII-lea.

– Dar acest lucru este uşor de înţeles, spuse Lotte de sub cearşafuri. Cu siguranţă, aveau destule motive să facă asta.

– Da, da, zise Anna nerăbdătoare, dar, când stăteam acolo privind gropile, nu înţelegeam nici unul dintre aceste lucruri.

Pentru moment, se făcu linişte. Apoi, spuse cu o voce care sugera că îi încredinţează lui Lotte un secret intim:

– Am luat de acolo o castană. Una mare şi lucioasă. O am întotdeauna cu mine, ca o amintire a acelor zile... când eram foarte fericită fără să îmi dau seama.

Viena. „O să fii în siguranţă în Viena", îi scrisese Martin. La sosirea Annei, tatăl lui Martin tocmai îşi împacheta valizele.

– Merg la Nürnberg, anunţă el. SS îi invită pe părinţi să vină într-o vizită.

După câteva zile, se întoarse mulţumit.

– Nu trebuie să îţi faci griji pentru Martin, se simte foarte bine. Acolo domnesc ordinea, camaraderia; au primit cu toţii echipament nou-nouţ. Toată lumea este prietenoasă şi politicoasă.

– Astea-s basme, spuse Anna suspicioasă.

– Îţi jur, se simte ca peştele-n apă.

– Dar el îi urăşte, îi urăşte pe acei nazişti.

– O să vezi cu ochii tăi, le vor invita şi pe soţii în curând.

Primi un permis de călătorie. Plecă pentru două săptămâni, în ultima săptămână din august. Bombardamentele nu lăsaseră prea multe clădiri întregi în Nürnberg, dar hotelul presei, care era încă la locul lui, nevătămat, fusese preluat de SS. Apartamentele de lux fuseseră rezervate pentru cuplurile căsătorite. Dimineaţa, ofiţerii aveau un antrenament

uşor, apoi puteau să facă tot ce voiau în restul zilei. Cazarma era o insulă de calm în acel haos. Totul strălucea şi sclipea, pretutindeni domnea respectul, atât pentru oameni, cât şi pentru obiecte. Socrul ei nu exagerase: Martin, care punea mare preţ pe bunele maniere, pe ordine şi politeţe, se acomodase de minune. Profitară de întâlnirea neaşteptată, era ca o lună de miere – conducerea armatei îşi răsfăţa cele mai tinere vlăstare. Din când în când, cădea câte o bombă, o mică aberaţie care încetase de mult să îi mai surprindă. Aveau mania de a se fotografia unul pe celălalt: Martin, bine-dispus, în uniformă, Anna într-un costum crem, croit din ceea ce fusese un costum de tenis al lui Frau von Garlitz.

Soţiile participante la aventura de lângă Marea Baltică erau toate acolo. Se bucurau de fiecare zi, de fiecare noapte care le fusese dată, cu o înflăcărare fatalistă, cu excepţia uneia dintre ele, care i se confesă Annei, plângând cu disperare că părinţii ei îi interziseseră să rămână însărcinată cu cineva care putea să moară cât de curând.

– În fiecare noapte, trebuie să îi întorc spatele, se văită ea.

Anna, care aştepta cu ardoare semnele unei sarcini, o încurajă:

– Dacă ar fi să moară, ar fi o mângâiere enormă să ai măcar un copil din partea lui... dar de ce vorbim despre asta, războiul e aproape pe sfârşite! Ei o să se întoarcă acasă şi o să trăim împreună sub acelaşi acoperiş, şi abia atunci să vezi război, *Liebchen,* spuse ea ridicându-şi degetul arătător şi râzând.

Grija lui Martin pentru bunăstarea ei lua câteodată forme groteşti. Într-o dimineaţă, femeile se întâlniră la piseină. Una dintre ele sosi grăbită în timp ce Anna plutea pe spate.

– Ieşiţi repede, ieşiţi repede, vine o coloană de ofiţeri.

Agitate, îşi scoaseră trupurile ude din bazin şi fugiră spre vestiare. Anna privi împrejur uimită şi pluti mai departe,

liniştită, fără să acorde atenţie cântatului din depărtare, care se apropia rapid. Doar atunci când ofiţerii erau pe cale să se scufunde în piscină, realiză că prezenţa ei în apă ar putea fi nedorită. Înotă languros spre margine. Îmbrăcată într-un costum de baie negru, decent, care îi acoperea complet silueta amplă, dar nu o ascundea, se îndreptă spre vestiar, trecând printre ofiţeri. Văzu în trecere buzele strânse şi cxpresia furioasă de pe chipul lui Martin. Acesta izbucni în aceeaşi după-amiază. Cum de ea era singura femeie expusă în costum de baie, în faţa tuturor acelor bărbaţi? Ea dădu din umeri.

– Simplu. Înotam.

El îşi scutură capul, profund ofensat.

– Soţia mea... între toţi acei tipi.

– Dar piscina este pentru toţi, râse ea nevinovată.

– Soţia mea nu face asemenea lucruri.

– Se pare că face.

Opiniile lor despre decenţă erau ireconciliabile.

– Nu le voi permite să facă glume pe seama ta, îi cunosc eu.

Ea se simţea nedreptăţită.

– Dacă o să te comporţi aşa, atunci o să te părăsesc, se răsti ea pentru a-i închide gura.

El fu şocat într-un fel atât de încântător, încât ea se aruncă de gâtul lui, din regret şi îndoioşare. Era o prostie să se certe pentru tâmpenii. Nu aveau destul timp la dispoziţie pentru asta.

În ultima noapte, se trezi tremurând, cu dinţii clănţănind. Martin, care reacţiona la chemările ei chiar şi în somn, deschise ochii şi o luă în braţe.

– Eşti speriată...

Vocea lui era răguşită din cauza somnului. Ea îşi puse capul pe pieptul lui.

– Nu ştiu care e problema.

El o trase mai aproape de el.

– Trebuie să vorbim despre asta, spuse el calm, cred că acum e momentul potrivit. Ascultă. Milioane de oameni mor în acest război nenorocit şi, până acum, eu am fost destul de norocos să scap. Cine poate garanta că o să fiu norocos până la sfârşitul războiului? De ce, dacă atât de mulţi au murit, să nu mor şi eu? Pentru mine nu o să fie prea rău să mor, totul se întâmplă foarte rapid, nu-ţi face griji. Singurul lucru rău pentru mine este că atunci nu o să mai pot să te ajut. Ştiu ce o să se întâmple cu tine, ştiu asta exact. Tu eşti delicată ca un porţelan, dar nimeni nu ştie asta. Te prefaci întotdeauna că eşti puternică, dar, în realitate, eşti emotivă şi vulnerabilă şi ai nevoie de mine. Dar tu trebuie să trăieşti chiar dacă eu nu o să mai fiu. Promite-mi un singur lucru: nu-ţi pune capăt vieţii. Nu o să te mai pot privi dacă te sinucizi! Nu o să te mai salut!

Camera era cufundată în linişte, în afară de bătăile inimii lui în urechile ei. Faptul că aceste bătăi puteau să înceteze dintr-un moment într-altul era exclus, la fel ca şi cel că exista o legătură între lucrurile la care făcea el aluzie, între preţioasele bătăi ale inimii lui şi acest trup cald, respirând, care aparţinea nu doar armatei, ci şi ei, şi lui de asemenea. Bunăstarea acestui trup era atât de strâns legată de a ei, încât nu voia să audă ce îi spunea şi totuşi aceste vorbe i se imprimau în memorie, cuvânt cu cuvânt.

– Şi nici nu vreau să rămâi în doliu pentru tot restul vieţii. Chiar dacă eu o să fiu mort, vreau ca tu să ai o viaţă frumoasă. Îmi promiţi asta? Îţi zic eu ce ar trebui să faci. O să suporţi totul ajutându-i pe ceilalţi care o duc mai rău decât tine. Du-te să lucrezi într-un spital militar sau ceva de genul acesta, doar atunci vei supravieţui, te cunosc eu...

Confruntat cu posibilitatea de a muri chiar înaintea declarării păcii, în loc să caute alinare şi curaj din partea ei, el îi dădea cu seninătate un manual pentru restul vieţii. Senzaţia că este protejată îi înlocui temerile, urmată apoi de un calm imens – el înfăşurase în jurul ei un cocon de siguranţă şi invulnerabilitate, în care existau pace şi linişte, unde viaţa şi moartea pluteau natural una spre cealaltă. Adormiră îmbrăţişaţi şi se treziră astfel dimineaţa.

Era o vreme superbă. Martin nu arătase niciodată mai bine. Bronzat, vioi, bine-dispus. Anna se aplecă pe fereastra trenului care era pe cale să pornească. El alergă pe lângă tren şi îi făcu cu mâna.

– *Auf Wiedersehen* până la Viena, nenorocitul acesta de război o să se termine în curând, oricum! strigă el vesel.

Ea înţepeni. Un asemenea ton optimist din gura unui ofiţer SS era ceva de neiertat. Şi mai şi răsuna pe tot peronul! Anna îşi miji ochii, aşteptându-se neliniştită ca el să fie arestat. Dar el stătea acolo în continuare, dând din mână, neluat în seamă de nimeni.

Viena nu era un loc sigur. Pentru a tăia retragerea trupelor germane din Balcani, americanii lansau valuri de bombe care treceau direct prin Viena. Pentru că nu îndrăzneau să zboare deasupra Alpilor noaptea, zburau doar în timpul zilei. Ferestrele noului apartament erau sparte. Anna le acoperi cu cartoane. Sună alarma. Alergă în cel mai apropiat adăpost. În drum, văzu o bătrână care se ascundea pe o verandă.

– Ce faceţi aici? strigă Anna, târând-o de braţ după ea. Veniţi repede în adăpost.

Înăuntru era înghesuială mare.

– Ridică-te, îi spuse ea unui băiat, e aici o bătrână.

Administratorul blocului, care era responsabil cu siguranţa cetăţenilor în perioada atacurilor, se grăbi spre ea.

– Nu sunteţi în toate minţile?

– Cum adică? întrebă Anna. Ce am făcut?

– Ştiţi pe cine aţi adus aici?

Ea o privi pe femeia care stătea ghemuită, ca o pasăre iarna.

– Pentru mine nu are nici o importanţă, evident. E o femeie bătrână.

– Pe jumătate evreică! lătră el.

– Ei bine şi... ridică ea din umeri, mai încolo e un câine, oare o sărmană bătrână chiar nu are voie înăuntru?

Toată lumea din jurul ei o privea nelinişti tă. Era nechibzuită să-l provoace pe administratorul blocului. Acesta îşi încordă maxilarul. Ea îl privi sfidătoare. El îşi coborî privirea şi se strecură spre alt colţ al adăpostului, de pareă ar fi fost nevoie urgentă de prezenţa lui acolo.

Întreaga lună aşteptă în zadar o scrisoare din partea lui Martin. Îi scrise la începutul lunii octombrie: „Stau aici, cu stiloul în mână, dar simt că vorbesc în van". Cumpără un buchet de scânteioare ca să se înveselească. Urca scările spre apartamentul ei cu florile în mână când se întâlni la jumătatea drumului cu vecinul care de obicei o saluta zgomotos, cu un „r" vienez, dar acum îşi grăbi timid pasul. Spre surpriza ei, socrul o aştepta în sufragerie.

– Iarăşi nici un semn, suspină ea, privind masa goală.

– Ba da, spuse el arătând spre bufet cu capul, a venit poşta.

Un pachet. Se aplecă şi citi: *Nachlass-sache* – chestiuni de stat. Îl desfăcu cu nerăbdare. „Dragă Frau Grosalie... În calitate de comandant de companie este de datoria mea să vă anunţ moartea eroică a soţului dumneavoastră..." Citi mai departe cu febrilitate „...în localitatea Eifel... explozia unei grenade..." Scrisoarea se încheia cu „Nădăjduind în victoria finală şi în justeţea acestui război, rămân... Heil

Hitler! SS-Hauptsturmführer, comandant de companie..." Scânteioarele căzură pe podea.

– Nu este adevărat, contrazise ea conținutul scrisorii cu o voce calmă.

Începu să meargă de colo-colo, în jurul mesei, în jurul socrului ei, mai repede și mai agitată, strigând „nu-i adevărat, nu-i adevărat..." de parcă o negare ritualică a realității putea să anuleze faptele. Continuă să repete catatonic aceleași cuvinte până ce socrul reuși să o facă să se așeze pe canapea. Deasupra acesteia atârna un portret înrămat al lui Martin. Îl luă jos de pe perete. Cu fotografia în poală, continuă să de legene înainte și înapoi. Ce paradox dezgustător, lucrul de nesuportat trebuia să fie cumva suportabil într-un fel sau altul. Merse buimacă prin apartament, vru să îmbrace ceva de culoare închisă, văzu în oglindă o străină respingătoare – buclele permanentului dispăruseră instantaneu. Ia te uită, părul ei murea deja, iar cu restul avea să se întâmple la fel.

Nu îi promisese că o să mănânce! Zile întregi nu mâncă, nu bău, nu dormi și nici nu plânse. Noaptea rătăcea printre blocurile dărâmate, de pareă ar fi căutat ceva printre ele. Nu își dorea decât să fie acolo unde se afla și el, nimic mai mult. Socrul ei cumsecade, care stătea în apartament conform instrucțiunilor soției lui, încerca să considere comportamentul ei drept o fază normală a doliului. Cumpără pentru ea un văl de văduvă, pentru recviemul de la Karlskirehe. În același loc unde cu doi ani înainte se îndrepta spre altar, cu un văl alb și lung, mergea acum absentă, cu unul negru. „Femeia germană nu varsă nici o lacrimă..." auzi șoapte din bănci. Sunetele recviemului trecură peste ea ca peste un surdo-mut.

După o săptămână, socrul renunță să o mai păzească. Pentru că nu reușise să o convingă să pună capăt înfometării

benevole, obţinu de la ea promisiunea că avea să treacă pe la locuinţa lui, duminică, în speranţa că soţia lui avea să o convingă să mănânce ceva. Ea ieşi din casă cu ezitare. Lumea părea să nu fie impresionată de moartea lui. Nu exista nici o umbră a lui nici măcar în propriul lui oraş. Era singură într-un oraş străin, era război – asta era situaţia. Nu era loc pentru ea în acest aranjament, aşa cum nu era loc nici pentru situaţia în care se afla ea. Merse ca prin somn până în centru, de-a lungul Ringului, ai Ringului strălucitor, pe lângă teatru, Hofburg, operă. Îşi îndreptă paşii spre Karlskirche din nevoia vagă a susţinerii religioase, dar mai degrabă din speranţa disperată că El avea să îi dea un semn, o confirmare a omniprezenţei – o dovadă a existenţei Lui. Abia reuşi să deschidă uşa grea. Slujba de duminică abia începuse. Vocea pastorului se răsfrângea în cupolă, făcând aurul baroc să tremure. La început, nu fu capabilă să înţeleagă sensul cuvintelor. Slăbită de postul prelungit, se strecură undeva într-o bancă. În cele din urmă, aflată între zidurile mamei biserici, în care se încrezuse din tinereţe, era pe cale să aţipească, urmare a lipsei îndelungate de somn. Dar, dintr-odată, tresări brusc. „Fiecare moarte pe front... avertiză vocea, şi fiecare casă dărâmată aici sunt o pedeapsă pentru păcatele noastre..." O pedeapsă? Cum de-i intrase asta în cap, idiotul! Acesta era mesajul cel mai fățarnic şi mai crud pe care îl primise vreodată din partea Bisericii. Ca protest, se ridică. Reuşi să treacă printre rândurile de bănci, până la ieşire. În ciuda extenuării, reuşi să trântească uşa cu un pocnet puternic. Coborî treptele tremurând de furie. Din reflex, privi în jur: îngerii se aflau încă de fiecare parte, purtându-şi crucea, privind cu indiferenţă pe deasupra lumii.

Şi merse mai departe. Tineretul lui Hitler mărşăluia cu entuziasm de-a lungul Ringului, fluturând steaguri noi.

Anna trecu pe lângă ei abia târându-şi picioarele, acoperită de vălul negru. Unul dintre băieţi îi ţinu calea.

– Heil Hitler!

Ea îl privi fix, în tăcere.

– Nu ştii să saluţi steagul? mârâi el.

Era cel puţin cu un cap mai înalt decât ea. Începu să îl împungă în piept cu degetul.

– Lasă-mă să-ţi spun un singur lucru. Soţul meu tocmai a murit pentru acelaşi steag.

Trecu pe lângă el şi îşi continuă drumul. El o urmă, cerându-şi neobosit scuze. Anna nu îşi ridieă privirea. Ajunsese într-un asemenea stadiu de epuizare, încât devenise imună la ruşinea altora.

Nu ştia cum ajunsese la casa socrilor ei. Când uşa se deschise, ea se prăbuşi în prag. Fusese pe punctul de a leşina tot timpul, dar organismul ei aşteptase politicos un moment prielnic. O întinseră pe divan. În starea ei de anie-ţeală anıorţită, îi auzea certându-se în camera cealaltă.

– Nu ai avut destulă grijă de ea... răsună vocea soacrei. I-ai promis lui Martin că îi vei purta de grijă, şi acum ea leşină în faţa noastră.

Anna părea să leşine din nou. I se pregăti o cană cu cafea tare. O cană cu cafea adevărată, făcută din boabe de cafea, îi fu trecută înainte şi-napoi pe sub nas. Anna nu reacţionă. O ancestrală forţă vitală o făcu să îşi deschidă gura şi să ia o înghiţitură, provocată de acel stimul irezistibil. La fel, mâncă mecanic o felie de prăjitură. În acest fel, ideea sinuciderii fu alungată foarte prozaic prin cafea şi prăjitură, pentru a-i face loc unei simple stări de nefericire. Pe aceasta o cunoştea, îi fusese familiară ani de zile.

Apoi, trebuia să îndeplinească şi a doua parte a promisiunii. Un Mercedes negru cu emblema SS parcă în faţa apartamentului cârpit cu carton, în care ea îşi continua căsătoria

pe cont propriu. Cei de la SS aveau grijă de oamenii lor. Liderul SS şi şeful poliţiei pentru zona Dunării veni pentru a-i transmite condoleanţe văduvei. Acesta era prietenos, ştia exact ce să spună pentru a o alina, lucrurile pe care le căutase degeaba în Karlskirche, şi întrebă dacă o putea ajuta cu ceva.

– Mi-aş dori foarte mult să lucrez într-un spital militar, spuse Anna pe un ton sec, i-am promis asta. Dar pe hârtiile mele de angajare este trecut „menajeră", aşa că nu voi fi niciodată în stare să obţin un post ca asistentă.

– Veniţi la birou şi o să vă dăm un document oficial, promise el, strângându-i mâna înţelegător.

După vizita sus-pusă, care fusese remarcată de toţi vecinii Annei, ea nu mai fu numită „acea nemţoaică", ci „mătuşa SS". Cu cât creştea intensitatea bombardamentelor, iar Hitler pierdea din ce în ce mai mult teren, cu atât ea era mai stigmatizată de cei din jur. „Acesta este mersul lucrurilor, se consolă ea, atâta vreme cât lucrurile merg bine, toţi cântă osanale, iar când merg prost: crucificaţi-l." Se prezentă la biroul forţelor de muncă. Documentul necesar era deja pregătit pentru ea. „Frau Grosalie este orfană şi fără copii, iar acum, că soţul dumneaei a fost ucis, ar dori să fie primită ca soră în Crucea Roşie. Vă cer să îi acordaţi o dispensă şi să o ajutaţi pentru a putea începe munca alături de Crucea Roşie germană. Oberscharführer Fleitmann."

La Chalet du Parc, unde veniseră de la Institutul Termal, o femeie din piatră era înconjurată de soldaţi, încercând să se apere de o baionetă. Nu exista nici o inscripţie, nici măcar o listă de nume. Anna şi Lotte se opriră, ridicându-şi gulerele pentru a se feri de frig.

– Unde a fost... Martin îngropat, de fapt?

– În cimitirul militar din Gerolstein. Dar mai întâi în...

– Dar nu l-au adus acasă?

– Eşti nebună? Fusese făcut bucăţele în Eifel, de grenada de artilerie. L-au adunat şi l-au înmormântat. Credeai că, în 1944, morţii erau aduşi acasă? Erau prea mulţi pentru asta! În Rusia, Franţa, în zona Ardennes, erau împrăştiaţi peste tot, piepturi aici, picioare dincolo. Fii serioasă, este chiar o minune că mi-au comunicat unde a fost îngropat.

Lotte era jignită şi rămase tăcută. Anna îi vorbea de parcă ar fi fost proastă, de parcă ea, Anna, ar fi avut drepturi exclusive asupra războiului în care fusese ucis soţul ei.

– El prevăzuse deja ce avea să se întâmple, spuse Anna gânditoare, în acea noapte în Nürnberg. În loc să-i fie teamă de moarte, pentru că el era cel care avea să moară, îşi făcea griji pentru mine. Un băiat de douăzeci şi şase de ani, atât de matur şi echilibrat, de parcă dobândise în ritm accelerat maturitatea unei vieţi întregi. El a ştiut totul, încă din acea noapte.

9

Copiii mai mici, care reprezentau un factor de risc, fuseseră bine instruiţi. Pe lângă tabla înmulţirii, învăţaseră să nu vorbească niciodată, sub nici o formă, despre ce se întâmpla acasă. Dacă aduceau în mod neaşteptat un prieten de la şcoală, atunci strigau din pădure: „Mamă, nu-i aşa că-i grozav? L-am adus pe Peter cu mine!“ Cu alte cuvinte: „Vedeţi ca toată lumea să fie la etaj“. Războiul îi făcuse să fie inventivi şi precauţi. Bart fu acostat în pădure de soţia grădinarului de pe proprietatea vecină.

– Spune-mi, cine este femeia aceea de la voi, care stă la maşina de cusut?

El înţelese imediat că era vorba despre doamna Meyer, care cosea din când în când.

– Am fost să împrumut nişte zahăr de la mama ta, dar nu era nimeni acolo, doar acea femeie în sufragerie.

– O, improviză el degajat, aceea este una dintre mătuşile mele, o soră a mamei, care coase pentru noi din când în când.

Mama lui Lotte era din nou la cârmă. Cocea plăcinte de cartofi şi pâini enorme. Oamenii care se ascundeau la ei făceau cu rândul la măcinatul cafelei. Între timp, ea fugea

până sus pentru a pune capăt unei certe legate de whist. Soţul ei, care juca acest joc ca un fanatic, nu ştia să piardă elegant. Doamna Meyer trişa dacă nu putea să câştige altfel. Familia Frinkel era cufundată într-un curs de engleză prin corespondenţă, pregătindu-se pentru emigrarea în America, imediat după sfârşitul războiului. Imediat după terminarea războiului! O frază vagă, o urare, o dorinţă plină de speranţă acum, că Aliaţii erau în Franţa şi nimeni nu mai privea bombardierele englezeşti, ce zburau zilnic în formaţie spre est – toată lumea era de acord că, din păcate, nu se putea ajunge la pace fără distrugere. La un moment dat, mai primiră încă doi oameni care se ascundeau. Un sabotor care lucra la oficiul poştal şi citea toate scrisorile adresate Serviciului de Securitate descoperise că adresa unde se ascundeau Sammy Goldschmidt şi soţia acestuia fusese trădată. Fără să-şi piardă vremea cu discuţii, mai adăugară două paturi şi toată lumea se înghesui puţin.

Două mături uriaşe se apropiau una de cealaltă, una dinspre est, cealaltă dinspre sud. Mături cu paie lungi, care-i strângeau pe germani într-o grămadă, asemenea prafului. Întâlnirea lor era aşteptată cu nerăbdare peste tot. În 4 septembrie, luni seară, Radio Orange anunţă: „Potrivit surselor din guvernul olandez, armatele aliate au ajuns la Breda". Oamenii care se ascundeau se îmbrăţişară, plângând şi râzând. Stăpânul casei aduse o sticlă de gin din provizia lui de război. Dar, câteva zile mai târziu, această declaraţie îşi dovedi limitele. Aliaţii nu eliberaseră decât un coridor vulnerabil, care trecea prin Brabant. Înaintau spre nord prin acest făgaş. Un număr de poduri fusese capturat în urma unui atac-fulger care fu oprit lângă podul peste Rin de lângă Arnhem. Înaintarea fusese oprită. Tatăl lui Lotte trebui să îndepărteze câteva steaguri premature.

În atelierul albastru-deschis, Lotte își permise să interpreteze totul în termeni de milimetri grosime. Erust Goudriaan își dădu jos ochelarii și își apropie de lemn fața. Părea să fie implicat într-o conspirație secretă cu vioara care se năștea. Uită să își pună înapoi ochelarii când o îmbrățișă stângaci printre aşchii şi un borcan cu lipici de oase, care căzu pe podea şi începu să degaje imediat un scârbos miros de mucegai. Poate că era dragoste, poate că se foloseau unul pe celălalt drept antidot pentru războiul care le punea lui sistemul nervos şi ei conştiinţa la încercare. Fără să realizeze asta, el îi surghiunea originile pătate, eliberând-o de amintirile cele mai timpurii, care aveau de-a face cu viaţa ei anterioară. *Tabula rasa* – cu el, prin el, ea devenea complet olandeză.

Se plimbau prin pădure în plină zi. Alături de ea, el sfida soarta. Se opriră pe un stejar căzut. Privind peste umăr, el găsi un burete de stejar pe una dintre crengile mai mari, o bucată roşie-maronie de forma unei limbi, pe care o desprinse cu grijă. În acea seară, Lotte o prăji rapid pe ambele părţi, având grijă să nu se scurgă zeama. Ciuperca apăru la masă asemenea unei *pièce de résistance*. Toată lumea primi o porţie din darul zeilor, pentru că toată lumea era mereu flămândă.

Lipsa de provizii era din ce în ce mai acută. Făceau cu rândul pentru a merge la cantina din sat, cărând după ei o putină cu supă apoasă, de cartofi cu varză. Ca răspuns la un zvon că se puteau cumpăra gâşte în Barneveld, Lotte şi Koen, care tot nu avea stare acasă, se îndreptaseră pe biciclete în acea direcţie. Chiar înainte de Amersfoort, trecură pe lângă un convoi de evacuaţi din Arnhem, printre care se aflau şi două fetiţe care se împleticeau mergând, cu o pisică legată de o sfoară. Mai departe, cotiră brusc spre marginea

drumului, din cauza unui autobuz plin de *Blitzmädel*[1], care trecu pe lângă ei la viteză maximă.

– Javre, spuse Koen disprețuitor, la naiba cu jigodiile astea.

Pedalară mai departe în putoarea lăsată în urmă de autobuz. Începu să plouă. Un avion trecu atât de jos deasupra drumului, încât păsările zburară din copaci înspăimântate. O secundă mai târziu, fură speriați de un bubuit puternic. În depărtare, chiar în fața lor, autobuzul explodă. O coloană de fum țâșni în sus și se pierdu apoi în norii de ploaie. Koen, uimit că dorința îi fusese îndeplinită atât de repede, se holbă la acea scenă cu gura căscată, neputându-se decide dacă evenimentul fusese măreț sau înfiorător. Lotte se gândi instinctiv, dintr-un reflex stupid, pentru care nu era responsabilă, la Anna. Acele femei fuseseră acolo cu un minut înainte, trecuseră în goană în uniformele lor gri, impecabile – războiul se vedea într-un mod ciudat de aici, dintre pajiști, în ploaia măruntă. Își imagină că, dacă Anna ar fi fost în acel autobuz, și-ar fi pierdut sora. Atunci, ar fi fost cu adevărat liberă. Acest gând nu trezi în ea nici un fel de sentiment. Anna devenise deja la fel de estompată ca o umbră, încât îi era indiferent dacă aceasta dispărea sau nu ea un fum chiar sub nasul ei. Și totuși pedală în continuare cu o anumită reținere, până ce un evacuat îi opri și le spuse cu respirația tăiată că Amersfoort fusese bombardat și că toate trenurile erau în flăcări. Nu era un loc prin care să merite să treci pentru o gâscă. Își traseră bicicletele peste șanț, pe pajiște, și ocoliră orașul, auzind de departe sunete apocaliptice purtate de vânt. Își găsiră gâsca. Împreună cu aceasta și cu un coș plin de rumeguș în care erau așezate cu grijă ouă de gâscă proaspete, se întoarseră acasă pe o scurtătură.

---

[1] Femei care activau în armata germană (n.red.)

Duceau lipsă de făină. Sara Frinkel îşi aminti de un domn fermier din apropiere de Deventer, care fusese un admirator fervent al modului de interpretare al lui Max. Se oferi să facă singură călătoria: nu i se putea întâmpla nimic, avea o carte de identitate impecabilă, pe numele unei croitorese ariene din Arnhem. Respinse obiecţiile ridicate de mama lui Lotte:

– Nu o să vă dea nimic fără mine.

Într-o zi umedă de toamnă, Sara şi Jet porniră spre Deventer cu trenul, înarmate cu doi saci goi şi vechiul cărucior al lui Bart. Renumele lui Max Frinkel era intact: plecară de la fermă cu stomacurile pline şi cu un cărucior aşijderea. Pe drumul de întoarcere, găsiră adăpost peste noapte într-un conac de pe malul râului IJsselkade, în Deventer. În ziua următoare, Sarei îi veni în minte o altă adresă. Devenea din ce în ce mai ambiţioasă: singura dată când îşi părăsea ascunzătoarea, voia să se întoarcă încărcată cu provizii, mai ales că mai aveau încă loc în saci. Lăsară căruciorul în paza cuiva şi ieşiră din oraş. În timpul nopţii, fusese furtună. Drumul era plin de crengi rupte. Ploaia de iarnă le bătea în faţă. Pe la jumătatea drumului, o furgonetă nemţească de poliţie opri lângă ele.

– Unde mergeţi?

Îndrăzneaţă, Sara rosti numele satului.

– Hai, suiţi, le invită şoferul prietenos. Două femei frumoase mergând pe jos, pe o vreme nenorocită ca asta, nu pot să permit aşa ceva.

Se suiră în faţă, între şofer şi un ofiţer cu o expresie tensionată pe faţă. Merseră mai departe în tăcere. Chiar dacă şoferul avea nevoie de toată atenţia pentru a ţine furgoneta pe drum, căci era lovită de rafale de vânt, le zâmbea şmecher din când în când. Celălalt le aruncă priviri furişe şi

descoperi unul dintre celebrele nasuri ale familiei Rockanje, un blazon de autenticitate.

– Tu eşti evreică, strigă el şocat. Opreşte... opreşte!

Şoferul frână. Tremurând, Jet îşi scoase cartea de identitate din buzunarul interior, pentru a i-o arăta. Acesta nu era deloc mulţumit de conţinutul nevinovat al acesteia.

– Şi, cu toate acestea, eşti evreică, zise el cu încăpăţânare.

– Ei hai, spuse Sara într-o germană impecabilă, dacă ea este evreică, atunci cu siguranţă că şi eu sunt.

– Lasă-le în pace, interveni şoferul.

Ploaia care răpăia pe acoperiş crea o atmosferă intimă, apăsătoare, în cabină.

– Dar ea e evreică... turui el, şi un copil poate vedea asta. Deschise uşa, furios că nu putea să dovedească nimic. Coborâţi imediat, amândouă!

– Ar fi mai bine să coborâţi, zise şoferul, aruncându-le o privire înfrântă.

Ele nu ştiură cum să coboare mai repede din maşină. Când aceasta dispăru în pâcla picăturilor de ploaie, se aruncară una în braţele celeilalte. Ploaia curgea şiroaie, dar ele nu o simţeau, tremurând încă de spaimă. Dorinţa de a umple sacii dispăruse. Trebuiau acum să îşi conserve energiile pentru călătoria spre casă, de a doua zi, cu căruciorul încărcat.

Dar lucrurile căpătară o altă turnură. În acea noapte, oraşul fu bombardat. Se retraseră într-un adăpost şi aşteptară, înghesuite în semiîntuneric. În momentul când atacul păru să devină şi mai intens, iar podeaua şi pereţii tremurau atât de tare, încât nu mai ştiau unde este podeaua şi unde e tavanul, care-i dreapta şi care-i stânga, Jet începu să ţipe neîncrezătoare, indignată:

– Toată cocioaba asta se prăbuşeşte...

Continuă să urle, ghemuită, cu mâinile peste urechi. Frica dădea vocii ei un volum care îl depăşea pe cel al raidului

aerian. Sara încercă în zadar să o calmcze. Câteva ore mai târziu, aceasta încă se afla în pragul unei crize de isterie – țeapănă și inabordabilă, chircită pe podea, dispusă să părăsească adăpostul numai dacă putea să plece acasă cu primul tren.

– Și cum rămâne cu căruciorul? întrebă Sara.

Jet îi aruncă o privire nimicitoare. Nu puteau să se gândească doar la alimente. Un cărucior plin cu făină, care însemna un anumit număr de pâini ce puteau fi consumate de atâția oameni în atâtea zile. Această logică simplă o împinse pe Lotte spre Deventer, unde Sara, cu inima sângerândă, lăsase căruciorul. Se îndreptă într-aeolo pe o bicicletă bărbătească, fără cauciucuri, dar cu panere, încălțată cu pantofi cu șireturi primiți de la Ernst Goudriaan, care îi erau prea mari, purtând o pereche de șosete menținute încă întregi de eforturile casnice ale doamnei Meyer. În Deventer, transferă conținutul căruciorului în panere. Bariera cea mai mare o reprezenta podul de pe râul IJssel. Prima dată, trecu fără bicicletă, pentru a lua pulsul. La intrare, era o baracă de lemn unde gărzile WA inspectau traficul, iar la jumătatea drumului mai era un adăpost unde o santinelă nemțească mai verifica o dată lucrurile. Acesta o observă și îi făcu cu ochiul.

– Vrei să aduci mâncare peste pod, spuse el șoptit.

– Dacă se poate, murmură ea.

El îi spuse că nu era singura pe care o ajuta. Născocise un sistem prin care să-i conducă pe oameni fără să fie observați pe lângă olandezii care furau tot ce era comestibil. Podul era format din două părți, una pentru vehicule motorizate, iar cealaltă pentru pietoni. Între cele două era un zid înalt, întrerupt la jumătate de postul lui de santinelă. Dacă ea ocolea printre ruinele din cartierul Sperr cu bicicleta încărcată și, atunci când venea pe partea pentru pietoni, se lăsa în jos pe

lângă postul lui de santinelă, el putea să îi ia sacii cu făină. Apoi, putea să-şi continue drumul cu panerele goale şi să treacă de olandezi. În final, el avea să îi încarce sacii înapoi. Ea profită de sfatul lui. I se ordonă să intre în postul de pază olandez cu tot cu bicicletă – un tărâm al abundenţei, plin cu cartofi, pâine, unt, şuncă şi brânză confiscate. Santinela aruncă o privire spre panerele ei goale, văzu din paşaportul ei că era departe de casă şi spuse bine-dispus:

– O să îţi dăm nişte pâine să iei cu tine.

Luă o pâine dintr-o grămadă enormă şi i-o vârî în paner. Putea să plece mai departe. Împingând bicicleta, se apropie de postul soldatului german. O escadrilă de avioane Spitfire trecu brusc pe deasupra podului, asemenea unei furtuni venite de nicăieri.

– La perete, repede... auzi un strigăt în germană.

Îşi aruncă bicicleta şi se lipi de peretele despărţitor. Începu să se tragă în rafale asupra podului care gemea în zgomotul infernal. Văzu cu coada ochiului că unul dintre sacii ei fusese lovit. Grâul începuse să curgă din el asemenea unui şir de furnici. I se opri respiraţia: pe când gloanţele zburau în toate direcţiile, neamţul se târî spre el pentru a astupa gaura cu o cârpă, la fel de grijuliu de parcă ar fi bandajat un soldat rănit. Avioanele mai descriseră un cerc deasupra podului, apoi dispărură, lăsând în urmă o linişte sumbră. Sub pod, râul IJsscl curgea nepăsător. Necăjită, Lotte sc chinui să se ridice în picioare. Era încă în viaţă şi totul mergea înainte, ca de obicei. Neamţul încărcă grâul în panere. Generozitatea lui o tulbură atât de tare, încât îi mulţumi în propria lui limbă.

– Îmi aduci aminte de soţia mea, spuse el melancolic. Avem doi copii mici. Aştept sfârşitul războiului cu dor şi teamă. Hamburg a fost bombardat din greu. Nu ştiu dacă ei mai sunt în viaţă...

Grâul, grâul... numai grâul conta. Îşi văzu mai departe de drum. Pe şoseaua dintre Apeldoorn şi Amersfoort, copacii cu frunze late erau înflăcărați în portocaliu şi galben între verdele permanent al molizilor. Soarele se lăsase în jos şi arunca o lumină muşcătoare, intransigentă, asupra pietonilor palizi, înfofoliţi în haine ponosite, care îşi târau picioarele de-a lungul drumului, cu orice reuşiseră să salveze, extenuaţi, înfometaţi şi permanent în alertă, temându-se ca nu cumva să fie chiar în ultimul moment deposedaţi de proviziile sărăcăcioase pe care le obţinură în schimbul unui inel sau al unei broşe ce aparţinuse străbunicii lor. Lotte mergea printre ei, cărându-şi prada de război. Doi bărbaţi se împleticeau chiar în faţa ei. Contrastul dintre ei şi culorile toamnei de pe marginea drumului era izbitor. Păreau că tocmai ieşiseră dintr-o temniţă umedă şi nu văzuseră lumina soarelui de ani de zile. Hainele lor păreau mucegăite, mâinile şi picioarele le erau înfăşurate în bandaje murdare. În momentul când îi ajunse din urmă, se auzi un zgomot asurzitor. Umbra unui bombardier alunecă deasupra lor şi se auziră explozii din crâng. Din tufişurile de hârtie creponată apărură soldaţi germani. Cei doi bărbaţi priviră speriaţi în jur.

– Haideţi, ajutaţi-mă să împing, strigă Lotte, pentru a le da un alibi în cazul unei inspecţii neaşteptate. Împingeţi!

Aceştia apucară coarnele, portbagajul bicicletei. Ceva explodă în apropiere. Se aruncară toţi trei în şanţ şi plonjară într-o gură de canal. Încetul cu încetul, începură să îşi dea seama că ţinta era calea ferată, calea de transport a soldaţilor, care era paralelă cu şoseaua. Aseunşi sub pământ, cu o peliculă gri pe feţele lor supte, în infernul din jurul lor, printre spaime şi tresăriri, bărbaţii îşi spuseră povestea fugii din Germania. Fuseră trimişi ca prizonieri de război să lucreze într-o oţelărie şi, la apelul de dimineaţă, trebuiau

să ţopăie ca nişte circari, pentru că paznicii îi biciuiau peste picioare ca să se distreze. Picioarele rănite erau pline de ulceraţii. Acestea nu se vindecau din cauza malnutriţiei cronice. Când fabrica fu bombardată, fugiseră spre vest, prin pădure, în timpul nopţii, dormind ziua. Familiile lor trăiau în Haga, dar ei se îndoiau că aveau să ajungă până acolo, căci tălpile picioarelor le supurau şi erau extenuaţi de delirul constant provocat de foame.

În jurul lor se făcu linişte, cu excepţia pocnetelor mocnite ale trenurilor arzând. Bâzâitul bombardierelor se îndepărtă. Acestea dispărură la orizont asemenea unor insecte mânioase, lăsând în urmă drumul pustiu, care curând deveni pepulat din nou de către cei care trebuiau să meargă în continuare. În sat, Lotte schimbă nişte grâu pe o pâine de secară, în speranţa că aceasta avea să îi întărească puţin pe fugari. Chiar dacă aceştia o încetineau, nu îndrăzni să îi abandoneze.

– Hai să ne aşezăm... se plânse unul dintre ei.

Lotte era neînduplecată, temându-se că, dacă acesta se oprea, nu avea să se mai ridice niciodată.

– Hai mai departe... hai mai departe.

– S-a terminat, spuse el, trei kilometri mai departe, nu mai pot...

– Încă un pic... încă un pic... aproape am ajuns.

Era deja întuneric. Se apropiau de Amersfoort. Lotte le arătă drumul spre spital, se ştia că porţile acestuia erau deschise pentru toată lumea.

– O să vă primească acolo, cu siguranţă.

– Nu ne lăsa singuri, se rugară ei, o să fim arestaţi fără tine.

Ea clătină din cap.

– Nu pot să merg cu voi, cu tot acest grâu.

Grâul, grâul... pierduse deja atât de mult timp, trebuia să iasă cu grâul din oraş, înainte de stingere.

Dispăru grăbită cu bicicleta încărcată. Grăbi pasul. Era una dintre acele seri fără lună, fără nori, dominată de întunericul absolut, care era accentuat şi mai tare de ferestrele întunecate. Fu cuprinsă de teama că era pe cale să se rătăcească. Un bărbat cu un cărucior legat de spatele bicicletei trecu pe lângă ea. Ea îi vorbi. Da, se afla pe drumul cel bun, dar de ce nu îşi punea sacii în căruciorul lui? Atunci nu ar trebui să împingă aşa din greu. El avea un felinar. Putea să o însoţească pentru o vreme. Recunoscătoare, ea îi acceptă oferta. El pedala în ritmul în care mergea ea, fără să-i adreseze nici o vorbă. Despre ce putea să vorbească după stingere, cu un străin invizibil? Dintr-odată, simţi cum acesta acceleră ritmul, ghidul ei prinse viteză. Cu sânge rece, bărbatul se desprinse din acest duet tăcut. Dispăru în întuneric, plutind ca o himeră. Ea nu auzea decât mecanismul tăcut al propriei inimi. Predomina absenţa emfatică a oricărui sunet. Fu cuprinsă de disperare. Lucrul acesta nu se întâmplase pe podul de peste IJssel, nici în timpul bombardării căii ferate, ci aşteptase în tăcere. Începu să ţipe. Ţipă în întunericul de catran fără să se gândească la ceva anume, ignorând faptul că era după ora stingerii. Volumul, care făcuse o dată să vibreze turnul de apă până în temelii, îi dădu vocii ei o profunzime excepţională. Sosi o maşină de poliţie. Poliţistul o prinse de braţe pentru a o linişti. Ea le povesti pe sărite întâmplarea. El o împinse în maşină şi începu urmărirea. Farurile săpau un tunel în întuneric. Dincolo de emoţii, fu cuprinsă de o apatie ciudată. Nu îi păsa dacă îl prindeau sau nu. Delimitarea clară a noţiunilor de prieten şi duşman devenise înceţoşată, sarcina o depăşea deja, nu mai era treaba ei, aceasta părea să fie preluată de alţii. Omul fu prins, obligat să oprească, mustrat. Poate că avea acasă doisprezece copii înfometaţi, care îl aşteptau cu prada raidului său nocturn. Ea privi dezinteresată siluetele

luminate de faruri. Grâul îi fu înmânat din nou, pentru a nu ştiu câta oară – avea să fie de-a dreptul uzat de toate aceste întâmplări.

Se instalară în Chalet du Parc. Încă o dată, se ascunseră în spatele meniurilor. Puteau să fie mândre de ele însele. Tratamentul pentru artrită avea loc în principal în intimitatea băilor, în restaurante, patiserii şi cafenele, pentru că era ianuarie şi voiau să prelungească fierbinţeala băilor cu nămol pentru întreaga zi, dar mai ales deoarece era mai uşor să vorbească atunci când aveau pe post de paratrăsnet masa la un restaurant, o prăjitură şi o cafea la o cofetărie.

– Ei bine... meditâ Lotte, dacă nu ne-aţi fi jefuit ţara, asemenea lucruri nu s-ar fi întâmplat.

– Şi noi am avut parte de raţionalizare... spuse Anna cu o voce slabă.

Lotte îşi ridică sprâncenele.

– Voi eraţi depozitul de alimente al Europei.

Insultată, Anna lăsă meniul să îi cadă din mâini.

– Francezii s-au răzbunat după război. Ne-au înfometat pe cei care eram în zona franceză.

– *Ach*... oftă Lotte. Întotdeauna, explicaţii. Întotdeauna, asta, dar nici noi nu am dus-o mai bine.

– Ce comanzi? întrebă Anna. I se făcuse poftă de mâncare după toate aceste poveşti despre lipsa hranei.

– Cred... ezită Lotte, un Entrecôte Marchard de Vin... sau să comand un Truite à la Meunière...

Anna ajunse la spitalul militar dorit. Era condus de călugăriţe. Ea învăţa repede, din dorinţa de a nu-l dezamăgi pe Martin... primi două secţii în grijă – una pentru soldaţi şi alta pentru ofiţeri. Toţi pierduseră mâini sau picioare pe frontul care devenea din ce în ce mai mic. Alarma pornea la

ora zece în fiecare dimineaţă: aparat de zbor inamic vine în această direcţie! Răniţii trebuiau să fie purtaţi spre adăpost, pe tărgi speciale, cu roţi de o parte şi două mânere de cealaltă. Traverse de lemn fuseseră fixate pe scări.

– Soră Anna, grăbeşte-te! strigă una dintre maici.

Inutil de spus, Anna alerga deja la jumătatea drumului pe scări, spre curba strânsă, întotdeauna un moment periculos pentru cei cu membrele amputate. Biciuită de sirene, se grăbea înainte şi-napoi până ce fiecare pacient era dus la loc sigur. Când prime bombe deja cădeau, fugea înapoi pentru a le aduce protezele. Nu se putea aştepta la ajutor din partea maicilor, care erau complet ocupate cu ducerea monstranţei[1] la loc sigur. Ele se rugau şi cântau, şi Îl purtau pe Domnul Preasfânt spre o capelă improvizată, unde nu putea fi lovit de bombe. Anna nu avea deloc timp să respire. Programul zilnic continua cu asiduitate energică, în ciuda bombardamentelor: spălatul, împărţirea medicamentelor, spălarea bandajelor. Sus în cer, departe de toate, păpuşarul ei iubit putea să îşi vadă previziunile confirmate. Răniţii erau îngrijoraţi, văzând clar că Anna, care era mânată de o motivaţie supranaturală, abia reuşea să mănânce sau să doarmă. Într-o zi, cei care puteau umbla cu ajutorul protezelor alcătuiră pentru ea o canapea regească din haine, pulovere şi perne într-un colţ al adăpostului. Ea se lăsă condusă acolo protestând, dar apoi adormi imediat, ca un bolovan, după ce fusese învelită cu o pătură, cu tandreţe frăţească.

Într-o altă secţie se afla un pacient cu o schijă lângă inimă, care nu putea fi operat. Nu putea să se mişte sau să fie mutat. Trebuia pur şi simplu să aştepte raidurile în patul său de spital, complet liniştit. Pentru el, agitaţia era un

[1] Casetă de cristal încadrată într-o somptuoasă montură de argint sau chiar de aur bătut cu pietre preţioase, în care se păstrează hostia în bisericile catolice. (n.red.)

pericol mai mare decât o bombă. Surorile făceau cu rândul pentru a veghea asupra lui împreună cu doctorul său. Astfel că Anna stătea cu regularitate lângă patul lui de la fereastră, asemenea unei ţinte vii, vorbind liniştită despre lucruri neînsemnate. În faţa ei, de cealaltă parte a patului stătea aşezat doctorul extenuat, purtând o cască de protecţie. Sporovăiala ei frivolă avea adesea efect şi asupra lui. Observa cum pleoapele, capul îi alunecau uşor în jos. Înainte să aţipească, era încă destul de conştient pentru a-şi da jos casca pe care o punea în poală. Dacă o bombă cădea aproape de ei, atunci el se ridica şi îşi punea casca înapoi din reflex, apoi lucrurile o luau de la capăt. Observând aceste scene amuzante, Anna îşi stăpânea cu dificultate râsul, pentru a nu deranja schija.

În timp ce o căuta pe una dintre maici, se rătăci prin clădirile spitalului. Deschise la întâmplare o uşă care părea să dea spre o cameră mare şi îngheţă în prag. Abia reuşi să îşi controleze impulsul de a nu fugi imediat, prin labirintul de coridoare, afară. Era o secţie fără paturi, unde soldaţi cărora le lipseau atât mâinile, cât şi picioarele erau întinşi pe podea. Rănile lor erau vindecate. Corpurile le erau înfăşurate în piele, aşa încât puteau să se rostogolească pe podea asemenea bebeluşilor. Lumina palidă a toamnei se revărsa peste trupurile mutilate. Tot ce puteau face era să vorbească şi să se rostogolească. Anna închise uşa brusc. Acesta era un teritoriu interzis. Văzuse ceva ce nu exista, cealaltă faţetă a grandorii militare, a zornăitului săbiilor şi insignelor, a cuvintelor eroice. Care soldat pornit la război era avertizat şi asupra acestui aspect, aşa cum i se spunea despre o posibilă moarte eroică?

Serile, mergea către casă, pe străzile întunecate, o călătorie întotdeauna plină de surprize. Pagubele provocate în timpul zilei alterau constant aspectul cunoscut al oraşului.

Reuşi cu dificultate să deschidă uşa din faţă – două dintre panourile ferestrelor se desprinseseră din nou şi un vânt rece împrăştiase prin tot apartamentul scrisorile primite prin Feldpost, pe care le recitise în seara anterioară. Bâjbâi până la bufet pentru a lua o lumânare, dădu peste o gaură şi aproape că îşi pierdu echilibrul. Bufetul era jos, în stradă. O zi mai târziu, o femeie se prăbuşi în faţa ei, la intrarea spre scară. Anna recunoscu faţa palidă. După moartea lui Martin, femeia îi transmisese condoleanţe pe scări.

– Cred că este foarte greu pentru tine, şopti ea cu fruntea plecată, şi gândeşti probabil că acesta este cel mai rău lucru care ţi se putea întâmpla, dar există altele şi mai îngrozitoare.

Apoi, cu chipul scăldat în lacrimi, fugise spre apartamentul de la etaj, lăsând-o pe Anna năucită de predicţia ei criptică.

Anna o ajută să îşi revină, ştergând-o cu un prosop umed.

– O să-i omor! strigă femeia, ridicându-se.

– Uşor, uşor, o linişti Anna.

– Ştiu cum să îi găsesc la terminarea războiului, o să le beau sângele, o jur! deliră femeia.

Strigătele făcură să îi mai revină puţină culoare în obraji. Anna o prinse de umeri.

– Ce s-a întâmplat?

Brusc resemnată, cu o voce slabă, femeia îi povesti Aunei despre arestarea neaşteptată a soţului ei cu câteva luni în urmă. Acesta fusese ridicat în timp ce lăsa ceasul fiicei lor la reparat, la o veche cunoştinţă care avea o ceasornicărie. Fiica era soră medicală şi, mai mult de-atâta, purta uniforma maro cu credinţă sinceră. Neştiind că acel ceasornicar era suspectat de activităţi comuniste, soţul ei fusese arestat, fiind considerat, în mod greşit, drept unul dintre ei. Din acel moment, era ţinut în închisoare, în aşteptarea

condamnării la moarte, legat în lanţuri, incapabil să se mişte. I se picura apă pe cap în fiecare minut, zi şi noapte. Gândul la acest lucru o înnebunea.

– Dar chiar au făcut o greşeală teribilă! strigă Anna indignată.

Că un om nevinovat fusese condamnat, că se purtaseră cu el atât de nedrept i se părea de neînţeles dat fiind spiritul ei justiţiar şi abordarea ordonată şi eficientă a oricărei situaţii, dar, mai mult decât orice, simţea nevoia imediată de a face ceva, pentru că era de neacceptat ca un biet nenorocit să sufere o moarte înceată, de martir, ea urmare a unei torturi ingenioase, care în mod cert fusese născocită de un nebun. Îşi puse un braţ în jurul femeii.

– Lăsaţi lucrurile în seama mea... spuse ea sumbră.

Reşedinţa Gauleiterului[1] se afla în clădirea vechiului parlament al fostei monarhii habsburgice, care devenise centrul administrativ al Austriei sub cel de-al Treilea Reich. Anna era cuprinsă de unul dintre aceesele ei de furie. Se îndreptă hotărâtă într-acolo, pe scări, în clădirea istorică plină de dovezile unei bogăţii abundente, printr-un coridor lung, mărginit de coloane, în care, la fiecare zece metri, se afla câte un soldat SS ţeapăn ca un cadavru, cu puşca în mână. Chiar dacă nimeni nu intra neinvitat în acest sanctuar, erau prea uluiţi de apariţia impetuoasă a unei sore din Crucea Roşie pentru a reacţiona. Anna nu era tulburată de nelinişte sau modestie. Sunetul paşilor ei pe podeaua de marmură răsuna ca o confirmare a faptului că avea dreptate. În cele din urmă, o santinelă îi bloca drumul.

– Unde doriţi să mergeţi?

– La Gauleiter.

– De ce?

---

[1] Conducător al unui district din Germania nazistă sau al unui teritoriu ocupat de Germania nazistă (n.red.)

– Vreau să îl întâlnesc pe Gauleiter!

Încă două santinele se apropiară. Se priviră nedumeriți unul pe altul. Ce căuta acolo o asistentă medicală isterică?

– Soțul meu tocmai a fost ucis în timp ce lupta alături de Waffen-SS, spuse ea cu răceală, ținând sub nasurile lor scrisoarea de condoleanțe primită de la Obersturmführer.

Nu mai avură nici o replică. O conduseră spre locul dorit, de parcă ar fi fost un diplomat.

În imaginația ei, Gauleiterul căpătase proporții monstruoase. În realitate, acesta era instalat într-o cameră țipătoare, care, demult, fusese probabil biroul împăratului, în spatele unui birou imens: un bătrân cumsecade, cu o barbă lungă, un fel de Moș Crăciun. Surprins, îi făcu un semn încurajator din cap. După ce trase aer în piept, ea îi expuse întreaga greșeală scandaloasă.

– Îi cunosc pe acei oameni, sunt naziști, fiica lor este asistentă medicală! Führerul nu ar aproba niciodată un asemenea lucru. Nu cunoaște greșeala făcută, cineva ar trebui să îl anunțe!

Gauleiterul aprobă din cap asemenea unui bunic obosit, care nu putea să refuze nici un hatâr nepoatei sale.

– Faceți-mi o favoare, spuse el ușor, mergeți acasă și spuneți-i soției să scrie o scrisoare prin care cere clemență. Și aduceți-mi personal scrisoarea.

Rezultatul eforturilor Annei fu întoareerea acasă, paisprezece zile mai târziu, a unui bărbat care nu putea decât să povestească în șoaptă despre formele de amuzament născocite pentru el înainte de execuție. Își pierduse pofta de mâncare, fiecare mișcare era dureroasă și extenuantă. Cu ultimele forțe, se întinse pe pat și rămase acolo, prea slab ca să trăiască sau să moară. Soția lui trebuia să meargă la muncă în timpul zilei. De aceea nu fu acolo la sfârșitul lunii martie, când o bombă căzu peste bloc și făcu un crater lat

de zece metri. Când Anna se întoarse acasă, în loc de apartamentul ei, le văzu pe cele din spatele acestuia. În locul unde ar fi trebuit să se afle primul etaj era o grămadă de moloz sub care – un vecin îi povesti – îl deseoperiseră pe cel care fusese condamnat la moarte.

– Doamne, eşti sadic... strigă Anna.

Vântul îi şopti în ureche: „Încă mai crezi în dreptate, nebuno?" Îşi încleştă dinţii. Pentru acest lucru nu mai putea să i se plângă Gauleiterului... trebuia să se îndrepte spre o autoritate mai înaltă, stăpânind un tărâm mai rarefiat...

Acelaşi vânt aduse şi mirosul de noroi uscat – ruşii avansau. În timpul unei întâlniri a personalului, surorile aflară că spitalul avea să fie evacuat în două ore. Un vapor-spital era pregătit la Dunăre. Toţi răniţii trebuiau transportaţi până acolo. Anna se strecură nevăzută pentru a-şi lua rămas-bun de la socrul ei. Îi împinse grăbită pachetul de scrisori de la Martin în mâini. De când apartamentul fusese bombardat, le păstrase în adăpostul antiaerian de la spitalul militar, înghesuite între celelalte lucruri ale ei.

– Vă rog să le ardeţi, spuse ea grăbită, altfel ar putea să fie publicate în *Izvestia.*

Când se întoarse la spital, văzu şirul de autobuze de la intrare. Când termină de ajutat pacienţii din secţia ei şi se pregătea să se aşeze în faţă, flancată de valizele ei, fu trasă de şorţ.

– Aşteaptă un moment, soră, nu poţi face asta!

Înainte să îşi dea seama ce se întâmplă, i se înmânară medicamentele şi fişele medicale ale tuturor răniţilor, un total de o sută şaizeci de persoane, ei, Anna, soră de Crucea Roşie *à l'improviste,* de către maicile care rămâneau în urmă. Fu împinsă într-un autobuz în care se aflau soldaţi răniţi grav, pe care nu îi cunoştea. Acesta porni imediat. Spera ca valizele ei să călătorească în spate, în celălalt

autobuz. Acesta înainta cu viteză, de parcă ar fi vrut să lase în urmă moartea iminentă a pasagerilor săi, însă din nefericire fu obligat să oprească la jumătatea drumului, din cauza unui tunel prea scund. Fu comandat un alt autobuz. Între timp, împreună cu şoferul, Anna îi coborî pe răniţi şi îi aşeză pe tărgi la marginea drumului. Se întuneca din ce în ce mai tare, ruşii se apropiau, iar ei stăteau acolo, aşteptând, privind tunelul de parcă ar fi fost ultima lor legătură cu lumea celor vii. Un alt autobuz, de dimensiuni potrivite, apăru din întuneric. Pacienţii, care tremurau deja de frig, fură îmbarcaţi şi îşi continuară drumul spre malul Dunării. O sută şaizeci de răniţi fură întinşi pe iarba umedă. Infirmieri adunaţi în grabă îi purtară pe vapor unul eâte unul, pe o pasarelă îngustă. Anna fu oprită de către un cuplu pe care ploaia îl udase până la piele.

– Băiatul care este îmbarcat acum e fiul nostru. Are la el un pistol. Ne e teamă că s-ar putea să se rănească singur. Nu poate suporta gândul că pierdem războiul.

Ea le promise că avea să vegheze asupra lui şi se duse să îşi eaute bagajele. Îşi auzi numele strigat la unison: „Sora Anna de la 3C, suntem aici!" În urechile ei, acest lucru suna ea o *missa solemnis* ale cărei pasaje erau purtate de vânt în fragmente. Alergă spre această chemare, în zigzag printre răniţi, şi îşi descoperi propriii răniţi, care refuzaseră să se îmbarce fără ea. Aceştia erau aşezaţi într-un cere larg, cu protezele pe iarbă, păzindu-i valizele. Sora lor, pacienţii ei – în timpul lunilor anterioare se formase o dorinţă comună de apartenenţă. Erau cu toţii o familie mare, care nu avea cum altfel să se îmbarce decât împreună.

După îndeplinirea sarcinii, infirmierii dispărură, lăsând-o pe Anna pe un vapor supraîncărcat. Avea cinci femei din clasa mijlocie recrutate în grabă, care să o ajute la îngrijirea răniţilor, fără nici un fel de pregătire sau experienţă ca

asistente medicale. Purtau şorţuri şi bonete şi erau considerate ca având calităţile necesare pentru această îndeletnicire doar pentru că erau femei. La scurtă vreme, deveni foarte clar că talentele lor erau într-un alt domeniu şi aveau o idee complet greşită despre îndatoririle lor. Ori de câte ori avea nevoie de ele pentru a împărţi sticlele pentru urină, medicamentele sau mesele, după o căutare îndelungată, Anna le găsea în braţele soldaţilor. Fuseseră femei divorţate întreg războiul, iar acum recuperau pierderile sub pretextul caritabil că acordau un medicament divin sărmanilor nenorociţi care fuseseră răniţi în lupta pentru patrie, poate chiar mortal, lucru care adăuga un *frisson* în plus.

Din pură necesitate, Anna se împărţea într-o sută şaizeci de părţi. Una schimba bandajele, alta ajuta la facerea nevoilor, a treia ostoia febra, toate în ritmul accelerat al unui film mut. În timpul nopţii, toate acele fragmente nu reuşeau să se reunească, ci continuau ca de obicei cu îndatoririle lor. După două zile, se împleticea de colo-colo, cu ochii roşii de oboseală. Nimeni nu observă acest lucru, doar Herr Töpfer, un înalt ofiţer SS din propria ei secţie, care-şi pierduse un picior pe frontul unguresc.

– O să vă prăbuşiţi, constată acesta, împingând-o spre un scaun, aşezaţi-vă. Aplecându-se în cârje, privi împrejur asemenea unui general. Îşi ridică vocea pentru a li se adresa ofiţerilor săi: Vă spun următoarele. Sora Anna nu poate să mai facă faţă. Trebuie să doarmă. Avem nevoie de câţiva voluntari care pot să meargă, pentru a-i prelua îndatoririle. Ea are o listă şi poate să vă spună unde se află toată lumea, este o chestiune de organizare.

Auditoriul lui aprobă din cap în tăcere.

– În al doilea rând, continuă Töpfer, este un pat liber în cabina mea. Îl ofer pentru sora Anna. Dacă oricare dintre voi are vreo obiecţie, sunt bucuros să o ascult acum. Dar

vai de cel din partea căruia o să le aud mâine-dimineaţă. O să îl împuşc. S-a înţeles?

O conduse în cabina lui şi o înveli cu tandreţe. Anna adormi imediat. Când se trezi, Töpfer cel grijuliu era întins lângă ea. Se retrăsese într-un colţ şi se ţinea de marginea patului în timp ce dormea, pentru a nu se rostogoli peste ea. Îşi cedase propriul pat unui bărbat pe moarte, care horcăia înjurături de neînţeles.

În seara următoare, acostară în Linz. Seminarul se înălţa în ploaie asemenea unei fortăreţe impenetrabile, o clădire întunecată colosală, în care trebuia să se instaleze un spital de urgenţă. Atunci când Herr Töpfer, care şchiopătă până acolo, susţinut de Anna, îşi folosi vocea ca pe o armă, uşa se întredeschise puţin. În uşă, apăru un bărbat gras, în pijama de mătase peste care trăsese o haină de uniformă, şi îi privi în silă. A da, vaporul cu răniţi... se scărpină în cap... dar aceştia vor trebui mai întâi deparazitaţi, desigur.

– *Verdammtes Schwein!*[1] strigă Töpfer scos din sărite de atâta ignoranţă şi incompetenţă, ai grijă ea nu cumva să nu aveţi voi păduchi, căci noi cu siguranţă nu, venim dintr-un spital curat. Dacă nu ne dai imediat paturi...

Tremurând, omul deschise uşa dublă. Înăuntru trebuiau pregătite toate lucrurile: în fostele săli de clasă, camere mari şi cavernoase, se aşezară platforme de lemn cu saci de paie. Cel puţin, răniţii aveau să primească din nou paturi. Vaporul plecă imediat după ce debarcară. Surorile-surogat plecară împreună cu el, satisfăcute de programul supraîncărcat, lăsând-o pe Anna singură, ca maică superioară peste răniţi. Toată lumea încercă să doarmă, inclusiv ea, aşezată la o masă mare din centrul camerei, cu capul pe braţele încrucişate. Töpfer se trezi în mijlocul nopţii.

---

[1] Fir-ai al naibii de porc! (în lb. germană, în original)

– Ce faceţi aici? Puteţi să ne lăsaţi liniştită, toată lumea doarme! Mergeţi în pat!

– Dar unde este acest pat...? căscă Anna.

Cum aşa? Dând păturile la o parte, îşi luă cârjele şi şchiopătă indignat afară din cameră. Pijama de mătase fu ridicat din nou din pat, cu scandal.

– Dacă nu găseşti imediat...

– Da, da, da... strigă el nervos.

Găsi undeva un pat pentru Anna. Acesta încă păstra căldura celui care îi făcuse loc, dar ea nu îşi mai făcea deja nici un fel de mustrări de conştiinţă.

Amândouă aleseră păstrăv, uşor de digerat, garnisit cu cartofi fierţi. Lotte se gândi la cântecul lui Schubert, *Die Forelle*[1], pe care îl studiase demult, şi la sfârşitul tragic al acestuia: „...peştişorul se zbătea..." Asocie imaginea peştelui lipsit de putere, care avea doar cap şi corp, zbătându-se pe mal cu cei care aveau toate cele patru membre amputate, din spitalul vienez.

– Nu m-am gândit niciodată, spuse ea, că ar putea cineva să-şi piardă toate membrele... Înfiorător...

Anna îşi lăsă jos furculiţa.

– Erau cu toţii tineri. Cu siguranţă, m-am întrebat ce s-a întâmplat cu ei. Nu am citit niciodată nici un cuvânt despre ei în ziare, într-o revistă sau carte. Şi totuşi trăiau! Unde au dispărut oare?

Mâncară în tăcere, fiecare dintre ele cufundată în propriile speculaţii.

– Scrisorile soţului tău din Polonia, Rusia, Normandia... întrebă Lotte, chiar au fost arse?

Anna izbucni.

---

[1] Păstrăvul (în lb. germană, în original)

– Încă îmi vine să-mi dau palme pentru asta, ce amintire frumoasă ar fi fost acum, un document. Din nefericire, socrul meu a îndeplinit curajos ce i-am cerut. A ars totul. Era efectul propagandei: când o să sosească ruşii, o să ia tot ce vor. „Dacă îmi găsesc scrisorile, scrise în mare parte în Rusia, m-am gândit eu, atunci o să le considere foarte interesante şi o să le tipărească într-un ziar comunist." Acesta era felul în care judecam pe vremea aceea.

Lotte râse ironică.

– De parcă ar fi fost interesaţi de ele! Viaţa unui soldat nu însemna nimic pentru ruşi... În orice caz, o viaţă de om nu însemna nimic pe vremea lui Stalin...

– Cu toate astea, noi am fost manipulaţi! Până la sfârşitul războiului. „Führerul nu ar lăsa să se întâmple un asemenea lucru..." i-am spus Gauleiterului. Închipuie-ţi! Cu toată sinceritatea. Chiar dacă nu îl susţinusem niciodată şi ştiam, la fel ea toată lumea, că nu poate câştiga războiul, eram încă atât de naivă, încât nu-mi puteam închipui faptul că oameni nevinovaţi erau condamnaţi la moarte şi torturaţi sub conducerea lui. Sfârşitul anului 1944! Doamne, cât de naivă eram...

Cuprinsă de mânie, uită să mai mănânce. Păstrăvul ei era pe cale să se răcească.

Acesta era al doilea Crăciun ateist-evreiesc pe care îl sărbătoreau împreună. Toată lumea slăbise. Tocana de la cantină devenise atât de subţire că putea fi băută. Tatăl lui Lotte, care le furniza în secret electricitate doctorului, negustorului de băuturi şi fermierilor cu care se împrietenise, veni acasă cu o bucată pervers de mare de pore şi o sticlă de gin. Soţia lui dispăru în bucătărie cu carnea şi o pregăti pentru friptură. Lotte scoase setul de farfurii din dulap. Doamna Meyer coborî alarmată de mirosul de friptură de porc şi cuişoare.

– Aaa... noi nu avem voie să mâncăm aşa ceva, spuse ea, privind mofturoasă în tavă.

– Ce ai prefera să fii, întrebă practic bucătăreasa, o evreică moartă, însă care respectă regulile sau una păcătoasă, dar în viaţă?

Doamna Meyer capitulă, neavând cum să se opună unui asemenea oportunism sănătos.

Masa fu aşezată, lumânările – aprinse, toată lumea se aşeză pe scaune. Lotte şi Ernst încă erau la bucătărie, curăţând o a doua tură de cartofi fierţi în coajă, când auziră în depărtare zgomotul unui avion care se apropia cu viteză. Înţepeniră cu cuţitele în mâini. Un bubuit ca de fulger făcu să le fugă pământul de sub picioare şi ferestrele să tremure. O schimbare bizară a presiunii aerului îi făcu să cadă la pământ, printre cartofii împrăştiaţi.

– O să murim, scânci doamna Meyer.

Întreaga adunare se retrase din sufrageria cu bovindoul fragil în bucătăria protejată de ziduri. Se ghemuiră acolo – doamna Meyer, în speranţa că tinereţea era nemuritoare, îmbrăţişând-o pe Efje care rămase curajoasă în picioare. Apoi, totul deveni absurd de liniştit şi se ridicară precauţi unul după altul. În sufragerie, o descoperiră pe Sara Frinkel, care, în tot acest timp, îşi văzuse în continuare de masa de Crăciun. Se ospăta încântată.

– Nu am vrut să mi se răccască mâncarea, spuse ea cu gura plină.

Toate geamurile crăpaseră. Sticla atârna asemenea unei draperii fine de dantelă. Sara arătă spre pajişte cu furculiţa în care avea înfiptă o bucată de carne:

– Am văzut o explozie imensă.

– S-a auzit de parcă s-ar fi prăbuşit un avion... zise Bram.

– Dacă pilotul s-a catapultat... putem să ne aşteptăm aici la o operaţiune de amploare... sugeră Ernst Goudriaan,

cu o panică tot mai mare în ochi. Încă ţinea în mână cuţitul pentru cartofi, de parcă ar fi crezut că se putea apăra cu el. Privi speriat în jur. Evreii... evreii... trebuie să urce imediat!

– Care „evrei"? strigă Sammy Goldschmidt ofensat. Aşa au început toate, ne-au pus pe toţi în aceeaşi oală.

– Ai dreptate, ai dreptate... îşi ridică Ernst mâinile vinovat, dar cum ar trebui să spun?

– Persoană care se ascunde, spuse Sara cu grijă. Până la urmă, şi tu eşti o persoană care se ascunde.

În timp ce aceştia dispăreau în spatele oglinzii de la etaj – cei care deveneau imaginea lor din oglindă se dematerializau şi încetau să existe –, tată lui Lotte porni să ia pulsul situaţiei, căci slujba lui îi permitea să părăsească locuinţa după stingere. La ieşire, descoperi că uşa din faţă dispăruse. O recuperă nedeteriorată de pe pajişte. Ceilalţi membri ai familiei trebuiau să creeze iluzia unei sărbători obişnuite de Crăciun, în caz că avea să urmeze o percheziţie a casei. Farfuriile celor care se ascundeau fură îndepărtate şi cu toţii stăteau posaci, cu napi reci în faţă. Lumânările pâlpâiau şi picurau din cauza curentului. Un vânt rece venit printre draperii le stinse. Din când în când, câte o bucată de sticlă cădea pe podea. Stăteau în jurul mesei asemenea unor actori care aşteaptă ridicarea cortinei. Lotte era conştientă de faptul că trecuse multă vreme de când fuseseră doar ei singuri, era de parcă ar fi uitat că puteau fi aşa. Îşi privi pe furiş mama, care era încă pivotul central al casei. Stătea dreaptă... încă îşi mai umfla pieptul şi îşi proteja puii de ghearele lupului... Dar strălucirca castanie îi dispăruse din păr şi chiar şi pieptenele de baga devenise tern. Cândva în timpul războiului, începuse să albească şi să îşi piardă o parte din tăria invincibilă. O pală puternică de vânt stinse toate lumânările. Uşa se deschise şi tatăl păşi înăuntru.

– Pot să coboare cu toţii, spuse el, a fost o bombă. Unde-i ginul? După ce dădu pe gât un pahar întreg, le zise că o bombă rătăcită săpase un crater adânc în pajiştea conacului din secolul al XVIII-lea, de alături. Veranda în stil neoclasic de la intrare fusese împinsă până în salon, cu stâlpi cu tot. Stăpâna casei, care se îndreptase spre fereastră pentru a vedea de unde veneau zgomotele, fusese trasă deoparte ţipând, cu ochii plini de cioburi.

Viaţa se rezuma la supravieţuire, iar expediţiile de braconaj din ce în ce mai dese căpătau un caracter tot mai demonic. Lotte şi Jet, Marie şi Lotte umblau după provizii în nordul Olandei, de la o fermă la alta, asemenea unor traficanţi, cu pânzeturi, inele, şiraguri de perle, ceasuri şi broşe, ameţite de foame. La o poartă era o placă pe care scria: „Nu dăm apă". Câinele fu asmuţit asupra lor. În altă parte, oamenii treierau. Spectatorii neinvitaţi aşteptau răbdători până ce câteva boabe căzeau pe marginea drumului. Un cumplit vânt polar gonea pe câmpurile îngheţate, gheaţa scrâşnea în canale şi şanţuri. Aproape de Afsluitsdijk, drumul trecea pe lângă un post german de control. Pentru a alina hoardele flămânde care se înşiruiau pe acolo în speranţa unei lumi mai bune, îmbelşugate, ofiţerii instalaseră mese afară, la care se aşezau ca la paradă în faţa farfuriilor aburinde, încărcate până la refuz cu legume şi cârnaţi, nasturii de la haine abia rezistând acestui adevărat dezmăţ. Lotte privi spectacolul cu gura uscată. Printr-o manevră psihologică încâlcită, reuşi să prefacă sentimentul de ură în dispreţ, care era mai uşor de suportat pe stomacul gol.

Existau şi fermieri generoşi, care le dădeau trecătorilor mâncare şi băutură şi care aşezau saci cu paie în grajduri. Cei mai cinici stăteau treji noaptea, pentru a-şi jefui însoţitorii adormiţi. De altfel, Lotte dormea cu capul pe bluza în care ţinea înfăşurate bijuteriile. Tocmai când renunţaseră la

speranţă, pe drumul de întoarcere, în Beemster, sacii lor fură umpluţi cu cartofi de către soţia unui fermier, care refuză să accepte ceva în schimb. Revenirea acasă cu sacii plini era singura victorie imaginabilă care merita obţinută. În Amsterdam, traversară râul IJ cu feribotul – o ceaţă groasă atârna deasupra apei. Nişte soldaţi WA apărură pentru a percheziţiona bagajele călătorilor. Jet şi Lotte sc făcură mici – să li sc ia sacii cu cartofi ar fi însemnat să li se ia sufletul. Un băiat de vreo opt ani stătea lângă balustradă. Pantalonii lui uzaţi îi fluturau în jurul picioarelor. Pe faţa lui de om bătrân, acoperită de o şapcă, era aşternută o expresie resemnată. Avea un cărucior a cărui încărcătură era acoperită cu o pânză de velă şi totuşi inspecţia iminentă părea să îl lase rece. Privea fix peste IJ, în ceaţă. Deasupra râului apăreau pescăruşi ţipând. El nu văzu nici un motiv să se întoarcă atunci când două uniforme se apropiară hotărâte de el.

– Tinere, spuse ironic unul dintre soldaţi, ai fi atât de bun să ridici pânza pentru a vedea ce transporţi?

Băiatul privi înainte nepăsător, fără să se mişte.

– Se pare că e un pic cam surd. Deveniră nerăbdători. Ridică pânza!

Lotte simţi să i se urcă sângele la cap de mânie. E doar un copil, lăsaţi-l în pace, ar fi vrut să strige, dar cartofii îi ţineau limba legată.

– Hai, mişcă-te odată, mocofanule, fă cum îţi spun!

Băiatul se aplecă ţeapăn şi o încheietură slabă se ivi de sub mâneca ruptă în timp ce apucă un capăt al pânzei şi o trase îndatoritor deoparte. Sub aceasta se afla un bărbat mort, cu picioarele îndoite, emaciat, cu urechile şi ochii cufundaţi în orbite ieşind în evidenţă pe craniul osos. Corpul era îndoit în mod ciudat la mijloc, de parcă ar fi fost rupt.

– Cine-i acest...? spuse soldatul, încercând în van să facă întrebarea să pară ca un ordin.

– Tatăl meu, răspunse sec băiatul.

Trase pânza la loc şi privi din nou fix, pe deasupra apei. Lotte îşi aminti fragmente din „Der Erlkönig[1]". Băiatul reprezenta opusul: ... era copilul cu tatăl său... mort în braţe...

O săptămână mai târziu, începu să ningă. Nefericirea se ascundea sub albul imaculat. De sus, mulţumită zăpezii, nordul ocupat părea să fie unit cu sudul eliberat. Soba de fier din atelier, alimentată cu vreascuri ninede, scotea mai mult fum negru decât căldură. Cu degete amorţite, Ernst încerca să mânuiască panourile de lemn, obligat să-şi mijească ochii în spatele ocbelarilor plini de funingine.

– Şi, în tot acest timp, acasă, în Utrecht, am saci întregi cu cărbuni, mormăi el.

Lotte se oferi să îi aducă. El nu îi refuză oferta, convins cum era de indestructibilitatea ei. Ea porni, îşi croi calea prin zăpadă, pe bicicletă, oprindu-se din când în când pentru a lua câte o înghiţitură din tocana de sfeclă roşie pe care mama i-o pusese pentru drum într-o crăticioară. Ningea din când în când, iar ea înainta încet, şi fulgii mici îi înţepau faţa. Aplecată peste ghidon, apăsa cu putere pedalele bicicletei grele, concentrându-se doar asupra acelui singur punct radiant de cărbune strălucind la orizont, care îi încălzea deja sufletul. În afară de asta, nu exista decât vidul alb, singurătatea absolută. Mâinile şi picioarele îi îngheţară. Frigul îi pătrunse în membre şi i se instală în trup ca o povară deloc neplăcută. Nu avea nici o idee de când se afla pe drum şi cât de mult mai avea de mers. Noţiunea de timp de dizolva în albul care învăluia totul şi o pace milostivă se pogorî asupra ei. Bulgări de zăpadă i se lipeau de ghete. În depărtare, vedea contururile neregulate ale unei cetăţi pe întinderea albă de zăpadă, printr-o reţea fină de cristale

[1] *Regele ielelor,* de Johann Wolfgang Goethe (n.red.)

care i se lipiseră de gene. Simţi o dorinţă irezistibilă să se sprijine de un copac cu crengi albe, care arăta asemenea unui negativ fotografic: o odihnă scurtă. Sprijini bicicleta de pom şi se scufundă în zăpadă, o pătură moale sub ea şi apoi una care o acoperea. Nu mai putea să ducă nici un gând la capăt – asemenea unor fluturi albi, acestea se zbăteau sub greutatea ei. Toate contradicţiile şi paradoxurile se dizolvau într-un neant pufos. Îşi amintea vag o senzaţie asemănătoare de demult, când se scufundase sub gheaţă şi câteva secunde deveniseră o eternitate. Uitase că avea un corp. „Sunetul zăpezii care cade..." fu ultimul gând înainte de a se scufunda într-o stare de inconştienţă încântătoare.

– Hai, vino... dacă stai întinsă aici o să mori...

Cineva o trăgea cu putere de braţ, înapoi la realitate. Zăpada alunecă de pe ea. Era prea ameţită ca să se opună. Bicicleta îi fu împinsă în mâini.

– O să merg împreună cu tine...

Lotte mergea asemenea unei păpuşi mecanice, însoţită de un bărbat într-o haină lungă, neagră, cu o pălărie acoperită de zăpadă. El respira cu greu – singurul sunet ce putea fi auzit în timp ce înaintau anevoie. El nu întrebă nimic, nu spuse nimic, ci se rezumă la îndemnuri scurte atunci când ritmul încetinea.

– Continuă să mergi...

Ea avea senzaţia că se afla în pragul unei amintiri importante, dar una care nu reuşea să treacă de bariera amorţelii ei. Era deja întuneric atunci când oraşul apăru în depărtare şi apoi se târâră pe străzile goale, până în centru. La Piaţa de Peşte, străinul îşi luă brusc la revedere, ridicându-şi pălăria, iar zăpada adunată se scutură de pe aceasta... I s-a părut din nou că umbra unei amintiri îi dădea târcoale în vreme ce acesta dispăru în întuneric.

Abia atunci îşi dădu seama că se uita după cel care îi salvase viaţa. Acesta apăruse de nicăieri, asemenea unui *deus ex machina*, şi dispăruse din nou în neant, de parcă nu ar fi fost nimic mai mult decât o halucinaţie. Ninsoarea se opri. Oraşul era pustiu, zăpada se depusese pe câteva cadavre de lângă zidul unui adăpost, ale căror feţe erau marcate de foamca îndelungată. O proprietăreasă uimită o primi înăuntru. Camerele lui erau încă intacte. Lucrurile lui, în principal cărţi despre coustrucţia de viori şi portrete de familie, îi aşteptau întoarcerea cu indiferenţă. Ea le privi pe măsură ce se acomoda cu temperatura camerei. Singurul lucru care lipsea de acolo era cărbunele. Proprietăreasa, care îi făcea curăţenie în camere, se dădu de gol, exagerând în negarea faptului. „Cărbune? Nu, dacă ar fi fost cărbune acolo, ea ar fi ştiut despre asta." Lotte nu putca să dovedească nimic. Mâncă şi ultimele rămăşiţe de tocană din cratiţă şi se strecură în patul lui îngust şi rece.

10

„Oeufs à la neige[1]" este numele poetic al unui desert care ne-a ajutat să învingem foamea cu aer în timpul războiului. Pe vremea aceea, lui Lotte îi amorţea încheietura de cât bătea albuşurile pentru a obţine acel miracol, transformând albuşurile a două ouă într-o spumă care creştea.

– Am făcut asta pentru copii, în iarna foametei, spuse Lotte, mâncând din insuliţele care pluteau pe sosul de vanilie, pentru a alunga senzaţia de gol din stomacurile lor.

– Nu ştiam că a trebuit să înduraţi o asemenea foamete, suspină Anna.

– A fost o armă mai bună decât V1, zise Lotte scurt.

Cu tact, Anna îndreptă discuţia spre un alt subiect.

– Şi tu aproape că ai fi îngheţat în zăpadă... Cunosc acel sentiment de singurătate absolută în mijlocul naturii, care este în esenţă indiferentă... şi dorinţa de moarte care te poate cuprinde în timpul războiului...

Doctorii şi asistentele apărură în ziua ulterioară sosirii lor la seminar, iar lucrurile îşi reluară cursul normal. Herr

---

[1] Ouă de zăpadă (în lb. franceză, în original)

Töpfer, care era deja în convalescență, ceru permisiunea oficială ca sora Anna să îl acompanieze în plimbările terapeutice prin grădină. Mergeau foarte încet, printre ghiocei și aluni înmuguriți. Soarele strălucea apatic. Se odihniră pe o bancă acoperită de mușchi.

– Soră, deja s-a terminat cu noi, începu Töpfer fără milă. Până acum, pendulul a oscilat între Est și Vest, dar s-a oprit la mijloc, iar ei avansează din toate direcțiile și ne vor zdrobi.

– Încă mai avem V2... se opuse Anna.

– Nu crezi asta cu sinceritate, soră. Părinții mei. Soția mea, copiii – toți speră să mă întorc, dar, când vor ajunge rușii, o să-i împuște pe toți membrii SS de aici.

Anna aprobă mecanic. Membrii SS puteau fi recunoscuți chiar și goi după grupa sanguină tatuată pe brațele lor. Privi împrejur. În curând, ghioceii aveau să fie călcați în picioare de bocanci ruseşti. Pentru prima dată, fu cuprinsă de un sentiment de teamă, nu pentru ea însăși, ci pentru răniții la vindecarea cărora ajuta și ea, pentru care își sacrifica noaptea somnul.

– *Ach,* soră... Töpfer o prinse sumbru de bărbie și o privi melancolic, am avut visuri atât de frumoase.

Senzația nenorocirii iminente nu îi dădea pace, era greu să aștepte calmă și totuși să nu aștepte. În orice caz, așteptarea calmă a prăbușirii celui de-al Treilea Reich nu era o opțiune pentru băiatul cu pistolul. Anna îl pândea, așteptând ocazia să i-l ia. Printre îndatoririle ei, se ducea să stea pe marginea patului său și îi asculta planurile febrile care îi aseundeau neputința de a face față prăbușirii idealurilor sale. Fusese activ în Tineretul lui Hitler când această mișcare era încă în ilegalitate. Pierduse un ochi într-o luptă de stradă cu niște tineri comuniști. Datorită perspicacității sale, ajunse până la rangul de ofițer în Wehrmacht și, chiar

dacă era în spitalul militar cu un genunchi zdrobit, tot nu putea să conceapă eapitularea! Într-o noapte, în timp ce dormea, Anna îi luă cu grijă pistolul de sub pernă. Îl aruncă uşurată în Dunăre. În ziua următoare, se duse să stea cu el, având întipărită pe chip o expresie nevinovată. Tânărul îi prinse mâinile, iar ochii îi sclipeau.

– Soră, vino cu mine la Vâreolac!

Ea îşi scutură capul. O făcea să îi fie milă, cu fanteziile lui naive despre mişcarea Vârcolacul, un grup de disperaţi care se retrăseseră în Alpi pentru a continua lupta până la moarte.

– Eşti nebun, Junge, s-a terminat, spuse ea uşor.

– Dacă ai dreptate, atunci o să mă împuşc în cap, strigă el cu putere. Nu o să pună mâna pe mine viu.

Pentru a demonstra acest lucru, căută sub pernă. Faptul că nu găsi nimic acolo îl înfurie – unde era hoţul care îi furase dreptul de a decide asupra propriei vieţi? Coborî cu greu din pat şi şchiopătă prin secţie, cu faţa roşie şi maxilarul încleştat, târând piciorul cu genunchiul zdrobit. Anna îl opri.

– Nu mai ţipa! Pistolul e în Dunăre. Eu l-am luat, niineni altcineva. Tatăl şi mama ta m-au rugat să fac asta şi le-am promis că o voi face.

Singurul ochi o privi uimit. Înţepeni şi îşi încleştă pumnii – ea nu trebnia să vadă tensiunea zguduitoare înăbuşită în corpul lui –, apoi izbucni în lacrimi. Dorinţa lui de a lupta se nărui. Se ghemui de pareă l-ar fi bătut cineva şi, sprijinindu-se greoi de ea, se lăsă condus înapoi în pat.

Lucrurile începură să se precipite. Frontul era la doar douăzeci şi cinci de kilometri depărtare de Linz. Fu improvizat un transport de noapte spre Germania, pentru toţi pacienţii care puteau să se mişte sau puteau să fie cumva transportaţi. Adică toţi, cu excepţia a doisprezece bărbaţi

cu răni serioase pe spate – aceştia nu puteau să stea decât întinşi pe burtă. Anna primi sarcina de a veghea asupra lor în acea noapte. Emoţionată, se duse să îşi ia rămas-bun de la vechii ei pacienţi din Viena.

– Deschide cutia aceea un moment... porunci Herr Töpfer, arătând cu cârja. Anna se chinui cu deschizătoarea. Înăuntru, deasupra era un pachet. Ia pachetul şi încuie cutia din nou.

Ea îi respectă instrucţiunile cu atenţie. Inima îi bătea puternic: era de parcă el ar fi vegheat asupra ei în tot acel timp, iar acum pleca. Şi el.

– Haide... îi făcu el semn, vino cu mine. Într-o nişă de pe coridorul lung şi rece, el deschise pachetul. Ascultă cu atenţie. Îţi dau ţie asta, e ciocolată. O păstram pentru soţia mea, dar cred că tu ai mai marc nevoie de ea acum. Plecăm cu toţii, iar diseară o să fii singură: atunci să mănânci ciocolata, o să ai nevoie de ea.

Prevederea lui fu bine-venită. În acea noapte, după ce clădirea se goli şi se instală tăcerea, Anna se aşeză la lumina lumânării, lângă cei doisprezece răniţi pe care îi recunoştea după rănile lor, nu după feţe. Stătu acolo şi dădu ascultare ultimului ordin al lui Töpfer: se îndopă ca în transă cu ciocolată, ca să nu se gândească la faptul că toţi fugiseră. Până dimineaţă, se trezi din amorţeală. Clătinându-se de oboseală şi greaţă, se împletici afară din salon. Seminarul părea la fel de părăsit ca în noaptea în care ajunseseră acolo: doctorii dispăruseră, la fel şi surorile cu bandajele şi medicamentele, chiar şi îngrijitorul cu pijama de mătase abandonase nava care se seufunda. Se aşternuse o tăcere solemnă, aproape pioasă – oarc aceasta era tăcerea de dinaintea ultimului măcel, asemenea atmosferei încărcate care precede furtuna, o tăcere apăsătoare, încăreată? Ce căuta ea în acest loc uitat de lume, departe de casă? Departe de

casă? Ea nu avea nici o casă, nu avea după ce să tânjească, nici un foc în şemineu, nici o livadă de meri... nimeni care să o aştepte. Îşi auzea ecoul paşilor pe podeaua de gresie de parcă ar fi alergat după ea însăşi. Fiecare cameră cavernoasă prin care trecea îi accentua singurătatea... o casă cu încăperi goale, dintr-un vis în care fiecare cameră dădea spre o altă cameră goală... „Soră..." Tânguirea pacienţilor care îi fuseseră încredinţaţi asemenea unor copii bolnavi în fază terminală o făcu să se întoarcă în salon. Dar nu putea nici să le uşureze durerea, nici să le cureţe rănile, nu avea nimic altceva decât nişte bucăţi de hârtie cu care să şteargă puroiul, liniştindu-i cu vorbe goale. Gânduri, idei, senzaţii treceau prin ea fără să-i atingă vreo coardă sensibilă, ci doar agravându-i suferinţa îndelungată şi ursuză. Ziua alunecă pe lângă ea, transformându-se treptat în noapte şi totuşi nu sosi nimeni pentru a-i lua locul. Fuseseră oare uitaţi de toată lumea? Nu apăreau în nici un plan, în nici o schemă? Oare fuseseră eliminaţi deja? Curentul electric fusese oprit cu o săptămână înainte şi se deseurcaseră cu lumânări, dar acum nici acestea nu mai existau. Stătea la locul ei, pe întuneric. S-ar fi zis că erau morţi deja. Chiar daeă erau treisprezece în total, fiecare dintre ei era singur şi se lupta cu disperarea în felul propriu. Era clar că ajunsese la sfârşitul călătoriilor ei. Acesta era punctul spre care o aduseseră toate drumurile. Balonul ei de săpun se sparse, lăsând în urmă un gol în care atârna mirosul soldaţilor aflaţi pe moarte.

Dar nu era singură. Apăru un însoţitor bine-cunoseut, de demult: era demn de încredere şi emana un farmec care se potrivea împrejurărilor. Nu te împovăra cu nesigure strategii pentru a trăi, râdea de tot acest chin fără sens, nu punea nici o întrebare, nu cerea nimic... singurul lucru pe care îl dorea din partea ei era să nu i se opună. Ea părăsi salonul fără să se uite în jur. Îşi luă una dintre valize, cea în care avea

hainele de copii. Hipnotizată, se duse afară şi se îndreptă spre fluviu. Dunărea era neagră. Ezită: dacă ar fi coborât dinspre mal, nu ar fi putut să se abţină să nu înoate. Se îndreptă spre mijlocul podului baroc. „Ţi-am promis că nu voi face asta, murmură ea, iartă-mă!" Cuvintele se dizolvară în sunetul ploii. Podul era acolo, cu apa sub el şi promisiunea păcii. Îşi ridică valiza pe balustrada care îi ajungea până la umeri şi încercă să se tragă în sus. Dar marginea de piatră acoperită de muşchi era udă şi alunecoasă. Nu putea să se prindă bine şi brusc îşi dădu seama că îi lipsea forţa din braţele care fuseseră atât de puternice altădată. Încercă din nou şi din nou... se trudea să se ridice şi tot aluneca înapoi... Refuza să se dea bătută... cum se putea oare ca un lucru atât de banal precum o balustradă să stea în calea unei chestiuni de viaţă şi de moarte? Frustrată, apucă valiza şi o aruncă în adâncurile de dedesubt. Metoda care funcţionase pentru valiză trebuia să fie valabilă şi pentru ea. Dar balustrada era un pic prea înaltă şi alunecoasă peste tot. Undeva sus, cineva râdea de eforturile ei ridicole: Anna, atât de hotărâtă şi eficientă, era acum atât de jalnică şi stângace când venea vorba despre sinuciderea ei!

Renunţă şi îşi târî picioarele pe pantă, înapoi spre seminar. Totul se sfârşise: îşi lăsase viaţa în urmă, o aruncase în Dunăre, plutea departe, în valiza ei, doar corpul îi era încă acolo. Nu mai putea să facă nimic decât să îl lase să se mişte aşa cum se mişca de obicei. Se întoarse în camera şi aşteptă cu resemnare sfârşitul aşteptării. Dar numai ploaia încetă: privea fix afară, cu indiferenţă şi văzu, fără să conştientizeze de fapt, cum cerul se înseninа încet. Nu avea noţiunea timpului – cândva în noaptea nesfârşită, cineva bătu la uşă. Se îndreptă spre intrare pe jumătate adormită. Ei păreau să se grăbească, uşile fură desehise cu forţă.

– Unde este spitalul militar? strigară infirmierii SS nerăbdători.

– Ce spital? se miră Anna.

– Cu siguranţă, acesta este un spital militar!

– Nu ştiu dacă acesta încă mai este un spital... ezită ea. Ar fi trebuit să fiu înlocuită, dar nimeni...

Ei nu aveau timp să o asculte, frontul era foarte aproape, trebuiau să descarce şi să se întoarcă. În grabă, răniţii fură întinşi de fiecare parte a coridorului. Tărgile fură luate pentru victimele următoare, la fel şi păturile. Înainte să îşi dea seama, aceştia plecaseră deja, iar ea păşea printre rândurile de răniţi grav, cel puţin o sută. Băieţi care luaseră parte la luptă cu câteva ore înainte erau întinşi pe podeaua de piatră decorată ca o tablă de şah, reduşi la o notiţă care informa unde fuseseră operaţi. Lumina lunii pătrundea prin înaltele ferestre gotice, luminând trupurile lor inconştiente, tinere şi patetice. Luna romantică, patroana tinerilor îndrăgostiţi, strălucea fără compasiune peste goliciunea lor, într-o estetică perversă. Anna mergea în sus şi-n jos, tulburată. Nu putea să facă nimic decât să fie martoră la moartea lor. Dezgustul ei pentru război devenea şi mai mare cu fiecare soldat care murea. Aceasta era situaţia, toate lucrurile prin care trecuse până atunci abia dacă fuseseră un preludiu. Aceasta era realitatea – toată grija, toate sacrificiile mamelor anonime, toate visurile şi aşteptările, toate erau doborâte de o moarte prematură... fiul, tatăl, logodnicul nu erau nimic mai mult decât un obiect gol, încremenit, de prisos, un nume pe un carton.

Un soldat îşi veni în fire.

– *Schwester*... spuse el năucit.

Anna se aplecă spre el. El o prinse de braţ, cu ochii strălucitori.

– *Schwester*, încă mai rezistăm!

– Da, fiul meu, aprobă Anna din cap.

El dorea să mai adauge şi altceva, îşi deschise gura exaltat, dar, în acelaşi moment, un lucru invizibil se petrecu în corpul său. Vorbele nerostite îi muriră pe buze, trupul lui înţepeni, expresia îngheţată, de pasiune încăpăţânată, era atât de insuportabilă, încât ea îi închise imediat ochii.

Într-un fel sau altul, soarele răsări. Cei morţi erau cenuşii în lumina dimineţii. Încă o dată, uşile se deschiseră, iar doctori şi infirmieri se învălmăşiră înăuntru. Priviră împrejur în treacăt. Ceea ce văzură nu păru să îi surprindă, cu excepţia prezenţei Annei: toată lumea o privea fix, de parcă ar fi fost o fantomă.

– Tu ce cauţi aici? strigă unul dintre doctori uimit, mângâindu-şi mustaţa roşcată. Ai înnebunit? Vin ruşii!

– Şi? rosti ea indiferentă.

O zi mai târziu, locul era plin de surori harnice ale Crucii Roşii. Anna nu ştia de unde apăruseră acestea. Renunţase de mult să mai caute să înţeleagă vreun lucru: dintr-odată, se vorbea din nou despre organizare şi toată lumea îşi îndeplinea sarcinile, dar ea nu era păcălită de acest lucru – nu era niinic altceva decât o faţadă pentru camuflarea haosului care putea să se reinstaureze în orice moment. Se organiză o întâlnire. Aghiotantul îi chemă pe toţi doctorii, infirmierii şi asistentele pentru a primi instrucţiunile Gauleiterului.

– Regiunea Dunării de Sus se menţine pe poziţii, anunţă acesta. Vom rămâne aici, la posturile noastre, în orice condiţii. La fel şi surorile. Acestea nu au nici un motiv să se teamă de venirea ruşilor. Siguranţa lor în spital este asigurată.

Anna, care lăsă aceste cuvinte încurajatoare să alunece pe lângă ea, păşi în faţă din mijlocul grupului de surori şi strigă:

– Dar v-aţi trimis deja soţiile şi fiicele de aici, nu-i aşa?

Surorile o traseră înapoi în grup din reflex, astfel încât ea deveni o altă uniformă printre uniforme.

– Cine-a spus asta? strigă tăios Gauleiterul.

Îşi trimise aghiotantul spre ele. Surorile fură întrebate una câte una cine strigase, dar nici una nu răspunse – strânseră rândurile.

A doua zi, doctorul cu mustaţa o luă pe Anna deoparte.

– Ascultă, soră, zise el pe un ton confidenţial, am aici patru pacienţi răniţi, care nu au decât braţele bandajate, pot cu toţii să meargă. Acum, o să dau pentru tine şi încă două surori un ordin de deplasare pentru a-i însoţi până în München.

Anna încuviinţă maşinal. În mod natural, făcea în continuare ce i se spunea, chiar dacă era ceva aproape plăcut, precum părăsirea seminarului.

– Apropo, continuă el, scărpinându-se cu stiloul în spatele urechii, ai auzit-o ieri pe femeia care a strigat: „Dar v-aţi trimis deja soţiile şi fiicele de aici?"

O privi cu o expresie vicleană, dar care, în acelaşi timp, inspira încredere, aşa că Anna îi răspunse pe un ton care sugera mărturisirea:

– Da, am auzit.

Brusc, realiză de ce el îi dădea ordinul de deplasare. Pentru că nu putea să îi mulţumească în mod deschis, îi transmise din priviri că ştia că el ştia că ea ştia.

– Totul pare de parcă ar fi dintr-o altă viaţă... murmură Anna.

Lotte o privea fix. În spatele chipului aflat vizavi de ea, putea să vadă pentru prima dată cum trebuie să fi fost Anna tânără, pe un pod de piatră în ploaie, pe un hol plin cu soldaţi pe moarte. Lucrul acesta o emoţiona mai mult decât ar fi vrut să recunoască. Încercând din greu să îşi facă vocea să sune cât mai neutră, spuse:

– Cum de acei soldaţi grav răniţi au putut fi abandonaţi?

– Imaginează-ţi: frontul era foarte aproape, gesticulă Anna, infirmierii îi luau pe cei răniţi de pe frontul de luptă şi îi duceau într-un spital de campanie. Cazurile cele mai severe erau tratate acolo, se nota ceva pe hârtie – s-au făcut asta şi asta –, apoi erau îngrămădiţi într-un vehicul şi trimişi la un spital militar din spatele liniilor. Apoi, îi abandonau acolo şi trebuiau să se întoarcă imediat. Erau din SS, cei din Waffen-SS erau cei care luptau până la sfârşit, băieţii cei mai tineri şi mai sănătoşi. În acea noapte, au murit unul după altul sub ochii mei. Nu era nimeni care să aibă grijă de ei. Acel hol lung şi îngrozitor. Eram singură şi nu puteam face nimic. Am reprimat amintirea acelei nopţi ani întregi, nu eram în stare să vorbesc despre asta. Există un cântec, „O noapte cu lună în aprilie", care mă face întotdeauna să mă gândesc la acea noapte.

Şapte siluete mici şi neînsemnate înaintau anevoie sub cerul plumburiu. Anna îşi căra lucrurile într-o valiză mare, de piele. Dormeau în şcolile sau bisericile de pe drum – satele erau obligate să le ofere adăpost la prezentarea ordinului de deplasare colectiv. Unul dintre soldaţi descoperi undeva un cărucior în care putură să îşi pună cu toţii bagajele şi îşi continuară drumul zi şi noapte, tot mai departe, până ajunseră la un nod feroviar pe care bombardamentul profesionist îl transformase într-un peisaj lunar morbid, cu cratere din care ieşeau bucăţi strălucitoare de fier răsucit. Manevrară căruciorul printre acestea. Roţile scrâşneau îngrozitor. Dintr-odată, Anna observă că valiza ei nu mai era în cărucior. Alergă înapoi împleticindu-se şi se împiedică într-o groapă. Oare aceea era valiza ei, obiectul acela negru, strălucitor, care plutea în lacul dintr-un crater? O pescui. Acum, chiar că era grea. Când o puseră înapoi în cărucior,

se rupse o roată. Abandonară căruciorul în compania vagoanelor răsturnate de tren.

Anna se opri să își golească pantoful. Tălpile erau pline de găuri, și picioarele îi alunecau în pielea uzată. Unul dintre soldați îi dădu perechea de ghete pe care o avea în plus și casca lui pentru a se feri de ploaie. Nemulțumit în continuare, îi luă valiza cu brațul care îi rămăsese și îi înmână ei pușca în schimb. În timpul serii, se înseninâ. Luna se ivi dintre norii care goneau pe cer, luminându-i pe călătorii trudiți. Două gărzi apărură din senin și le ațînură calea.

– Mensch, Meyer, priviți... strigă uimit unul dintre ei, soldatul acesta de aici e o femeie!

Din acel moment, realitatea nu mai însemnă decât acțiunea de a pune un picior în fața celuilalt. Fiecare metru însemna un metru mai aproape de München, un metru mai departe de ruși. Într-o seară, când fiecare metru devenise un metru prea mult, cineva îi duse într-o școală veche. Aveau acolo paturi supraetajate, din lemn. Apatică din cauza epuizării, Anna fu condusă spre un pat. Se sui cu un ultim efort și, încă purtând casca pe cap, adormi instantaneu. Dar patul nu putea să suporte atâta oboseală și ea se prăbuși prin el peste cel care dormea sub ea, cu tot cu sacul de paie. Fără să se trezească, acesta împinse deoparte greutatea de pe el, iar ea aterizâ pe podea cu o bufnitură și adormi la loc imediat. Dimineață devreme, deschise un ochi – un bătrân arătând ca un pitic, cu o față noduroasă deasupra unui piept îngust și tras, o privea șocat din pat.

– Iisuse, Maria, Iosife, ce dragon a căzut peste mine în timpul nopții. Slavă cerului că sunt încă în viață!

Fiecare kilometru de cealaltă parte a graniței trebuia să fie cucerit tot prin mers. Durerea înțepătoare din genunchi o avertiza că nu va mai putea să continue pentru multă vreme – articulația se umflase deasupra ghetei. Unitățile

armatei înfrânte se grăbeau spre centrul Germaniei: maşini şi camioane de marfă vâjâiau pe lângă ei, încărcate cu femei, soldaţi, ofiţeri. Încercară să oprească pe cineva, dar nimeni nu voia să îi ia – fantoma înfrângerii îi mâna din spate pe militari. Durerea deveni de nesuportat. Pentru prima dată, corpul ei refuza să o mai asculte. Anna îşi târî valiza până în mijlocul drumului. Cu o plecăciune, îşi dădu jos casca de parcă ar fi salutat traficul şi se aşeză pe ea.

– Ai înnebunit, strigară indignaţi însoţitorii ei, o să fii ucisă.

Anna râse zeflemitor.

– Nu-mi pasă, fie mă iau cu ei, fie mă calcă!

Un camion de marfă se apropia. Era ceva reconfortant în puterea mecanică oarbă, care nu lua în seamă creaturile vii – o aştepta cu un zâmbet binevoitor: fă-o repede.

Ţipetele de panică ale celorlalţi sunau ca un cor în depărtare. Dreptatea unei poveşti primitive era invocată în mijlocul unui drum principal: dacă fecioara se supunea complet monstrului, acesta avea să se transforme într-un prinţ. Camionul se opri la o distanţă politicoasă. Un ofiţer tânăr coborî. O invită să urce în camion, cuprins de respect militar pentru curajul ei. Ea se ridică nepăsătoare. Le făcu semn peste umăr celorlalţi să o urmeze şi se sui în camion.

Primirea de la spital nu fu cea la care se aşteptau după călătoria lor dură.

– Ce căutaţi aici? mârâră la vederea surorilor, nu avem nevoie de voi aici!

Doar soldaţilor răniţi li se permise să rămână. Cele trei surori ale Crucii Roşii primiră noi ordine de deplasare: înapoi spre Alpii Bavarezi, la un spital militar din Chiemsec. Din nou pe drum, totul începu de la capăt. Făceau cu rândul la autostop, apatice, de pe bordură. Anna tot auzea în mintea ei

cuvintele „nu avem nevoie de voi…" „Acum înţeleg, medită ea cu amărăciune, cum este posibil ca o sută de soldaţi să moară pe coridor, în frig, în timp ce nu există nici o soră medicală care să îi îngrijească: sunt prea multe aici."

Un camion militar opri. Şoferul îşi scoase capul pe geam.

– Cine ştie drumul spre Traunstein?

– Eu îl ştiu! strigă Anna.

Trecuseră pe lângă acesta când veniseră, nu era departe de Chiemsee. Anna trebui să urce în faţă. Şoferul conducea încet şi atent. Un soldat urmărea cerul de pe capotă, cu un telescop.

– Ce caută? întrebă Anna.

– Bombardiere, rânji vecinul ei.

Colţurile gurii încă îi erau ridicate când se auzi un strigăt de afară.

– Ieşiţi! Bombardiere!

Săriră orbeşte afară, unde cercuri ameninţătoare erau descrise deasupra capetelor lor. Se aruncară într-un şanţ adânc. Anna era îngropată sub valiza ei. În acelaşi moment, camionul care le ducea spre Chiemsee explodă. Era de parcă ar fi fost lovit în mod repetat, o explozie deelanşa o alta într-o reacţie în lanţ, iar deasupra valizei ei ploua cu pietriş. Abia când nu se mai auzi nici un sunet, se ridicară din ascunzătoarea lor. Păşiră timid în tăcerea care urmă exploziilor – toată lumea era nevătămată. În aer se simţea miros de explozibil.

– Este… începu şoferul, era un camion cu muniţie.

Rămăşiţele arse mocneau. Pentru că să se uite la ele nu le folosea la nimic, porniră mai departe, reflectând în tăcere la moartea de care abia scăpaseră. Un camion cu materiale al organizaţiei de construcţii a lui Hitler, TODT, opri. Îi făcură semn.

– Doar surorile, strigă şoferul hotărât.

De parcă ar fi crezut că i-ar fi înfuriat pe zeii de deasupra dacă ar fi vorbit, le conduse fără să scoată un cuvânt până la spitalul din Chiemsee, instalat într-un fost hotel. Acesta îşi proclama identitatea de departe – de teama aceloraşi zei, pe drum se pictaseră mari cercuri albe, cu cruci roşii în mijloc.

La marginea drumului, doi bărbaţi care îşi pierduseră picioarele erau aşezaţi în cărucioare cu rotile. Urmăriră cum camionul TODT le descărcă pe surori, în loc de materiale de construcţie. Văzură cum Anna, cu valiza ei imposibilă, îşi scrânti genunchiul la aterizarea pe asfalt. Nu rămaseră impasibili. Unul dintre ei se roti spre ea cu eleganţă, o luă în braţe şi o puse în poală, iar celălalt îi luă valiza. Parcurseră rapid cei două sute de metri până la biroul doctorului-şef, unde o lăsară pe o bancă în hol, mândri de puterea pe care o aveau în braţe. Un soldat aflat în trecere le raportă sosirea.

– Nu le aduce aici ... îl auziră strigând pe doctorul aflat de cealaltă parte a uşii, nu avem nevoie de nimeni! Războiul se va termina poimâine, nu avem nimic de mâncarc, să se descurce singure.

Anna îşi lăsă capul în piept. Îşi privi unghiile cu multă atenţie: erau negre, de parcă ar fi scos cartofi din pământ. Emoţiile ei se epuizaseră. Strigătele doctorului nu o afectau. Un lucru era cert: nu avea să mai facă nici un pas. Dacă era nevoie, avea să prindă rădăcini pe acea bancă, vizavi de uşa lui, pentru a-i aminti de existenţa ei.

– Sărmanele femei, îl auzi pe soldat compătimindu-le, mai sunt nişte paturi, de ce nu ar putea să doarmă acolo? Şi ar putea primi şi ele raţia de trei cartofi...

Doctorul îşi schimbă tactica. Să asculte plângerea soldatului era mai obositor decât să îşi dea acordul. În acea noapte, se întinse pe un pat adevărat, între cearşafuri albe,

moi. Anna își aminti vag senzația de lux neobișnuit din trecut, când sosise la casa unchiului ei din Köln.

Chiar dacă doctorul-șef nu avea nevoie de nimeni, în hoinărelile ei prin spital, în ziua următoare, descoperi o cameră cu saltele puse pe podea. Copii mici era întinși pe ele, cu bandaje mari acolo unde le lipsea un picior sau o mână, cu capetele bandajate, cu ochii îndreptați spre tavan. Anna, care credea că trecuse prin cel mai greu moment în noaptea când îi veghease pe soldații aflați pe moarte și care, aruncându-și valiza cu hăinuțe, intenționase să scape de tot ce avea vreo legătură cu copiii, merse ametită printre saltele, îngenunchind din când în când lângă un copil nemișcat, care o privea cu resemnare abătută. Nici un copil nu se juca și nici nu râdea. Domnea o tăcere apăsătoare, de parcă ar fi fost cu toții într-o stare permanentă de șoc și așteptau pasivi ca mama sau tatăl lor să vină pentru a le alunga șocul cu un sărut. Dar nu existau mame sau tați, povestitori de basme care să îi înveselească. Zăceau întinși acolo, copleșiți de o resemnare comună, de parcă ispășeau ceva ce nu făcuseră. Anna fu izbită de o constatare absurdă: toți erau blonzi și toți aveau ochi albaștri. Așa bine hrăniți cum erau, păreau niște heruvimi durdulii, care fuseseră doborâți cu câte un glonț de pe norii pufoși, de către un mizantrop a cărui ură se întindea până în rai. Chiar dacă doctorul-șef nu avea nevoie de nimeni, Anna se apucă să lucreze ca de obicei.

– Ce s-a întâmplat cu copiii?

Lotte o privi agitată. Avea o bucățică de bezea lipită de buza de sus, lucru care o făcea să pară un pic ridicolă, astfel că Annei îi veni mai ușor să se distanțeze de imaginile triste pe care și le amintea.

– Locuiau într-un orfelinat din Obersalzberg, spuse ea rece, care fusese bombardat de americani. Erau Lebensbornkinder, copii cu pedigri, din ferma de înmulțire nazistă. Bărbați și femei, toți blonzi aleși special, erau cuplați pentru însămânțare. La nașterea unui copil, acesta era donat Führerului.

– La ce-i foloseau acești copii?

– După ce îi extermina pe evrei și pe țigani, avea să creeze o rasă superioară, nobilă, pentru a conduce lumea. Acești copii erau crescuți la Obersalzberg, bine ascunși de lumea exterioară. După bombardament, aceștia fuseseră aduși la spitalul de urgență din Chiemsee – și doctorul-șef spusese că nu avea nevoie de surori.

Lotte era zăpăcită. Era prea mult, prea complex, prea macabru. Încercă să se elibereze.

– Cred că o să cer nota de plată, sunt atât de obosită dintr-odată. Probabil de la atâta mâncare și de la alcool.

Cu grijă, împinse deoparte paharul de vin pe jumătate plin.

– La vârsta noastră, nu putem să suportăm atât de multe, spuse Anna echivoc, ni se aduce aminte de acest lucru întruna, într-un mod dureros.

La hotel, Lotte primi un telefon din partea celei mai mari fiice, care o întrebă „și din partea celorlalți" despre rezultatele tratamentului. Cu un entuziasm fals, Lotte îi descrise o imagine idilică. „Trebuie să îi povestesc ce s-a întâmplat", îi trecea constant prin cap. Dar ce ar fi trebuit să spună? „Mi-am găsit sora, pe mătușa voastră." Și apoi? Drama de neînțeles, de necrezut, de prost-gust, în nenumărate acte? Cum putea să explice toate acestea? Așa că lăsă sfaturile fiicei să treacă pe lângă ea – să nu se agite, să se bucure de odihnă, să se relaxeze, să nu își facă griji, întâlnise deja oameni drăguți? –, apoi își luă rămas-bun. „Trebuie să pun

capăt discuțiilor, își spuse mânioasă, ținând încă receptorul în mână. Mă extenuează, iar copiii mă așteaptă acasă întinerită. Au dreptul la asta. Este cadoul lor și i-a costat suficient de mulți bani."

Cu toate acestea, părăsi băile împreună cu Anna, în ziua următoare – în sfârșit, eliberarea era la orizont. Întreaga lor întâlnire era asemenea unui film de la care nu reușise să plece la timp, iar acum voia să știe cum se termină. Soarele strălucea, iar lumea părea înșelător de prietenoasă. Rătăciră până ce ajunseră la Parc de Sept Heures și nările le fură gâdilate de aroma de *frites*. Anna inspiră cu ochii închiși.

– De asta mi-era poftă! spuse din adâncul inimii.

Chiar dacă Lotte avea o aversiune față de chioșcurile cu gogoși și *frites* – „pentru că îți fac hainele să miroasă" –, o urmă automat. Un pic mai târziu, stăteau pe o bancă din parc, cu cornete de hârtie în mâini, înconjurate de porumbei băgăcioși. Războiul, vicisitudinile umanității, chestiunile dureroase de conștiință, toate își pierdeau semnificația în fața savurării adolescentine a unei porții de *frites* în frigul iernii, *frites* lungi, tari, crocanți, aurii. Degete sărate, uleioase. Dar ideea că viața era de fapt foarte simplă nu ținu decât la fel de mult cât porția de *frites*. Apoi, se șterseră la gură și pe mâini și războiul își recăpătă drepturile.

Tatăl lui Lotte nu mai avea destule steaguri pentru a marca victoriile Aliaților. Soția lui, care citise prea mute romane la viața ei, tremura la gândul vidului strategic și moral care era asociat de obicei cu predarea puterii – o perioadă în care inamicul reacționa orbește la frustrarea înfrângerii, cu incendieri, furie, răzbunare, crime. Ce avea să se întâmple cu ei dacă, din întâmplare, se nimereau în bătaia focului? Aceasta era prima teamă pe care o recunoștea cu voce tare, de la începerea războiului. Situația devenise din

ce în ce mai îngrijorătoare. Tensiunea creştea constant, iar pentru Ernst aceasta fu eliberată printr-o cerere stângace în căsătorie. Emoţionată de stângăcia lui, Lotte nu se lăsă greu convinsă. Îl iubea nu doar pentru vulnerabilitatea lui cinstită şi slăbiciunea deloc masculină, dar se şi temea în secret că viaţa după război avea să îşi reia cursul normal, deşi lucrurile nu puteau să mai fie niciodată aşa cum fuseseră înainte. Căsătoria avea să o salveze de la implicarea în dezintegrarea clanului enorm format din membrii familiei şi oamenii care se ascundeau – într-un anume sens, un microcosmos nepreţuit, chiar dacă poate i se părea astfel din cauza dependenţei de anxietate. Prin căsătorie, spera să scape de golul pe care ei aveau să îl lase în urmă şi de excesul de timp liber, în care n-ar fi făcut decât să-şi pună întrebări dificile. De asemenea, avea să scape de tatăl ei, a cărui apropiere nu avea cum să mai fie tolerabilă în vreme de pace.

Nu-şi puteau permite o nuntă: toate bunurile lor fuseseră transformate în provizii. Se hotărâră să se căsătorească înainte de terminarea războiului – o scuză bună ca toată ceremonia să se desfăşoare în linişte. Totuşi, complet fără tact, această linişte fu tulburată în momentul culminant de către un escadron de avioane Spitfire care zburau la altitudine joasă. În drum spre primărie, discretul grup – cuplul care avea să se căsătorească, părinţii ei şi doi martori improvizaţi – trebui să se arunce întruna printre ferigi. Din cauza faptului că mirele era o persoană care se ascundea, aleseseră calea mai retrasă, prin pădure. Din acelaşi motiv, ceremonia fu oficiată de primarul-adjunct, care era de încredere: tatăl lui Lotte, întotdeauna atât de fermecător în afara casei, avea legăturile lui. Formalităţile se desfăşurară fără mici cel mai mic spirit festiv, iar cuvintele primarului-adjunct erau acoperite de huruitul avioanelor. Lotte, care îşi

îndepărta fire de ferigă prinse ici şi colo pe costumul maro, se gândi că niciodată în istoria lumii nu se mai oficiase o căsătorie atât de mohorâtă. După terminarea ceremoniei, se grăbiră înapoi spre casă, pe aceeaşi rută, iar contractul pe viaţă fu omagiat cu o prăjitură de secară şi o sticlă de gin, cea din urmă.

Pe când traversau bulevardul Reine Astrid, răbdarea le fu pusă la încercare de o paradă militară, aceeaşi pe care o văzuseră îndreptându-se spre vest, cu câteva zile în urmă, şi care se întorcea acum spre est. Tancuri cu soldaţi în echipament de luptă, Jeepuri, camioane ale Crucii Roşii, toate de culoarea muştarului.

Anna privi defilarea cu o expresie rigidă.

– *Da siehst du*[1], nimic nu se schimbă, murmură ea. Atâta timp cât economia este dependentă de industria armamentului, vor continua să existe noi puncte fierbinţi, iar noi vom fi înarmaţi până în dinţi.

Lotte nu căzu în capcană. Era o altă generalizare care îndrepta discuţia despre problema vinei într-o direcţie sigură. Dacă reînarmarea era o atitudine la nivel mondial, atunci aceasta salva Germania de responsabilitatea pentru renaşterea economică din anii '30 – bazată pe industria armamentului – şi de tot ce a decurs din asta. Dar era sătulă să respingă teoriile Annei, astfel că îşi ţinu gura şi privi cu sentimente amestecate convoiul stropit cu noroi. Acesta era modul în care cotropitorii, acesta era modul în care eliberatorii intraseră în ţară.

[1] Vezi tu (în lb. germană, în original)

Partea a III-a

Pacea

Après le déluge encore nous[1]

[1] După potop, noi încă (în lb. franceză, în original)

1

Führerul era mort; era o chestiune de zile. În noaptea anterioară, capitularea fusese întâmpinată cu o beție generală. În beciul fostului hotel se găsea alcool stocat dinainte de război, sub văluri de pânze de păianjen. Temându-se că americanii aveau să înceapă o orgie acolo, violându-le pe surori pe ritmul jazzului lor pervers, conducerea spitalului împărți sticlele membrilor personalului. Anna stătea pe podea, într-una dintre camerele surorilor, simțind o satisfacție amară ca urmare a amorțirii simțului realității cu Martini roșu. Își dădu jos boneta de pe cap și, fredonând, începu să își pieptene părul blond.

– Ia te uită, spuseră celelalte surori surprinse, cât de drăguță ești de fapt! De ce îți ascunzi părul sub acea bonetă, arată-te așa cum ești!

Anna își duse din nou sticla la gură. Nu avea nici o dorință să explice faptul că „a fi drăguță" era ultimul lucru la care aspira. Tot ce avea de-a face cu cochetăria feminină și cu seducția – ce perversiune, gândindu-te la cei morți – i se părea demn de dispreț. La sfârșitul serii, râzând și chicotind, fu condusă, trecând pe lângă recepție, spre dormitorul ei.

În ziua următoare, pacea nou-nouță se manifestă printr-o durere sfredelitoare de cap: o procesiune nesfârșită de soldați emaciați și extenuați se târa pe șosea, urmată de americani bine hrăniți, care radiau de vanitate și dispreț. Anna urcă panta și văzu mulțimea dezamăgită târându-și picioarele pe lângă ea, în însorita zi a eliberării, fețe cenușii, buze crăpate din cauza uscăciunii. De asemenea, făcu cunoștință și cu fenomenul americanului negru. Mestecând gumă, acesta se întoarse spre ea, pe tălpile groase, de cauciuc.

– *Hello, baby*... rânji el nepăsător.

Jignită, ea îi întoarse spatele și coborî dealul în fugă, oprindu-se direct în bucătărie.

– Soldații noștri coboară din fortificațiile alpine... Dumnezeule... abia dacă mai pot să meargă!

Toate cele care reușiră să se elibereze umplură câte o carafă cu limonadă și se grăbiră cu acestea spre drum. Dar imediat ce trei, patru soldați reușeau să bea, un individ gen Vestul Sălbatic apărea și le îmbrâncea pe surori la vale. Acestea se ridicau imediat în picioare și urcau din nou cu limonada. Băieții beau cu sete și îndesau scrisori în halatele lor apretate, de asistente medicale.

– Vă rog, vă rog... scrieți-i soției mele că sunt încă în viață, se rugau în timp ce treceau, spuneți-i mamei mele că m-ați văzut...

În spital, surorile își goleau buzunarele și își umpleau carafele. Neobosite, făcură același lucru iarăși și iarăși. Erau îmbrâncite, amenințate cu patul puștii, dar continuară să revină cu încăpățânare până la trecerea ultimului soldat. Reîntoarse în spital, începură să sorteze corespondența. Cineva îi aruncase Annei un pachet mic, fără nici o adresă, fără nici o scrisoare. Îl deschise: înăuntru era o pânză de lână albastru-închis, pentru o uniformă de ofițer, un cadou

oare? Când serviciul poştal începu să lucreze din nou, scrise zeci de epistole: „De la Heinz pentru draga mea Hertha... pentru Mutti din partea lui Gerold... via Anna Grosalie".

În aceeaşi zi se schimbă şi garda. Sosiră nişte Jeepuri, şi americanii preluară spitalul militar în linişte. Soldaţii care se vindecaseră fuseră luaţi prizonieri şi duşi de-acolo. Doctorii, infirmierii şi asistentele trebuiră să îşi continue îndatoririle sub pază. În jurul spitalului fuseră instalate mari reflectoare rotative, pentru a descuraja visul oricărui temerar de a evada. Printre cei răniţi se aflau şi naziştii fideli, care aveau cu ei fotografii ale lui Hitler şi alte obiecte naziste. Surorile reuşiră să adune podoabele la timp şi, de teamă ca acestea să nu-i provoace pe americani, le aruncară în Chiemsee. Un soldat care nu putea să se despartă de decoraţiile sale, de Crucea de Fier şi o fotografie a lui Hitler, păstră totul fără a fi observat. O opri pe Anna câteva zile mai târziu.

– Aţi putea să îmi faceţi o favoare, soră, şi să ascundeţi aceste lucruri pentru mine?

– Dar unde? întrebă ea sceptică.

– În pădurea din spate. Îngropaţi-le acolo, însemnaţi locul şi schiţaţi o hartă care să indice locul exact unde se află. O să le recuperez eu când se termină cu toate.

Anna nu putu să îl refuze. Seara, imediat ce fasciculul de lumină trecu, se aplecă şi se furişă, privind întruna în jur. Săpă o groapă între doi mesteceni, râzând în sinea ei: se vedea scormonind pământul asemenea unui câine care ascunde osul. După ce, la lumina lunii, făcu o schiţă rapidă a locaţiei, cu un X care marca locul unde fusese îngropat Führerul, se înapoie pe aceeaşi rută pe care venise, blestemându-i pe americani pentru ridicola demonstraţie de forţă cu reflectoarele lor rotative, din cauza cărora nu puteai, pe timp de pace, să te mişti liber în propria ţară.

Nu le luă multă vreme americanilor să descopere farmecul inițial al hotelului transformat în spital: se putea înota sau vâsli pe lacul Chiemsee. Astfel, îl rechiziționară pentru a-l face sediu pentru statul-major. Spitalul militar fu desființat. Membrii SS fură împărțiți pe categorii și duși de acolo. Surorile Crucii Roșii fură luate prizoniere în barăcile Wehrmachtului din vecinătate, în Traunstein, unde nu mai rămăsese nimic din vestita ordine germană. Când americanii erau atât de aproape, încât se putea simți mirosul de bacon prăjit, înaltul comandament hotărâse să deplângă căderea celui de-al Treilea Reich îmbătându-se, iar surorile primiră ordinul de a curăța cocina pe care aceștia o lăsaseră în urma lor. Se simțeau degradate de captivitatea lor, care era în conflict cu neutralitatea Cruci Roșii, și de munca murdară care era atât de departe de adevărata lor menire. Dar toate acestea păliră repede în fața rației zilnice care consta într-o cană cu surogat de cafea neagră, o felie uscată de pâine și o farfurie cu supă apoasă. Frecau podelele amețite de foame. După o săptămână, Anna nu putea să care decât găleți care erau pline doar pe un sfert.

Într-o zi, una dintre surori sparse solidaritatea foametei și se oferi americanilor pentru o farfurie cu mâncare. Se întoarse dezgustată de sine. Își storcea mopul, plângând din cauza faptului ireparabil. Făceau cu rândul încercând să o consoleze, dar aceasta refuza cu îneăpățânare să accepte milă din partea celor care încă își aveau respectul de sine intact. Sora Ilse, care era prietenoasă cu ea, știa că avea ziua de naștere în acea săptămână.

– Ar trebui să facem ceva pentru ea, îi spuse Annei, ceva frumos.

Anna aprobă ușor din cap, căci mișcările prea bruște o amețeau.

– De cealaltă parte a drumului cresc margarete... sugeră ea precaută, dar cum am putea oare să trecem de santinela de la poartă?

– Lasă asta în seama mea, zise Ilse, vorbesc puțină engleză.

După tratative îndelungate într-un amestec încântător de engleză păsărească și germană, Ilse reuși să le îmbuneze pe santinele. Poarta se deschise, iar ele trebuiră să se abțină să nu alerge pe pajiște asemenea unor viței zglobii, ci să meargă cu detașarea impasibilă a unor prizonieri privilegiați. Pășind prin iarba plină de flori, margarete, piciorul-cocoșului, măcrișe... să te întinzi între ele și să nu mai fii! În timp ce Anna culegea flori, firele de iarbă de pe malul râului Lippe îi zgâriau din nou picioarele și simțea iarăși mirosul proaspăt și înțepător, care nu putea fi asemănat cu nimic alteeva. Nu o interesa faptul că americanii își aveau corturile un pic mai departe, așa cum ignorase apropierea fermei în care mătușa ei vitregă inventa noi feluri în care să o chinuiască. Din cauza aplecării, începu să fie cuprinsă de amețeală, o senzație apropiată leșinului pe câmpia idilică unde putea să uite de toate.

Dintr-odată, o bucată de ciocolată îi ateriză la picioare, apoi alta și o bucată de pâine, și altceva, și apoi altceva. Reveni brusc în prezent când simți o lovitură. *„Verdammte Schweine..."* pufni ea. Nu voia nici măcar să le atingă. Ilse își vedea de treabă de pareă nu observase delicatesele anonime care zburau spre ele din corturi. Una dintre santinele le strigă de pe partea cealaltă:

– Iisuse, luați-le odată, nu fac decât să vi le dea!

Ilse șovăi.

– Dacă le luăm, șopti ea, atunci am putea să mâncăm toate din ele... și atunci putem face o petrecere aniversară adevărată...

Anna nu se gândise la asta până atunci. Îşi prinse şorţul de Crucea Roşie de colţuri, se aplecă şi începu să îl umple. În cele din urmă, se ridică ţinându-şi şorţul plin şi strigă cu demnitate: *Danke schön!*

Sărbătorita nu primise niciodată în viaţa ei un buchet atât de exuberant ca acele margarete sălbatice. Surorile se aşezară în cerc. Fiecare avea în faţa ei o grămăjoară de bunăvoinţă americană. Sărbătorita o primi pe cea mai mare şi, natural, o împărţi apoi din nou.

În cealaltă parte a oraşului Traunstein se afla un spital militar. Din moment ce surorile medicale din SS fuseseră arestate şi luate de acolo, aveau nevoie de alte asistente. Unul dintre doctorii SS, care lucra sub pază, le atrase americanilor atenţia asupra surorilor de la Crucea Roşie din cazarmă, iar acestea fură luate sub escortă de doi soldaţi şi duse la spital. Anna nu era în stare să îşi care propria valiză, aşa că o puse cineva într-un cărucior. Tot ce căra ea era pachetul de material albastru pentru o uniformă de ofiţer, de la subraţ. Merseră astfel încolonate prin Traunstein, sub privirile curioase ale localnicilor. Se simţeau uşurate: nu doar că puteau să îşi continue munca obişnuită în condiţii igienice, unde disciplina SS mai predomina încă, dar puteau să şi mănânce din nou. Contabilul-şef, un sergent-major SS născut şi crescut în Traunstein, avea legături în interiorul ţării. În timp ce americanii stăteau la poarta din faţă, fermierii vârau porc afumat, cârnaţi şi cartofi prin geamurile din spate, iar cei din Traunstein săpară un tunel spre pivniţă, pentru a ridica nivelul proviziilor. Anna se îndopă trei zile la rând.

Chiar şi aşa, statutul lor era acela de prizoniere. Era miezul verii. Peisajul de la baza dealurilor alpine se întindea seducător, dar ele nu aveau voie mai departe de poartă. Anna se aplecă pe fereastra din camera ei, tânjind după

libertate, admirând această grădină a paradisului. Cetățenii liberi se plimbau pe drumul de țară care șerpuia în jurul dealului, până ce era înghițit de pădure. Doi soldați anacronici patrulau pe același drum și întâmpinau cu „Hello, baby" fiecare fustă pe care o întâlneau în cale. Oare făceau asta și în prerie? Se hotărî să ia legea în propriile mâini. Se dezbrăcă de uniforma Crucii Roșii și pescui un costum mototolit, din două piese, din valiza care trecuse prin atâtea. Deghizată în haine civile, se târî afară pe fereastră. Ascunsă în spatele tufișurilor, reuși să ajungă în pădure nevăzută. Era o pădure obișnuită în toate aspectele ei simple. Un stejar era un stejar, nici mai mult, nici mai puțin. Salută un fag, îmbrățișă un stejar, alergă de la un copac la celălalt, inspiră mirosul de pământ, se cățără pe un pin căzut și începu un cântec aiurit care se transformă la juniătate în hohote de plâns. Trunchiul se clătina sub ea în același ritm cu hohotele. Era un plânset asemănător unui fenomen natural, o rupere de nori care curăța praful de pe frunze. Nu era vorba despre o durere din dragoste, întregul corp plângea până la rădăcina firelor de păr, totul se contracta și se relaxa, plânsetul se eliberase de rațiune până ce deveni o formă mai rarefiată, de sine stătătoare care se dizolvă încetul cu încetul. Când își reveni, se lăsase deja seara. Își curăță părul de crenguțe și începu să caute cărarea. Drumul de înapoiere era blocat de doi soldați care stăteau de vorbă. Ea așteptă, ghemuită în spatele unui copac. În cele din urmă, aceștia se îndepărtară împreună în lumina amurgului, iar Anna putu să meargă pe drumul public asemenea unui cetățean liber. Trecu pe lângă o fermă. „Ia te uită, gândi ea uimită, oamenii stau aici și mănâncă, nu cade nici o bombă, lumina este aprinsă!" Își dădu seama că nu mai avusese o seară fără oră de stingere din 1939. Se obișnuise atât de mult cu anormalul, încât privea normalul cu mirare.

De pe o zi pe alta, spitalul din Traunstein fu şi el desfiinţat. Pacienţii fură duşi în altă parte, soldaţii dispărură, doctorii şi asistentele fură lăsaţi de capul lor – nici unul dintre ei nu se gândise să renunţe. După două zile, sosi un camion de marfă cu un american la volan. Se urcară în spate împreună, cântând în gura mare „Sunt prizonier de război...", dirijaţi de un chirurg cu mâinile sale sensibile. Soarele strălucea, de copaci atârnau mere, nu se auzeau împuşcături, nici un automobil nu sărea în aer, nu existau încheieturi umflate. Surpriza şi nesiguranţa se transformaseră în fatalism, care devenise exuberanţă colectivă. Războiul se sfârşise, indiferent cum, iar această conştientizare se strecura încetul cu încetul în minţile lor.

Cântând, fură luaţi încă o dată în captivitate, de această dată la Aibling, lângă München, o enormă tabără de prizonieri de război amenajată pe un fost aeroport. Femeile, asistente şi *Blitzmädchen*, fură cazate în hangare, iar comandanţii Wehrmachtului în celelalte clădiri. Mai departe, sub cerul liber, despărţiţi de ceilalţi, se aflau sute de ostaşi SS, pe pământ, în soare şi ploaie, păziţi cu grijă de soldaţi cu mitraliere. Anna şi Ilse se îndreptară spre baie, pentru a se curăţa de mizeria din timpul călătoriei. Femeile se îmbrânceau unele pe celelalte în faţa oglinzilor de deasupra chiuvetelor. Îşi rujau buzele şi se făceau frumoase. În fundal, se auzea muzică de dans al cărei ecou răzbătea până în hangar. Între două piese, cu un accent oribil, DJ-ul transmitea salutări din partea lui Wolfgang pentru Sabine şi îl felicita pe Hans cu ocazia zilei de naştere din partea lui Uschi.

– Ce-i cu toate astea, pentru numele lui Dumnezeu, spuse Anna. Au înnebunit complet?

La scurtă vreme, scopul acestor găteli deveni clar. Afară, în spatele hangarelor, barosanii Wehrmachtului se plimbau de colo-colo în uniforme cu medalii şi decoraţii, cu femei

împopoţonate lângă ei, una mai drăguţă decât cealaltă. Americanii, care se dădeau în vânt după spectacole, chiar şi la mii de kilometri depărtare de casă, furnizau muzica şi puneau aceleaşi piese pe care le ascultau acasă. În fiecare zi, de la cinci la şapte, se desfăşura o petrecere măreaţă pentru mai-marii Wehrmachtului, pentru cei care trimiseseră mii şi mii de oameni la moarte, în vreme ce, departe de boxe şi de femeile frumoasc, soldaţii SS care supravieţuiseră erau ţinuţi în câmp desehis asemenea unor vite. Anna şi Ilse priviră spectacolul grotesc cu gurile căscate. Generalii şi ofiţerii superiori care se ţinuseră departe de bătaia focului făceau paradă ca nişte prizonieri de onoare, în ritmul muzicii cuceritorilor lor. Anna stătea şi privea, şi asculta cu maxilarul încordat muzica idioată a americanilor şi nu ştia cum să-şi descarce mânia care creştea în ea. Mânie contra tuturor acelor filfizoni plini de ei, fără ordinele cărora războiul nu s-ar fi purtat, fără a căror eooperare aripile lui Hitler ar fi fost frânte. Mânie contra prostiei şi îngâmfării de cowboy a americanilor. Mânie contra propriei ei neputinţe – tot ce trebuia să facă era să se alăture şi ea aplauzelor sau să se ducă să îşi rujeze buzele.

O săptămână mai târziu, distracţia încetă brusc. Gata cu muzica, gata cu dedicaţiile muzieale, gata cu generalii, gata cu împopoţonarea. Femeile suspinau întinse pe paturi. Pentru o vreme, nu primiră mai nimic de mâncare, până la vizita episeopului de München, care negocie o îmbunătăţire a raţiilor zilnice, asemenea unui intermediar între Dumnezeu şi păcătoşii lui. Între timp, femeile fură controlate de boli venerice şi, indiferent de rezultat, fură eliberate treptat din captivitate. Ilse plecă şi ea, în căutarea autorităţilor pe lângă care putea pleda pentru eliberarea logodnicului ei, un soldat SS care zăcea afară, pe câmp. Anna fu reţinută din cauza unei inflamaţii care provocă

nedumerire în laboratoarele americanilor. Atunci când deveni evident faptul că suferea de o imunitate slăbită, fu eliberată şi ea.

Cel care se plimbă prin centrul oraşului Spa trece de la sănătate, via finanţe şi credinţă, spre război, înainte şi-napoi, în funcţie de clădirile şi monumentele pe lângă care se plimbă: baie, cazinou, biserică, monumentul celor pieriţi în război. Este dificil să te afli acolo în ultimul deceniu al secolului XX – toate lucrurile respiră trecutul.

Surorile se opriră în faţa unei vitrine cu un aranjament tentant de obiecte din al Doilea Război Mondial. Tunici militare, căşti, rucsacuri, batiste brodate artistic ale marinarilor americani, bidoane pe care scria „Rezervă de apă pentru urgenţe", bicicleta pliantă a unui paraşutist englez, un poster cu o fetiţă ţinându-şi păpuşa în braţe, cu sloganul „Pentru ca ea să nu cunoască niciodată ororile dictaturii, să muncim împreună pentru o Americă victorioasă şi prosperă".

– Urăsc limba asta, spuse Anna din adâncul inimii, nu am vrut să o învăţ niciodată. Oamenii aceia tonţi, unul mai prost decât celălalt. *Hello, baby*... Şi veneau la noi cu dosurile lor grase şi se purtau de parcă ne aduceau cultură. Se simţeau de parcă ar fi fost conducătorii lumii.

– Ei au fost eliberatorii noştri, zise Lotte sec.

Anna râse răguşită şi arătă spre vitrină cu un deget înmănuşat.

– Idioţii aceia sunt încă onoraţi drept eroi. Da, vezi, la atâţia ani după război, doar lucruri americane şi englezeşti, germane deloc, bineînţeles. Mă dor picioarele, nu putem să mergem să ne aşezăm undeva?

Intrară în cafeneaua apropiată, cu vedere spre Pouhon Pierre-le-Grand. Lotte se simţea stingheră.

– Nu înţeleg, spuse ea ezitând, de ce le porţi americanilor o asemenea pică. Nu ţi-au făcut nimic.

Anna suspină nerăbdătoare.

– Pentru că erau meschini. Pentru că ne-au impresionat. Nu trebuie să uiţi ce moştenire aveam. Apoi au venit acei băieţi... în multe feluri, nu valorau nici măcar un glonţ, am fi putut să-i facem fărâme dacă am fi vrut... fiecare dintre noi, fiecare soldat rănit valora mai mult decât ei... a fost îngrozitor pentru noi...

– Nu înţeleg, insistă Lotte. Ei au pus capăt războiului.

– Nu mai spune, acei băieţi mestecând gumă, direct din mijlocul Texasului!

– Se poate ca ei să fi fost în Normandia... zise Lotte tăios.

– O, ei? Acei doi sau trei americani care au trebuit să lupte acolo. Ei au ajutat la câştigarea războiului la sfârşit. Englezii, francezii, ruşii, gândeşte-te ce au făcut ei.

– Dar au murit mulţi americani.

– *Ach,* Doamne, se lăsă Anna sarcastică pe spate, şi acum urmează lacrimile. Ce înseamnă câteva mii de americani când au murit milioane de oameni?

– Nu e o chestiune de numere.

– Voi, olandezii, aveţi o altă părere. Noi o avem pe aceasta. Trebuie să accepţi asta. Ei ne dezgustau profund. Aveam şase ani de război în spatele nostru, doisprezece ani de dictatură. Apoi au sosit aceşti pierde-vară care nu ştiau nimic despre asta, acei analfabeţi direct de la fermele lor. Acei băieţi aroganţi, plini de ei, gen Vestul Sălbatic, doldora de aur. Ce fel de oameni erau ei cu adevărat? Se stabiliseră acolo de trei sute de ani, după ce i-au alungat pe indieni. Asta-i tot, nu-i aşa? Sau mă înşel?

– Un popor nu este mai bun sau mai rău decât altul, rosti Lotte cu o voce tremurătoare. Ca nemţoaică, ar trebui să ştii asta deja.

– Dar ei sunt pur şi simplu mai proşti, strigă Auna. Sunt necivilizaţi.

– Dar sunt şi intelectuali printre ei.

– Doar un strat subţire. Priveşte însă masele.

– Acelaşi lucru este valabil şi pentru masele noastre sau masele voastre. La origine, toţi erau englezi, germani, olandezi, italieni...

– Însă numai drojdia a emigrat acolo. Şi uite ce s-a ales de ei!

– Erau emigranţi săraci, care nu aveau nici un viitor în Europa.

– Bine, bine, ai dreptate... Anna îşi ridică mâinile resemnată. Cu asta m-ai convins...

Stăteau una în faţa celeilalte, asemenea unor câini aţâţaţi în pauza unei lupte. Lotte privea afară, peste umărul Annei – brusc, nu mai putea să suporte să-i vadă chipul. Un sentiment de mânie şi intoleranţă îi frigea limba. Propriile ei critici aduse americanilor, vânătoarea de vrăjitoare comunistă stârnită de McCarthy, Ku Klux Klan, aventura din Vietnam, felul în care îşi alegeau preşedintele, toate se transformaseră în mod cameleonic într-o nevoie sacră şi absolută de a-i apăra cu foc şi sabie. Dar nu mai rosti nici un cuvânt. Fu eopleşită de oboseală. „Două planete diferite, îşi spuse sieşi, două planete diferite."

Anna nu putu să nu observe faptul că sălbăticia ei o îndepărta pe sora sa. Se ura po sine pentru această ardoare. Într-o încercare de a tempera lucrurile, adăugă:

– Tu eşti olandeză, vezi lucrurile altfel. Eu nu voiam să am nimic de-a face cu cei îmbuibaţi cu mâncare. Soldaţii noştri erau lihniţi, bolnavi, nu mai aveau nici un popor, nu mai aveau nimic, ei erau camarazii mei. Tu nu înţelegi asta, nu ai fost într-un spital cu soldaţi germani, în acea mizerie. Dacă ai fi trecut prin asta, ai fi văzut lucrurile la fel.

Aceasta a fost lovitura de grație – un pumn pus în gură preventiv, astfel încât nici măcar Lotte să nu mai poată protesta. Și lucrurile continuară la fel, cu Anna vorbind fără oprire, asemenea unui profesor care explică în mod repetat, cu răbdare infinită, același lucru unui elev greu de cap.

– Dar v-au eliberat totuși de dictatura nazistă, aruncă Lotte cu un efort suprem.

– Ha... Anna se aplecă peste masă cu un râs cinic. Doar nu crezi că au venit să ne salveze? Ne-au luat oamenii de știință și i-au dus cu ei în Ameriea: chimiști, biologi, cercetători, militari profesioniști. Oameni din Gestapo de tipul lui Barbie au fost luați de CIA. Și apoi mai spui că trebuie să îi privim ca pe niște eliberatori. Ei i-au făcut pe Adolf Hitler și pe armata lui SS țapii ispășitori, iar generalii din Wehrmacht, cu epoleții lor, care aveau pe conștiință moartea a milioane de oameni, nu au fost niciodată pedepsiți. Ei au fost priviți ca niște domni. Oricine declară război în mod cuviincios și conduce o armată este domn. Și gândește-te la judecătorii care au semnat condamnările la moarte, care au trimis oameni în lagăre de concentrare – cei mai mulți dintre ei nu au fost pedepsiți niciodată.

– Și cum rămâne cu Eichmann?

– A fost opera lui Wiesenthal. Iar judecătorul din procesele de la Nürnberg era un idealist, o excepție.

Lotte asculta și nu asculta. Aceste argumente îi erau cunoscute. Un ciudat sentiment de déjà-vu o făcu să-și piardă atenția. Unde auzise toate acestea înainte, la fel și totuși diferit? Încercă să asculte cealaltă voce, din spatele vocii Annei. Brusc, își dădu seama: tatăl ei vocifera despre americani cu aceeași pasiune. Ani la rând. Începuse imediat după război, inspirat inițial de charisma lui Papa Stalin, după demascarea completă în stilul propriu. Americanii!

* * *

Eliberare: nu doar de armatele inamice, dar şi de teamă. Contrastul făcu ca spaima perpetuă să fie aproape tangibilă în momentul când aceasta dispăru. Locul ei fu luat de o euforie generală, care nu ţinu prea mult, pentru că teama avea câte o revenire aventuroasă din când în când.

O mulţime de oameni se adună în centrul oraşului Hilversum pentru a întâmpina trupele canadiene şi engleze care aveau să se îndrepte probabil direct spre staţia de radio, unde tricolorul olandez flutura jucăuş. Chiar dacă toată lumea urmărise îndeaproape înaintarea şi contraloviturile Aliaţilor de la invazia din Normandia, eroismul lor rămăsese abstract, iar acum oamenii voiau să îi vadă, să îi îmbrăţişeze, să îi strângă în braţe de bucurie. Lotte şi Ernst stăteau pe marginea acestui câmp de forţă şi aşteptau apariţia de după colţ a primelor tancuri. Dar, în loc de asta, focuri de armă se auziră din clădirea de vizavi, punând brusc stavilă entuziasmului oamenilor. Ernst o trase pe Lotte de braţ, spre o stradă lăturalnică. Capitularea era un fapt definitiv, dar oare toată lumea capitulase? Să fii împuşcat în timpul războiului ar fi fost trist, dar să fii victima unui soldat frustrat după terminarea războiului ar fi fost o tragedie ridicolă şi lipsită de noimă. Se hotărâră să meargă acasă şi pierdură astfel spectacolul, prezentat în toate cinematografele, cu eliberatorii primiţi triumfal de mulţimea de femei şi băieţi lungani care se căţărau pe tancuri – eliberatori simbolizaţi prin ţigări şi ciocolate.

Câteva zile mai târziu, Lotte văzu o coloană de germani dezarmaţi trecând pe lângă ea, iar entuziasmul îi fu domolit de priveliştea sumbră a oamenilor bătuţi măr. Aceştia erau batjocoriţi de pe margine, înjurăturile aterizând ca nişte grenade printre soldaţi. Cinci ani de teamă şi ură se spărgeau în capetele celor înfrânţi. Lotte simţi un vag sentiment de simpatie, dar îl observă şi îl cenzură la timp.

Evreii care se ascundeau nu mai puteau fi ţinuţi în frâu. Îşi doreau să meargă acasă, voiau să îşi caute familiile. Nerăbdarea reprimată şi presimţirile sumbre îi mânau spre libertatea care nu avea să mai fie niciodată la fel ca înaintea războiului, pentru nimeni şi cu siguranţă nu pentru ei. Fuseseră avertizaţi: nu toţi germanii fuseseră încă dezarmaţi, nu toţi naziştii olandezi fuseseră încă arestaţi. Rămaseră înăuntru alte zece zile lungi de autocontrol extrem. Ruben fu singurul care nu mai putu să suporte. Voia să vadă casa părinţilor săi, să le facă o surpriză vecinilor.

– Cât de bucuroşi vor fi să mă vadă!

Plecă în ciuda tuturor avertizărilor, pedalând din greu pe o bicicletă şubredă, urmărit de priviri neliniştite.

Se întoarse aparent nevătămat. Se trânti pe un scaun, în tăcere, şi rămase nemişcat. Doar ochii i se mişcau tulburaţi în spatele ochelarilor. În cele din urmă, îşi lăsă capul în piept şi atunci îşi dădură seama că plângea. Acesta era un lucru neobişnuit şi îngrijorător după ce fusese puternic şi nu vărsase o lacrimă în toţi acei ani. Fără să îşi ridice capul, începu să povestească felul în care se desfăşurase revederea. După ce sună, vecina îi deschise uşa, dar se trase înapoi cu oroare şi scârbă în privire. Primul ei reflex fu acela de a închide uşa la loc, dar el păşise deja înăuntru. Intră în cameră ca în vremurile de demult. Privirea îi căzu imediat pe scaunul unde, de atâtea ori când era copil, băuse câte un pahar cu limonadă sau lapte cald. Dar ea nu îl invită să se aşeze. Se foia agitată prin cameră, zvârlindu-i întruna în faţă faptul că ea fusese convinsă că întreaga lor familie ajunsese în Germania.

– Mama e încă în viaţă, îi spuse el, şi o să fie încântată să vadă că aţi avut atâta grijă de lucrurile ei în toţi aceşti ani.

Arătă neatent spre covoarele persane şi tablourile pe care părinţii lui i le dăduseră ca să le păstreze pentru ei.

– Tatăl tău mi le-a dat mie, îl corectă ea tăios. Pot să-l aud şi acum spunând: Liesbeth, primeşte aceste lucruri, noi nu mai avem nevoie de ele, nu sunt decât un balast pentru noi.

Ruben privi fix portretul în ulei al bunicului său, care îl privea disprețuitor printr-un monoclu.

– Mai bine vorbiți despre aceasta cu mama mea, şopti el diplomatic.

– Nu am nimic de vorbit cu mama ta, zise ea de sus. Articulațiile degetelor îi erau albe în timp ce se ținea strâns de marginea mesei. Ascultă, lăsă ea să-i scape, în casa voastră locuiesc alți oameni de ani de zile deja. Lumea s-a schimbat şi a trebuit să ne adaptăm cu toții, iar acum apari aşa, din senin, de parcă totul este la fel cum a fost...

– Aveți dreptate... Ruben se îndreptă spre uşă ca prin vis. Aveți dreptate... îmi cer scuze că v-am deranjat...

Încetul cu încetul, comunitatea care fusese fondată pe strategii temporare se desființă – rând pe rând, părăsiră cu toții arca mamei lui Lotte. Atunci când maşinăria care ținea lucrurile în funcțiune se opri şi se făcu liniște în jurul ei, corpul îi fu cuprins de junghiuri. La început, se zvârcolea întinsă în pat, strângându-şi ochii de durere, apoi îi deschidea larg, uimită. În dormitor, plutea un miros acru. Cearşafurile ei ude trebuiau spălate întruna. Doctorul de familie chemă o ambulanță după ce căută cu disperare un diagnostic. Ce ironie: cei pe care reuşise să îi țină în viață ani de zile plecaseră pur şi simplu pe cărarea de lângă pajiște, pe propriile picioare, în timp ce ea trebui să fie purtată de infirmieri. Cauza bolii fu descoperită în Secția de neurologie: o relaxare bruscă a nervilor care transmiseseră semnalul de „primejdie" ani de zile, iar acum nu erau în stare să producă reflexul opus, de „eliberare".

Pentru soțul ei, stresul era de altă natură. Mormăia mereu despre englezi, canadieni, americani. Arunca injurii

la adresa noului guvern. Se opunea glorificării aliaților vestici în timp ce nu se pomenea mimic despre eforturile măreţe dinspre est.

– Frontul vestic nu ar fi avut nici o şansă fără Stalingrad, argumenta el, fără frontul estic, fără pierderile de milioane de vieţi ale armatei sovietice, fără încăpăţânarea şi viclenia lui Stalin. Pericolul adevărat venea dinspre est, Hitler ştia foarte bine acest lucru, toţi germanii ştiau asta – şi de ce nu se spune nimic despre acest lucru, de ce este ţinut sub tăcere de către presă? În timpul unor astfel de filipice, era destul de generos pentru a-şi acorda singur un răspuns.

– Din teamă de bolşevici! Ha! Pentru că, de fapt, duşmanul lor este comunismul, nu fascismul. Adăuga şi alte previziuni fără nici un fel de invitaţie: Această teamă îi va uni pe toţi.

Tremurând de indignare, punea un disc pe platan. Numai cei mai mari compozitori puteau să îl liniştească, în afară de Wagner, care trebui să îşi petreacă tot restul vieţii pe fundul unui sertar adânc.

2

Cu multă vreme în urmă, obişnuiau să stea împreună în cada din baie, acum stăteau întinse în căzi separate, în băile pastelate, gândindu-se la relaţia bizară şi dureroasă care le atrăgea şi le îndepărta în acelaşi timp. Se întâlneau în fiecare zi pe coridoarele părăsite, în drum spre masajele sau băile carbonatate subacvatice de după băile cu nămol. Plimbându-şi privirile peste apa care curgea neobosită din fântâni, se întâlneau la sfârşitul dimineţii, împinse de dorinţa comună de a bea o cană cu cafea în Salle de Repos. Cel puţin înclinaţia pentru cafea o aveau în comun. Era oare posibil ca un asemenea lucru să fie codat în gene? Se întâlniră sub Leda şi Lebăda şi îşi băură cafelele cu înghiţituri mici. De obicei, Anna era cea care împrăştia lâncezeala de *après bain,* reluând acelaşi subiect.

Anna ieşi pe poartă, cu valiza în mână. Era sfârşitul lunii septembrie, ploua, era pace. Nu avea pe nimeni. Exista o singură persoană de care îi era dor. După ce se hotărî să meargă să îl caute, întocmi un plan care să o poarte cât mai aproape posibil de el.

Prima fază a acestuia era Bad Neuheim, în Hessen, unde trebuia să o întâlnească pe Ilse. I se permise să urce în spatele unui camion de marfă, înghesuită alături de şaizeci de soldaţi eliberaţi ai Wehrmachtului. Vântul îi trecea direct prin uniforma de asistentă, udă până la piele. Se ţinea de marginea camionului tremurând, cu dinţii clănţănind.

– Mergeţi înăuntru lângă şofer, soră, o îndemnă unul dintre soldaţi. Dacă vă face avansuri, o să avem noi grijă de el.

Unul dintre ei bătu în cabina şoferului, iar camionul se opri. Soldatul explică motivul într-o engleză stricată.

– Desigur, dădu din cap americanul negru, deschizând curtenitor uşa pentru Anna.

Înăuntru era cald şi confortabil. Îşi împărţi frăţeşte prânzul cu ea. Fiecare comunica în propria lui limbă păsărească, pe o lungime de undă necunoscută.

– Unde mergeţi? o întrebă el.

– Nu am pe nimeni, explică ea, soţul meu este mort, casa mea a fost bombardată. Am o întâlnire în Bad Neuheim, cu cineva care m-ar putea ajuta să îmi găsesc de muncă.

Şocată de propria ei francheţe, îi privi degetele maronii, subţiri, care ţineau neglijent volanul. Cine era el? Cine era ea însăşi? De unde veneau? Încotro se îndreptau? Un fost selav din Africa venit în Germania via America. O fostă cameristă din Köln înapoi în Germania via Austria, ca fostă prizonieră, în compania unui fost sclav care fusese considerat cu câteva momente în urmă un potenţial violator. De parcă i-ar fi simţit confuzia, râse prieteneşte împreună cu ea.

La Bad Neuheim, porni în căutarea adresei pe care i-o dăduse Ilse, târându-şi valiza după ea. Americani care îşi pierdeau timpul prin zonă îi vorbiră. Se uitară la ea, uimiţi de faptul că erau ignoraţi. Majoritatea femeilor le cedau imediat, destul de mulţumite să se plimbe prin sat la braţul lor, fumându-le ţigările. Anna era atât de concentrată

asupra inabordabilității ei, încât îi luă ceva vreme până să își dea seama că strada pe care o căuta era chiar sub tălpile ei. Stăpâna casei o primi înăuntru și îi strecură în mână o scrisoare din partea lui Ilse, de parcă ar fi fost un secret de stat. Aceasta plecase deja spre părinții ei, în Saarburg, și îi cerea ca Anna să o urmeze când va putea.

– Și cum ajung acolo? întrebă Anna.

Saarburg era în zona franceză. Doar locuitorii băștinași care dețineau hârtiile necesare aveau dreptul să se întoarcă acolo. Ca vieneză, Anna nu avea nici o șansă.

– Găsim noi o soluție, șopti femeia, lăsând-o într-un dormitor îngrijit.

Un ofițer american era încartiruit în aceeași casă, un avocat din Chicago. Ea îi fu prezentată în dimineața următoare și descoperi că enormul imperiu întins de la un ocean la altul, cucerit cu căruța, lasoul și pușca, dăduse naștere din întâmplare, de data aceasta, unui cetățean civilizat și care, mai presus de toate, vorbea limba ei.

– Mi se pare îngrozitor ce i-au făcut naziștii poporului german...

– Ei nu mi-au făcut nimic mie, spuse Anna acră, artileria americană mi-a împușcat soțul, bombele americane mi-au distrus apartamentul, americanii m-au ținut prizonieră.

Dar el nu putea fi descurajat și își expuse cu răbdare argumentele pentru a o face să vadă lucrurile din altă perspectivă. În același timp, lecțiile de politică și teoria războiului erau o formă subtilă de seducție. Anna, care observase substratul erotic, reuși să păstreze distanța cu obiecții politicoase în timpul zilelor de așteptare forțată. Bad Neuheim era plin de soldați germani care pierduseră o mână sau un picior. Aceștia stăteau obosiți pe bănci, unii lângă alții, și priveau în tăcere cum americanii aflați în trecere le cuceriseră nu doar țara,

dar şi femeile. Anna îl recunoscu în ei pe Martin şi o durea sufletul să îi vadă stând aşa.

Într-o seară, americanul o invită la o petrecere.

– Ce-i asta? întrebă ea.

– Ei bine... îşi pipăi el maxilarul proaspăt ras, puţină mâncare, puţină băutură, multă distracţie...

– Şi apoi? întrebă ea suspicioasă.

– Ei bine, apoi... Ţi-ar prinde bine, eşti tânără, nu poţi rămâne tristă pentru totdeauna.

– *Danke, nein*[1], îşi scutură ea capul, sfârşitul petrecerii îmi este destul de clar.

– Nu am cum să nu fiu bărbat, se scuză el.

– Şi nici eu femeie, adăugă ea, iar soţul meu a murit acum un an. Scuzaţi-mă, dar nu v-aţi gândit serios că aş fi mers la o petrecere cu dumneavoastră...

Rosti cuvintele de parcă ar fi avut o migdală amară în gură. El încuviinţă, plecându-şi capul. Ca bărbat, soldat sau orator, nu avea cum să treacă peste intransigenţa ei. În ziua următoare, fu mutat la alt post. Un enorm buchet de trandafiri îi fu livrat Annei, dovada unei extravaganţe frivole într-o perioadă plină de lipsuri. Printre frunze se afla un bilet. „Pentru prima femeie germană care a spus Nu."

Între timp, se făcuseră aranjamente pentru ea. Un cărăuş din Bad Neuheim, care avea permisiunea de a trece graniţele, era gata să o ducă pe furiş la Koblenz. Veni să o ia cu calul şi căruţa. Ea trebui să se întindă cu valiza ei pe podeaua acoperită cu prelată. Saci cu conţinut necunoscut fură încărcaţi deasupra ei, lăsând o gaură pentru aer. Americanii relaxaţi îi lăsară să treacă fără să verifice căruţa, dar francezii împunseră din loc în loc cu baionetele în saci, dar Anna, care inhala mirosul de prelată şi aştepta fără urmă

[1] Mulţumesc, nu (în lb. germană, în original)

de teamă, scăpă ca prin urechile acului. Poate că scăpase numai pentru că, în secret, îşi dorea sfârşitul şi tânjea după el, preferând asta decât să fie o victimă chinuită. Bărbatul de pe capră se rugase în gând, năduşind – îi mărturisi asta în timp ce o ajuta să coboare la gara din Koblenz.

În acea seară, nu mai pornea nici un tren. Un grup de călători rătăciţi dormeau în gară. Anna se aşeză pe podea, lângă un bătrân într-o haină militară peticită, care duse o sticlă de vin la buze şi apoi o trecu cu generozitate celor de lângă el, în vreme ce întindea unt pe bucăţi albe de pâine şi le dădea în stânga şi în dreapta. Anna îi refuză oferta, dar el îi împinse sticla în mâini cu un gest care nu accepta un refuz. „Mai am destul", rânji el, lipsit de grijă, arătând cu degetul tremurător spre valiza lui. Ea nu mai ezită. Atmosfera exuberantă din jurul generosului bătrân era molipsitoare. Viile de pe coasta din Mosel fură lăudate în unanimitate, iar sticla trecu pragmatic de la gură la gură. Anna se întinse pe podea, cu valiza sub cap, şi adormi treptat. Dimineaţă, fu trezită cu vin – micul dejun avea aceleaşi ingrediente ca şi cina din seara anterioară. Îşi uitară cu toţii grijile, cântau, soarele de toamnă strălucea, până şi trenul de Trier trase pufăind în staţie. Petrecerea continuă în compartiment, cu bătrâna gazdă în mijlocul lor.

Trenul se opri la jumătatea drumului. Pe o distanţă de câţiva kilometri lipseau şinele. Continuară drumul pe jos, bând şi lălăind cântece de călătorie. Soarele strălucea pe frunzişul abundent al hameiului sălbatic aflat de-a lungul liniei de cale ferată. Un alt tren aştepta mai încolo. Nimic nu putea să le strice veselia.

– Ce-i asta? mârâi un preot aşezat la fereastră. Sunteţi beţi cu toţii, vorbiţi prostii.

Enervat, îşi scoase breviarul şi începu să se roage pentru a compensa imoralitatea din jurul lui.

– Nu vreți să gustați? râse Anna, oferindu-i sticla.

El își scutură capul cu buzele strânse. Toată lumea coborî la Bernkastel, lăsând-o singură în compania preotului. Se aplecă pe fereastră pentru a-și lua rămas-bun de la filantropul în vârstă, care răspândise atât de multă fericire în jurul său. Acesta se bălăbăni pe peron, așteptat de soția care diagnostică deja de la distanță, cu ochi de șoim, valiza goală.

– Unde este pâinea... lăsă aceasta să-i scape, unde-i untul, unde-i...?

Bătrânul își ridică brațele spre cer.

– În paradis... gemu el.

Trenul porni din nou. Senzația de bucurie provocată de vin se transformă în tristețe. Lacrimi sentimentale picurau pe fereastra coborâtă, în timp ce privea fix silueta care se făcea din ce în ce mai mică. Se trânti înapoi pe locul ei. Preotul ridică o privire uimită din breviar. Amintindu-și de datoria sa creștinească, o întrebă rece de ce plângea. Ea îi explică faptul că dățile când fusese fericită puteau fi numărate pe degetele unei mâini. Mai mult de-atât, nu era o fericire indiferentă, ci una înrădăcinată în disperare. Fiindu-i cunoscut acest tip de paradox – suferința de dragul salvării altuia –, preotul încuviință din cap.

Era deja întuneric și ei nu ajunseseră încă în Trier.

– Ai o adresă unde să stai în noaptea asta? întrebă el practic.

– Gara, răspunse Anna laconic.

El o privi dezaprobator.

– De ce credeți că arăt în halul acesta? continuă ea arătând spre uniforma murdară.

El rămase tăcut, dus pe gânduri.

– Ce-ar fi dacă te-aș duce la călugărițe, într-o mănăstire? Vrei să vii cu mine?

– Doamne, Dumnezeule, strigă ea, mai există încă asemenea locuri?

– Da, desigur.

– Pe vremurile acestea?

– Da, spuse el bățos.

– Desigur că o să merg.

Când ajunseră în Trier, Anna era cuprinsă de mahmureală și chinuită de sete. Coborî, frântă de oboseală.

– Urmează-mă, zise părintele sever.

El mergea repede prin orașul întunecat. Ea își târa valiza ca pe un câine în lesă pe caldarâmul denivelat. El mergea cu zece pași în fața ei, fără să privească îndărăt, de teamă să nu se compromită. Ea gândi că nu era mânat de milă creștinească, ci de dorința de a-și proteja locul în rai: „Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-aceşti frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut". Ea urmă sutana neagră pe lângă fațadele întunecate, respirând cu greu. Fiecare pas era un pas înapoi în timp, până în vremea romanilor prezenți sub forma monumentului Porta Nigra, care se ridica amenințător deasupra ei, cu o masivitate sumbră. Reprezentantul Bisericii coti la dreapta și se opri în fața unei porți grele, de lemn, cu ținte de fier. Bătu, murmură trei cuvinte și plecă fără să-i strângă mâna, fără să-și ia la revedere. Acest servitor al lui Dumnezeu nu-i lăsă să scape nici un semn de umanitate.

Slujitoarele lui Dumnezeu avură o altă atitudine față de statutul lor de ființe alese. Își ridicară mâinile la gură când o văzură și începură să pună lucrurile la punct imediat. O cadă fu umplută cu apă caldă, hainele ei murdare fură luate în primire. În timp ce ea stătea întinsă în cadă, mănăstirea se umplu de activitate nocturnă. Ea fu înfășurată într-un prosop modest și dusă spre o cameră de oaspeți unde se strecură între cearșafuri curate și moi și adormi cu imaginea

zâmbetului îngeresc al unei călugărițe în fața ochilor. Când se trezi, uniforma ei gri de soră a Crucii Roșii era pe masă, strălucind în lumina dimineții, spălată, călcată și apretată.

Sosi la Saarburg într-o ținută impecabilă. Istoria se repeta. Ilse plecase deja din nou, ca să pledeze pentru logodnicul ei care se afla încă în captivitate, îndemnată să se grăbească de perspectiva tulburătoare a iernii care se apropia. O sarcină deosebit de neplăcută o așteptase cu răbdare tot acest timp. Ca răzbunare pentru cinci ani de război, cei din Luxemburg traversaseră granița și își exprimaseră nemulțumirea printr-un raid-fulger pe terenurile sătenilor. Casa construită pe structură din lemn și ferestrele părinților lui Ilse fuseseră mânjite cu excremente. Albiturile fuseseră trase din dulapuri și murdărite.

– S-au lăsat pe vine, spuse femeia cu gura strânsă de furie reținută, și au produs material pentru răzbunarea lor în fața ochilor mei.

– O replică gen dinte pentru dinte, vezi tu. Un popor dezgustător, acei luxemburghezi.

Ea era prea bolnavă pentru a putea începe marea curățenie, iar soțul ei își petrecea întreaga zi la gater.

Anna își suflecă mânecile și se apucă de treabă. Plecase din cocina porcilor cu zece ani înainte, iar acum revenise. Ce mai conta? Dar când un camion de la gater putu să o ducă o bucată de drum în direcția dorită, aruncă mopul și peria într-un colț – făcuse deja destule ocoluri până atunci. Maina lui Ilse, care știa motivul ce o adusese pe femeia ei de serviciu în acele locuri, se văzu nevoită să o lase să plece. Camionul ieși din localitate pe o ploaie deasă, îndreptându-se spre Daun, în regiunea Eifel. Ea continnă drumul pe jos, printr-o uriașă pădure de pini care se pierdea în ceața de picături minuscule. Era rece, umezeala îi pătrundea prin tălpile pantofilor, dar gândul că se apropia o făcea să uite

disconfortul. Drumul acesta părăsit, cu urcuşuri şi coborâşuri printre pini melancolici, era exact lucrul la care puteai să te aştepţi ca rută a unui pelerin spre lumea de dincolo. Nu îi era frică. Sfârşitul călătoriei era aproape, după aceasta nu îşi mai dorea nimic, după aceea... nu exista după aceea. Frigul i se urcă până la brâu, paşii ei încetiniră, tălpile pantofilor erau uzate complet şi fluturau. Nu putea vedea decât trunchiurile negre şi strălucitoare ale copacilor şi crengile aplecate, spiritul ei insista cu încăpăţânare, deşi trupul dădea din ce în ce mai multe semne de epuizare. La un moment dat, el nu mai suportă să privească şi interveni: „Ascultă, draga mea, spuse plin de compasiune, du-te acasă. Ce vrei? Eu oricum nu sunt acolo..." Aşa îi vorbea. La început, ea îl ignoră, dar el, atent ca întotdeauna, făcu să apară un şofer din ceaţă, iar ea capitulă. „Astăzi, câştigi tu, se recunoscu ea înfrântă, dar voi veni... într-un moment mai potrivit..."

Reîntoarsă în Saarburg, continuă cu curăţenia. Bombăneala în privinţa luxemburghezilor nu încetă. O urma prin fieeare cameră, ca o meliţă, mânată de răzbunare. O bătrână care locuia în camerele din spatele casei o auzi.

– Cum poţi suporta să rămâi aici? spuse ea, privind-o pe Anna cum făcea curăţenie. Doar nu o să stai aici să faci asta pentru totdeauna.

– Şi ce ar trebui să fac atunci? se apără Anna. O aştept pe Ilse.

– Doamne, atunci ai mult de aşteptat. Cine ştie când o să găsească ea pe cineva care să o ajute. Dar, ascultă, am o propunere pentru tine. Am o cunoştinţă în Trier, o profesoară de liceu pensionată. Ea caută pe cineva care să aibă grijă de gospodărie... nu pe oricine, înţelegi. Poate că ţi s-ar potrivi.

Anna aprobă încet. În cele din urmă, viaţa ei atârna de improvizaţii.

În Trier, recunoscu Kaiserstrasse din plimbarea ei nocturnă în urma preotului, iar acolo cunoscu o persoană fascinantă, plină de contradicţii de neînţeles: Thérèse Schmidt, o femeie mică şi osoasă, cu părul strâns cu o clamă, zgârcită în chestiuni materiale, dar generoasă şi îndatoritoare când era vorba de intelect. Nu se putea observa faptul că mergea în fiecare zi la ferma fratelui ei din afara oraşului, pentru a se îndopa cu pâine, carne şi produse lactate. Discuta pe larg despre aceasta fără nici o ruşine şi totuşi nu-i trecuse niciodată prin cap să aducă oarece şi pentru Anna, care încerca să trăiască din două felii de pâine pe zi, nişte cartofi şi o cană de zaţ de cafea neagră, raţia impusă de francezi ca represalii pentru foametea suferită de ei. Era mult mai greu să împace zgârcenia extremă a lui Frau Schmidt cu vizitele ei zilnice la biserică, citirea *Bibliei* şi rugăciunile fervente. Anna nu se mai întâlnise niciodată atât de îndeaproape cu un asemenea bigotism. În casă se găseau multe cărţi. Apetitul ei din trecut pentru citit reveni, găsindu-şi loc printre îndatoririle de menajeră. Într-o zi, când se întoarse de la biserică şi o găsi citind, profesoara îşi trase un scaun lângă ea.

– Destinul tău nu este să îşi petreci întreaga viaţă între aragaz şi chiuveta din bucătărie, am văzut asta imediat... Ce îţi doreşti cu adevărat să faci?

– Nu am nici o idee... se bâlbâi Anna, copleşită de interesul brusc.

Planurile ei nu se întindcau mai departe de îndeplinirea acelei unice misiuni.

– Nu există nimic ce ţi-ai dorit să faci dintotdeauna?

Anna se încruntă. Dante îi alunecă din poală, dar fu interceptat în cădere de mâna îngustă a lui Frau Schmidt. Ideea de a avea libertatea să-şi aleagă o carieră era atât de revoluţionară, încât îi paraliză gândirea. Trebuia să renunţe la imaginea ei despre lumea în care femeile erau clar împărţite în

trei categorii: un strat larg, de jos, care le cuprindea pe soţiile de fermier şi pe servitoare, un strat restrâns, mai înalt, de femei privilegiate, care avcau funcţia decorativă de a fi soţii manierate şi elegante, iar ultima categorie era aceea a femeilor necăsătorite, care erau profesoare, asistente medicale sau călugăriţe. Nimeni nu alegca pentru ea însăşi, era prestabilit prin naştere sau împrejurări. Frau Schmidt îşi repetă întrebarea nevinovată.

– Ei bine...?

Anna suspină. Îşi simţea capul uşor, neştiind dacă din cauza foamei sau a întrebării spinoase. Gândurile îi alergară înapoi în timp, în căutarca unor exemple de persoane cu care se putea identifica, a cuiva care putea să îi spună ceva şi astfel ateriză într-o cameră mică, întunecoasă şi sufocantă, unde mirosea a picioare transpirate şi unde, pe perete, atârna gravura cu un soldat născut să moară pentru patrie (din nou, o destinaţie atât de inevitabilă şi de evidentă). În faţa ei se afla o femeie care închidea cu fermitate uşa trecutului şi îşi deschidea braţele cu dragoste: „Vino aici..."

– Asistenţă socială pentru copii... lăsă Anna să îi scape. ...Cred că am vrut dintotdeauna să fac asta.

– Înţeleg... şi atunci de ce nu o faci?

– Ar fi imposibil, zise Anna brusc, ar trebui să dau mai întâi bacalaureatul...

Frau Schmidt începu să râdă.

– Asta-i tot?

Profitând de trecutul ei în sistemul educaţional, făcu rost de un profesor gata să o îndoape cu materia pentru examen. Mai era o femeie care participa la lecţii, iar Anna putea să i se alăture. Din acel moment, se duse în fiecare după-amiază spre casa lui, pe străzile vechi de secole, printre mormane de moloz şi oameni care leşinau de foame, purtând galoşi uzaţi peste pantofii ei uzaţi.

– Ascultă, nu trebuie să înţelegi, o instrui profesorul, nu trebuie decât să dai răspunsul corect la examen. Să îl dai din memorie.

Anna uimise deja cu memoria ei pe toată lumea când recitase *Cântecul clopotului* alături de tatăl ei mândru. Acum, profesorul era cel care rămase uimit de viteza cu care ea îi urmase sfatul. Gonea cu ea prin gramatică, bazele matematicii, istorie, geografie, literatură germană. După paisprezece zile, îi spuse:

– Lucrez cu doi cai de curse diferiţi. Tu fugi înainte ea o smintită, iar cealaltă nu poate să ţină ritmul. Va trebui să vă despart.

Capul îi era în întregime gol, îngropase războiul undeva adânc şi aruncase cheia. Era destul de mult spaţiu pentru cantitatea ameţitoare de informaţii, atât de agreabil neutre crâmpeie de cultură. Tocea şi tocea, aproape leşinând la turaţie maximă.

– Eşti ameţită? o întrebă profesorul.

– Da... zise ea prin ceaţă.

– Ce ai mâncat azi?

– Doi cartofi...

– Doamne fereşte, ar fi trebuit să spui asta de la început! Îi pregăti un bol de terci de ovăz. Nu-ţi face griji, primesc pachete cu alimente din zona engleză.

În fiecare zi, lecţiile începeau cu o farfurie mare de terci: mai întâi corpul, apoi mintea, aceasta era părerea profesorului. Tot el fu cel care observă că pantofii ei erau terminaţi. Angajatoarei ei nu îi trecuse prin minte să îi dea una dintre cele zece perechi de aceeaşi mărime pe care le avea ea. Pentru două sticle cu gin, profesorul negocie pentru ea o pereche de pantofi rezistenţi, din piele. Acasă, Anna îi arătă încântată. Frau Schmidt îşi ridică sprâncenele neinteresată.

– Şi...?

În ajunul Crăciunului, merse ca de obicei la fratele ei, pentru un avans al mesei de sărbătoare. Înainte de plecare, anunță că voia să facă o baie la întoarcere, pentru a-și curăța trupul înainte de a se ocupa de suflet la slujba de la miezul nopții. Anna trebui să pregătească toate lucrurile și să încălzească un cazan mare cu apă pe soba de cărbuni din bucătărie. Era deja întuneric când cineva sună la ușă în mod neașteptat. Fiind pe cale să leșine de extenuare, în prag stătea o femeie ținând în brațe un copil care plângea înfășurat în zdrențe. Anna o prinse, o duse în bucătărie și îi luă din brațe copilul care mirosea de parcă nu ar fi avut scutecele schimbate de câteva săptămâni. Cu coada ochiului, văzu cada și cazanul plin cu apă caldă – totul era pregătit pentru *gnädige Frau*.

Fără să se mai gândească la asta, umplu baia, desfășă copilul și aruncă zdrențele împuțite pe hol. După ce îl spălă, îl înfășură într-un prosop de flanel. *En passant,* îi dădu mamei o bucată de pâine cu unt, un cartof fiert și o cană cu cafea. Nu schimbară nici o vorbă, totul se petrecu într-o secvență grăbită de acțiuni ce nu necesitau explicații, sub amenințarea constantă a fantomei lui Frau Schmidt, care putea să ajungă acasă în orice moment. „Și acum ce, se întrebă Anna agitată, unde ar trebui să-i duc?" Mănăstirea! Călugărițele, acei îngeri ai milei! Își trase o haină și îi duse pe mamă și pe copil la ursuline, cărora li se făcu imediat milă de ei. Un plăcut sentiment de sincronizare o cuprinse în drumul de întoareere spre casă: era ajunul Crăciunului și nu era nici un loc pentru ei la han! Deasupra mormanelor de moloz din Trier, cerul era plin de stele sub care ea mergea în pantofii cei noi. Totul era bine – pentru scurtă vreme.

Ajunse acasă în același moment cu angajatoarea ei. Profesoara fu de-a dreptul ofensată când văzu că, în loc de o cadă plină cu apă caldă, era o cadă plină cu apă murdară.

Îşi ridică braţele într-un gest ridicol. Un torent de acuzaţii se revărsă asupra Annei.

– Doar un moment, reuşi să strecoare Anna, o să pun un cazan nou pe foc, o să curăţ totul, o să fie gata într-un moment.

Frau Schmidt se potoli abia atunci când ordinea fu restabiltă şi imaginea bucătăriei corespunse cu cea pe care o avusese în minte în timp ce mergea spre casă, îmbujorată şi satisfăcută după masă.

În timpul liturghiei de la miezul nopţii, mirosind a săpun şi apret, stătu într-o strană, cântând, veselindu-se şi rugându-se cu ardoare. Declama şi cânta ca un înger al Domnului, cu aceeaşi voce care era atât de pricepută la insulte. Anna privi cu stoicism. În drum spre casă, Frau Schmidt spuse:

– Tot nu înţeleg cum ai putut să primeşti în casa mea o femeie şi un copil atât de murdari.

Anna se opri, o privi în ochi şi cită cu seninătate vorbele rostite de pastor cu puţin timp înainte:

– „...pentru că nu mai era loc pentru ei la han... şi Maria a dat naştere fiului ei într-un grajd... l-a înfăşurat în scutece şi l-a aşezat în iesle..."

– Încerci să scapi făcând o glumă... zise profesoara, mergând în continuare ţâfuoasă.

Cu toate acestea, Anna primi un cadou de Crăciun. Nu erau ciorapi călduroşi, o vestă, lapte sau carne, ci o carte de rugăciuni în latină: *Sacramentaria, Lectionarum* şi *Graduale,* un indiciu tăcut că Anna mai avea încă destul de multe de învăţat în privinţa creştinismului.

Altruismul lui Frau Schmidt se afla mai mult în zona didactică. Găsirea de către ea a unei şcoli de asistenţă socială nu fusese uşoară. Toate colegiile pregătitoare îndoctrinate de nazişti fuseseră închise. Cel care supravieţuise era un institut catolic de nădejde, în Renania de Nord–Westfalia. Directoarea răspunse imediat scrisorii impecabile: avea

să viziteze seminarul din Trier în martie şi se va folosi de această ocazie pentru a o evalua ea însăşi pe protejata lui Frau Schmidt.

Ca protecţie contra prafului suflat de pe mormanele de moloz, Anna purta pe cap o eşarfă care flutura în vânt. Cu cât se apropia mai mult de seminar, cu atât mai emoţionată devenea în privinţa examenului. Directoarea, semeaţă şi tăioasă, nu făcu nimic pentru a o linişti, ci o supuse unui adevărat interogatoriu.

– De ce vrei să devii asistentă socială? o întrebă pe un ton cinic, de parcă nu ar mai fi auzit niciodată un plan atât de arogant şi neruşinat.

– Vreau să-i ajut pe oameni, răspunse ea cu o voce moale.

– De ce?

– Pentru că vreau să-i ajut pe oameni, repetă Anna, ridicându-şi vocea, uitând de frazele ceremonioase şi peliticoase.

Se lăsă o tăcere stânjenitoare. „Am ratat ocazia, gândi ea, am avut grijă de asta imediat. Dar de ce mă tratează ca pe un câine? Unui câine îi spui: câine bun. Şi îl mângâi." În cele din urmă, spăsită, rupse tăcerea.

– Eu însămi am fost cândva un copil care avea nevoie de ajutor.

Din nou, tăcerea şi privirea cinică, străpungătoare, a autorităţii care avea să-i hotărască soarta.

– Poţi pleca, zise femeia pe un ton aspru.

Anna sosi acasă necăjită. Frau Schmidt alergă spre ea.

– Cum a mers?

– Pot să-mi iau gândul. N-o să se aleagă nimic de asta.

Profesoara pufni, nevenindu-i să creadă. Avea propriile metode de a obţine informaţii clare. Câteva zile mai târziu, anunţă pe un ton triumfător:

– Ai impresionat-o profund. „Cel puţin, fata asta ştie ce vrea" i-a spus stareţului...

Anna îşi ridică obosită privirea. Nu voia să mai audă nimic, profesoara fabula. Dar poşta dovedi că avea dreptate. Primi o telegramă mototolită şi pătată: „Primul semestru începe la 1 septembrie".

La revedere, profesoară Frau Schmidt! Dar, înainte de a se îndrepta spre Renania de Nord–Westfalia, trebuia să mai facă o a doua încercare. De această dată, avea pantofi buni, soarele strălucea şi un camion de poştă o duse chiar până în satul respectiv. Coborî în centru. Sătenii îi spuseră unde era. Cu un braţ mare de flori culese de pe drum, deschise poarta scârţâitoare, de fier forjat. Era un culoar, ca într-o biserică, cu şiruri de morminte de fiecare parte. Cele mai vechi erau în faţă: nume din regiune, acoperite de muşchi, şterse de ploaie şi îngheţ, pe pietre de mormânt strâmbe şi sparte. Între ele se aflau tise tunse şi conifere, iar liniştea impresionantă era întreruptă doar de cântecele păsărilor. Mormintele noi se aflau mai departe, în spate. Unul dintre ele ieşea în evidenţă imediat, pentru că era pătrat, şi nu dreptunghiular, cu trei cruci grosolane aşezate una lângă cealaltă, de parcă s-ar fi susţinut reciproc. Îndreptându-se intuitiv spre acel loc, fu cuprinsă de o teamă iraţională: teama că se va dovedi că el avusese dreptate, că avea să fie oriunde, dar nu aici... eă el avea să râdă de ea de peste tot, de naivitatea ei. Dar nu exista nici o scăpare: se îndreptase spre acest petic jalnic, de doi metri pătraţi, încă de la eliberarea ei din tabăra americană. Aşa că, pas cu pas, cu sfială, se apropie de deziluzia care o aştepta. Fiecare cruce purta un nume scrijelit cu litere cuneiforme – cea din mijloc era a lui. Pământul de dedesubt fusese acoperit cu ramuri de conifere şi trandafiri albi pe deasupra. Din partea cui, din partea cui erau florile? Îngenunche, îşi puse buchetul de flori sălbatice acolo şi privi fix numele lui, în speranţa că o frântură din spiritul lui avea să se manifeste, însă singurul lucru

pe care îl vedea înaintea ochilor era soldatul bronzat, care îi făcea cu mâna în gara cochetă din Nürnberg: „... nenorocitul acesta de război o să se termine în curând, oricum..." Dacă el trăia undeva, atunci era în ea, acest lucru nu îi fu nicăieri mai limpede decât aici...

– Ce căutaţi la mormântul meu? se auzi în spatele ei o voce de femeie, spulberând tăcerea.

Anna înţepeni. Spuse cu grijă, fără să se întoarcă:

– Dacă există cineva în lume căruia să îi aparţină acest mormânt, atunci eu sunt acea persoană. Întâmplarea face ea aici să fie înmormântat soţul meu.

Dintr-un pom, se auziră trilurile indiscrete ale unei mierle şi, de undeva, bocete înăbuşite. Anna se răsuci. O tânără cu ochii umflaţi o privea fix. Chiar dacă mormântul avea caracteristica antipatică a tuturor mormintelor din lume, şi anume aceea de a rămâne tăcut, în Anna încolţi o suspiciune prea îngrozitoare ca să fie luată în considerare. „Mai sunt încă doi alţii", se îmbărbătă ea.

– Dumneavoastră sunteţi Frau Grosalie? întrebă fata cu o voce nedesluşită.

– Da, da... spuse Anna scurt, eu sunt Frau Grosalie, dar dumneata ce legătură ai cu soţul meu?

Cealaltă privi spre cer de parcă ar fi aşteptat un semn. Anna nu se putea gândi la nici un lucru pe care l-ar fi putut zice pentru a desluşi situaţia. Privirile lor se încrucişară în treacăt.

– O să vă explic, spuse fata. Îşi scărpină bărbia. El era încartiruit la vecinul nostru. Am ajuns să îl cunoaştem peste gard, eu şi mama. L-am îndrăgit imediat... amândouă...

În acest fel, ea îşi expunea cu timiditate povestea. Martin lua legătura cu Anna într-un mod neobişnuit, prin ultima femeie pe care o întâlnise înainte de moarte şi prin ea îi comunica soţiei sale detaliile. Abia acum moartea lui

abstractă, „moartea eroică a soţului dumneavoastră", deveni ceva care se întâmplase cu el într-un anume moment, într-un anume loc. Într-un moment era încă în viaţă şi putea vedea, auzi, mirosi, vorbi, râde, iar în celălalt rămăşiţele lui pământeşti erau adunate la un loc. Cu o voce ştearsă, fata îi povesti despre ziua în cauză, din septembrie 1944. Biroul pentru care lucra în Prüm fusese închis deoarece întreaga regiune devenise zonă de luptă şi orice trafic era blocat. Era forţată să stea acasă. Stătea pe banca din grădină când ofiţerul o salută şi îi strigă că primise ordin să meargă cu oamenii săi la Zidul Vestic, pentru a lua în posesie un buncăr plin cu echipament de transmisiuni. Ea sări de pe bancă.

– Nu aş putea să merg şi eu cu voi până la Prüm? întrebă dintr-un impuls spontan. Am lăsat o geantă cu lucruri la birou.

El clătină din cap.

– Drumurile nu sunt sigure, americanii trag în noi din toate direcţiile. Dar când se rugă să o ia totuşi şi pe ea, el ceda.

– Ei bine, dacă insişti.

Porniră. Camionul mergea pe un drum de ţară. Ceva exploda în depărtare din când în când, frunzele tremurau, apoi se făcea linişte din nou.

– Vai, Doamne, strigă ea dintr-odată panicată, mi-am uitat cheia! Martin o linişti:

– Nici n-o să ai nevoie de o cheie, o să vezi, n-o să mai fie nici o fereastră rămasă întreagă şi o să poţi să intri căţărându-te pe geam.

– Chiar şi aşa, zise ea încăpăţânată, aş prefera să îmi iau cheia.

Se pregăti să coboare, iar el o opri.

– E periculos să mergi înapoi singură.

Dar ea nu putea fi descurajată. O credinţă neclintită în indispensabilitatea cheii o obliga să se întoarcă. Îşi luă rămas-bun şi se întoarse pe acelaşi drum pe care veniseră.

La jumătatea după-amiezii, maiştrii militari se întoarseră în sat. Trei dintre ei erau înfăşuraţi în pânze ca nişte mumii, ceilalţi şase erau nevătămaţi. Sătenii se adunară grămadă, iar fata stătea printre ei, disperată, confuză, şi, pe un ton rugător, le cerea supravieţuitorilor explicaţii, fără să bănuiască faptul că erau deja doborâţi de propriile lor sentimente de vinovăţie. Unul dintre ei îi povesti întâmplarea cu fruntea aplecată. Camionul se apropia de un sat. Martin stătea în faţă, aşa cum ştia şi ea, între şofer şi un soldat. Ceilalţi strigară din spate: „Opreşte un moment, vrem să culegem câteva mere". Pe deal era o livadă, iar merele roşii şi uriaşe străluceau sfidător în soare. „Nu putem să oprim, zisese Martin, dacă ne opriin, o să fim o ţintă uşoară pentru americani." Dar oamenii se plânseră: „Doar pentru un moment" şi Martin, bun la suflet cum era, nu mai insistase. „Bine, atunci, grăbiţi-vă!" capitulă el. Şase soldaţi săriră din camion şi alergară în livadă ca şase hoţomani. Uitară de război, scuturau crengile şi adunau mere până ce fură surprinşi de o explozie. Cabina în care rămăseseră cei trei explodă sub ochii lor, lovită de bombardamentul artileriei.

Privind fix cele trei pachete prozaice, fata îl ascultă fără să scoată o vorbă şi îi văzu în faţa ei pe cei trei bărbaţi alături de care stătuse frăţeşte cu câteva ore înainte. Între timp, bagajele celor trei oameni fură adunate. În valiza lui Martin, printre cărţi, se aflau o pereche de pantofiori albaştri de copil şi o poşetă argintie de seară. Abia vederea lucrurilor lui personale îi transmise întreaga magnitudine a tragediei. Se întoarse cu spatele, podidită de lacrimi. În toată agitaţia, cineva îşi încercă norocul – când se linişti şi se întoarse din nou, pantofiorii şi poşeta dispăruseră.

Anna dădea uşor din cap. „Moartea de erou a soţului dumneavoastră..." Omorât pentru un pumn de mere. Se lega de acel măr care adusese nenorocirea asupra omenirii.

Martin se ehinuise prin stepele Rusiei şi câmpiile Ucrainei, supravieţuise frigului, atacurilor partizanilor, bolii fatale, fusese cruţat tot războiul pentru a muri la marginea unui sat din Eifel, pentru un pumn de mere. Oricât de absurdă şi lipsită de sens îi părea această moarte, era totuşi una care i se potrivea: murise pentru a le face altora o favoare. Putea să îl recunoască în acest fapt. Dintr-odată, prin povestea morţii lui, îi devenise mai apropiat.

– Florile sunt din partea dumitale? întrebă ea cu blândeţe.

– A mea şi a mamei, confirmă fata, am schimbat unt şi ouă în Trier pentru acei trandafiri.

Anna se răsuci. Celelalte morminte erau neglijate. Cel pătrat, cu trei cruci, era o insulă îngrijită cu drag printre pietrele funerare năpădite de buruieni.

Fata insistă să o prezinte pe Anna mamei ei, care îi strânse mâna emoţionată.

– Soţul dumneavoastră a fost un bărbat atât de bun... suspină ea, ştergându-şi nasul, apoi îi pregăti văduvei o primire de parcă ar fi fost o rudă îndepărtată din America.

Toate lucrurile comestibile găsite în casă şi în grădină fură puse pe masă, pregătite cu ierburi aromatice. Anna înţelese că aceasta era atât o masă festivă, cât şi una comemorativă. El era mort, dar fata era în viaţă – mulţumită obsesiei ei premonitorii de a-şi lua cheia.

– Lucrul pe care nu îl înţeleg... spuse mama la plecarea ei, este faptul că, deşi membrii SS i-a îngropat aici şi le-au pus cruci pe morminte, preotul nostru refuză să le binecuvânteze pentru că erau din SS. Este oare acesta un lucru creştinesc...?

– Cel puţin, tu ai avut un mormânt la care să mergi, zise Lotte rece.

Nu dorea să se lase înduioşată de povestea pelerinajului Annei la mormântul ofiţerului ei SS.

– Ce vrei să spui? întrebă Anna dusă pe gânduri.

– La Mauthausen nu a existat nici un mormânt.

Anna îşi mângâie piciorul care o durea. Pentru câteva zile, crezuse în iluzia că durerea se diminuase datorită influenţei calmante a băilor, dar acum aceasta revenise brusc, cu toată intensitatea.

– Am fost la Auschwitz, acum câţiva ani, zise ea. Şase mii de oameni erau gazaţi acolo în fiecare zi. Stăteam acolo, în locul în care muriseră, şi mi-am adus aminte de vara frumoasă din 1943. Martin venea, mergeam să înotăm în lac, ne duceam pe insulă – minunate sfârşituri de săptămână în care eram doar noi doi. Nu ştiam că aceea era ultima noastră vară împreună. Acele milioane de oameni muriseră în timp ce eu mă bucuram de dramul de noroc din viaţa mea... Nu puteam să fac faţă acestui lucru, era atât de îngrozitor... Îşi masă genunchii. Dar faptul că eu am fost sau nu norocoasă nu a avut de-a face cu ei...

Acesta era un truism. Lotte rămase tăcută.

– La început, nu mi-a venit să cred, continuă Anna. Prima dată, am văzut imaginile la televizor, în anii '50. Ştii ce am crezut? Că americanii adunaseră cadavrele din oraşele bombardate de ei şi le aruncaseră grămadă în lagărele de concentrare. Nu îmi venea să cred.

– Şi când ţi-ai dat seama că era adevărat? întrebă Lotte pe un ton tăios.

– Procesul de conştientizare a început cu o expoziţie importantă: „Evreii în Köln, începând cu perioada romană". Adevărul s-a strecurat încetul cu încetul. Trebuie să înţelegi: nu mă interesa politica. Eram complet obsedată de munca mea şi pentru mine nu mai exista nimic altceva.

– *Wir haben es nicht gewusst*[1], aveam alte lucruri de făcut, plusă Lotte disprețuitoare.

– Da... nu... zise Anna enervată. În viața de zi cu zi, nu auzeai nimic despre evrei. Nu-mi amintesc să fi spus cineva ceva despre ei.

Lotte se ridică, fiind copleșită de un sentiment de inutilitate. O asistentă veni înăuntru și le ceru să se îmbrace. Se apropia ora închiderii, personalul voia să meargă acasă.

Legătura inevitabilă de familie continua să își impună drepturile, fie că le plăcea sau nu. Ceva încă le obliga să vâslească împotriva curentului, una spre cealaltă – una dintre ele încercând activ să cucerească, cealaltă fiind o victimă pasivă a unei afinități înnebunitoare, căreia nu i se putea opune.

În acea seară, cinară împreună într-un restaurant mic, de pe Bulevardul Astrid. Era sâmbătă. În ziua următoare, nu trebuiau să fie la băi la ivirea zorilor. Se îndreptară apoi spre Relais de la Poste, în căutarea unui strop de atmosferă de sâmbătă seara, și se instalară pe banchetele de piele din anii '30, o perioadă când încă erau tinere și nu știau ce le așteaptă. Băură cafea cu Grand Marnier. Tonomatul umplea atmosfera cu melodii celebre din anii '50.

– Viața merge înainte, asta se spune întotdeauna... Anna sorbi din pahar. După ce ai suferit o pierdere mare, ceilalți te bat pe umăr și îți spun: „Fruntea sus, viața merge înainte". Un clișeu și, în același timp, un adevăr universal. Orașele noastre zăceau în moloz, soldații noștri erau morți, ologi, goliți de orice iluzii. Ca popor, ni se atribuise vina colectivă pentru cea mai mare crimă în masă din istoria omenirii. Eram ruinați economic și moral... și totuși, într-un fel sau altul, viața mergea înainte. Eu m-am

[1] Noi nu știam. (în lb. germană, în original)

cufundat în studiu, în munca mea. Toată lumea s-a întors la muncă. Doamne... Își goli paharul dintr-o înghițitură și râse ca pentru sine. Întreaga reconstrucție a fost o terapie prin muncă obștească!

Pierdută în gânduri, Lotte își privea paharul. Amintiri despre pacea mohorâtă pluteau pe lângă ea. Nu voia să se gândească la acea perioadă și tocmai din acest motiv se gândea la asta.

Și Ernst lucra. Fu luat de un constructor de viori din Haga, care avea reumatism la mâini și trebuia să lase din ce în ce mai multă muncă pe seama lui. Se mutară într-un minuscul apartament din spatele atelierului. Ca mulți alții, Ernst primea o mică remuncrație după război. Obsedat de noile lui responsabilități ea soț și viitor cap de familie, muncea din răsputeri: cinci zile pe săptămână, repara viori, iar în celelalte două făcea viori noi pe care le vindea. Șapte zile pe săptămână, Lotte cra singură cu gândurile de care căsătoria ar fi trebuit să o elibereze. Mergea prin apartament, smulsă din sânul familiei, un déjà-vu dureros. Unde ajunsese, își dorise oare acest lucru? Visa la o casă mare cu tavane înalte, o casă care să o împace cu singurătatea căsătoriei, o casă pe care ea să o peată transforma într-un cămin. Acest vis o mână pe străzile întortocheate și pe canale. Sosi toamna, apoi iarna, fațadele întunecate o țineau la distanță, camerele luminate o lăsau pe dinafară – nu lipsea decât fetița cu chibrituri. Era de parcă s-ar fi pocăit prin această căutare eternă, fără casă, fără rude, un lucru meritat pe drept de cineva care nu era nici una, nici alta, un hibrid amăgitor.

Poate că muzica era cea care lipsea. Ce se întâmplase cu Amelita Galli-Curci? Cu *Exsultate, jubilate?* Cu *Patima Sfântului Matei?* Găsi o profesoară de canto, dar, chiar de la prima lecție, se dovedi că nu mai rămăsese prea mult

din vocea ei. Se pierdu în scuze şi, cu multă nostalgie, îi pomeni profesoarei de piesele pe care le cântase înainte, dar, când văzu îndoiala din ochii femeii, începu şi ea însăşi să se îndoiască. Ce se întâmplase cu vocea ei care odinioară umpluse turnul de apă cu uşurinţă, de jos până sus? Coardele ei vocale erau asemenea unor benzi de cauciuc uscate, care se sfărâmau între degete.

Dacă voia să asculte muzică, trebuia să îşi viziteze părinţii. Dar acolo schimbarea răbufnea dincolo de aparenţa vieţii normale, de familie. Mama ei, care ţinea totul unit cu o bună dispoziţie artificială, căpătase o obsesie faţă de mâncare, pentru a uita de foamete şi de toate celelalte. Îşi pierduse aproape toţi copiii, în acelaşi timp când plecaseră şi oamenii care se ascundeau. Se pare că, în secret, se dezvoltase ceva între Jet şi Ruben, de pe vremea când ea zăcea în pat din pricina comoţiei, iar el îi citea ore întregi pentru a face vremea să treacă mai lesne. Theo de Zwaan ştiuse cu mult timp în urmă cum să topească inima de Cenuşăreasă a lui Marie. Mies se mutase deasupra magazinului de pălării cu puţin înainte de război. Toate se căsătoriseră şi trăiau la casele lor. Invitat de Bram, Koen plecase în America, o ţară care se bucura de o popularitate aproape mitică după Debarcarea din Normandia, ca tărâm al posibilităţilor nelimitate. Cei doi mai mici care rămăseseră încă acasă nu se puteau concentra la şcoală şi erau gălăgioşi şi neascultători.

Lotte nu putea să suporte nici faptul că tatăl ei era atât de vesel acum, că îşi avea soţia aproape complet pentru sine. Fusese oprit în stradă de către un domn în vârstă, care îl privi cu uimire.

– Încă eşti în viaţă! Chiar tu eşti, Rockanje?

El aprobă din cap neîncrezător.

– Cu multă vreme în urmă, ţi-am făcut o injecţie... strigă celălalt cu entuziasm, direct în inimă, o acţiune disperată, pentru că renunţasem deja la orice speranţă!

Tatăl lui Lotte, care nu îşi amintea nimic despre acest fapt şi auzise totul de la alţii, îi mulţumi tulburat pentru intervenţia hotărâtă şi se îndreptă spre casă, păşind mai ţanţoş. Simţea că parcă viaţa îi dăduse încă o şansă şi, de această dată, se hotărâse că nu avea să-i permită nimănui să îl împiedice să se bucure de ea. (Marile deziluzii îl aşteptau însă: deocamdată, tătucul Stalin era un bărbat cu un comportament ireproşabil.)

La un moment dat, un fapt din vremea războiului fu menţionat oarecum răuvoitor şi i-ar fi afectat serios reputaţia dacă Sara Frinkel nu ar fi avut o izbucnire puternică. Se organizase o cină evreiască. Familia Frinkel, care încă nu plecase în America, fu şi ea invitată. În timpul mesei, Ed de Vries spuse într-o manieră zgomotoasă, prin care obişnuia să atragă atenţia pe scenă, că familia Rockanje îl înşelase cu o cutie pe care i-o dăduse spre păstrare, ce conţinea lucruri în valoare de jumătate de milion. Sara Frinkel strigă indignată de cealaltă parte a mesei:

– Cum îndrăzneşti? Retrage-ţi imediat cuvintele, şobolan bătrân ce eşti. Cum de ţi-a venit o asemenea idee? Nu aveai nici un sfanţ! Nu mă face să râd, tu cu cutia ta cu jumătate de milion, despre care tu însuţi ai spus: „Vin să îngrop câteva nimicuri". Lasă că te cunosc eu: încerci să obţii bani pe asigurare. Asta e treaba ta, dar nici să nu te gândeşti să târăşti familia Rockanje prin noroi!

Lotte se uita din când în când la vechile fotografii în genul starurilor de film făcute de Theo de Zwaan cu ea şi Jet înainte de război. Cu câtă încredere de sine şi sfidare priveau în obiectiv, de parcă ar fi avut lumea la picioare. Câtă nesăbuinţă, câtă ignoranţă! Cu un fel de amărăciune şi

nostalgie, se gândea eum era viaţa înainte de război. Deşi avuseseră de-a face cu Dumnezeu şi Colijn, sub îndrumarea mamei lor, căpătaseră o încredere romantică în dreptate, umanitate, frumuseţe. În timp ce Beethoven plutea pe fereastra deschisă în serile de vară, iar ea privea stelele şi liziera întuneeată a pădurii împreună cu ceilalţi, din seaune de răchită, se gândeau: dacă poate exista o muzică atât de splendidă, atunci şi viaţa este probabil splendidă în modul cel mai profund. Acum, îi era ruşine de aceste sentimente grandioase. Beethoven era german, la fel şi Bach, Mendelssohn era evreu. Naziştii făceau paradă cu compozitorii lor germani şi îi interziseseră pe cei evrei – muzica nu mai putea fi aseultată niciodată fără acest gen de asocieri. Să nu mai poţi să vorbeşti despre *Kindertotenlieder.* Totul fusese mânjit.

Nu observaseră că localul se aglomerase în jurul lor. Cupluri în vârstă se aşezau la mese, bărbaţii în costume şi cămăşi apretate, cu cravată, iar doamnele lor, proaspăt ieşite de la coafor, în rochii cu fuste plisate şi curele de piele. Vremea blugilor şi a tricourilor nu ajunsese încă acolo. Începu un cântec cunoscut. Câteva cupluri îndrăzniră să se îndrepte spre centrul localului, aranjat acum ca ring de dans. Cu vocea lui dulce, Louis Prima le conducea paşii. Cu toţii îşi executau mişcările cu pricepere... *Buona sera signorina... buona sera...*

– Ce minunat... oftă Anna, că încă se mai distrează la vârsta lor.

Lotte urmărea capetele sure cu o expresie dezaprobatoare.

– Nu ţi se pare un pic jenant, spuse ea cu afectare, atâta agitaţie sentimentală pentru cântecele acestea vechi?

– *Mensch,* nu fi atât de dură... cu tine însăţi. Tu nu ai fost la dans niciodată cu constructorul tău de viori?

Acel „constructorul tău de viori" o ofensă pe Lotte, iar ideea că ei ar fi dansat împreună, asemenea acestor bătrâni dichisiți, era de-a dreptul revoltătoare.

– Constructorul meu de viori este mort de ani mulți... zise ea pe un ton tăios, sperând ca Anna să se rușineze.

Dar pe Anna nu o deranjă deloc. Un bărbat solid se apropie de ele. Își încheie sacoul și se înclină un pic ironic spre Anna. Aceasta se ridică de pe seaun cu un râs amuzat, se strecură pe lângă două mese și, pentru seurtă vreme, dispăru din vedere. Din tonomat de auzi melodios: „Oh, mon papa..."

Anna se învârtea pe ringul de dans de parcă nu ar fi făcut nimic altceva de când fusese învățată să danseze de către călugărițe, în umbra castelului lui Von Zitsewitz. Chicotind, se gândi la necazul cu „Was machst du mit dem Knie, lieber Hans", dar acest Casanova din Spa avea un comportament impecabil. O conducea sigur pe sine, fără să bănuiască măcar că ținea în brațe pe cineva care nu își permisese să fie condusă de mult timp, indiferent de persoană. Da, însă fu destul de îndrăzneț, încât să danseze cu ea propria lui versiune a tangoului, cu un braț întins drept și întoarceri bruște la o sută optzeci de grade. După aceasta, o conduse galant înapoi, la locul ei.

Anna avea respirația tăiată.

– Cine-ar fi crezut? râse ea răgușită. O baie de nămol urmată de dans...

Părăsiră cafeneaua seara târziu, după ce Anna mai fusese invitată pe ringul de dans de încă două ori de către partenerul ei tăcut. Umbra clădirii băilor se profila peste drum asemenea unui mastodont. Cotiră la dreapta, amețite de Grand Marnier.

– Cei care dansează țin moartea departe... chicoti Anna, ciocnindu-se de Lotte. Privește ce cer senin! Cu siguranță, mâine o să fie vreme frumoasă. Am putea să mergem la o

plimbare. Ce zici de asta, *Schwesterlein*[1]*?* Durerea a dispărut, îţi spun, a dispărut... pfuuu...

Îşi trecu braţul pe după cel al lui Lotte. Şi ea îşi pierduse un pic din sobrietate, ca rezultat al alcoolului şi al scenelor ireale care îi tot fuseseră prezentate.

– Ascultă, Anna... zise ea, cbiar atunci, când te-am văzut învârtindu-te pe ringul de dans, mi-am adus aminte de ceva de demult, o străfulgerare...

– Vrei să spui de acum multă vreme?

– Da... Tu dansai în hol, sălbatică, zbuciumată, stângace... sau poate că nu dansai deloc, ci jucai şotron cu... era un băiat acolo...

– Fiul portarului, completă Anna intuitiv.

– Probabil... Tu săreai pe scări, şi strigătele tale răsunau pe coridoare... Dintr-odată, erai întinsă la baza scărilor, ţipând de durere... era o problemă cu braţul tău... eu eram speriată şi ţipam împreună cu tine. Nu ştiu ce s-a întâmplat, apoi... deşi, da, aşteaptă un minut...

Vorbea mai tare din cauza agitaţiei. Amintirea era de nestăvilit odată ce se pornise.

– Ai fost dusă la spital şi te-ai întors cu mâna în ghips, într-o faşă. Eu eram geloasă... voiam să am tot ce aveai şi tu... durerea ta şi bandajul. Apoi, mi-au pus şi mie mâna într-un prosop de bucătărie sau ceva... ca un fel de consolare.

– Acum, că spui asta... se opri Anna, acum, că spui asta... da... uitasem complet. A fost ruptă, chiar în două locuri, cred... Încă mai ţii minte! Ei, vezi!

Voia să spună şi altceva, dar, în loc de asta, o îmbrăţişă pe Lotte. Alcoolul şi sentimentele începeau să fermenteze periculos. Corpurile lor se legănau ameninţător, de parcă s-ar fi ţinut strâns una de cealaltă pe un vapor, pe vreme

[1] Surioară (în lb. germană, în original)

de furtună. Înaintea ochilor Annei pluti hotelul Athenae din fundal, iar înaintea ochilor lui Lotte, portocalele şi lămâile din vitrina unei băcănii. Îşi continuară drumul pas după pas, oraşul izvoarelor, Spa, defila plăcut pe lângă ele, de parcă ar fi băut prea mult Grand Marnier. Anna se opri la mijlocul podului de peste calea ferată. Sprijinindu-se cu toată greutatea de balustradă, făcu un gest grandios spre stelele care sclipeau deasupra acoperişurilor şi dealurilor înconjurătoare şi recită cu o voce teatrală:

Ca zămislirea s-o zărească mai uşor,
Îmi îndemn privirea-ntruna, iată,
Iar pândei mele juruit fiind, din foişor,
Simt cum întreaga lume mă desfată.

Şi tot uitându-mă în larga zare,
Împrejurimilor le-am pus hotare:
Lună şi stele,
Păduri, căprioare...

– Aaa... cum era mai departe... strigă ea tânguitoare. Doamne, nu mai ţin minte...

Braţele îi erau încă ridicate spre stele, într-un gest acum gol.

– Haide, spuse Lotte, trăgând-o de braţ.

3

Cu ajutorul unei hărţi turistice, Lotte alesese un drum cu numele idilic de Promenade des Artistes. Îşi regreta sentimentalismul din seara anterioară. O amintire comună nu era nici un motiv pentru fraternizare – ciudat că nu există cuvântul „surorizare". Păstra o distanţă grijulie şi îşi ţinea cu hotărâre mâinile în buzunarele paltonului. Soarele palid strălucea printre ramuri. Un pârâu îngust şerpuia argintiu lângă potecă.

Cu fiecare pas, Anna se bucura de supleţea încheieturilor ei – băile cu nămol începeau să îşi facă efectul. Inspira aerul înţepător al pădurii şi se gândi că simte oxigenul pătrunzându-i adânc în plămâni. Foarte curând, buna dispoziţie o făcu să devină vorbăreaţă. Chicoti în sinea ei.

– N-o să ghiceşti niciodată, Lotte, cine a venit să mă caute la Salzkotten.

Institutul pentru Asistenţă Socială se afla la etajul de sus al unei mănăstiri franciscane. Reuşita la învăţătură depindea în mare parte de talentul de a improviza. Nu existau manuale sau caiete de exerciţii. Elevele care reuşeau să obţină o rolă de tapet sau o coală de hârtie de împachetat

puteau să îşi ia notiţe. Profesorii, care fuseseră adunaţi cu greu din toată ţara, soseau la Institut din oraşele lor ruinate, după o călătorie aventuroasă pe o reţea de cale ferată devastată. Locuiau la mănăstire şi îi îndopau pe studenţi non-stop, timp de paisprezece zile, cu psihologie şi sociologie. Atente la predicile nazarineanului, călugăriţele îşi împărţeau puţinele provizii cu elevii şi, la venirea iernii, îndurară de bună-voie frigul, pentru ca sălile de clasă să poată fi încălzite.

Ca o coincidenţă ironică, satul de pe Lippe unde se născuse tatăl ei şi unde murise bunicul ei se afla în apropiere de Salzkotten. Satul din basmul despre turma de porci, dar fără prinţ. Prefera să nu presupună că destinul ei făcuse în aşa fel încât peregrinările să o poarte înapoi acolo, ca şi cum ar fi fost un element din cursul inevitabil al naturii. Iguora faptul că acel loc al nenorocirilor era atât de aproape. Nici cea mai frumoasă vreme nu o putea face să îşi îndrepte paşii în acea direcţie. Dar Salzkotten şi târgul săptămânal erau centrul de atracţie al celor din satele înconjurătoare. Într-o zi, se întâlni cu cineva din satul ei, care îi fusese colegă de bancă. Schimbară câteva cuvinte, surprinse de revedere.

Această întâlnire întâmplătoare provocă o alta, mai puţin accidentală. Câteva zile mai târziu, cineva îi bătu la uşă.

– Ai un vizitator, spuse o colegă de-a ei ruşinoasă, şi eşti aşteptată în salon.

– Eu am un vizitator? exclamă Anna. Dar nu se poate, nu am pe nimeni în lume. Cine e?

– Ei bine, nu-i o doamnă... e o femeie care pretinde că îţi este rudă.

Anna coborî scările fără nici o bănuială. Înţepeni în pragul uşii. Camera modest mobilată era complet subjugată de personajul care o aştepta. Simplul fapt al prezenţei ei reprezenta un sacrilegiu. Era grasă şi flască, pielea îi

strălucea, ochii şi părul îi erau mai întunecaţi ca niciodată, iar îngâmfarea ei vulgară contrasta strident cu scenele biblice modeste de pe pereţi.

– *Mein Gott,* zise ea pe un ton smiorcăit, scăzut, potrivit împrejurărilor, ce cauţi aici, vrei să te călugăreşti?

Anna păstră o distanţă potrivită. Avea nevoie de o stăpânire de sine extremă pentru a rezista torturilor şi umilinţelor care emanau din aura ei diabolică, întunecată. „Nu... o nu... gândea ea, respingându-le... nu asta..." Pe un ton sec, îi explică scopul şederii ei la mănăstire.

– Aşa deci... suspină vizitatoarea curioasă peste măsură. Ascultă, orice ai nevoie – unt, brânză, ouă – nu trebuie decât să spui...

Anna fu pusă în dilemă de această ofertă neaşteptată a ei. Ameninţările din urmă cu zece ani îi răsunau în minte: „O să te întorci pe brânci la mine, cerşind o bucată de pâine..." Pe de altă parte, era foamea care afecta pe toată lumea din mănăstire şi mai era şi reglarea vechilor conturi: avea desigur dreptul la toate lucrurile cu care mătuşa ei îi era datoare.

– Grozav, se auzi ea răspunzând de sus, am fi cu toţii bucuroşi de asta, toate lucrurile pot fi lăsate la poartă.

Mătuşa ei aprobă din cap, nemulţumită încă, iar Anna se gândi că prezenţa ei nu emana ceva rău, ci un fel de primitivism în care orice formă de moralitate, de neîncredere în sine, de inteligenţă era străină: nu mai era nimic de spus. Mătuşa Martha plecă legănându-se, după ce îşi îndeplinise pe deplin rolul ei de mătuşă binevoitoare, care, îngrijorată, îşi căutase nepoata flămândă printre maici. Anna rămase încremenită de uimire. Ce o adusese oare la mănăstire? Cu siguranţă, nu mila. Încerca oare să aducă înapoi în ţarc oaia care scăpase de sub influenţa ei în urmă cu zece ani? Avea

încă nevoie de o sursă ieftină de muncă, cineva pe care putea să-l supună tendinţelor ei distructive?

La poartă, nimic nu fu livrat. Mai degrabă, Anna se întâlnea mai des cu oameni din sat, care o puneau la curent, pe fragmente, cu felul în care mătuşa ei îşi ducea viaţa sordidă şi insipidă. În timp ce unchiul Heinrich lupta pe frontul rusesc, soţia lui, se pare, se transformase în cel mai rău-famată traficantă din întreaga regiune. Nestingherită de bun-simţ şi compătimire, lua toate lucrurile pe care le aveau refugiaţii din oraşe – o bijuterie, un platou de argint, o cutie de tutun, un portret într-o ramă aurită – pentru un ou, o bucată de pâine. Mâncarea era plătită cu de patru ori valoarea ei. Era respectată şi admirată în întreaga regiune. Foamea era mai puternică decât teama. Şi singurul om care ar fi putut să o înfrâneze era acum prizonier de război în Rusia.

Ultima veste care ajunse la urechile Annei era atât de ciudată, încât, la început, izbucni într-un râs batjocoritor. Dar râsul i se transformă destul de repede într-o mânie necreştinească, mânie care contrasta în mod dureros cu liniştea dintre pereţii mănăstirii. Mătuşa Martha se lăuda peste tot că ea finanţa studiile nepoatei de la Institutul pentru Asistenţă Socială. Atunci când crezi că ai văzut deja totul şi ai trecut prin toate, eşti imediat pedepsit pentru naivitatea ta. Nesimţirea unui suflet perfid reuşea din nou să tulbure liniştea interioară abia câştigată a Annei – lucrurile reveneau pe vechiul făgaş, de parcă nu ar fi fost plecată niciodată.

Dar influenţa anilor care trecuseră se făcu simţită. Anna traversă pajiştile tinereţii ei în pas rapid, nu erau munţi sau dealuri, ci doar câmpie până departe spre zenit. Nu era împovărată de melancolie sau nostalgie, hotărârea ei ţinea departe orice alte sentimente. Evită socul şi capela Mariei de lângă podul de peste râu. Revederea fermei şi a copiilor acum mari

nu o tulburară. Dădu buzna în bucătărie fără să fie anunţată şi o prinse de bluză cu ambele mâini pe mătuşa uimită.

– Deci, tu îmi plăteşti studiile!

– Te rog, te rog, care e problema...

Ochii mătuşii Martha se îngustară de frică, asemenea unei pisici sălbatice înşfăcate de ceafă.

– Ce plăteşti, cât, de când? Ei bine?

Gura lacomă a mătuşii ei se căscă, se închise şi se deschise din nou. Nu reuşea să articuleze cuvinte, ci numai proteste incoerente. Anna continuă netulburată, fără milă, fără să se simtă triumfătoare.

– Chiar crezi că ştii cât îmi datorezi? Îmi datorezi tinereţea mea, îmi datorezi totul! O să te denunţ! Ţine minte bine. Dacă nu îţi retragi în mod oficial, în ziar, minciunile pe care le-ai împrăştiat peste tot, o să pun poliţia pe urmele tale!

– Te rog... te rog...

Reuşi să se elibereze din strânsoare, căutând agitată o cale de scăpare.

– Hârtie! porunci Anna. Adu-mi un stilou şi hârtie.

Cu un servilism revoltător, mătuşa Martha îi aduse lucrurile pe care le ceruse. Anna întinse hârtia pe masa de bucătărie, îi împinse stiloul în mână şi îi dictă într-o germană elevată forţată:

– Eu, Martha Bamberg, îmi retrag afirmaţiile făcute despre studiile nepoatei mele, Anna Grosalie-Bamberg, în Salzkotten. Atunci când am spus că plătesc pentru studiile ei, nu spuneam adevărul.

Anna verifică textul, corectă nişte greşeli de ortografie şi îi porunci mătuşii ei să publice dezminţirea în ziarul local. Chiar dacă putea să vadă cu coada ochiului uscătorul de vase şi cuptorul, două dintre punctele de referinţă fixe ale tinereţii ei, dintr-o perioadă a sclaviei, nu catadicsi

să privească întreg dezastrul din bucătărie. Închise uşa în urma ei şi traversă curtea fără să privească înapoi.

O luă înapoi peste câmpuri, cu pumnii încleştaţi. Nu avea să mai permită nimănui să îşi bată joc dc ea, de Anna Grosalie, văduvă de război, soră a Crucii Roşii pregătindu-se să devină asistentă socială pentru a-i ajuta pe copii. Jalnica făptură, care ar fi trebuit de mult să piară de tuberculoză, cancer sau ca urmare a unui raid aerian, nu avea să mai lase pe nimeni să îşi bată joc de ea. Studia lucruri al căror nume mătuşa Martha nu ar fi fost în stare nici să le pronunţe măcar.

Dar fanfara triumfului începu să se estompeze, pentru că deasupra capului ei se auzea, în susurul plopilor, plânsul ei răguşit de pe vremea când era o fetiţă de doisprezece ani. Încetini. Îşi dădu seama că, indiferent de cât de dulce era răzbunarea, indiferent de numărul copiilor pe care avea să îi ajute în viitor, nu putea să-l protejeze retrospectiv pe copilul care fusese ea însăşi. Copilul acela fusese supus permanent şi irevocabil voinţei mătuşii Martha, la dispoziţia ei pentru eternitate. Ideea de a plăti pentru ce făcuse era ridicolă dacă te gândeai la sufletul rudimentar al femeii care nu avea să fie niciodată capabilă să gândească în termeni de bine şi de rău, fiind cel mult în stare să reeunoască faptul că Anna era acum mai puternică. O victorie à la Pirus.

Profesori noi înfruntau dificultăţile transportului public pentru a aduce la cunoştinţa celor aleşi discipline neeunoscute, cum ar fi legea tutelei. Gândurile Annei se înapoiară involuntar la trepăduşii care veniseră cu ordinul de sterilizare şi la declaraţia de tutelă în care unchiul Heinrich scrisese ani de zile că ea era grea de cap şi bolnăvicioasă. Ce fel de judecător fusese de fapt acela, dacă nu îi trecuse prin cap să trimită un inspector la fermă? Pentru a afla acest lucru, se prezentă la tribunalul regional. Judecătorul din

acea perioadă părea să fi fost înlocuit cu unul nou, imediat după război, un tânăr care prezida descurajat acolo, de parcă ar fi fost închis în interiorul unei piramide din care trebuia să găsească ieşirea.

– Cum este posibil? suspină el atunci când Anna îi explică povestea.

– Asta aş vrea să ştiu şi eu, spuse ea, cum este posibil aşa ceva? Şi de ce, vă rog?

Judecătorul se joacă pentru un moment cu stiloul.

– Legea la care vă referiţi... zise el meditativ, la acea vreme, trebuia să prevină transmiterea disfuncţiilor congenitale, prin asigurarea sterilizării persoanelor care erau afectate de acestea. Un judecător din perioada nazistă, care ocupa acest scaun... ezită el... trebuia să dovedească faptul că este nazist prin cooperare activă. Dacă spunea că nu există cazuri de persoane cu handicapuri mintale în circumscripţia lui, se expunea suspiciunilor. Însă, dacă prezenta un asemenea caz, un copil sărac, mai mult de-atât, un orfan, atunci, slavă cerului, avea ceva negru pe alb. Râse ruşinat.

– Aş putea să văd declaraţia? întrebă Anna.

– Da, desigur, spuse el, trebuie să se afle pe undeva prin arhive. O vom căuta şi vă vom trimite o copie.

Dar declaraţia părea să fi dispărut fără urmă. Primi o scrisoare după două săptămâni: declaraţia de dinainte de a ei era încă acolo, păstrată cum trebuie, la fel şi cea de după, însă a ei lipsea. Cine permisese ca declaraţia ei să dispară, când, de ce, era imposibil de aflat. Dacă unchiul Heinrich supravieţuia în Rusia, nu avea cum să meargă la el şi să îi bage declaraţia sub nas. Adevărul despre tinereţea ei, inclusiv minciunile puteau fi găsite de-acum numai în arhiva memoriei ei de papagal, de unde nimic nu dispărea, din motive inexplicabile.

Dezmințirea mătușii Martha apăru într-adevăr în ziar, foarte vizibilă. Satisfacția Annei dispăru rapid în mijlocul unei role lungi de un metru de hârtie, manuscrisul de la Marea Moartă a asistenței sociale, care trebuia învățată pentru examen. Se familiariză cu Freud și cu semnificația primilor șase ani din viață. În acel context, pentru prima dată după multă vreme, se gândi la tatăl ei, la tusea lui, la sunetul bastonului pe pavaj, la haina neagră, la pălăria, la mândria lui atunci când fiicele lui reușeau ceva, la tristețea lui reprimată atunci când nu mai putea să le ia în brațe. Amintirile veneau în valuri, memoria ei care înregistra totul nu o cruța. Trebuia să își amintească acum și de Lotte. Împreună în pat, împreună în baie. Acea inseparabilitate de la sine înțeleasă, de parcă urma să rămână așa și în anii ce aveau să vină. Șoptind seara în pat, întrecându-se pentru atragerea atenției tatălui lor în timpul zilei, căci el nu putea să ofere afecțiune sau mustrări amândurora, în același timp. Fiecare își dezvoltase propriile talente și caracteristici în competiția pentru tatăl lor. Anna avea memoria legendară în arta recitării, empatia pentru fata săracă de pe scena din cazinou (un exercițiu bun pentru mai târziu) și vitalitatea de nestăvilit: alergatul, săritul, căzutul, mârâitul, țipatul. În contrast cu toată această agitație, Lotte avea cântatul. Cu o venerație copilăroasă pentru propria voce, își îndrepta cântecele spre bolta rotundă din sala mare și asculta cu uimire ecourile acesteia. Atunci când nu cânta, era tăcută și ascultătoare, felul ei de a atrage protecția specială a tatălui lor, astfel încât Anna, în gelozia ei, alerga, sărea și cădea și mai tare. Cu cât Anna își aducea aminte mai multe lucruri, cu atât interesul ei ereștea. Acești doi oameni, care fuseseră familia ei cea mai apropiată și mai intimă, trezeau în ea o curiozitate academică. Sau era oare dor, un dor profund și necugetat, acum, că rămăsese mai singură ca niciodată?

Cunoştinţe vechi cu care s-a întâlnit pe stradă o informară că unchiul Heinrich s-a întors, fiecare descriind în felul propriu efectul pe care Rusia îl avusese asupra lui. S-a întors, era viu! Fu cuprinsă de un fel de entuziasm iraţional, ambivalent: voia să îl vadă, nu voia să îl vadă. Îi reveni în minte imaginea unchiului Heinrich revenit de la evenimentul din Bückenberg: şocat, lăsat fără cuvinte, plin de teamă şi dispreţ. La sărbătoarea perfect organizată a marii recolte germane, în entuziasmul mulţimii, ascultând limbajul hipnotic şi incendiar al Führerului, el avuse viziunea lucrurilor care aveau să urmeze. Ştiuse aceste lucruri, dar nu putuse împiedica să fie trimis în Rusia ca parte a aceleiaşi cerinţe regizorale. Era un lucru atât de amar, încât inima ei ar fi tresărit dacă nu ar fi existat toate celelalte lucruri care îi trezeau sentimente opuse. Voia să îl vadă şi nu voia să îl vadă. Voia să îi ceară lămuriri în legătură cu declaraţia de tutelă. Voia să îi spună: „Şi soţul meu a fost în Rusia". Voia adresa lui Lotte, pe care o pierduse, şi cărţile tatălui ei, o serie legată în piele a clasicilor germani – singurele lucruri pe care acesta i le lăsase. Voia să îi arate: uite, acel copil bolnăvicios şi slab de minte este încă în viaţă, e o fiinţă tenace, fără îndoială că odată am avut o legătură sau mi-am imaginat numai acest lucru?

Când îşi dădu seama că nu avea cum să nu se ducă, împrumută o bicicletă şi porni. Alesese cu grijă o duminică dimineaţa. Mătuşa ei, care ignora poruncile lui Dumnezeu, nu lipsea niciodată de la slujbă. Anna făcuse o alegere bună, casa era goală, cu excepţia micii sufragerii unde îşi găsi unchiul pe scaunul de lângă sobă, cel pe care murise tatăl său, puţin câte puţin în fiecare zi, sub fotografia unui soldat mort. Se pregătise pentru acest lucru, pentru faptul că va fi mai slab, dar persoana pe care o întâlni în acel loc încărcat de istorie, parcă determinat genetic, era un bătrân

sfrijit, care o privea fără să o vadă, cu ochi rătăciți și goi. Gâtul slab îi ieșea din gulerul cămășii, încheieturile subțiri apăreau din mânecile sacoului, degetele îi atârnau ca rupte, pe brațele scaunului. Părul blond îi devenise gri, și craniul îi strălucea printre firele rare. Nu mai rămăsese nimic din unchiul tânăr, fiul musculos de fermier care parodia colinde de Crăciun în Köln. Îl salută timidă. Observase oare un răspuns în clătinatul abia vizibil al feței pline de riduri? Următorul pas evident ar fi fost să îl întrebe cum se simțea, o întrebare care, își dădu ea acum seama, ar fi fost o dovadă de insensibilitate stupidă. În camera neaerisită atârna un miros acru, la fel ca înainte, iar ea simți că nu mai putea să respire acolo. Dar el stătea tăcut și părea chiar că dădea vina pe ea pentru ceva. Lucrurile pe care voia să i le spună îi mureau în gând. Își umezi buzele.

– Unchiule Heinrich... începu ea.

El nu reacționă. Cum ar fi putut oare să continue? Era imposibil să înceapă cu reproșurile în aceste împrejurări. Rusia era un subiect dureros, iar Lotte era tabu. Singurul lucru tangibil, lipsit de pericole, era colecția de clasici.

– Cărțile tatălui meu... spuse ea grăbită, mai ții minte: Schiller, Goethe, Hofmannstahl... aș vrea să le iau.

Se întâmplă un miracol: capul se mișcă dintr-un capăt imaginabil al orizontului până la celălalt.

– De ce nu? șopti Anna, dar nu mai urmă nici un fel de lămurire.

O privea într-un fel care îi înghețа sângele în vene. Ea se sufoca sub tavanul jos, între pereții apăsători, între doi morți și un ca și mort. Se întoarse spre ușă și fugi.

Pedală înapoi în ritm frenetic, oscilând între indignare și milă. Chiar ai fi crezut că Rusia fusese un exercițiu de detașare – ce mai contau bunurile materiale atunci când erai flămând, însetat, bolnav? Dar se corectă: nu vezi că

e doborât, o bucată de gheață din tundră? Nu vezi că nici acum nu poate să spună decât un nu mare și ferm tuturor și la orice? Acest om, această umbră a unui om, nu va mai putea niciodată să îi ceară socoteală, ca să nu mai vorbim despre o împăcare.

O zi mai târziu, vedea lucrurile în mod diferit. Dacă toată lumea o ocolea, singurele lucruri care îi mai rămâneau erau cele materiale. Voia neapărat să aibă acele cărți, singura amintire tangibilă a tatălui ei. Se îndreptă din nou spre tribunalul teritorial. Primi un ordin oficial, un ordin scris pentru cedarea cărților. Făcu pelerinajul spre fermă pentru ultima oară. Înăuntru nu se schimbase nimic. Chiar dacă el nu mai vorbea, putea încă să citească. Respectul pentru autoritate era un lucru imprimat în el, mai întâi de o soție tiranică, apoi de armată și după aceea de regimul din tabăra de prizonieri. Înțelese perfect lucrul exprimat de documentul oficial pe care îl ținea între degetele lui fragile. De această dată, capul cu fața plină de riduri se mișcă dinspre grinzile tavanului spre podeaua de lemn și înapoi. Anna luă cărțile de pe raftul de deasupra dulapului. Strângându-le la piept, îi mai aruncă o privire, pe deasupra clasicilor, dintre care *Faust* era primul. Privi silueta abandonată de lângă sobă și înghiți un nod. De ce figura lui Faust era întotdeauna masculină? Faustul lor era la biserică, cufundat în rugăciune.

Pierdură noțiunea timpului și a distanței – Anna vorbea întruna. Trecuseră deja de două ori peste o cută a hărții, când Anna se opri în mijlocul propoziției, își duse mâna la inimă cu un gest aproape patetic și începu să gâfâie. Lotte stătea resemnată lângă ea. Recunoștea modelul. Mai întâi sărit și alergat, apoi o mână ruptă sau un dinte care îi sfâșia buza – mai întâi o copleșește pe cealaltă sub un torent de cuvinte, apoi rămâne fără aer.

– Să... ne întoarcem... spuse Anna.

Lotte aprobă din cap. Ba mai mult, îi oferi un braţ surorii ei. Pas cu pas, se îndreptară pe cărările şerpuitoare, în ritmul corpului greoi al Annei şi al respiraţiei ei şuierătoare. În timp ce o lăsă pe Anna în holul hotelului ei, lui Lotte i se păru că drumul înapoi durase o eternitate. „Cafea... gesticulă Anna, cafca tare." Cafeaua o readusese la viaţă şi cu alte ocazii în trecut. Se trânti pe un scaun cu un râs forţat, făcându-şi vânt cu mâna. Faţa palidă îi strălucea de transpiraţie. Aşteptă cu ochii închişi până ce respiraţia i se linişti. Lotte se aşeză timidă, fără să îşi facă griji. Din povestea vieţii ei, Anna părea indestructibilă, cineva care putea să pună chiar şi moartea pe fugă, spunându-i adevărul drept în faţă. Şi, aşa cum era de aşteptat, Anna îşi reveni încet. Deschise din nou ochii. Bine-dispusă şi lucidă din nou, o privca pe Lotte.

– *Entschuldigung*[1], corpul meu cam strică distracţia din când în când... Aici, stăm atât de confortabil... Te rog, comandă ceva pentru tine... Mai ţii minte... Făcu un efort să se apropie de Lotte şi îşi puse mâna peste palma acesteia. Continuă, ignorându-şi degajată propriul corp, care se poticnea din când în când, ca şi cum ar fi trecut peste un copac căzut în drum. Mai ţii minte, Lotte, când am venit să te caut în Haga?

Lotte îngheţă. Dar Anna valsă mai departe, de pareă s-ar fi grăbit să ajungă undeva.

– Dar, mai întâi, m-am dus la Köln... sperând că unchiul Franz era încă în viaţă, singurul care avea adresa ta...

Anna comandă încă o ceaşcă de cafea. Doi oaspeţi ai hotelului trecură surprinşi pe lângă bătrâna zgomotoasă. Lotte se gândi că în privirea lor se citea aversiune, da, chiar ostilitate.

---

[1] Scuze (în lb. germană, în original)

– Köln... spuse Anna visătoare, nu o să uit niciodată cum stăteam pe malul estic al Rinului, privind partea de vest a oraşului, unde coşurile fabricii de lignit se profilau la orizont. Puteai să îţi dai seama că era Köln după cele două turle ale catedralei, care supravieţuiseră în mod miraculos. Mai existau ziduri ici şi colo, dar nimic între ele. Eu eram pe ţărm cu alţi oameni şi priveam fără să ne vină să ne credem ochilor, pentru că oraşul se aflase întotdeauna între Rin şi fabrica de lignit. Toate podurile fuseseră distruse. Stăteam acolo şi voiam să ajungem pe malul celălalt. Am trecut râul cu o barcă, de parcă am fi fost cu o mie de ani în urmă. Cineva aştepta pe partea cealaltă cu un cărucior pentru valize şi ne-am început călătoria pe drumurile şerpuind printre mormanele de moloz şi oamenii care trăiau undeva în adăposturi sau sub ruinele câte unui zid...

Lotte asculta stânjenită. Simţea o nevoie acută să se ducă la hotelul ei. Măcar o dată să nu trebuiască să asculte, să nu trebuiască să reacţioneze la nimic – să se lase în voia unei tihnite după-amiezi de duminică, nimic mai mult.

– Voiam să te văd, totul a început din acest motiv... Desigur, voiam să ştiu dacă unchiul şi mătuşa erau încă în viaţă. Fuseseră norocoşi, spitalul fusese cruţat, nu sufereau de foame, englezii furnizau destul de multă mâncare pentru spital. Singurul lucru pe care am putut să îl spun după surpriza revederii lor a fost: „Mi-e foame". Mi-au făcut o cratiţă de orez cu lapte şi am mâncat până nu am mai putut să înghit nimic. Am primit adresa mătuşii Elisabeth de la ei şi aşa am ajuns în cele din urmă la tine... *Gott im Himmel*[1], n-o să uit asta niciodată.

* * *

[1] Dumnezeule din ceruri (în lb. germană, în original)

În timp cc Anna aştepta veşti din partea mătuşii îndepărtate din Amsterdam, despre care nu îşi amintea decât faptul că o despărţise de Lotte cu o precizie chirurgicală, cu mult timp în urmă, fu cuprinsă brusc de teama că Lotte nu mai era în viaţă. Îşi aminti bombardarea cu succes a Rotterdamului de la începutul războiului, însă, în afară de asta, nu avea nici o idee despre daunele provocate de război în Olanda.

Câteva săptămâni mai târziu, lucrurile apărură într-o lumină mai bună. Lotte o aştepta. Printr-o scrisoare criptică, consimţi la venirea Annei. Din tren, distrugerile din Olanda nu păreau atât de mari pe cât se aşteptase. Pajiştile erau netede şi îngrijite, vitele păreau bine hrănite, ca într-o carte poştală cu poduri şi turnuri de biserici. Situaţia era mai puţin roz în tramvaiul din Haga. Toate locurile erau ocupate. Pasagerii se înghesuiau unii într-alţii pe culoarul central, la fiecare schimbare de direcţie. Un bărbat de vârstă mijlocie se ridică politicos şi îi oferi locul Annei. Ea se trânti împreună cu accesoriul ei inseparabil, valiza de piele, şoptind:

– *Danke schön.*

– Ce...? strigă bărbatul şocat. Eşti nemţoaică! Ridică-te imediat!

Anna se ridică, înţelegând doar pe jumătate ce zicea, dar pricepând pe deplin la ce se referea. Toate feţele se întoarseră acuzatoare în direcţia ei.

– Vă înţeleg foarte bine, se scuză ea stângace, înţeleg foarte bine că nu vreţi să aveţi nimic de-a face cu noi. Dar eu nu am fost o nazistă, fie că mă credeţi sau nu, sunt o femeie obişnuită, soţul meu a murit în război, nu mai am pe nimeni altcineva. Nu pot să spun mai mult de-atât...

Tăcerea din jurul ei era grăitoare. Oamenii se întoarseră dezaprobatori cu spatele. Anna se ţinu strâns de fâşia de piele şi simţi pentru prima dată ce avea să însemne să

fii german de atunci înainte. Să fii considerat vinovat de oameni care nu ştiu nimic despre tine. Să nu fii un individ, ci un specimen al unui tip, pentru că spui *danke schön,* în loc de *dank u wel.*

Dar o solidaritate de nezdruncinat faţă de propria ei istorie şi lipsa de conştiinţă politică o ţinură temporar departe de schizofrenia vinei colective şi inocenţei individuale. Pentru ea, Anna Grosalie, aceasta era o zi istorică. Nu mai era o femeie germană, ci o persoană care, după ce rămăsese singură în lume, îşi căuta siguranţa primilor ani ai copilăriei. Legăturile de sânge care erau luate drept sigure de către majoritatea oamenilor, pe care puteai să te bazezi întotdeauna, erau pentru ea ceva ce trebuia recucerit. Coborî, îl opri pe un trecător şi îi arătă scrisoarea cu adresa, fără să spună nici un cuvânt. Nu voia să rostească nici un cuvânt în limba ei, de teamă ca trecătorul să nu o trimită în direcţia greşită în mod intenţionat.

– Acestea sunt lucruri pe care nu le uiţi toată viaţa, spuse Anna.

– Tu nu uiţi nimic, sugeră Lotte posacă.

– Ce deziluzie a fost asta, vizita pe care ţi-am făcut-o... ai refuzat să vorbeşti germana, nu puteam să comunic cu tine decât prin soţul tău, atât cât am comunicat. El traducea tot ce spuneam, drăguţul de el, la fel şi rarele răspunsuri pe care le dădeai tu.

– Nu am mai rostit de-atunci nici un cuvânt în germană. Nu voiam să mai am nimic de-a face cu această limbă. La fel de bine ai fi putut să vorbeşti în rusă.

– Dar nu se poate să fi sinţit aşa, era limba ta maternă! Chiar şi acum, o vorbeşti fluent.

– Şi totuşi aşa stăteau lucrurile.

– Era ceva psihologic, desigur. Nu voiai să mai ai nimic de-a face cu mine şi astfel te-ai ascuns în spatele olandezei... Anna deveni aprigă. Nu ai nici o idee cât de greu mi-a fost. Tu erai singura pe care o mai aveam. Voiam să ajung să te cunosc, voiam să îmi cer scuze pentru comportamentul meu de atunci când ai venit să mă cauţi. Voiam să îţi arăt că m-am schimbat. Dar tu erai ocupată cu copilul tău. Un copil – asta făcea lucrurile şi mai dureroase! Îţi spălai copilul, îţi hrăneai copilul, îi pieptănai părul copilului... pe mine mă ignorai. Am făcut totul ca să îţi trezesc interesul, dar era ca şi cum nici n-aş fi existat pentru tine. Soţul tău era jenat de această situaţie. Încerca să îmbunătăţească pe cât posibil lucrurile... De ce nu ai ţipat, de ce nu te-ai certat cu mine, de ce nu m-ai făcut în toate felurile, ca să pot să mă apăr? Dar acea atitudine evazivă... Eu nici nu existam pentru tine.

Lotte privi în jur nervoasă, pentru a vedea dacă exista cineva căruia să îi plătească pentru cafea. Voia să scape, iar asta cât mai repede posibil. Cu cât lucrurile continuau mai mult, cu atât deveneau mai nebuneşti. I se cerea ei socoteală, ea era cea care trebuia să se justifice. Lumea se întorsese cu fundul în sus.

– Nu eu ţi-am cerut să vii, nu mă interesai.

– Asta este adevărat, nu te interesam... tu îţi aveai copilul...

– Acel copil a fost salvarea mea, se răsti ea la Anna. M-a împăcat cu viaţa mea... copiii mei sunt totul pentru mine.

Anna suspină lipsită de putere. Sora ei era încă de neatins în spatele fortificaţiei alcătuite din progeniturile ei. Ea însăşi era încă singură şi fără copii, în ciuda sutelor de copii pe care îi ajutase în viaţa ei. Simţi o durere vagă în piept... din cauza agitaţiei... proastă, proastă, proastă. Ce nesăbuinţă să fi crezut că putea să mai îndrepte lucrurile.

– Lotte, nu pleca, spuse ea pocăită, a trecut atât de multă vreme. Haide... haide să mâncăm împreună, o să-ţi fac cinste. Chiar este o minune că ne-am regăsit din nou, aici, în Spa, hai să ne bucurăm atât cât putem de acest lucru...

Lotte se lăsă convinsă. Pentru ce făcea atâtea mofturi de fapt? Era duminică seară şi nu avea nimic de făcut. Se mutară în sala de mese şi comandară un aperitiv.

– Am adus-o cu mine pe sora mea, strigă Anna cu mândrie.

Chelnerul râse formal. Lotte simţi că enervarea o cuprindea ca o mâncărime.

– Când a murit de fapt soţul tău? întrebă Anna. Îmi plăcea de el. Era serios, civilizat... chiar rafinat aş zice...

– Acum zece ani, o întrerupse Lotte scurt.

– Din ce cauză?

– Un atac de cord... muncă excesivă... toţi acei ani...

– Mergi vreodată la mormântul lui? Sau a fost...

– Câteodată...

Lotte refuza orice fel de apropiere în această privinţă. Nu era înclinată să concureze cu un ofiţer SS ucis în luptă.

– Eu merg de două ori pe an, de Ziua Tuturor Sfinţilor şi primăvara, cu o coroană şi o lumânare.

De două ori pe an, era primită cu drag de către mamă şi fiica acesteia, pentru a comemora moartea tragică şi miracolul supravieţuirii. O deranja faptul că mormântul nu fusese sfinţit. Se hotărî să discute cu preotul care era de neclintit. Îl aşteptă chiar după o slujbă a cărei temă fusese porunca „Iubeşte-ţi duşmanii". Acesta încă purta odăjdiile.

– Părinte, îl încolţi ea, unul dintre soldaţii din cimitir a fost soţul meu. Suntem catolici, eu şi soţul meu, şi de aceea vă cer să binecuvântaţi mormântul.

El râse disprețuitor.

– Nu îmi pasă dacă sunteţi sau nu catolici. El a fost în SS.

– Dar... îi aminti Anna, tocmai aţi predicat despre iubirea pentru duşmani.

Acesta îşi ridică una dintre sprâncenele stufoase, lucru care îi dădea un aspect malefic, şi spuse disprețuitor:

– Nu binecuvântez mormântul unui membru SS.

– Dar nu era în SS decât de două săptămâni, strigă ea, nu a avut de ales!

Ca răspuns la izbucnirea ei emoţională, preotul îi aruncă o privire neinteresată înainte de a o lăsa acolo unde se afla şi a se îndepărta pe culoarul întunecat.

Binecuvântat sau nu, cu primii bani strânşi din câştigurile ei ca angajată a autorităţii locale din Köln, cumpără o piatră funerară cu o cruce pe care erau cioplite toate cele trei nume. Aceasta rămase la locul ei timp de un deceniu, între conifere şi tise, bine îngrijită de către cele trei femei, până la sfârşitul anilor '50, atunci când se răspândi zvonul că acei trei soldaţi aveau să fie mutaţi în cimitirul militar nou amenajat în satul alăturat. „În acest caz, gândi Anna, aş prefera să fie mutat la Köln." Reuşi să obţină o aprobare din partea consiliului local pentru a-l înmormânta în cimitirul soldaţilor din Köln. Astfel înarmată, se duse să-l viziteze din nou pe preot – cimitirul era sub jurisdicţia bisericii. După ce îi eomunică formal şi neutru care erau intenţiile ei şi îi arătă aprobarea, îşi lăsă adresa, cu rugămintea de a fi anunţată atunci când mormântul urma să fie golit.

Ziua Tuturor Sfinţilor veni din nou, şi Anna porni în călătoria ei ritualică. O ceaţă groasă atârna deasupra pământului. Mirosea a frunze ude şi a crizanteme. Deschise cu îndemânare poarta scârţâitoare. Merse printre mormintele pe care ardeau lumânări. Flăcările erau nemişcate în aerul umed. În locul unde drumul ei se încheia de obicei cu depunerea unei coroane şi o rugăciune, găsi un pătrat impersonal de iarbă, cu frunze de toamnă uscate deasupra.

Încurcată, privi împrejur. Se îndreptase oare într-o direcție greșită? „Mormântul meu, gândi panicată, unde este mormântul meu?" Pe aleea ceutrală acoperită de mușchi se apropia o procesiune, înfășurată de ceață. Preotul mergea în față, îmbrăcat în sfita sa, urmat de săteni cu lumânări. Atunci își dădu seama. Iată cum se plimba acest reprezentant inflexibil al mamei Biserici în straiele solemne, care erau pentru el un costum de arlechin. Iată cum trecea fățarnicul nemilos, sub a cărui îndrumare oamenii aveau să se roage pentru salvarea morților aleși. Poate că și lui avea să i se ceară într-o zi socoteală, dar ea nu era dispusă să aștepte acel moment. Merse spre el cu pași mari, vindicativi, și se opri în mijlocul aleii, cu mâinile în șolduri. Sprâncenele groase se ridicară.

– Unde este mormântul meu? se răsti ea. Unde este soțul meu, unde este piatra mea de mormânt? La urma urmei, v-am dat adresa mea, ar fi trebuit să mă anunțați!

Sătenii se holbau uimiți. Știau exact despre ce vorbea Anna, ea era văduva lor de război. Preotul nu spuse nimic. Își sehimbă greutatea de pe un picior pe celălalt și o privi dezaprobator, de pareă ar fi avut în față o isterică.

– N-a mai rămas nimic acolo... strigă ea, nimic...

Auzi un țiuit, sunetul propriei voci pierzându-se. Se împletici deoparte din drum, cuprinsă de ameteală, așezându-se nerespectuos pe o piatră de mormânt înclinată, cu capul în mâini, coroana de flori pierdută în iarba de lângă ea. În timp ce procesiunea își continua drumul, o bătrână îngenunche lângă ea și șopti:

– I-au exhumat și i-au dus la Gerolstein, în cimitirul memorial.

După ce își reveni, câteva ore mai târziu, se afla la Gerolstein, unde nu mai găsi un cimitir idilic, cu pietre funerare acoperite de mușchi și iederă, ci un câmp nou-nouț

împărţit în pătrate. Fâşii paralele de nisip alb între pietrele verticale inscripţionate cu numere. Îşi aşternu coroana în mijlocul câmpului morţilor.

– Îmi pare rău, Martin, se seuză ea, coroana este pentru voi toţi acum.

– Mai apoi, au pus şi cruci acolo. Cei trei soldaţi încă mai sunt unul lângă celălalt. Anna râse. Faptul că ei trei au rămas în urmă, în loc să culeagă mere, i-a legat unul de celălalt pentru eternitate. Pe multe cruci serie „Soldat necunoseut". Încă mai merg acolo din când în când, în special primăvara. Cimitirul este sus, pe un deal, la marginea lumii, uitat. Este foarte multă linişte acolo. Câteodată, mamele îşi plimbă acolo copiii mici, pentru că este un loc atât de paşnic. Eu mă aşez pe un zid mic, alături de mormânt. Ele îmi vorbesc, mă întreabă de unde vin, de ce. Atunci, le răspund: îmi vizitez soţul. Acest lucru le înspăimântă. Nu pot să îşi închipuie acest lucru care s-a întâmplat cu atâta vreme în urmă. Şi nici eu nu mai pot, de fapt. În ultimii ani, m-anu întrebat: „Ce eaut eu aici?"

Lotte aprobă somnoroasă din cap. Băuse mai mult vin decât ar fi fost indicat. Nu îi plăcea tema conversaţiei. Şi totuşi Anna vorbea în continuare despre aceasta, scoţând şi mai multe lucruri la iveală. Consecinţele pe care putea să le aibă moartea unui erou.

– Şi te întreb acum – Anna era de neclintit – de ce credem oare că existenţa spirituală a celor morţi ar trebui să fie conectată în continuare cu acel loc? De ce ne întoarcem acolo? Din nostalgie? Şi cui foloseşte acest lucru? Florarilor, îngrijitorilor, celor care fac pietre de mormânt – există o întreagă industrie legată de acest lucru. Este mijlocul lor de trai şi acesta e motivul pentru care ne ducem în continuare... Tu vrei să fii îngropată?

– Eu? tresări Lotte. De... desigur, se bâlbâi cu o frivolitate nepotrivită, provocată de resentimente. Apoi, adăugă: Vreau să am un mormânt plin de flori sălbatice... Am cinci copii şi opt nepoţi care să aibă grijă de el.

– După moartea mea, nu o să mai rămână nimic din mine, spuse Anna cu încăpăţânare, nu o să fie nici o grădină publică la care să poată careva să meargă şi pentru care să cheltuiască bani pe flori. Cine ar putea să facă acest lucru pentru mine? De ce i-ar interesa asta? La urma urmei, eu însămi nu o să fiu deloc acolo.

Lotte îşi împinse deoparte ceaşca goală de cafea şi se ridică încet.

– Chiar trebuie să plec acum, murmură ea.

I se părea că alcoolul îi mutase toată greutatea la cap. Părăsi sala de mese cu o senzaţie ciudată, în timp ce Anna era ocupată cu vorbăria în spatele ei. O apucă de umăr, respirând cu greu.

– Mai ţii minte ziua în care.. mama... a fost îngropată?

– Nu, deloc.

Lotte se aventură să îşi ia haina. „Gata cu cimitirele", imploră ea în tăcere.

– Îi puseseră sicriul pe canapea. Noi ne urcaserăm pe el şi priveam afară pe fereastră, să vedem de ce nu venea încă. Ne sprijineam picioarele de pervaz. Băteam tare în geam cu pantofii de piele, pentru că aşteptarea dura atâta, sperând ca ea să audă bătăile şi să se grăbească. Membri indignaţi ai familiei ne-au dat jos de pe sicriu. Abia acum înţeleg că noi stăteam de fapt deasupra ei...

– Ei... spuse Lotte fără emoţie.

Pentru ea nu exista decât o singură mamă: cealaltă. Îşi încheie nasturii paltonului şi privi obosită în jur.

– Te conduc până afară, zise Anna.

În lumina aspră venită dinspre tavan putea să vadă pe faţa surorii ei o expresie între resemnare şi enervare. Îşi aminti că tatăl lor arăta exact la fel în ultimele zile ale bolii lui. Poate că şi expresiile faciale puteau fi moştenite! Nu îndrăzni să îşi exprime descoperirea cu voce tare. Lotte se îndepărta atât de repede, încât nu putea să existe decât un singur motiv pentru asta: iar fusese prea gălăgioasă.

Cu toată puterea pe care o bătrână ameţită reuşeşte să o adune, Lotte deschise uşa de la intrare. În prag, ezită.

– Noapte bună! spuse ca slab siluetei rotunde care umplea uşa şi încă radia de o vehemenţă nestăpânită.

– Îmi pare rău că astăzi am turuit ca o moară stricată. Anna îşi puse vinovată braţele în jurul lui Lotte. Mâine, promit, o să îţi arăt latura mea mai tăcută. Dormi uşor, *mein Liebe, schlaf gut und träum süss*[1]...

În acea noapte, Anna era prea agitată pentru a adormi pur şi simplu. Imagini cu înmormântări şi cimitire se ciocneau unele de altele. Viaţa îi fusese marcată de morţi, iar atunci când privea în urmă, vedea aceasta la fel ca în secţiunea unui gheţar amintind de epoca glaciară – cât de des viaţa ei luase o turnură bruscă din această pricină. Era cuprinsă de o exaltare minunată, de parcă urma să aibă loc o sărbătoare. Ce altceva putea să fie acest lucru decât apoteoza încercărilor pe care le făcuse timp de două săptămâni deja? Era vremea pentru o împăcare adevărată cu sora ei încăpăţânată şi agitată, exprimată răspicat. Dacă ele două, născute simultan din aceeaşi mamă, iubitc de acelaşi tată, nu reuşeau să depăşească obstacolele prosteşti ale istoriei, atunci cine oare ar fi putut să facă asta? Care era oare viitorul lumii dacă nici măcar ele două, care ar fi trebuit să devină mai blânde cu vârsta, nu reuşeau să treacă peste divergenţe?

---

[1] Draga mea, somn uşor şi vise plăcute (în lb. germană, în original)

Se simţea sufocată, dădu păturile deoparte şi se întoarse pe o parte. Spre dimineaţă, reuşi în sfârşit să adoarmă. Visele ei erau populate cu îngeri de diverse culori. Îi recunoştea imediat pe majoritatea, în cazul altora trebuia să se gândească puţin. Cu o singură excepţie, acţionau cu toţii în perechi. Îngerii de fiecare parte a treptelor din faţa Karldkirche îşi părăsiră soclurile şi zburară cu bătăi puternice ale aripilor şi straiele fluturând deasupra domului verde, spre nori, strângându-şi crucile la piept. Gărzile feminine elegante de la Institutul Termal coborâră de pe terasă şi zburară după ei. Sus, pe un nor aurit stăteau întinse două femei goale, care se înclinau de obicei spre decoraţiunile asemănătoare unor scoici din hol. Una dintre ele încerca din greu să capteze atenţia celeilalte, care privea (intenţionat?) gânditoare în zare. Reflexia roz a soarelui ee apunea mângâia toate feţele. În spate, unde noaptea se anunţa printr-un purpuriu-înehis, o siluetă se aruncă brusc din înalturi, alunecând în jos, îmbrăcată într-o haină largă, neagră. Cu o mână îşi ţinea pălăria pe cap, iar în cealaltă mână avea bastonul. Doi copii dolofani îl urmau călare pe un peşte, pe curentul de aer din spatele hainei ce flutura. Anna se gândi că îşi amintea vag faptul că îi întâlnise în trecere pe un monument al oamenilor celebri care au vizitat oraşul Spa de-a lungul secolelor: câte un amoraş care călărea un peşte, cu o expresie răutăcioasă pe faţă, de fiecare parte a unei pietre gravate cu nume.

După aceasta, se făcu noapte. Nu mai zbura nimic care să-i distragă atenţia de la lumina lunii, decât un înger, nu, un vultur care îşi croia drum prin noapte asemenea unui fulger în întunericul la fel de profund şi absolut ca şi în nopţile în care se întrerupea lumina, în timpul războiului. Anna se întoarse pe cealaltă parte, lucru care îi alungă – o eliberă de vise.

4

Deasupra căzii din aramă, curbată elegant, atârna un cordon cu un mâner pe care scria „Trage" în patru limbi. Atunci când ceasul dădea semnalul că timpul prescris expirase, o smucitură scurtă din partea musafirului determina sosirea unei femei într-un balat alb, care îl ajuta să iasă din baie şi să se usuce.

Ultima săptămână a lui Lotte începuse cu o baie de nămol şi una carbonatată. Se odihnea înfăşurată într-un prosop. Pahare cu apă Spa-Reine o curăţau şi pe interior. Tăcerea domnea ea într-o cameră antifonată. Nici un sunet nu pătrundea din lumea exterioară, de parcă băile s-ar fi aflat în peşteri adânci, sub Hoge Venen, chiar la sursa izvoarelor.

Dar tăcerea fu întreruptă brutal. Undeva în apropiere, cineva exclamă: *Mon Dieu!* Paşi grăbiţi pe coridor. Un ţipăt oprit imediat. Uşa ei se deschise brusc. Femeia în halat alb stătea în prag, frângându-şi mâinile.

– *Madame, madame...* din moment ce eraţi tot timpul împreună... *venez... votre amie*[1]...

Lotte îşi încălţă papucii şi o urmă pe femeie într-una dintre băile alăturate, unde uşa era larg deschisă. Înăuntru,

[1] Veniţi... prietena dumneavoastră (în lb. franceză, în original)

cineva chema un doctor, apoi alergă afară orbeşte şi aproape că se izbi de Lotte. Aceasta făcu doi paşi pe podeaua acoperită cu gresie. La început, nu putu să vadă decât spatele larg al femeii din faţa ei, care îi făcu loc ostentativ, pentru a o lăsa să vadă lucrul pe care nu reuşise să îl exprime.

Anna o privea fix, cu ochi sticloşi, din baia de nămol – părea de parcă ar fi fost decapitată sau că trupul ei se scufundase pentru totdeauna în mlaştina maronie şi numai capul îi rămăsese deasupra, susţinut de masa noroioasă. Se uita drept la Lotte, cu o privire care nu exprima nici un fel de emoţie: nici entuziasm, enervare, dispreţ, furie, durere... o absenţă totală a sentimentelor care alternaseră caleidoscopic în ultimele două săptămâni şi care formau fiinţa complexă numită Anna. Lucrul cel mai apăsător era faptul că era atât de evident tăcută... că nu lămurea ce i se întâmplase, potrivit obiceiului, vorbind şi gesticulând energic. Rămasă orfană, Lotte privi în jur. Încăperea era o baie ca toate celelalte, caldă şi umedă. Se sufocase oare? Faianţa bleu era decorată pe marginea de sus cu un motiv cu scoici – acesta era ultimul lucru pe care Anna îl văzuse. Îi amintise oare de Marea Baltică unde aproape că se înecase împreună cu soţul ei... unde mai apoi ar fi preferat să se înece? Acesta era ultimul lucru văzut de Anna – chiar înainte de asta, fusese în viaţă şi intrase în baie la fel de vioaie ca de obicei. Totul era o glumă nesărată, macabră, făcută pe seama ei... În clipa următoare, avea să se mişte din nou: *Mein Gott,* ce situaţie ridicolă mai e şi asta...

Un doctor năvăli înăuntru însoţit de o echipă de salvare.

– Ea ce caută aici? protestă unul dintre ei. Nu-i un moment potrivit pentru musafiri.

– Dar ea este prietena ei... se bâlbâi asistenta care o informase pe Lotte.

Lotte se trase înapoi, departe de privirea goală care nu exprima nimic, frângându-i inima, departe de această ultimă şi neaşteptată intimitate în care Anna o implicase fără să îi ceară permisiunea.

Asistenta alergă după ea.

– *Excusez-moi, madame*... am crezut că aţi vrea să ştiţi imediat... Poate... poate că încă mai poate fi ajutată... Câteodată, resuscitarea poate face minuni... Trebuie să aşteptăm... Încotro vă îndreptaţi acum?

– Spre Salle de Repos, spuse Lotte răguşită, eu... cred că ar trebui să mă întind câteva clipe.

– Desigur... *je comprends*... o să vă ţin la curent...

În afară de busturile a doi profesori care contribuiseră mult la dezvoltarea băilor vindecătoare şi a siluetei femeii solitare care mergea printr-un peisaj părăsit, într-un tablou mare, care domina întreaga cameră, nu mai era nimeni în sala de odihnă. Lotte se trânti la întâmplare pe unul dintre paturi. „Prea târziu, prea târziu" îi răsuna în minte. Îşi dădu seama de faptul că lua drept sigură presupunerea voluptuoasă că ea încă mai avea tot timpul din lume. Şi acum, dintr-odată, într-o lumi dimineaţă, cu încă o săptămână la dispoziţie, Anna ieşise din scenă. Cum era posibil...? Anna cea indestructibilă, care avea întotdeauna ceva de spus, care părea să aibă o eternitate la dispoziţie nu doar din acest motiv... Asemenea lui Sam şi Moos în gluma cu care Max Frinkel le ridica moralul în timpul războiului: Sam şi Moos, singurii supravieţuitori ai unui naufragiu, răspund la întrebarea „Cum aţi reuşit asta?" gesticulând ca şi cum ar fi vâslit: „Am continuat să vorbim ca de obicei".

Porumbeii uguiau afară ca întotdeauna. Totul era aşa cum fusese mereu, numai că acum lipsea un lucru esenţial. „Cu paisprezece zile în urmă, nu exista pentru mine, se gândi Lotte, şi acum o să îmi fie dor de ea?" „Da, strigă tăcerea

din Salle de Repos, recunoaşte!" „Mâine, îţi promit, o să îţi arăt latura mea mai tăcută", spusese Anna. Acea promisiune voioasă se adeverea acum cu amărăciune, în lumina ameninţătoare a zilei. Fie că îşi închidea sau deschidea ochii, Lotte vedea în continuare acea imagine îngheţată în faţa ochilor. Nu reuşiseră să îşi spună la revedere. „Mai erau atât de multe lucruri pe care aş fi vrut să i le zic", gândi ea într-un crescendo al remuşcărilor. „A, da, atunci ce, strigă vocea cinică, ce i-ai fi spus dacă ai fi ştiut că avea să se întâmple acest lucru? Ceva drăguţ, ceva care să exprime implicare, poate chiar ceva consolator? Ai fi reuşit vreodată să îi spui lucrul pe care ea voia să îl audă, care însemna totul pentru ea? Ai fi reuşit vreodată să-i spui acest cuvânt simplu: înţeleg..."

Acest cuvânt, aparent atât de simplu, atât de revoluţionar pentru Lotte, se forma în gâtul ei de parcă ar fi vrut să îl rostească acum, acum, că era prea târziu, prea târziu, prea târziu. În loc de asta, începu să plângă discret şi fără zgomot, în consonanţă perfectă cu atmosfera din Salle de Repos. De ce rămăsese blocată tot acel timp în rezistenţa adoptată de la început? Chiar dacă, treptat, reuşise să o înţeleagă din ce în ce mai mult pe Anna, să simpatizeze cu ea, rămăsese ancorată în inabordabilitatea ei, încăpăţânată cu obstinaţie. Dintr-o răzbunare deplasată, care mici nu era de fapt îndreptată spre Anna? Din solidaritate cu cei morţi, cu morţii ei? Sau dintr-o neîncredere adânc înrădăcinată: fereşte-te de scuza „nu ştiam", fereşte-te să înţelegi, ai putea să-l înţelegi chiar şi pe un călău dacă îi cunoşti trecutul.

Lipsa ei de putere o făcu să pălească – prea târziu, prea târziu. Uguitul porumbeilor îi suna din ce în ce mai mult a batjocură. Pentru a scăpa de ea însăşi, trase draperiile şi privi curtea gri care se ascundea în spatele lor domeniul porumbeilor. În timp ce se uita afară, din spatele sticlei,

îşi aduse aminte de întâmplarea pe care Anna dorise să i-o împărtăşească în ziua anterioară, chiar la sfârşit. Se văzu pe sine, cu o intensitate de parcă s-ar fi întâmplat chiar ieri, stând pe sieriul de pe canapea împreună cu sora ei, bătând cu pantofii în fereastră, o bătaie ritmică îndemnând-o pe mama lor să se grăbească. Văzu două perechi de picioare solide, şosete albe, pantofi cu funde. Băteau amândouă exact în acelaşi timp, de parcă ar fi avut o singură pereche de picioare, nu doar pentru a o zori pe mama lor, dar şi pentru a îndepărta larma vocilor necunoscute din spatele lor şi pentru a ţine la distanţă realitatea de nesuportat. Privi capul blond al Annei, cu buzele strânse şi ochii uăprasnici, care îi aruncară o privire conspirativă.

Prea târziu! Lotte dădu drumul draperiei. În acelaşi moment, se deschise şi uşa, iar femeia în halat alb, îngerul ei personal al morţii, păşi tiptil înăuntru.

– Vai... îşi împreună ea mâinile, nu au mai putut să facă nimic pentru ea. Inima, ah. Ştiam asta... era în fişa ei că avea o inimă slabă şi nu ar fi trebuit să-i facem băile prea fierbinţi... Ştiţi cumva dacă are o familie? Cineva trebuie să organizeze transportul ei la Köln şi înmormântarea... Noi nu ştim... La urma urmei, eraţi prietena ei...

– Nu... spuse Lotte, îndreptându-şi trupul.

Privirea îi căzu pe sticlele de apă minerală şi grămada de pahare din plastic. O auzi din nou pe Anna întrebând într-o franceză şcolărească: *„C'est permis*... nouă... să bem această apă?" Şi din nou se auzi răspunzând cu o intuiţie ale cărei consecinţe le accepta abia acum: *Da, das Wasser können Sie trinken.*

– Nu... repetă ea, privind-o sfidătoare pe femeie. Eu sunt... ea este sora mea.

Cuprins

PARTEA I
Perioada interbelică. . 7

PARTEA A II-A
Războiul 183

PARTEA A III-A
Pacea 397

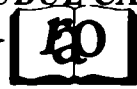
La Editura RAO
a apărut

CHRISTIAN MORK

DDAGUL DE JIM

3 surori. 3 poveşti. Şi un secret, întunecat ca un mormânt. Două surori – Fiona şi Róisín Walsh – şi mătuşa lor, Moira Hegarty sunt găsite moarte în casa lor din apropierea oraşului Dublin după ce au fost ţinute prizoniere luni de-a rândul. Se pare că cele trei femei au luat cu ele secretul morţii şi al vieţii lor. Dar tânărul poştaş Niall descoperă un plic ciudat. Prin jurnalul conţinut de dincolo de mormânt, Fiona Walsh îi împărtăşeşte cea mai tragică poveste de dragoste pomenită vreodată. În scurt timp, Niall este fascinat de misterul care-l înconjoară pe povestitorul Jim, care călătoreşte prin toată Irlanda poposind din pub în pub, subjugându-şi audienţa şi vrăjind femeile care îl ascultă cu poveşti întunecate de dragoste, trădare, vârcolaci şi prinţi din epoci de mult apuse.

CLUBUL CĂRȚII

Rao clasic

EMILY BRONTË — *La răscruce de vânturi*
GUSTAVE FLAUBERT — *Ispitirea Sfântului Anton*
HARRIET BEECHER-STOWE — *Coliba unchiului Tom*
HENRYCK SIENKIEWICZ — *Prin foc și sabie* (2 vol.)
LAURENCE STERNE — *O călătorie sentimentală / Jurnalul pentru Eliza*
SEI SHONAGON — *Însemnări de căpătâi*
THOMAS HARDY — *Doi ochi albaștri*
WILLIAM THACKEREY — *Bâlciul deșertăciunilor* (2 vol.)

Opere XX / Clasici contemporani

ALBERT CAMUS — *Fața și reversul / Nunta / Mitul lui Sisif / Omul revoltat / Vara ◆ Străinul / Ciuma / Căderea / Exilul și împărăția*
ANDRÉ MALRAUX — *Antimemorii*, vol. 1 - *Oglinda limburilor ◆ Condiția umană*
ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY — *Citadela*
ERNESTO SÁBATO — *Înainte de tăcere*
HENRY DE MONTHERLANT — *Fetele ◆ Demonul binelui ◆ Leproasele ◆ Visul*
HERMANN HESSE — *Gertrude/ Rossbalde / Ultima vară a lui Klingsor*
JEAN-PAUL SARTRE — *Teatru (Muștele / Cu ușile închise / Morți fără îngropăciune / Diavolul și bunul Dumnezeu / Sechestrații din Altona)*
JOSEP PLA — *Noapte de primăvară / Strada îngustă*
JUAN RULFO — *Pedro Páramo ◆ Câmpia în flăcări*
KAFKA — *Castelul / Procesul ◆ Jurnal*
LOUIS GUILLOUX — *Sângele negru*
MARIO VARGAS LLOSA — *Războiul sfârșitului lumii*
MICHEL TOURNIER — *Fecioara și căpcăunul ◆ Gaspar, Melhior & Baltazar*
MIGUEL DELIBES — *Doamna în roșu pe fundal cenușiu ◆ Cinci ore cu Mario*
RAFAEL CHIRTES — *Împușcăturile vânătorului*
ROMAIN GARY — *Prima dragoste, ultima dragoste ◆ Rădăcinile cerului*
VIRGINIA WOOLF — *Jurnalul unei scriitoare ◆ Camera lui Jacob ◆ Anii ◆ Eseuri alese. Arta lecturii ◆ Între acte ◆ Valurile ◆ Eseuri alese. Portrete în oglindă ◆ Schițe ◆ Doamna Dalloway*

Literatură contemporană

ADOLF MUSCHG — *Pot merge și singur și alte povestiri de dragoste*
ALI SMITH — *Accidental*
ANDREA DE CARLO — *O mare de adevăruri*
ANDRZEJ STASIUK — *Călătorind spre Babadag ◆ Fado ◆ Nouă*
ANGELA VALLVEY — *Micile neajunsuri ale fericirii*
ANTONIO ALAMO — *Incendierea paradisului*
ANTONIO SKÁRMETA — *Poștașul lui Neruda ◆ Neruda văzut de Skármeta*
ARTURO BAREA — *Copilăria unui răzvrătit*
BANANA YOSHIMOTO — *N.P.*
CARLOS MARÍA DOMINGUEZ — *Casa de hârtie*
CARMEN COVITO — *Urâțica*
DIMITRÉ DINEV — *O lumină deasupra capului*
DOMINIQUE FERNANDEZ — *Îngerul destinului*
DON DELILLO — *Mao II*
E.L. DOCTOROW — *Labirintul apelor*
ENRIQUE VILA-MATAS — *Bartleby & Co ◆ Parisul nu are sfârșit ◆ Asasina cultivată*
FEDERICO ANDAHAZI — *Secretul culorii pure ◆ Anatomistul ◆ Mironosițele ◆ Conchistadorul*
FELIPE BENÍTEZ REYES — *Caruselul iluziilor*
GERHARD MEIER — *Tărâmul vânturilor*

Iuri Andruhovyci	*Douăsprezece inele*
Javier Marías	*Inimă atât de albă*
Jean-Daniel Baltassat	*Tainele donei Isabel*
Joseph Heller	*Catch-22* ◆ *Ora închiderii*
Juan Carlos Somoza	*Clara și penumbra*
Juan Manuel de Prada	*Păsărici*
Julia Kristeva	*Samuraii* ◆ *Moarte la Bizanț*
Julian Barnes	*Privind în soare*
Kazuo Ishiguro	*Nemângâiații*
Kenzaburō Ōe	*O experiență personală* ◆ *Strigătul înăbușit*
Luis García Jambrina	*Vise paralele*
M. Vazquez Montalban	*Pianistul*
Margaret Drabble	*Drumul strălucitor*
Marguerite Duras	*Amanta englezã* ◆ *Hiroshima dragostea mea* ◆ *India Song*
Martin Gülich	*Îmbrățișarea* ◆ *Bellinzona, noaptea*
Paolo Giordano	*Singurătatea numerelor prime*
Patrick Modiano	*Dora Bruder*
Philippe Sollers	*Steaua amanților*
Regis Jauffret	*Catc de nebuni*
Richard Wagner	*Miss București*
Robert Finley	*Indiile accidentale*
Romano Battaglia	*O inimă curată*
Rosa Montero	*Ziua Inocenților* ◆ *Stăpân iubit* ◆ *Povestea regelui străveziu* *În inima infernului*
Rose Tremain	*Restaurația*
Sandro Veronesi	*Haos calm* ◆ *Forța trecutului*
Tonino Benacquista	*Alter ego*
Yann Queffélec	*Nuntă nemiloasă*

Autori români contemporani

Alex Mihai Stoenescu	*Misiunea Dominicană*
Ana Calina Garaș	*Masca norocului* ◆ *Jocul de-a viața* ◆ *Taina* ◆ *Broderii în vid*
Nicolae Rotaru	*Îngeri de oțel* ◆ *Trilogia de lut* ◆ *Trilogia de apă*

Thriller, aventuri, acțiune, roman istoric

Agatha Christie	*Crăciunul lui Poirot* ◆ *Întâlnire cu moartea* ◆ *Ucigașul ABC* ◆ *Mâna ascunsă* ◆ *Cei cinci purceluși* ◆ *Crimă la vicariat* ◆ *Moarte pe Nil* ◆ *Crima din Mesopotamia* ◆ *Misterul Trenului Albastru* ◆ *Martorul mut* ◆ *Muncile lui Hercule* ◆ *Nemesis* ◆ *Cadavrul din bibliotecă* ◆ *Misterul din Caraibe* ◆ *Doamna McGinty a murit* ◆ *Zece negri mititei* ◆ *13 la cină* ◆ *Pisica printre porumbei* ◆ *O supradoză de moarte* ◆ *Triunghiul etern* ◆ *Hotel Bertram* ◆ *Oglinda spartă* ◆ *Petrecerea de Halloween* ◆ *Cu cărțile pe masă* ◆ *Trenul de Paddington*
A.J. Zerries	*Taina lui Vun Gogo*
Andreas Albes	*Comoara*
Andreas Eschbach	*Filmul Isus* ◆ *Premiul Nobel*
Andy McNab	*Misiune specială*
Anne Rice	*Interviu cu un vampir* ◆ *Vampirul Lestat* ◆ *Regina damnaților* ◆ *Ora vrăjitoarelor* ◆ *Vampirul Vittorio* ◆ *Povestea băiatului de trupuri* ◆ *Lasher* ◆ *Mumia* ◆ *Plecarea din Egipt* ◆ *Vampirul Armand* ◆ *Taltos*
Antoine B. Daniel	*Prințesa soarelui* ◆ *Aurul din Cuzco* ◆ *Machu Picchu, Cetatea Secretă* *Dansul zeilor* ◆ *Lămpile de aur*
Anthony Durham	*Mândria Cartaginei*
Antony Horowitz	*Un bane criminal*
Barbara Victor	*Coriander*
Ben Elton	*Popcorn* ◆ *Crimă în direct* ◆ *Prima victimă*
Bernard Cornwell	*Harlequin* ◆ *Vagabond* ◆ *Eretic*
Bernard Knight	*Dincolo de liman* ◆ *Potirul otrăvit* ◆ *Căutările coronerului John* ◆ *Înfricoșătoarea taină* ◆ *Cadavrul meșterului făurar*
Bill Naprier	*Tripticul*
Brian Lowry	*Nu vă încredeți*

CAMERON WEST	*Pumnalul Medici*
CANDANCE BUSHNELL	*Totul despre sex* ◆ *Frumusețe de vânzare*
CHRIS CARTER	*Francezul* ◆ *Gheena* ◆ *Înfruntă viitorul*
CHRISTIAN JACQ	*Nefer cel Tăcut* ◆ *Femeia înțeleaptă* ◆ *Paneb cel Zelos* ◆ *Locașul Adevărului* ◆ *Arborele Vieții* ◆ *Uneltirile Răului* ◆ *Calea de Foc Marele Secret* ◆ *Afacerea Tutankhamon* ◆ *Ce dulce e viața la umbra palmierilor!* ◆ *Marele Magician, Fiul Luminii* ◆ *Din dragoste pentru Philae*
CHRISTOPH RAMSMAYR	*Ultima lume*
CHUCK HOGAN	*Încercuirea*
CLIVE BARKER	*Cabal* ◆ *Everville*
CLIVE CUSSLER	*Sahara* ◆ *Aurul incașilor* ◆ *Vântul negru*
COLIN FORBES	*Fără cruțare* ◆ *Furia sângelui* ◆ *Rinocerul* ◆ *Înfruntarea* *Pe muchie de cuțit* ◆ *Abis* ◆ *Navele fantomă* ◆ *Operațiunea Shockwave*
CLAUDIA CROSS	*Maestra Runelor*
CONN IGGULDEN	*La porțile Romei*
CRISTINA BAJO	*Grădina otrăvurilor*
DAN BROWN	*Conspirația* ◆ *Codul lui da Vinci* ◆ *Îngeri și demoni* ◆ *Fortăreața digitală*
DANIEL EASTERMAN	*Ziua mâniei*
DAPHNÉ DU MAURIER	*Rebecca* ◆ *Verișoara mea Rachel* ◆ *Hanul Jamaica*
DAVID BALDACCI	*Ultima secundă* ◆ *Ultimul supraviețuitor* ◆ *Putere absolută*
DAVID COPPERFIELD	*La limita imposibilului*
DAVID GIBBINS	*Atlantida*
DAVID MORRELL	*Cărțile*
DEAN KOONTZ	*Unicul supraviețuitor*
DIDIER CONVARD	*Lacrimile papei* ◆ *Cei cinci templieri ai lui Iisus*
DOMINICK DUNNE	*Un anotimp în purgatoriu*
DOUGLAS PRESTON	*Codicele*
EMILI ROSALES	*Orașul invizibil*
ERNEST VOLKMAN	*Spionaj*
FRANCISCO M. GUERRERO	*Colinele Edenului*
FRANCO LIMARDI	*Doar o lacrimă*
FREDERICK FORSYTH	*Fantoma din Manhattan* ◆ *Dosarul Odessa* ◆ *Răzbunătorul* *Alternativa diavolului* ◆ *Ziua Șacalului* ◆ *Afganul* ◆ *Al 4-lea protocol*
FRÉDERIC LENOIR & VIOLETTE CABESSOS	*Promisiunea îngerilor*
FRÉDÉRIC LENOIR	*Oracolul Lunei*
GEORGE PELECANOS	*Grădinarul nopții*
GERHARD MEIER	*Tărâmul vânturilor*
GIORGIO FALETTI	*Eu ucid* ◆ *Cu ochii altuia* ◆ *Dincolo de un destin evident*
GUILLAUME MUSSO	*Și după...*
IAN CALDWELL & DUSTIN THOMASON	*Misterul manuscrisului*
IAN FLEMING	*Bărbatul cu pistolul de aur* ◆ *Doar pentru ochii tăi* ◆ *Operațiunea Thunderball* ◆ *Spionul care m-a iubit* ◆ *Trăiești numai de două ori* ◆ *Caracatița și alte povestiri*
IGNACIO GARCÍA-VALIÑO	*Cele două morți ale lui Socrate*
JACK ROSS	*Recviem*
JAMES PATTERSON	*1-al pe lista morții* ◆ *A 2-a șansă* ◆ *Al 3-lea caz* ◆ *4 Iulie* ◆ *Al cincilea călăreț* ◆ *Salvamarul* ◆ *Bikini* ◆ *De-a v-ați ascunselea*
JAMES PATTERSON & JOHN TWELVE HAWKS	*Casa de pe plajă*
PETER DE JONGE	*Râul întunecat*
J.M. GUELBENZU	*Moartea vine de departe*
JAMES GRADY	*Câini turbați*
JAMES TWINING	*Vulturul cu două capete* ◆ *Soarele negru*
JAMES ROLLINS	*Harta oaselor* ◆ *Furtuna de nisip*
JEFFREY ARCHER	*Nici un ban în plus, nici un ban în minus* ◆ *O duzină de tertipuri* ◆ *În linie dreaptă* ◆ *Primul între egali* ◆ *O chestiune de onoare*
JEFFREY DEAVER	*Scaunul gol* ◆ *Maimuța de piatră*
JOHN CASE	*Întâiul călăreț al Apocalipsei* ◆ *A opta zi* ◆ *Codul genetic* ◆ *Sindromul*
JOHN BRUNNER	*Rețelele infinitului*
JOHN GRISHAM	*Ultimul jurat* ◆ *Moștenitorii* ◆ *Avocatul străzii* ◆ *Maestrul* ◆ *... Și vreme e ca să ucizi* ◆ *Firma* ◆ *Cazul Pelican* ◆ *Clientul* ◆ *Maestrul* *Camera morții* ◆ *Un altfel de Crăciun* ◆ *Juriul* ◆ *Omul care aduce*

	ploaia ◆ Ultimul jurat ◆ Campionul din Arkansas ◆ Apelul ◆ Partenerul ◆ Frăția ◆ Testamentul
JOHN KATZENBACH	*Omul din umbră ◆ Războiul lui Hart ◆ Ziua răfuielii ◆ Analistul ◆ Povestea unui nebun*
JOHN LE CARRÉ	*Experiment secret ◆ Omul nostru din Panama ◆ Spionul care a ieșit din joc ◆ Casa Rusia ◆ Cărtița ◆ Premiantul ◆ Oamenii lui Smiley ◆ Managerul nopții*
JOHN LESCROART	*Audierea ◆ Justiție exemplară ◆ Vinovăția ◆ Jurământul ◆ Al treisprezecelea jurat*
JOHN O'FARRELL	*Perfect bărbătesc*
JOHN SAUL	*Umbra ◆ Creatura ◆ Mâna dreaptă a diavolului ◆ Prezența Chinuiește-i pe copii ◆ Întuneric ◆ Somnambulii*
JOHN TRENHAILE	*Legile sângelui ◆ Unealta răului*
JOSEPH FINDER	*Puteri excepționale*
JOSEPH KONAN	*Misterele Berlinului*
JORGE MOLIST	*Întoarcerea catarilor*
J.R.R. TOLKIEN	Trilogia *Stăpânul inelelor*
KARIN ALVTEGEN	*Rușinea*
KARIN SLAUGHTER	*Obsesia*
KATHERINE NEVILLE	*Opt*
KATHY REICHS	*Oase încrucișate*
KEN FOLLETT	*Alb infinit ◆ Prin urechile acului ◆ O avere periculoasă*
KENNETH ROYCE	*Președintele a murit*
KEVIN J. ANDERSON	*Anticorpii*
KEVIN GUILFOILE	*Joc de umbre*
LINO ALDANI	*Crucea de gheață*
MARA VOLKERS	*Mireasa magului*
MARC DUGAIN	*Blestemul lui Edgar ◆ O execuție obișnuită*
MARCO BETTINI	*Culoarea sângelui*
MARIE PHILLIPS	*Zeii puși pe rele*
MARGARET MITCHELL	*Insula pierdută*
MARKUS C. SHULTE VON DRACH	*Furor*
MARIO PUZO	*Nașul ◆ Omerta ◆ Ultimul don*
MARK BURNELL	*A treia femeie*
MARTIN CAPPAROS	*Enigma Valfierno*
MAUDA SCOTT	*Boudica*
MAX GALLO	*Întru acest semn vei învinge ◆ Parisul în rugăciune ◆ Spartacus. Revolta sclavilor ◆ Nero. Domnia Antihristului ◆ Titus. Martiriul evreilor*
MICHAEL BADEN & LINDA KENNEY	*Tăcerea*
MICHAEL CORDY	*Lucifer*
MICHAEL HARVEY	*Crima în Chicago*
MICHAEL LAWSON	*Cercul interior*
MICHAEL REILLY	*Stația polară*
MICHAEL TEITELBAUM	*Bărbații în negru II ◆ Aventurile Omului-Păianjen*
MICHAEL TOLKIN	*Printre morți*
MIREILLE CALMEL	*Camera blestemată ◆ Răzbunarea lui Isabeau ◆ Slujitorii regelui ◆ Jocul umbrelor ◆ Patul lui Aliénor*
MIKE HORN	*Luptând cu imposibilul*
MISHA DEFONSECA	*Printre lupi*
MO HAYDER	*Tokio ◆ Omul-pasăre*
NATSUO KIRINO	*Afară*
NELSON DEMILLE	*Plum Island ◆ Fabrica de spioni ◆ Spencerville ◆ Fiica generalului ◆ Coasta de Aur ◆ Căderea nopții ◆ Odiseea lui Talbot*
NICHOLAS SPARKS	*Nopți în Rodanthe ◆ Nunta ◆ O plimbare de neuitat ◆ Miracolul ◆ Accidentul ◆ Dragă John ◆ Ultimul cântec*
NEREA RIESCO	*Ars Magica*
NOEL BARBER	*Plâns și râs*
PATRICIO STURLESE	*Taina inchizitorului*
PAUL ERDMAN	*Panica din '89 ◆ Filiera elvețiană ◆ Ultimele zile ale Americii ◆ Sub semnul riscului*
PAUL LEVINE	*Solomon vs. Lord*
P.D. JAMES	*Fiul omului ◆ Moarte în Sfântul Ordin ◆ Gustul morții ◆ Păcatul originar ◆ Farul*
PETER MAYLE	*Viață de câine ◆ Un an în Provence ◆ Din nou în Provence ◆ Un an bun ◆ Lecții de franceză ◆ Hotel Pastis*

PETER SPIEGELMAN	*Pisica roșie*
PHILIP LE ROY	*Ultima armă*
P.J. TRACY	*Operațiunea Monkeywrench*
RALPH PETERS	*Flăcări din cer*
RAY BRADBURY	*Fahrenheit 451*
RAYMOND BENSON	*Să nu mori azi*
RICHARD DOETSCH	*Hoții paradisului*
RICHARD DÜBELL	*Biblia diavolului*
ROBERT DUGONI	*Stăpânul jurului*
ROBERT FERRIGNO	*Rugă pentru asasin*
ROBERT FINN	*Inițiatul*
ROBERT JORDAN	*Ochiul lumii ◆ În căutarea Cornului ◆ Dragonul renăscut ◆ Umbra se întinde*
ROBERT ROSENBERG	*Camera de montaj*
ROBIN COOK	*Răpirea ◆ Risc asumat ◆ Marker*
SCOTT SMITH	*Un plan simplu ◆ Ruinele*
SCOTT TUROW	*Erori judiciare ◆ Prejudicii morale*
SEBASTIAN FAULKS	*Jocul cu diavolul*
SERDAR ÖZKAN	*Trandafirul dispărut*
STEPHEN BOOTH	*Sălașul morții ◆ Câinele negru*
STEPHEN CLARKE	*Un an în Merde ◆ În ce Merde te bagă dragostea*
SUE GRAFTON	*A de la Alibi ◆ B de la Bandit ◆ C de la Cadavru*
SUE MONK KIDD	*Viața secretă a albinelor ◆ Jilțul sirenei*
TED ALLBEURY	*De o parte și de alta a frontierei*
TERRY PRATCHETT	*Stranii surate ◆ Piramide ◆ Gărzil Gărzil ◆ Eric ◆ Imagini mișcătoare ◆ Domnul cu coasa ◆ Prin cele străinătăți ◆ Zei mărunți*
TESS STIMSON	*Clubul infidelilor*
TESS GERRITSEN	*Ucenicul ◆ Păcătoasa*
THOMAS GIFFORD	*Puterea destinului ◆ Assassini ◆ Operațiunea Praetorian*
THOMAS HARRIS	*Hannibal – în spatele măștii ◆ Tăcerea mieilor ◆ Hannibal ◆ Dragonul roșu*
TIM LAHAYE & JERRY B. JENKINS	*Supraviețuitorii ◆ Armata pătimirilor ◆ Nicolae◆ Pecetluirea sfinților Apollyon ◆ Cavalerii Apocalipsei ◆ Posedatul ◆ Semnul*
TIMOTHY WATTS	*Marele jaf*
TOM CLANCY	*Centrul de comandă V – Echilibru de forțe ◆ Furtuna roșie ◆ Vânătoarea lui Octombrie Roșu ◆ Centrul de comandă VI – Stare de asediu ◆ Dezbină și cucerește ◆ Linia de demarcație*
TOM GABBAY	*Conspirație din Berlin*
TOM MARTIN	*Piramida*
TRAVIS HOLLAND	*Povestea arhivarului*
VALÉRIE TASSO	*Insațiabila*
WALTER M. MILLER JR.	*Cantică pentru Leibowitz*
WILBUR SMITH	*Festinul leilor ◆ Sunetul tunetului ◆ Sanctuarul ◆ Țărmul în flăcări ◆ Războinicii Nilului ◆ Ultimul papirus ◆ Magul ◆ Puterea sabiei ◆ Fuga ◆ Căutarea*
WILLIAM DIEHL	*Domnie în iad ◆ Eureka ◆ 27 ◆ Cameleonul*
WILLIAM C. GORDON	*Vasele chinezești*
WILLIAM GIBSON	*Chrome ◆ Contele Zero*
WILLIAM KOTZWINKLE	*E.T. Extraterestrul*
WOLFGANG HOHLBEIN	*Anubis*
WOLFRAM ZU MONDFELD, BARBARA ZU WERTHEIM	*Școala gladiatorilor*

Dramă, romance, saga, umor

BARBARA QUICK	*Fecioarele lui Vivaldi*
BIBA MERLO	*12 luni*
GIANNI RIOTTA	*Alborada ◆ Prințul norilor*
JANET FITCH	*Leandrul alb*
NICHOLAS SPARKS	*Nopți în Rodanthe ◆ Nunta ◆ O plimbare de neuitat ◆ Miracolul ◆ Accidentul ◆ Jurnalul unei iubiri ◆ Dragoste la prima vedere ◆ Dragă John*
ROSAMUNDE PILCHER	*Septembrie ◆ Căutătorii de scoici*
TONY PARSONS	*Copil și bărbat ◆ Bărbat și soție ◆ Spiritul familiei ◆ Lecții de viață*

Istorie, sociologie, filozofie, politică, religie

ALEX M. STOENESCU	*Eşecul democraţiei române (Istoria loviturilor de stat în România, II)* ◆ *Cele trei dictaturi (Istoria loviturilor de stat în România, III)* ◆ *Armata, mareşalul şi evreii*
ANTONY BEEVOR	*Stalingrad*
AUNG SAN SUN KYI & ALAN CLEMENTS	*Vocea speranţei*
BERND INGMAR GRUTBERLET	*50 de mari minciuni şi legende ale lumii*
CARLOS CASTANEDA	*Călătorie la Ixtlan* ◆ *Învăţăturile lui Don Juan* ◆ *Povestiri despre putere* ◆ *Cealaltă realitate* ◆ *Al doilea cerc de putere* ◆ *Pase magice* *Darul vulturului*
ERNEST VOLKMAN	*Spionaj*
J.F. FOGEL, B. ROSENTHAL	*Sfârşit de secol la Havana*
JOSE FRECHES	*Eu, Buddha*
LYNN PICKNET, CLIVE PRINCE	*Conspiraţia Stargate*
LAWRENCE GARDNER	*Stirpea Sfântului Graal*
MARIE-FRANCE ETCHEGOIN & FREDERIC LENOIR	*Ancheta*
MAURIZIO FERRARIS	*Aloi? Unde eşti?*
MIHAI RETEGAN	*1968 - Din primăvară până în toamnă*

Seria Top Secret

ANDY STERN	*Cine a câştigat războaiele petrolului?*
JOHN GIBB	*Cine te urmăreşte?*
LINDSAY PORTER	*Cine sunt Illuminaţii?*
NOAM FRIEDLANDER	*Ce este Opus Dei?*
THOM BURNETT	*Cine a câştigat, de fapt, cursa spaţială?*
THOM BURNETT, ALEX GAMES	*Cine conduce, de fapt, lumea?*

Memorii, jurnale, biografii

BILL CLINTON	*Viaţa mea*
FARAH PAHLAVI	*Memorii*
HILLARY RODHAM CLINTON	*Istorie trăită*
ILIE NĂSTASE	*Mr Năstase*
MADELEINE ALBRIGHT	*Doamna secretar de stat*
NICHOLAS SARKOZY	*Martor*
REGINA NOOR	*Calea spre credinţă*
ROLAND JOSEQMAROL	*În numele lui Osama bin Laden*
SUAD	*Arsă de vie*
ZLATA FILIPOVIC	*Jurnalul Zlatei*

CLUBUL CĂRŢII

RAO

CLUBUL CĂRŢII RAO are un regulament de funcţionare mai modern, mai eficient şi mai adaptat nevoilor dumneavoastră, pus la dispoziţia membrilor odată cu fişa de înscriere. Pentru detalii vă puteţi informa din broşurile noastre sau scriindu-ne pe adresa: CPCE–CP 23 Bucureşti
e-mail: *club@raobooks.com*

sau accesând site-urile:
www.raobooks.com; www.rao.ro

FEDPRINT
TIPOGRAFIE

Născute în Köln, Germania, Lotte și Anna, două surori gemene, sunt de nedespărțit. Asta doar până la vârsta de 6 ani, când mama le moare și tatăl se îmbolnăvește de tuberculoză. După scurt timp, le moare și tatăl, iar Lotte, și ea bolnavă de tuberculoză, este luată de către rudele din Olanda, Anna, fetița cea puternică și sănătoasă, fiind trimisă la ferma de porci a bunicului. Scrisorile lui Lotte nu ajung niciodată la Anna care trudește din greu la fermă.

Despărțite 60 de ani de rude și de cel de-al Doilea Război Mondial, cele două surori se întâlnesc întâmplător într-un centru de sănătate din Belgia. Vor descoperi lucrurile de care au fost private atât de mult timp.

Gemenele este o lecție de istorie, dar și o sfâșietoare dramă de familie.

ISBN 978-606-8255-06-4

editura rao

www.rao.ro
www.raobooks.com